

**BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ, BASINDA SUNUMU
VE
KATILIM DÜZEYİ İLİŞKİSİ**

İlkan NEFESOĞLU YÜKSEL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Basın ve Yayın Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ahmet Halûk YÜKSEL

Eskişehir

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anadolu Üniversitesi

Haziran, 2005

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ
BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ, BASINDA SUNUMU
VE KATILIM DÜZEYİ İLİŞKİSİ
İlkan NEFESOĞLU YÜKSEL
Basın ve Yayın Anabilim Dalı
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2005
Danışman: Prof. Dr. Ahmet Halûk YÜKSEL

Türkiye’de son yıllarda dikkati çeken sorunların arasında sosyal güvenlik sistemi ön sıralarda gelmektedir. Sistemin sorunlarının çözümü yolunda yine son yıllarda atılan adımlar arasında bireysel emeklilik sistemi son bir yıl içerisinde toplumda ve basında yoğun bir ilgi uyandırmıştır.

Temel amacı toplumun sorunları ile ilgilenmek olan basın, sosyal güvenlik sorununun bir çözüm önerisi olarak sunulan bireysel emeklilik sistemine yaklaşımının nasıl olduğu, sistemi nasıl tanımladığı ve hangi ölçüde önemseydiği bu çalışmanın en temel araştırma konusudur.

27 Ekim 2003 tarihinde resmi olarak uygulamaya konulan bireysel emeklilik sisteminin geçen bir yıl içerisinde basında nasıl yer bulduğunun tanımlanması, sisteme katılım düzeyi ile ilişkilendirilmesi anlamında önemli bulunmaktadır. Bu doğrultuda bu çalışmada basının ve toplumun bireysel emeklilik sistemine gösterdiği ilgi ya da katılım düzeyleri arasındaki ilişki ele alınmakta, bireysel emeklilik sistemine yönelik resmi katılım verileri ile basında sistemin yer alışı biçimine yönelik içerik analizi uygulamasına dayalı veriler istatistiksel anlamlılık çerçevesinde sorgulanmaktadır.

ABSTRACT**INDIVIDUAL PENSION SAVINGS AND INVESTMENT SYSTEM,
PRESENTATION OF THE SYSTEM IN TURKISH PRESS
AND THE PARTICIPATION RELATIONSHIP****İlkan NEFESOĞLU YÜKSEL****Press and Publication Major Branch****Anadolu University Graduate School of Social Sciences, June 2005****Advisor: Prof. Dr. Ahmet Halûk YÜKSEL**

Social Security System is the one of the most important problems in Turkey in recent years. Individual Pension Savings and Investment System, which is complementary to the state social security system on the basis of voluntary participation and the defined contribution principle, with a view to direct individual pension savings to investment to improve the welfare level by providing a supplementary income during retirement to contribute to economic development by creating long term resources for the economy and thereby increase employment is the one of the suggested solution of this problem that aroused more interest in last year in the press and the society.

The attention of the press to the individual security system during the first year of the practice last year, that the press' approach, the definition and the adoption to the system, is the main research question of this study.

The the relationship between the definition of the how the individual security system that started on October 27, 2003 covered in the press in recent one year and the arousing level of the society to the system is found important for this study. In other words, the relationship between the level of the press' interest and the society's interest is the main concern of this study.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

İlkcan Nefesoğlu Yüksel'in "Bireysel Emeklilik Sistemi, Basında Sunumu ve Katılım Düzeyi İlişkisi" başlıklı tezi .../ .../ 2005 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Basın ve Yayın Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza_____

Üye (Tez Danışmanı) : Prof. Dr. Ahmet Halûk YÜKSEL .....

Üye : Prof. Dr. Halil İbrahim GÜRCAN .....

Üye : Yard. Doç. Dr. Erhan EROĞLU .....

Prof. Dr. Nurhan AYDIN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ	ii
ABSTRACT	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iv
ÖZGEÇMİŞ	v
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1 Problem.....	2
1.1.1 İletişim, Kitle İletişimi ve İşlevleri	3
1.1.1.1 Kitle iletişimine farklı yaklaşımlar	8
1.1.2 Haber ve Habercilik	10
1.1.3 Sosyal Güvenlik Sorunu ve Bireysel Emeklilik Sistemi	16
1.1.3.1 Sosyal güvenlik sistemi ve tarihsel gelişimi	19
1.1.3.1.1 İlk çağda sosyal güvenlik.....	20
1.1.3.1.2 Orta çağda sosyal güvenlik.....	22
1.1.3.1.3 Modern sosyal güvenlik anlayışı	23
1.1.3.2 Sosyal güvenliğin finansmanı	31
1.1.3.2.1 Biriktirme (fonlama) yöntemi	32
1.1.3.2.2 Dağıtım yöntemi	33
1.1.4 Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sistemi	34
1.1.4.1 Türkiye’de sosyal güvenlik kurumları	38
1.1.4.1.1 Sosyal Sigortalar Kurumu.....	39
1.1.4.1.2 Emekli Sandığı.....	40
1.1.4.1.3 Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu	40
1.1.4.1.4 Özel Sandıklar.....	41
1.1.4.1.5 Diğer sosyal güvenlik kurumları.....	42
1.1.4.2 Türkiye’de sosyal güvenlik sisteminin temel özellikleri ve sorunları ...	42
1.1.4.2.1 Finansman krizi.....	44
1.1.4.2.2 Prim oranlarının yüksekliği ve tahsilat sorunu	44
1.1.4.2.3 Emeklilik yaşı sorunu	45
1.1.4.2.4 Sosyal güvenlik yardımlarının yetersizliği	45
1.1.4.2.5 Fonların etkin kullanılamaması	46
1.1.4.2.6 Kayıt dışı istihdam	47
1.1.4.2.7 Kurumlar arasındaki koordinasyonsuzluk	47
1.1.5 Bireysel Emeklilik Sistemi	49
1.1.5.1 Dünyada bireysel emeklilik sistemi	49
1.1.5.2 Türkiye’de bireysel emeklilik sistemi.....	51
1.1.5.3 Bireysel emeklilik sisteminin mevcut sosyal güvenlik sisteminden farkı	55

1.1.5.4 Bireysel emeklilik sisteminin tarafları, hak ve yükümlülükleri.....	59
1.1.5.4.1 Katılımcının hak ve yükümlülükleri	59
1.1.5.4.2 Emeklilik şirketinin hak ve yükümlülükleri	61
1.1.5.5 Emeklilik sözleşmesi	62
1.1.5.5.1 Emeklilik sözleşmesinin kapsamı	62
1.1.5.5.2 Emeklilik sözleşmesinin ekleri	63
1.1.5.5.3 Grup emeklilik sözleşmesi.....	64
1.1.5.6 Emeklilik yatırım fonları	64
1.1.5.6.1 Emeklilik yatırım fonu portföyüne alınabilecek yatırım araçları ...	66
1.1.5.7 Bireysel emeklilik sistemi'nin işleyişi.....	70
1.1.5.7.1 Sözleşmenin kurulması ve katkıların toplanması	71
1.1.5.7.2 Katkı paylarının yatırıma yönlendirilmesi.....	72
1.1.5.7.3 Emekliliğe hak kazanılması ve emeklilik koşulları	76
1.1.5.7.4 Bireysel emeklilik sisteminde uygulanan kesintiler	78
1.1.4.5.5 Bireysel emeklilik sisteminde vergi avantajı.....	80
1.1.5.7.6 Bireysel emeklilik sisteminde denetim	85
1.2 Amaç	88
1.3 Önem.....	89
1.4 Varsayımlar.....	89
1.5 Sınırlılıklar	90
1.6 Tanımlar.....	92
2. YÖNTEM.....	95
2.1 Araştırma Modeli	95
2.1.1 İçerik Analizi	96
2.2 Evren ve Örneklem	99
2.2.1 Cumhuriyet Gazetesi.....	101
2.2.2 Dünya Gazetesi	101
2.2.3 Hürriyet Gazetesi	103
2.2.4 Sabah Gazetesi	105
2.2.4 Zaman Gazetesi.....	106
2.3 Veriler ve Toplanması	107
2.4 Verilerin Çözümü ve Yorumlanması.....	107
3. BULGULAR VE YORUM.....	108
3.1 Giriş	108
3.2 Bireysel Emeklilik Sisteminin Bir Yılı.....	108
3.2.1 Bireysel Emeklilik Fonlarına Yönlendirilmiş Sözleşmelere Yönelik Veriler	109
3.2.2 Bireysel Emeklilik Sistemi Katılımcılarının Yaş Dağılımına İlişkin Veriler	111
3.2.3 Bireysel Emeklilik Sisteminde Fona Yönelmiş Sözleşmelerin Şirket Bazında Katkı Payı, Katılımcı ve Sözleşme Bilgilerine İlişkin Veriler.....	113

3.3 Basında Bireysel Emeklilik Sistemi	119
3.3.1 Yayınlanan Metin Sayısı.....	120
3.3.2 Yayınlanan Metinlerin Niteliği.....	120
3.3.3 Yayınlanan Metinlerin Yayınlanma Tarihi.....	122
3.3.4 Yayınlanan Metinlerin Yayınlandığı Sayfa	124
3.3.5 Yayınlanan Metinlerin Sayfadaki Konumu	126
3.3.6 Yayınlanan Metinlerin Sayfada Kapladığı Alan.....	127
3.3.8 Yayınlanan Metinlerin Kaynağı.....	129
3.3.8 Yayınlanan Metinlerde Adı Geçen Şirketler	132
3.3.9 Yayınlanan Metinlerde Değinen Temalar	135
3.4 Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım Düzeyi İle Basında Duyulan İlgi Düzeyinin Karşılaştırılması	138
3.4.1 Katılımcı Sayısı, Sözleşme Sayısı ve Toplam Katkı Payları ile Gazetelerde Yayınlanan Metin Sayısı Arasındaki İlişki.....	138
3.4.2 Katılımcıların Yaş Dağılımı ile Metin Sayısı Arasındaki İlişki	139
3.4.3 Şirket Performansları ile Metin Sayısı Arasındaki İlişki.....	140
3.5 Özet.....	141
4. SONUÇ VE TARTIŞMA	143
4.1 Sonuç	143
4.2 Tartışma	147
EKLER	154
KAYNAKÇA.....	165

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa No:

Tablo 1. Bireysel Emeklilik Fonlarına Yönlendirilmiş Sözleşmelere Yönelik Veriler	110
Tablo 2. Bireysel Emeklilik Sistemi Katılımcılarının Yaş Dağılımına İlişkin Veriler	112
Tablo 3. Bireysel Emeklilik Sisteminde Fona Yönelmiş Sözleşmelerin Şirket Bazında Katkı Payı, Katılımcı ve Sözleşme Bilgilerine İlişkin Veriler	114
Tablo 4. Yayınlanan Metin Sayısı	120
Tablo 5. Metinlerin Niteliği	120
Tablo 6. Gazeteler Bazında Metinlerin Niteliği	121
Tablo 7. Metinlerin Yayınlandığı Tarih	122
Tablo 8. Gazeteler Bazında Metinlerin Yayınlandığı Tarih	123
Tablo 9. Metinlerin Yayınlandığı Sayfa	124
Tablo 10. Gazeteler Bazında Metinlerin Yayınlandığı Sayfa	125
Tablo 11. Metinlerin Sayfadaki Konumu	126
Tablo 12. Gazeteler Bazında Metinlerin Sayfadaki Konumu	127
Tablo 13. Metinlerin Sayfada Kapladığı Alan	128
Tablo 14. Gazeteler Bazında Metinlerin Sayfada Kapladığı Alan	129
Tablo 15. Metinlerin Kaynağı	130
Tablo 16. Gazeteler Bazında Metinlerin Kaynağı	131
Tablo 17. Metinlerde Adı Geçen Şirketler	133
Tablo 18. Gazeteler Bazında Metinlerde Adı Geçen Şirketler	134
Tablo 19. Metinlerde Değınilen Temalar	135
Tablo 20. Gazeteler Bazında Metinlerde Değınilen Temalar	137

Tablo 21. Katılımcı Sayısı, Sözleşme Sayısı ve Toplam Katkı Payları ile Gazetelerde Yayınlanan Metin Sayısı Arasındaki İlişki Düzeyi	139
Tablo 22. Katılımcıların Yaş Dağılımı ile Metin Sayısı Arasındaki İlişki Düzeyi....	140
Tablo 23. Şirket Performansları ile Metin Sayısı Arasındaki İlişki Düzeyi	141

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
A.Ş.	: Anonim Şirket
Bağ-Kur	: Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
BES	: Bireysel Emeklilik Sistemi
Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
EGM	: Emeklilik Gözetim Merkezi
s.	: Sayfa
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SPSS	: (Statistical Package for the Social Sciences) Sosyal bilimler için istatistik paket programı
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan

1. GİRİŞ

İletişim, bir toplumun varolabilmesi için gerekli olan temel taşlardır. Literatürde 160'den fazla iletişim tanımı yapılmışsa da genellemeye en yakın olanı “karşılıklı olarak iletilerin paylaşımı şeklinde işleyen süreç” şeklindeki tanımdır¹. İlkçağlarda tek başına yaşayan insan toplumsallaşma sürecine girdiğinden beri, o toplumu oluşturan diğer insanlarla ve başka toplumlarla iletişim halindedir². İletişimin; içsel iletişim, bireyler arası iletişim, grup iletişimi ve kişi dışı iletişim gibi birbirinden farklı kullanım biçimlerinden birisi de kitle iletişimidir³.

Kitle iletişimi iletilerin, kamusal, dolaylı, tek yönlü bir araç sayesinde dağıtık kitleye ulaştırıldığı bir süreç şeklinde tanımlanır⁴. İletişimin diğer kullanım biçimlerinden farklı olarak kitle iletişim sürecinin amaçlarında, kaynağının yapısında, iletişim kanalı ya da aracının niteliği bağlamında, ileti tasarımında ve hedef kitlesi anlamında farklı nitelikleri bulunur⁵. Kitle iletişiminin en dikkati çeken boyutu ise işlevlerinde yatar. İşlev sözcüğü medyanın ne yapması gerektiği, gerçekte ne yaptığı ve amaçlarının ne olarak görüldüğü konularını kapsar⁶. Çağdaş ve demokratik toplumlarda medyanın toplumsal dengelerde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasında “dördüncü güç” ya da “dördüncü sac ayağı” olarak tanımlanması bu işlevlerin en büyük ifadesidir⁷.

---

¹ Erkan Yüksel, **Medyanın Gündem Belirleme Gücü** (Konya: Çizgi Kitabevi, 2001), s. 2.

² Aysel Usluata, **İletişim** (İstanbul: İletişim Yayınları, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, 1995); Ünsal Oskay, **İletişimin ABC'si** (İkinci Baskı, İstanbul: Simavi Yayınları, ABC Dizisi: 9, 1994); Orhan Gökçe, **İletişim Bilimine Giriş** (Ankara: Turhan Kitapevi, 1993); Merih Zılhoğlu, **İletişim Nedir?** (İstanbul: Cem Yayınevi, 1993).

³ Yüksel, 2001, **a.g.e.**, s. 3; Denis McQuail, **Kitle İletişimi Kuramı (Giriş)**. Çeviren: A. Halûk Yüksel (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Kibele Sanat Merkezi, 1994); Denis McQuail ve Sven Windahl, **Kitle İletişim Çalışmaları İçin İletişim Modelleri**. Yay. Haz.: Banu Dağtaş ve Uğur Demiray (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırmalar Vakfı (ESBAV) Yayınları: 92, 1994).

⁴ McQuail ve Windahl, **a.g.e.**, s. 56-63.

⁵ Yüksel, 2001, **a.g.e.**, s. 5-6.

⁶ Greame Burton, **Medya Analizlerine Giriş: Görünenden Fazlası**. Çeviren: Nefin Dinç (İstanbul: Alan Yayıncılık: 116,1995), s. 82.

⁷ Yüksel, 2001, **a.g.e.**, s. 7.

MacBride raporunda da kitle iletişiminin sekiz önemli işlevinden söz edilir. Bunlar haber ve bilgi sağlama, toplumsallaştırma, güdüleme, tartışma ortamı hazırlama, eğitim, kültürün gelişmesine katkı, eğlendirme ve bütünleştirme işlevleridir⁸. Bu işlevlerle temel olarak vurgulanan noktalardan birisi de toplumsal, ekonomik ve siyasal sorunlar karşısında medyanın sessiz kalmasının ya da görmezden gelmesinin beklenemeyeceğidir.

Günümüzde ülkemizin karşı karşıya bulunduğu pek çok sorun arasında dikkati çekenlerden biri de sosyal güvenlik meselesidir. Özellikle son yıllarda sosyal güvenlik sisteminin ülke bütçesi üzerinde yarattığı büyük yük, alternatif çözüm yollarına yönelik arayışları gündeme getirmiştir. Çözüm yollarından biri olarak; mevcut durumdaki, işçi olarak çalışanlar için Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), esnaf ve sanatkarlar ve diğer bağımsız çalışanlar için Bağ-Kur, devlet memuru olarak çalışanlar için de Emekli Sandığı kurumlarının oluşturduğu sosyal güvenlik sistemine, ek bir destek sağlanması amacıyla, 27 Ekim 2003 günü bireysel emeklilik sistemi (BES) devreye girmiştir.

Bu çalışmada, sosyal güvenlik sorununun çözümü için yürürlüğe konulan bireysel emeklilik sistemi ele alınarak, sistemin faaliyete geçtiği ilk bir yıl içerisinde gazetelerde yer alış biçimi üzerinde durulacak ve bu yer alış biçimi ile sistemin ilerleyişi arasındaki ilişki sorgulanacaktır.

1.1 Problem

Bu başlık altında iletişim, kitle iletişimi ve işlevleri tanımlanarak, ülkenin önemli sorunlarından biri olan sosyal güvenlik meselesinin çözümü için öngörülen bireysel emeklilik sisteminin ne olduğu ortaya konulacak ve bu çalışmanın temel problemi olan bireysel emeklilik sisteminin yürürlüğe girdiği ilk bir yıl içinde basında yer alış biçimi bir problem konusu olarak tanımlanacaktır.

---

⁸ **Bir Çok Ses Tek Bir Dünya** (Ankara: UNESCO Milli Komitesi, 1993).

1.1.1 İletişim, Kitle İletişimi ve İşlevleri

Bireyler doğdukları andan itibaren iletişim içine girmeye, bilmeden çevresini etkilemeye, değiştirmeye, yine bilinçli ya da bilinçsizce etkilenmeye, çevresine uyarlanmaya ya da çevresini kendi kurallarına uydurmaya çaba gösterir. Anlamak, öğrenmek, anlatmak, başkalarına ulaşmak için iletişim kullanılır⁹. İnsanoğlunun haberleşme eylemi hırıltılar ve işaretlerle başlar. Daha sonra yaya ve atlı habercilerle devam eder. Yaşanılan, tanık olunan, merak edilen, başkalarına aktarma ihtiyacı duyulan her bilgi, duygu ve düşünce haberleşme eyleminin konusunu oluşturur. İnsanlığın gelişimiyle birlikte haberleşme eyleminin teknik, ekonomik, sosyal, hukuki ve kültürel boyutları da gelişim gösterir¹⁰. İletişimde bulunmak için mutlaka bir sözel eylemde bulunmak gerekmez. İnsan ile insanın ilişki kurduğu her yerde, her durumda, her mekanda ayrı bir dil biçimi içinde kodlanmış iletişim süreci yaşanır¹¹.

Merten'e göre iletişimin 160'ın üzerinde tanımlanma şekli mevcuttur¹². Oskay ise yazılı kaynakların taranması yöntemiyle yapılan bir başka araştırmadan söz eder ve orada da sözcüğün 4560 kullanımı derlenmiş ve daha sonra 15 ayrı anlam üzerinde uzlaşma sağlanmıştır¹³. Bu açıdan iletişim kavramının, her zihinde farklı anlamlara sahip olan aynen 'sevgi' sözcüğü gibi bir ifadeye karşılık geldiği de söylenmektedir¹⁴.

Kuramsal anlamda ise iletişim olgusuna yönelik iki temel okula rastlanır¹⁵. Bunlardan ilki, iletişimi iletilerin aktarılması olarak tanımlayan; gönderici ve alıcıların nasıl kodlama yaptığı ve kod açtığı, aktarıcılarının iletişim kanallarını ve araçlarını nasıl kullandığı soruları üzerinde duran, iletişimi bir kişinin diğerinin davranışını ya da

⁹ Usluata, **a.g.e.**, s. 5.

¹⁰ M. Nuri İnuğur, **Basın ve Yayın Tarihi**, Üçüncü Basım (İstanbul: Der Yayınları, 1993). Ayrıca bkz. M. Nuri İnuğur, **Türk Basın Tarihi** (İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları No:37, 1992).

¹¹ Oskay, **a.g.e.**, s. 9.

¹² Bkz. Gökçe, 1993, **a.g.e.**, s. 14.

¹³ Oskay, **a.g.e.**, s. 309.

¹⁴ Erkan Yüksel, **Türkiye'de Ekonomi Basını Gündemi ve Siyasal Gündem İlişkisi** (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1999), s. 20.

¹⁵ Yüksel, 2001, **a.g.e.**, s. 2; John Fiske, **İletişim Çalışmalarına Giriş**. Çeviren: Süleyman İrvan (Ankara: Ark Yayınları, 1996), s. 16-17.

zihinsel durumunu etkileme süreci olarak değerlendiren ve eğer etki, niyet edilenden farklı ya da daha az biçimde gerçekleşmişse, iletişimi başarısız kabul eden ve başarısızlığın ortaya çıktığı aşamaları arayıp bulmaya çalışan “süreç” okuludur.

İletişimi anlamların üretimi ve değişimi olarak gören ikinci okul ise, anlamların üretilmesinde iletilerin ya da metinlerin, insanlarla nasıl etkileştiği sorusu üzerinde durarak, yanlış anlamların gönderici ile alıcı arasındaki kültürel farklılıklardan kaynaklanabildiği düşüncesini savunan, temel olarak “göstergebilim” yöntemini kullanan okuldur.

Bu bakış açılarından hareketle Yüksel’e göre iletişimi, yalnızca anlamların aktarımı olarak değil, “iletişimde taraf olanların yarattıkları ortak anlamların ortak paylaşımı biçiminde işleyen bir süreç” şeklinde nitelendirmek, kapsayıcı bir değerlendirme olmaktadır¹⁶.

İletişimin toplumsal yaşamdaki farklı kullanım biçimlerine ilişkin kapsayıcı çalışmalardan birisi Burton ve Dimbleby’e aittir¹⁷. Buna göre, iletişimin kullanım biçimleri kişinin içsel iletişimi, bireyler arası iletişim, grup iletişimi, kitle iletişimi ve kişi dışı iletişim biçiminde sıralanmaktadır.

Kişinin içsel iletişimi kişiyi güdüleyen, motive eden, gereksinimleriyle kişinin kafasındaki kendisini kavramasına yardımcı olan bir iletişim biçimidir. Grup iletişimi grup içindeki kişilerin yapıcı ve engelleyici iletişimlerini, üstlendikleri rolleri, etkileri kapsamaktadır. Bireyler arası iletişim, bireyler gruplar halinde yaşamlarını sürdürmekte, kendilerini bu gruplar içinde ifade ettiklerinden grup iletişimini de içine alacak şekilde genişletilebilmektedir. Kişi dışı iletişim, bir başka kişinin dışında herhangi bir şeyle kurulan doğrudan iletişim anlamında kullanılmaktadır. Kitle iletişimi ise adından da anlaşılacağı gibi kitle iletişim araçlarıyla ilgilenmekte ve bu araçlarla kurulan iletişime adını vermektedir¹⁸.

İletişim teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan kitle iletişimine, kaynağın kitleler halindeki hedefine ulaşma amacı nedeniyle bu ad verilmiş ve iletişimin gerçekleşmesini sağlayan teknolojik araçlara da “kitle iletişim araçları”

¹⁶ Yüksel, 2001, **a.g.e.**, s. 2.

¹⁷ Usluata, s. 43.

¹⁸ Yüksel, 2001, **a.g.e.**, s. 3.

denilmiştir¹⁹. Eş deyişle, toplumun tümüyle ya da önemli bir bölümünün alıcı konumunda olduğu kitlelere yönelik iletişim, “kitle iletişimi”, bunu sağlayan araçlara ise “kitle iletişim araçları” adı verilir. Yazılı, görüntülü ya da sözlü kitle iletişim araçlarını kapsayan, İngilizce’deki “mass media” kavramı dilimize “kitle iletişim araçları” olarak çevrilmektedir. “Media”, aslı Latince olan çoğul bir kelimedir. Tekili ise “medium”dur. Medium temelde; ara, orta gibi anlamlara gelmektedir. Ancak İngilizce’deki “kitle iletişim araçları” terimi günümüzde kısaltılmış ve yalnızca “media” terimiyle ifade edilir hale gelmiştir²⁰. Diğer bir deyişle medya, kitle iletişim araçlarının genel adı; kitlesel boyuttaki iletişim ortamıdır. İletişim araçlarında ulaşılan son nokta olan elektronik iletişim araçlarının da bulunduğu kitle iletişimini sağlayan araçların tümü, kitle haberleşmesini sağlayan kamusal bir kurum da olarak “medya” adıyla anılır. Kitle iletişiminin gerçekleşebildiği her türlü ortamın (gazete, dergi, kitap, radyo, televizyon, internet) genel adı medyadır. Ancak habercilik anlamında kullanılan “medya” tanımı, basım tekniği ile yayımlanan gazete ve dergilerle birlikte görsel-işitsel imkanları kullanan radyo ve televizyon yayınları ile internet yayıncılığını da içine alan kitle iletişim araçlarının genel adı şeklindedir. Bununla birlikte medya kavramının (yanlış olarak kullanılmasına karşın) kimi zaman tek bir gazete ya da televizyona da işaret edilerek kullanıldığı görülür. Medya, İngilizce’den dilimize yerleşmiş olan ve tüm kitle iletişim araçlarını kapsayan bir terimdir; tek bir iletişim aracı için kullanımı doğru değildir. Eş deyişle bir “gazete” bir “medya” değildir, ancak gazete, dergi ve radyo gibi birden fazla iletişim aracı için “medya” sözcüğünü kullanmak doğrudur²¹.

Kitle iletişimini Maletzke, “iletilerin kamusal, dolaylı, tek yönlü teknik bir araç sayesinde dağıtım bir kitleye iletiildiği bir süreç” şeklinde tanımlamaktadır²². De Fleuer ve Dennis ise kitle iletişimini beş aşamalı süreç şeklinde şöyle açıklamaktadır: ²³ “Profesyonel iletişimcilerin hazırladıkları (1), değişik içerikli iletiler (2), mekanik araçlar aracılığıyla (3), hızlı ve sürekli bir şekilde dağıtılır ya da yayınlanır. Söz konusu

¹⁹ Aynı, s. 4. Ayrıca bkz. McQuail ve Windahl, **a.g.e.**; Usluata, **a.g.e.**; Oskay, **a.g.e.**; Gökçe, 1993, **a.g.e.**

²⁰ Mehmet Sağnak, **Medya-Politik** (İstanbul: Eti Kitapları, 1996).

²¹ Erkan Yüksel ve Halil İbrahim Gürcan, **Habercinin El Rehberi** (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2001), s. 3-4.

²² McQuail ve Windahl, **a.g.e.**, s. 56-63.

²³ Yüksel, 2001, **a.g.e.**, s. 4.

ileti çok sayıda, değişik ve çeşitli izleyici kitleye ulaşır (4). Kitle içindeki bireyler, iletiyi kendi deneyimlerindeki anlamlara göre yorumlarlar ve sonuçta da bireyler Şu ya da bu biçimde etkilenirler (5).”

Kitle iletişiminin temel özellikleri konusunda Yüksel ise sürecin farklı unsurlarına işaret eder²⁴. Kitle iletişiminin iletişimin diğer kullanım biçimlerinden farklı olarak amaca, kaynağa, kitle iletişim aracına, ileti tasarımına, alıcısına ve geri bildirimine yönelik özellikleri bulunmaktadır. Ancak kitle iletişimini en özel yapan Şey ise gördüğü işlevlerde tanımlanır.

“İşlev” sözcüğü, medyanın ne yapması gerektiği, gerçekte ne yaptığı ve amaçlarının ne olarak görüldüğü konularını kapsar²⁵. Çağdaş ve demokratik toplumlarda medyanın toplumsal dengelerde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasında “dördüncü güç” ya da “dördüncü sac ayağı” konumunda görülmesi bu işlevlerin en büyük ifadesidir²⁶.

Literatürde kitle iletişiminin işlevleri üzerinde yapılmış sınıflandırmalar arasında UNESCO Komisyonunca hazırlanan ve kısaca “MacBride Raporu” olarak bilinen çalışma en çok bilinendir²⁷. Bu raporda kitle iletişimin işlevleri sekiz başlıkta toplanmıştır:²⁸

- **Haber ve bilgi sağlama işlevi:** Medya temelde olaylar ve koşullar hakkında haber ve bilgi aktararak, ulusal ve uluslararası koşulların anlaşılmasını, bilerek tepkide bulunmasını sağlamaktadırlar.
- **Toplumsallaştırma işlevi:** İnsanların toplum içinde varlığını sürdürebilmesi için gerekli olan toplumsallaşmanın sağlanması; toplumun maddi ve manevi temellerinin topluluk üyelerine aktarılması ve aktarılanların onlar tarafından öğrenilmesi, medyanın toplumsallaştırma işlevi olarak anılmaktadır.

²⁴ Aynı, s. 5-6.

²⁵ Burton, a.g.e., s. 82.

²⁶ Yüksel, 2001, a.g.e., s. 6.

²⁷ Aynı, s. 6.

²⁸ Birçok Ses, Tek Bir Dünya, 1993.

- **Güdüleme işlevi:** Toplumların kendilerine belirledikleri amaçları açıklayıp, özendirerek, bireyin toplum yaşamında olduğu gibi, bu amaçlar için gösterilen çabalara da katılmasını sağlama işlevi, güdüleme diye tanımlanmaktadır.
- **Tartışma ortamı hazırlama işlevi:** Medya, hazırlayabileceği tartışma ortamı ile bireylere aktarılan toplumsal değer ve amaçlara açıklık kazandırmakta, gelişmelerine katkıda bulunmaktadırlar.
- **Eğitim işlevi:** Medya bilgi aktarırken, doğal olarak, toplumun üyelerinin bilgi düzeylerini, yetenek ve becerilerini daha üst düzeye çıkarmalarına yardımcı olmaktadır.
- **Kültürün gelişmesine katkı işlevi:** Kültürün gerek tanımı ve geliştirilmesinde, gerekse de kültür mirasının korunmasında medyanın önemli görevleri vardır.
- **Eğlendirme işlevi:** Medya toplumsal yaşamın baskıcı temposuna kapılmış bulunan bireylere, hoşça zaman geçirme, dinlendirme olanaklarının daha ucuz ve çeşitlilik içinde sunabilmektedirler.
- **Bütünleştirme işlevi:** Medyanın işlevlerini yerine getirilmesiyle toplumdaki bireyler, gruplar arasında ilişkileri geliştirip, onların toplumlarını olduğu kadar, birbirlerini de tanınması ve anlaması için bir ortam sağlanmaktadır. Böylece medya bütünleştirici bir işlevi de yerine getirmektedir.

Tekrar altını çizmek ve açıklamak gerekirse, medyanın en temel işlevi haber vermek, böylelikle de bireyi, içinde yaşanan çevre, toplum ve ülkedeki gelişen olaylara ilişkin aydınlatmak, kanaatlerini değiştirmek ya da güçlendirmektir²⁹. Dolayısıyla da medyanın kamu yararını gözetme zorunluluğundan söz etmek mümkündür. Yapılan haberlerin, toplumsal çıkarlara hizmet etmesi gerekmektedir. Haber içeriklerinde, kamu yararına hizmet edecek bilgiler bulunmalıdır. Bu tür bilgilerin kamudan saklanması, bir başka deyişle haber metinlerinde yer bulmaması veya eksik verilmesi halinde, toplumun sağlıklı bilgilendirme hakkı engellenmiş olmaktadır. Bu durumda medya, varolmalarının gereği olan toplumu yaşananlardan haberdar etme görevini yerine getirememiş; meslek etiğini ve uluslararası arenalarda kabul edilmiş meslek ilkelerini çiğnemiş kabul

²⁹ Atilla Girgin, **Haber Yazma Teknikleri** (İstanbul: İnkılap Kitabevi,1998), s. 131.

edilmektedir. Genel olarak toplumda, medyanın toplumun sorunlarına karşı duyarsız kalamayacağı ve medyanın kamusal görevleri çerçevesinde “medyanın kendini toplumsal sorunların çözümü için adanmış” inancı mevcuttur.

1.1.1.1 Kitle iletişimine farklı yaklaşımlar

Kitle iletişiminin olumlu görülebilecek işlevlerinin yanında literatürde farklı bakış açılarına da rastlanır. Bir görüşe göre, zaman içinde toplumsal yapıların oluşmasının bir numaralı etkeni haline gelmiş olan kitle iletişim araçları, düzen içinde çok büyük güçler elde etmişler ve bu güç sayesinde toplumda yeni dengelerin oluşmasında aktif roller oynamışlardır³⁰.

Kişinin karşısındaki kişiye neyi, nasıl, ne zaman ve ne gibi bir kanalla ileteceğini düşünmesi gibi kitle iletişim araçları da elde ettiği verileri düzenleyip karşılaştırarak değerlendirmekte, seçimlemekte, yeniden işlemekte, sunmakta ve böylece insanların yaşadığı dünyayı bir “sunulan dünya” haline getirmektedir³¹. Ürüne dönüştürülmüş bu dünya da insanlar tarafından normal ve gerçek olarak kabul edilmektedir. Kitle iletişim araçlarıyla insanlara kalıp hayaller sunulmakta, karşılığında da sadece seyreden gerçeğin hızına hayalinin ufkunu oturtamayan bireyler oluşturulmakta; uyuşturulan kitlelerin üzerine, medya patronları ve siyasi güç odakları elele, gönül birliği içinde, günlük ve uzun vadeli kararlarını, medya demokrasisinin kurallarıyla, uyuklayan kitlelerin uyanık önderleri olarak uygulamaktadırlar. Kitle iletişim araçlarından gelen en temel mesaj bu doğrultuda “iyi uykular” olmaktadır³².

Sonuç olarak literatürde karşılaşılan iki temel bakış açısı birbirinden farklı yönlere işaret etmektedir. Bunlardan var olan düzenin devamından yana, eş deyişle statükocu olan liberal-çoğulcu yaklaşım, “tutucu kuram” olarak da adlandırılır³³. Bu yaklaşım, temelde varolan toplumsal yapının ve kurumların korunması ve geliştirilmesi,

³⁰ Gökçe, 1993, **a.g.e.**, s. 91.

³¹ Oskay, **a.g.e.**, s. 47.

³² Nurdoğan Rigel, **Medya Ninnileri** (İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1993a), s. 5.

³³ İrfan Erdoğan ve Korkmaz Alemdar, **Öteki Kuram** (Ankara: Erk, 2002); Çiler Dursun, **TV Haberlerinde İdeoloji** (Ankara: İmge Kitabevi, 2001).

yaşanılan çevreye insanın uyması ya da gerektiğinde uydurulması ve sanayileşmiş ülkelerin seçecekleri en iyi yolun kapitalist ekonomik ve siyasal sistem olduğu görüşlerinden hareket eder. Teknolojinin “büyük kurtarıcı” olarak sunulduğu bu yaklaşımda kitle iletişim araçları kişiselleştirilir ve araçların arkasındaki kişi ya da kurumlar üzerinde durulmaz. Medya kavramını özne ya da aktör olarak kullanmak liberal-çoğulcu kuramda “toplumsallaştırma” süreçlerinden biri olarak tanımlanır. Toplumu birbirleriyle yarışan gruplar ve çıkar bileşimi olarak gören liberal kuramcılara göre bu bilişimde gruplar ve çıkarlar arası anlaşmalar konudan konuya ve zamandan zamana değişir ve dolayısıyla hiçbir grup sürekli bir egemenlik kuramaz. Çoğunluğun iktidarı hüküm sürerken; devletin kanunla da koruduğu azınlığın hakları savunulur³⁴.

Marksist toplum eleştirisine dayanan ve Frankfurt Okulu ile birlikte ekonomi-politik yaklaşımı da içine alan kuramsal eğilimler, başka bir anlatımla kapitalist ekonomik düzene ve liberal sisteme yönelik eleştiriler getiren ve her biri var olan toplumsal ve iletişimsel yapının radikal ve dönüştürücü bir eleştirisinden yola çıkan görüşler, genel olarak “eleştirel”, “kuramsal” ya da “değişimci yaklaşımlar” adıyla tanımlanır³⁵. Bu yaklaşımların temelinde, medyanın üretim faktörleriyle, kapitalist endüstriyel oluşumun genel tiplerine benzeyen üretime sahip olduğu düşüncesi yatar. Medya, kapitalist sınıfın tekelci sahiplerine aittir ve onlara hizmet eder. Bu görüşlere göre medya, egemen sınıfın dünya görüşlerini yaymak için değişime liderlik edebilecek alternatif fikirleri inkar ederek hakim sınıfla ve devletle iç içe ve onların değerlerini, ideolojisini yeniden üreten kurumlar olarak nitelendirilir.

Liberal-çoğulcu yaklaşıma göre, medyanın işlevlerini yerine getiremediği bir ortamda demokrasiden söz etmek mümkün değildir³⁶. Çoğulcu, katılımcı, özgürlükçü demokratik sistemin ve hukuk devletinin gereklerine uygun olarak medyanın da özgür olması gereklidir. Ancak özgür medya, özgür kamuoyu iradesinin oluşmasının teminatıdır. Demokratik sistemin sağlıklı bir şekilde işleminin temel koşulu medyanın özgürlüğüdür. Medya, sahip olduğu bu özgürlük alanı içinde işlevlerini yerine getirir. Medyanın işlevlerinin büyüklüğü, aynı zamanda sorumluluğunun da büyüklüğüne işaret

³⁴ Erkan Yüksel, **Medya Güvenlik Kurulu**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2003, s. 230.

³⁵ Yüksel, 2003, **a.g.e.**, s. 240; Erdoğan ve Alemdar, **a.g.e.**; Dursun, **a.g.e.**

³⁶ Yüksel, 2003, **a.g.e.**, s. 230.

eder. Medyanın sorumluluklarından ilki, toplumun resmi organları tarafından belirlenmiş ve kanunlarla çizilmiş sorumluluklara dayanır. Devlete karşı bu sorumluluğunun yanında, basın işletmelerini diğer işletmelerden farklı kılan toplumsal ya da kamusal sorumlulukları ikinci sırada gelir. Üçüncü sırada ise, kendi kendine kabullenilmiş sorumluluk, özdenetim ve bireysel sorumluluklardan söz edilebilir. Gazeteci, asıl ya da gerçek sorumluluğunu okuyucuya karşı hisseder³⁷.

1.1.2 Haber ve Habercilik

Gazeteci, esas işi habercilik olan kişidir. Gazeteciliğin haber malzemesi sayılan bilgilerin toplanması, yazılması, düzenlenmesi ve dağıtılmasını içeren bir işlem olduğu tanımından yola çıkarak gazeteciyi, “erişmek istediği kitle içi önemli diye nitelendirdiği bilgileri toplayarak, haber haline getiren ve kişileri bilgi olarak düşünmeye sev eden meslek mensubu” diye tanımlanır³⁸.

Toplumda yaşanan her olay, gazeteci için haber niteliği taşımaz. Olay; ortaya çıkan, oluşan durum, ilgiyi çeken ya da çekebilecek nitelikte olan her türlü iş, yaşam örnekleri ya da kesitleri, hadisedir. Haber olayı, haber olabilme niteliklerine sahip, toplumun genelinin ilgisini çekecek olaydır. Meydana gelen her olay, haber olayı değildir. Her haber de bir olay değildir. Haber olduktan sonra algılanabilen bir olgudur. Olayla özdeş değil, fakat olayın esas çerçevesi içinde yeniden kurulabilmesidir. Bu anlamda hangi olayların haber olayı olduğuna karar verebilmek için haberin ne olduğuna dikkat etmek gereklidir³⁹.

Bir olay, bir olgu üzerine edinilen, iletişim ya da yayın organlarıyla verilen bilgi “haber” adını almaktadır. Başka bir tanımla haber, insanları ilgilendiren zamanlı olan, fikrin, olayın, sorunun özetidir⁴⁰.

---

³⁷ Aynı, s. 230.

³⁸ Yüksel ve Gürcan, **a.g.e.**, s. 21; Oya Tokgöz, **Temel Gazetecilik**, Dördüncü Baskı. (Ankara: İmge Kitabevi, 2000), s. 157; Rıdvan Bülbül, **Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar** (Ankara: Nobel, 2001), s. 75-77.

³⁹ Yüksel ve Gürcan, **a.g.e.**, s. 57; Bülbül, **a.g.e.**, s. 75-77.

⁴⁰ Yüksel ve Gürcan, **a.g.e.**, s. 57.

Haber sözcüğü, Arapça kökenlidir⁴¹. Haberin Türkçe karşılığına “salık”, “duyuk” gibi sözcükler önerilmişse de yaygınlık kazanmamıştır. İngilizlerin “news”, Fransızların “information” dedikleri haberin geniş bir biçimde anlamı irdelenecek olursa, “vaktinde verilen, toplumda çok kişiyi ilgilendiren ve etkileyen, anlaşılır bir dille anlatılan bir olay, fikir ya da kanıdır” denilebilir.

Kimi haber tanımlarında haberin “varolan her şey” olduğu kaydedilmektedir. Benzer şekilde “Haber, dün bilmediğimiz her şeydir”, “insanların hakkında konuşacakları her şeydir”, “okuyucunun okumak istediği her şeydir”, “ilgimizi çekebilecek, bize ilginç gelen her şeydir”, “daha önce bilmediğimiz ve bugün bulabileceğimiz her şeydir”, “bir olayın raporudur, özetidir” ya da “yarının tarihidir”⁴². Bilimsel bir tanıma göre haber, insanları ilgilendirecek, zamanlı olan bir fikrin, olayın veya sorunun özetidir. Haberin öncelikle bir konusu vardır. Bu, genellikle bir olaya, fikre ya da soruna dayanmaktadır. New York Sun Gazetesi’nden John Bogart, 1880 yılında habere şöyle bir tanımlama getirmiştir: “Bir köpek birini ısırırsa bu haber olmaz. Fakat bir adamın bir köpeği ısırması haberdir.” New York Times Gazetesi’nden Turner Cutledge, “Dün bilmediğimiz herşey haberdir” diyerek haberi tanımlamaktadır. ABC’den David Brinkley’e göre haber, “Rastlanmayan, beklenmeyen her olaydır. Sükunet haber olamaz. Örneğin, bir uçakla havalandığında bu haber değildir. Eğer uçak bir yere çarpar, düşerse, işte bu haber olur.”

Robert Park’a göre haberlerin temel özellikleri şunlardır:⁴³ Haber günceldir. Haber, yeni olmuş veya tekrar oluşan olaylar hakkındadır. Haber sistematik değildir. Haber ayrı olay ve oluşumlarla ilgilenir ve haberin gösterdiği dünya, sadece ilişkisiz oluşumlardan ibarettir ki, yorumlamak haberin başlıca görevi değildir. Haber dayanıksızdır. Haber, sadece olayın kendisi geçerli olduğu sürece yarar, kayıt ve sonradan müracaat etme maksadıyla haberin yerini diğer bilim ve bilgi dalları alır. Haber olarak bildirilen olaylar, gerçek önemlerinden daha önemli olarak garip veya en azından beklenmeyen türden olmalıdır. Haber, olay meydana gelmeden verilebilir. Bir olayın haber olarak ele alınmasında bazı özelliklere sahip olması şartı aranır. Haberciliğin dayandığı temel ilkelerin ne olduğunu da gösteren bu şartlar, “haber

⁴¹ Aym, s. 57.

⁴² Yüksel ve Gürcan, a.g.e., s. 21; Tokgöz, a.g.e., s. 157; Bülbül, a.g.e., s. 75-77.

⁴³ Yüksel ve Gürcan, a.g.e., s. 60.

değerleri” adıyla anılır. Bunlar, olayın gerçeklik ya da doğruluğu, yenilik ya da güncelliği, nadirliği, ilginçliği, heyecan ya da eleştiri gibi unsurları taşıması, önemliliği ya da önemli sayılması, anlaşılabilirlik ya da anlam taşıması ve kamu yararının bulunması gibi unsurlardır.

Bunlar şöyle açıklanabilir:⁴⁴

Etkili ilgililik: Her haber olayı herkesi ilgilendirmez. Bir haber olayının kaç kişi için haber olayı değeri taşıdığı ve dolayısıyla haber etkisi yarattığı bir haberin önemliliğini etkiler. Hedef kitlenin bilgilenmesi için sunulan haberlerin bu hedef kitlede kaç kişiyi ilgilendirdiği ve etkilediği haber değerliliğinin ilk kuralıdır.

Zamanlılık: Haberde zaman ögesi “ne zaman” sorusunu ifade etmektedir ve üç biçimde tanımlanmaktadır: Yenilik, anilik ve geçerlilik. Haberin yeniliği, haberin hammaddesinin yeniliğine, yeni bildirilmesine işaret eder. Örneğin, Mısır piramitleriyle ilgili bir gerçeğin bugün gün yüzüne çıkartılması bir yeniliktir. Haberin ani oluşunun ifade bulduğu “anilik” unsurunun yanında, “geçerlilik” haberin hammaddesinin toplumun çeşitli kesimleriyle yenilik ve anilikle birlikte bağlantısının kurulması anlamına gelir. Acaba o haber, gazeteye basılmadan önce duyulmuş mudur? Günümüzde haberin zamanlılığı yönünden, yenilik ve anilik öğeleri, radyo ve televizyon için ön planda tutulurken, gazetelerde geçerlilik unsuru ön plana çıkmaktadır.

Yakınlık: Haberin “nerede” meydana geldiği ile ilişkili olan “yakınlık” ögesi, insanların doğalarından kaynaklanan bir özelliğe işaret etmektedir. İnsanlar doğaları gereği, yakın çevrelerinde olan olaylarla ilgilenir ve bunlara karşı merak duyarlar.

İlginçlik: Haberin konusunun belirli bir ilginçliği bulunmalıdır. Haberin albenisinin olması da diyebileceğimiz ilginçlik özelliğini, haberin diğer unsurları ile bağdaştırmak mümkündür. Örneğin, insanın köpeği ısırması ilginç olaylardan biridir.

Nadirlik: Haberin konusunun sıradan olmaması gerekmektedir. Sıradan şeylerin öneminin düşeceği ve ilginçliğinin azalacağı da açıktır. Örneğin, insanın köpeği ısırması, nadir rastlanan olaylardan biridir.

---

⁴⁴ Aynı, s. 60-62.

Önemlilik: Haberin hammaddesinin belirli bir öneminin olması gerekmektedir. Hatta bu önemlilik, haberin gazete sayfaları arasında yer alışı da etkilemektedir. Gazetede en önemli haber, gazetenin birinci sayfasında manşetten, radyo ve televizyonda da ilk haber olarak verilmektedir.

Heyecanlılık: Haberin insanların heyecanlarını yakalaması, insanların sevinç, mutluluk, korku ve üzüntü gibi duygularının değerlendirilmesi anlamına gelmektedir. Heyecan unsuru örneğin, eski bir komşumuzun vefatı, tanıdık birinin evlenmesi, bayramlar gibi coşkulu anları kapsamaktadır.

Daha başka sonuç, anlaşmazlık, kuşku, gariplik, duygulara yönelme, nadirlik, yenilik ve tazelik gibi unsurlar da haberde bulunması gereken öğeler olarak anılmaktadır.

Bir olayın haber olup olmadığına karar verme aşamasında muhabir kendi başına bir değerlendirme yaparak şu soruların yanıtlarını aramaktadır:⁴⁵

- Bu haber, yukarıda sıralanan haber değerlerinin hangilerine uymaktadır?
- Kaç okuyucuyu, ne derece ilgilendirmektedir?
- Okuyucuların kişisel işleri, işyerleri, yöneticileri ve içinde yaşadıkları toplumla ilişkileri yönünden ilgilendirir mi?
- Haberin önemli sonuçlar doğurma olasılığı var mı?
- Haberin yayımlanmasını etkileyen unsurlar nelerdir?

Yazılan her haber medyada belirli ölçütler çerçevesinde değerlendirilmekte ve bazıları yayımlanmamaktadır. Medyanın bu kanal tutucu özelliğine haber etkenleri etkide bulunmaktadır.

Haber etkenleri konusunda en kapsamlı çalışma Galtung ve Ruge'un haber olayı ile medya imajı arasına giren haber etkenlerini gösteren "Seçici Kanal Tutma Modeli"dir⁴⁶. Modelde bu etkenler şu şekilde sıralanmaktadır:

Zamanlama: Olayın kitle iletişim aracının ilgilendiği zaman içinde ortaya çıkması "fark edebilme" şeklinde tanımlanır. Örneğin, bir saat içinde ya da daha az

---

⁴⁵ Aynı, s. 62.

⁴⁶ Aynı, s. 63-64.

sürede başlayıp biten olay günlük gazeteye, günlerce süren karmaşık bir olay ise haftalık dergiye daha uygundur.

Yoğunluk: Eğer olay gerçekten büyük bir değer taşıyorsa ya da normal seyirinin çok üzerinde çıkıyorsa, dikkate almaya değerdir.

Açıklık / Netlik: Olayın haber olmaya uygun olması açıklık ya da netlik olarak tanımlanmaktadır.

Kültürel uygunluk: Toplumun kültürüne ya da alıcı kitlenin ilgilerine daha yakın olan olaylar daha çok seçilmektedir.

Uygunluk: Haberi yazılacak olan olay beklentileri ne kadar karşılırsa, o kadar kolay seçilmektedir. Örneğin, dünyanın bazı bölgelerindeki çatışmalar zaten beklenen şeylerdir. Bu çatışmalardan bazıları bölgenin tehlikeli olmasından, bazıları ise siyasal değişimlerden kaynaklanır.

Ani gelişen olaylar: Durağan bir şekilde akan olaylar arasında en beklenmeyen ve en alışılmamış şekilde gelişen olaylar, seçilmeye en uygun olaylardır.

Devamlılık: Bir olay haber yapılmaya değer görülüyorsa, o olayla ilgili bazı gelişmelerin ya da başka olayların aktarılması gereklidir.

Kompozisyon: Haber olabilecek olaylar biraz da gazetede dengeyi korumak için bazıları ise zıtlık oluşturulması için yayımlanmaktadır.

Sosyo-kültürel değerler: Alıcı kitlenin ya da kanal tutucuların sosyo-kültürel değerleri, haberi etkileyen öğeleri etkiler.

Haber etkenleri üzerinde üç temel hipotezden söz edilmektedir:

1. Ekleme hipotezi: Varolan bir olayda ne kadar çok haber etkeni bulunursa, o olayın haber olma olasılığı o kadar yükselir.

2. Tamamlayıcı hipotez: Olayla ilgili bir etken zayıf ise diğer etken ile tamamlanır.

3. Dışlama hipotezi: Olayla ilgili tüm etkenler zayıf ise olaydan vazgeçilir, eş deyişle olay haber yapılmaz.

Sonuç olarak bir haberin nasıl olması gerektiği üzerinde de durulabilir. Bir haber açık olmalıdır. Anlaşılır bir üslup ve dille yazılmalıdır. Sade olmalıdır. Yalın bir

teknikle yazılmalıdır. Doğru olmalıdır. Doğru bilgilere dayandırılarak yazılmalıdır. Kesin ifadeler içermelidir. Kuşku, olasılık, tereddüt içermemelidir. Habercilik kurallarına uygun olmalıdır. Habercilik kuralları ise kitleye iletilecek haberlerde uygulanacak, uygulanması gerekli olan ya da meslek etiği çerçevesinde belirlenip uyulması istenen kurallar bütünüdür. Bunlar haber kaynağının haber içeriğinde belirtilmesi anlamına gelen netlik kuralı, bir iddia ve görüş üzerine oluşturulan haberlerde karşıt görüşlere yer verilmesi anlamına gelen denge kuralı ve haber içeriğinde yer alan tüm görüşlere eşit miktarda yer ayrılması anlamına gelen eşit alan ve zaman kuralı şeklinde sıralanmaktadır⁴⁷.

Bütün bu kurallar içerisinde haberciliğin işlevleri bağlamında konu ele alındığında, doğal bir biçimde, dünyanın ve ülkenin en önemli toplumsal sorunlarının medya ya da gazeteci için önem verilmesi ve üzerinde durulması gereken en önemli sorunlar olarak algılandığı düşünülebilmektedir. Medyanın işlevleri anlamında irdelendiğinde, toplumsal sorunlar karşısında kamuoyunun bilgilendirilmesi, sorunun tartışma gündemine açılması ve siyasilerin bu konu hakkında yaptıklarının anlatılması ve sorunun çözüme kavuşması anlamında medyaya önemli roller düştüğü anlaşılmaktadır.

Türkiye'nin son yıllarda yaşadığı en önemli toplumsal, ekonomik ve siyasal boyutları bulunan sorunlardan birisi de sosyal güvenlik meselesidir. Pek çok kaynakta sosyal güvenlik meselesinin önemli bir sorun olduğunun altı çizilmiş ve çözüm önerileri arasında bireysel emeklilik sisteminin bir alternatif oluşturabileceği kaydedilmiştir⁴⁸. Böylesi bir sorunun medya ve habercilik adına büyük önem taşıdığı da ortadadır. Bu doğrultuda sosyal güvenlik sorununun boyutlarının ortaya konulabilmesi ve bu sorunun çözümü için önerilen ve uygulamaya konulan bireysel emeklilik sistemi ayrıca alt başlıklar halinde incelenecek önemde bulunmaktadır.

---

⁴⁷ Aynı, s. 65-66.

⁴⁸ A. Tuncay Teksöz, "Sosyal Güvenlik Reformunun Genel Stratejisi"[Çevrimiçi] . Elektronik adres: <http://www.bireyselemeklilik.gov.tr/seminer.htm> [11 Şubat 2005b] .

1.1.3 Sosyal Güvenlik Sorunu ve Bireysel Emeklilik Sistemi

Toplumsal yaşamın belki de en önemli unsurlarından birisi, bireylerin karşı karşıya kaldıkları risklerde birbirlerine destek olabilme olanağı bulabilmeleridir⁴⁹. Sosyal güvenlik sistemi, özünde bu dayanışma gereksiniminin ülke ölçeğinde kurumsallaşması olarak tanımlanmaktadır. İşlevi ve etkinliği açısından tutarlı ve sürdürülebilir bir sosyal güvenlik sistemi güçlü bir toplumsal dayanışma ve dolayısıyla güçlü bir gelişme potansiyeli yaratacak en önemli unsurlardan birisi olarak kabul edilir. Kurumsallaşmış bir toplumsal dayanışma, yani sosyal güvenlik sistemi, gerek genç nesillerden yaşlı ve muhtaç nesillere ve gerekse yüksek gelir gruplarından düşük gelir gruplarına büyük ölçekli gelir transferleri şeklinde somutlaşır.

Türkiye'nin önemli toplumsal sorunlarından birisi de sosyal güvenlik meselesidir. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı'nın yayınladığı rapora göre⁵⁰, ülkede çok ciddi şekilde yanlış ve çarpık kurgulanmış bir sistem sonucunda emekli aylıkları ve muhtaç yaşlılara verilen sosyal yardımlar düşük seviyelerde kalmış, sağlık hizmetlerinde yeterli yaygınlık ve kalite sağlanamamış, sosyal güvenlik kapsamı toplumun tümüne yaygınlaştırılamamıştır. Bunun yanında henüz genç bir toplum olmamıza rağmen, sistemin hızla bozulan mali dengesi ekonomik istikrarı tehdit eder boyutlara ulaşmıştır. Tüm bu sorunlara ek olarak, önlem alınmadığı takdirde, ülke nüfusunun hızla yaşlanması sonucu artacak yaşlı nüfus ile birlikte, yakın bir gelecekte mali bir krizin derinleşmesi tehlikesi bulunmaktadır.

Hazine Müsteşarlığı Sosyal Güvenlik ve İstihdam Dairesi Başkanı A. Tuncay Teksöz'e göre, ülkemizdeki sosyal güvenlik sisteminin sorunu gelişmiş ülkelerdeki gibi nüfusun yaşlanması ve hayatta kalma beklentisinin yükselmesi gibi demografik kökenli değildir⁵¹. Temel sorun genç bir toplum olmamıza rağmen aktüeryal dengelerin yeterince gözetilmemesi ve kurumsal yetersizlikler gibi nedenlerden

⁴⁹ A. Tuncay Teksöz, "Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform"[Çevrimiçi] . Elektronik adres: http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=719&id=43. [2 Şubat 2005a] .

⁵⁰ Aynı.

⁵¹ Aynı.

kaynaklanmaktadır. Nitekim sistemdeki sorunlar 1999 yılına kadar katlanarak artmış ve sürdürülemez bir boyuta ulaşmıştır. Bu nedenle 1999 yılında sosyal güvenlik sisteminde uzun dönemli aktüeryal dengelerin yeniden tesisi ve kurumsal etkinliğin sağlanmasına yönelik bir dizi reform uygulaması başlatılmıştır.

Reformun birinci aşaması ile sosyal sigorta parametrelerinin yeniden tasarımı yapılmış böylece daha çok prim ödeyenin daha çok emekli aylığı aldığı bir sistem oluşturulmuştur⁵². Emekli aylıkları enflasyona endeksli, reel alım gücünün korunduğu bir ödeme haline gelmiştir. Ayrıca yasa ile, kademeli olarak emeklilik yaşı yükseltilmiştir. Bununla birlikte İşsizlik Sigortası uygulaması hayata geçirilmiş, işsizlik ödeneğinin yanı sıra yeni bir iş bulma, meslek edindirme ve geliştirme eğitiminin verilmesi sağlanmıştır.

Reformun ikinci aşamasında ise kamu emeklilik programlarını tamamlayıcı nitelikte bireysel emeklilik programı 27 Ekim 2003 günü hayata geçirilmiştir⁵³. Bununla birlikte, sosyal güvenlik kurumlarının idari ve organizasyonel olarak yeniden yapılandırılmaları, dağınık yapıda olan sosyal yardım ve sağlık sistemlerinin yeniden yapılandırılmaları amaçlanmıştır.

Kamu sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak nitelenen Bireysel Emeklilik Sistemi'nin (BES) amaçları şöyle sıralanmaktadır:⁵⁴

- Bireylerin yaşlılıklarında kullanmaları amacıyla güvenli bir tasarruf yapmalarına olanak sağlamak ve böylelikle bireylerin yaşlılığında yoksulluk riskinin azaltılması,
- Bu tasarrufları yönlendirmek, düzenlemek ve teşvik etmek,
- Ulusal tasarruf eğilimini yükseltmek,
- Bireylere emeklilik döneminde ek bir gelir sağlamak ve refah düzeylerini yükseltmek,
- Bu tasarrufların ömür boyu emeklilik maaşı,

---

⁵² Aynı.

⁵³ Aynı.

⁵⁴ Ahmet Erol ve Ercan Yıldırım, **Tüm Yönleriyle Bireysel Emeklilik Sistemi** (Ankara: Yaklaşım Yayıncılık, 2003), s. 220-221.

- Veya toplu para şeklinde geri ödenmesine ilişkin düzenleme ve denetlemeyi sağlamak,
- Bireylere güvenli, avantajlı yatırımlarını kontrol edebilecekleri ve hesaplarına kolaylıkla ulaşabilecekleri ürünler sunmak,
- Aynı zamanda ekonomiye uzun vadeli kaynak yaratmak, uzun vadeli ve büyük hacimli yatırımlara olanak sağlayacak finansman arzını yükseltmek,
- Kurumsal yatırımcı olan emeklilik fonları ile mali piyasalardaki kısa vadeli ve spekülasyon işlemleri azaltmak,
- Kamuya uzun vadeli borçlanma olanağı sağlamak,
- İstihdamı artırmak,
- Ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmak.

Bireysel emeklilik sisteminin yürürlüğe girmesinin ardından geçen bir yıl içinde, 27 Ekim 2004 tarihine kadar sözleşme sayısı 318 bin 405'e, katılımcı sayısı 305 bin 233'e ulaşmıştır. Toplam katkı payı tutarı 271 milyon 751 bin 83 Yeni Türk Lirası (YTL), yatırıma yönlenen fon büyüklüğü de 260 milyon 620 bin 252 YTL olmuştur. Katkı payı, yatırıma yönlendirilen fon büyüklüğü, sözleşme sayısı ve katılımcı sayısı açısından 11 emeklilik şirketi içinde Yapı Kredi Emeklilik ilk sırada yer almıştır. Yapı Kredi Emeklilik 60 bin 465 katılımcı sayısına ve 45 milyon 301 bin 508 YTL fon büyüklüğüne ulaşmıştır. Katılımcı sayısı açısından Yapı Kredi'yi 41 bin 587 katılımcı ile Ak Emeklilik ve 35 bin 162 katılımcı ile Garanti Emeklilik izlemiştir⁵⁵.

Sonuç olarak buraya kadar, bu çalışmanın temel konusunu oluşturan ve sosyal güvenlik sistemi içerisinde önemli bir yeri olduğu kaydedilen bireysel emeklilik sistemi özet bir biçimde tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu noktadan sonra, sosyal güvenlik sistemi ve sistemin sorunları karşısında bir çözüm arayışı olarak ortaya konan bireysel emeklilik sistemini ayrıntılı bir biçimde, alt başlıklar halinde ele almak yerinde olacaktır.

---

⁵⁵ Akşam, 27 Ekim 2004.

1.1.3.1 Sosyal güvenlik sistemi ve tarihsel gelişimi

“Sosyal” ve “güvenlik” sözcüklerinin birlikte kullanılması sonucu ortaya çıkan “sosyal güvenlik” teriminin çok uzun bir geçmişi bulunmamaktadır. Sosyal sözcüğü tek başına kullanıldığında, toplum içinde yaşayan bir kimse, daha geniş anlamda da toplumdaki diğer insan ve gruplarla kolay iletişim kurabilen, toplum tarafından birlikte yaşamak istenen olarak tanımlanmaktadır. Güvenlik ise; sükun, sağlıklı ve tehlikede olmama, emin ve rahat olma ile birlikte genel olarak toplumun maddi düzeninin sağlanması ve korunması anlamına gelmektedir⁵⁶.

Sosyal güvenlik, bireylerin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını hiçbir ayırım gözetmeksizin karşılayacak biçimde yaşadıkları bugünlerin ve yaşayacakları yarınların garanti altına alınmasıdır. Sosyal devletin uyguladığı insanca bir düzenin ve yaşamın sağlanmasında uygulanan politikanın olmazsa olmaz en önemli parçası ve programıdır⁵⁷.

Bireylerin kendi istek ve iradeleri dışında belirli sosyal riskler karşısında ekonomik güvence sağlanarak korunması ve zararların giderilmesi amacıyla devlet tarafından düzenlenen kurum ya da kurumlar topluluğuna sosyal güvenlik sistemi adı verilmektedir⁵⁸.

Sosyal güvenlik kavramına tarihte bilinen ilk atıf, 15 Şubat 1819 yılında Angostura Kongresi'nin açılışında konuşan Güney Amerikalı lider Simon Bolivar'ın “en mükemmel yönetim sistemi, mümkün olan azami mutluluğu, azami sosyal güvenliği ve azami siyasi istikrarı yaratabilendir” sözleri ile yapılmıştır⁵⁹.

⁵⁶ **Sosyal Güvenlik Sistemi** (Ak Emeklilik İnsan Kaynakları Bölümü), s. 1.

⁵⁷ **Aynı**, s. 1.

⁵⁸ Memduh Yelekcı, **Sosyal Güvenlik Hukuku Kavramı-Tanımı ve Sonuçları** (Ankara: Yargı Yayınevi, 2002), s. 192' den aktaran: Erol ve Yıldırım, **a.g.e.**, s. 37.

⁵⁹ H. Mahir Fisunoğlu, “Sosyal Güvenlik Sistemleri Bağlamında Özel Emeklilik Uygulamaları: Türkiye’deki Gelişime Global Perspektifte Bir Bakış”, **Sigortacılık Sektörü Bilimsel Çalışma Yarışması 1998** (Milli Reasürans Türk Anonim Şirketi), s. 31.

Sosyal güvenlik gereksinimi insanlıkla beraber ortaya çıkmış, sanayi toplumuna geçişle artmış ve ihtiyaçların bireyin kendi çabası dışında, toplumsal nitelikteki tedbir ve uygulamalarla karşılanması aşamasına ulaşmıştır. Gerçek anlamda sosyal güvenlik kavramının temelleri 19'uncu yüzyılda atılmıştır⁶⁰.

Çağdaş sosyal güvenlik sistemlerinin ortaya çıkmasından önce dünya toplumlarında görülen uygulamalar bireylerin hayat boyu çalışmasına, artık çalışamayacak kadar güçten düşenleri veya yardıma muhtaç bireylerin ise aile içi dayanışma çerçevesinde korunması esasına dayanmaktadır. Zaman içinde sosyal güvenlik sistemlerinin ortaya çıkmasının en önemli sonucu ise, kuşaklar arası geleneksel yardımlaşmayı kurumsallaştırarak devletin sosyal görevleri arasına katmış olmasıdır⁶¹.

1.1.3.1.1 İlk çağda sosyal güvenlik

Eski çağlarda kabile ve daha sonra da aile içi dayanışma ve yardımlaşma sosyal güvenliğin doğal yolu kabul edilmiştir. Avcı kabileleri bir tür üretim ve tüketim birliği içinde yaşamıştır. Birlikte çalışan ve çalışmayan herkesin geçimi, her kabilenin kendi olanakları çerçevesinde sağlanmıştır. Aile içi dayanışma özellikle tarım ekonomisine geçişte ve sanayileşme aşamasına kadar önemli bir yer tutmuştur. İkel çağlarda sadece aile içi dayanışma değil, zor durumlarda akraba ve komşu yardımları da söz konusu olmuştur. Bu doğal sistem ancak üst üste gelen kuraklık ve doğal afetlerin sonucunda tehlikeye düşmüştür⁶².

Sosyal güvenlik kavramının kimi ilk çağ uygarlıklarında ifade ettikleri anlamlar aşağıda sıralanmaktadır.

Eski Mısır: MÖ. 2200-1800 yılları arasında devlet yönetimini elinde bulunduran ruhani sınıf, dul ve yetimlerin varlıklı dindarlar tarafından bakılmasını

⁶⁰ Devrim Ersöz, **Sosyal Güvenlik Sistemi ve Türkiye'de Sosyal Güvenlik** (Ak Emeklilik İnsan Kaynakları Bölümü), 2003, s. 1.

⁶¹ Mahir Fisunoğlu, **a.g.e.**, s. 31.

⁶² Ersöz, **a.g.e.**, s. 4.

sağlamaktaydı. Böylece yoksullara yapılan sosyal yardımların tarihteki ilk uygulamaları Mısır'da gerçekleşmiş olmaktadır⁶³.

Yunanistan: Devlet muhtaçlara ve çalışma gücü olmayanlara yiyecek ve yiyecek yardımı yapmaktaydı. Zenginlerden doktor vergisi alınmakta ve buradan elde edilen gelir sayesinde görevlendirilen fakir doktorları, fakir hastaları tedavi etmekteydi. Savaş malulleri ile savaşta ölenlerin ailelerine yardım edilmekteydi. MÖ. 450-429 yılları arasındaki Perikles döneminde kamu harcamaları adı altında yapılar inşa ettirilmiş ve buralarda işçi çalıştırılması yoluyla işsizlik azaltılmaya çalışılmıştır. Ayrıca esnaf ve sanatkarlar tarafından çok sayıda birlik ve lonca kurulmuştur. Bu tür birliklerde ile üyelere prim toplanmış, üyelere kredi verilmiş, hastalık, defin işlerinde yardımcı olunmuştur⁶⁴.

Roma: Roma'da özgür işçiler devletten et, yağ ve ekmek yardımı almaktaydılar ve düzenlenen eğlencelere de ücretsiz katılabilmekteydiler. Miladi takvime geçiş sırasında ülkede hastalık ve ölüm sandıkları oluşturulmuştur. Hastalık sandıkları üyelere para, ilaç ve yiyecek yardımı yapmıştır. Ölüm sandıkları da defin masraflarının karşılanmasını sağlamıştır. Bu sandıklar sayesinde ayrıca ailenin yaşayan üyelerine çocuklar çalışıncaya kadar gelir bağlanmıştır. Bu sandıklar MS. 337 yılında Constantin Hıristiyanlığı resmi din olarak kabul edildiğinde önemini yitirmiştir. Bu dönemde sosyal yardımlar dini kurumlarca yapılmaya başlanmıştır. Önceleri sadece Hıristiyanlara yapılan yardımların mali kaynağını, cemaat üyelerinin düzensiz olarak ödediği bağışlar oluşturmuştur. Bağışlar MS. üçüncü yüzyıl ile birlikte azalmaya başlamış ve bundan sonra devlet yardımları dönemi başlamıştır. çocuklar, esirler ve mahkumlar için sosyal yardımlar öngören yasalar çıkarılmıştır. Dördüncü yüzyılda yasa kapsamına yaşlı, hasta ve dullar da eklenmiştir⁶⁵.

İsrail: Eski çağlarda kamu tarafından düzenlenmiş sosyal yardımların ilk örneklerine İsrail'de de rastlanmaktadır. Bu dönemde gerçekleştirilmiş yasal düzenlemeler sayesinde, zenginlerden vergi toplanmıştır. Vergi gelirleri ile hizmetli ve yabancılar koruma altına alınmıştır. Ayrıca tüm İsraili ve Yahudiler için yoksulluk

---

⁶³ Aynı, s. 5.

⁶⁴ Aynı.

⁶⁵ Aynı, s. 6-7

sandıkları kurulmuştur. Esirler satın alınarak azad edilmiştir. Sosyal güvenlik sağlama çalışmalarını yürütmek üzere cemaatler oluşturulmuş ve bunlara kutsal birlikler adı verilmiştir⁶⁶.

1.1.3.1.2 Orta çağda sosyal güvenlik

Orta çağda sosyal güvenlik mekanizması dini ve mesleki kuruluşlar tarafından iki koldan yürütülmüştür. Kilise tarafından manastırlarda sosyal yardım odaları kurulmuştur. Manastır toprağı tarıma açılmış, geliri ile yardımlar yapılmıştır. Bunun yanı sıra gençlerin eğitimi, hastaların bakımı, yoksulların geçimi üstlenilmiştir; ilaç, yiyecek, giyecek, para yardımları yapılmıştır. Büyük Şarl dönemine denk gelen 800'lü yıllarda ise sosyal yardımlar devlet kontrolü altına girmiştir⁶⁷.

Haçlı seferleri döneminde ortaya çıkan Şövalye Tarikat Teşkilatı ise, evlenme ve şahsi servet edinme hakkından vazgeçerek tüm zamanlarını Müslümanlarla savaşanların ve hasta hacıların bakımını üstlenen şövalyelerden kurulmuştur. Tarikatın finansmanı şövalyeler tarafından sağlanmıştır. Sonraları kardeş adı verilen ve şövalye olmayan kişiler de bu tarikata girerek çalışmışlardır. Ardından Hastane Kardeşlik Birlikleri oluşmuş ve bu birlikler hastanelerin kurulması ve işletilmesi görevini üstlenmişlerdir. Finansmanı kilise tarafından sağlanmıştır. Ancak daha sonra gelişerek bakımevlerine dönüşen bu hastaneler 15'inci yüzyıldaki israf ve yoksuzluklarla birlikte zayıf düşmüşlerdir. Bu yüzyılda kilise tarafından yapılan sosyal yardımlarda gerileme görülmüş ancak, çeşitli yasalarla sosyal güvenlik alanına düzenlemeler getirilmiştir. Almanya'da fakirler tüzüğü ile devlet polis tüzüğü çıkarılmıştır. İngiltere'de ise, fakirler kanunu kabul edilmiştir. Ayrıca bu yüzyılda şehirler kurulduğu için, bu şehirlerin birlikleri de oluşturulmuş, esnaf ve sanatkar örgütlenmeleri kurulmuş ve bunlar tarafından sosyal güvenlik hizmeti verilmiştir⁶⁸.

---

⁶⁶ Aynı, s. 8.

⁶⁷ Aynı, s. 9.

⁶⁸ Aynı, s. 10-11.

1.1.3.1.3 Modern sosyal güvenlik anlayışı

Ekonomik şartların gelişmesi ile birlikte 18 ve 19'uncu yüzyıl Avrupa'sında modern sosyal güvenliğin ilk adımları atılmıştır. Modern anlamda sosyal güvenlik ve sosyal sigortalar 1881 yılında Alman Başbakanı Bismark ve imparator Willhem tarafından kurularak, tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Bugünkü anlamda sosyal sigortaların ilk örneği Almanya'da görülmüştür. Aniden gelişen büyük sanayi işletmelerinin rekabeti karşısında, kötü duruma düşen küçük sanatkarların aralarında kurdukları yardım sandıkları bu konudaki ilk adımı oluşturmuş, daha sonra işçilerin de katıldığı yardım tesisleri oluşturulmuş ve bu durum devlet tarafından bir sosyal problem olarak ele alınmıştır. İşçiler için hastalık, iş kazası, sakatlık ve ihtiyarlık hallerinde çözüm olması için kurulan kamu sigortaları, diğer ülkeler için de örnek olmuştur. Modern sigortacılık anlayışı 1887'de Avusturya, 1891'de Macaristan, 1894'te Norveç ve Fransa, 1895'te Finlandiya, 1898'de İtalya tarafından benimsenmiştir. 1911'de İngiltere dünyada ilk kez işçileri işsizlik sigortası ile koruyan ülke olmuştur. Fransa ise 1928 yılında sosyal sigorta uygulamasını benimsemiştir⁶⁹.

Günümüze yaklaştığımızda sosyal güvenlik teriminin şimdiki anlamıyla Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) doğarak geliştiği görülmektedir. Bunda 1929 yılında ülkede yaşanan ekonomik bunalımın etkisi olmuştur. Büyük çapta iflaslar ve gelir kayıplarının yaşandığı ABD'de 1935 yılına Social Security Act adıyla sosyal güvenlik kanunu çıkarılmıştır. Günümüz sosyal güvenlik anlayışının bir örneği olan bu kanunla yaşlılar, maluller, körler, işsizler ve madenciler koruma altına alınmıştır. Sanayileşme ve işçi sınıfının gelişmesi sosyal sigortacılık anlayışının gelişmesinde temel etken olmuştur⁷⁰.

Sosyal güvenlik önceleri düşünce olarak ortaya çıkmıştır. Toplumdaki sosyolojik ve ekonomik hareketlere göre gelişmiş olmakla beraber, sosyal güvenliğin sağlanması her ulusta farklı olabildiği gibi; toplumdan topluma, meslek grubundan meslek grubuna

⁶⁹ Taner Karahasanoğlu, **Türkiye'de Sosyal Güvenlik Çıkmazı** (İstanbul: Şamil Yayınevi, 1973), s.23.

⁷⁰ **Sosyal Güvenlik Sistemi**, s. 2.

göre ya da insanların yaşam tarzlarına göre de değişebilmektedir⁷¹. İkinci Dünya Savaşı, sosyal güvenlik tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Savaşı izleyen yıllar, “altın sosyal güvenlik çağı” denilen dönemin başlangıcı olmuştur. 1952 yılında Uluslar arası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından çıkarılan 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normları adlı sözleşme ile sosyal güvenliğin kapsam ve normları tespit edilmiştir⁷². Çağdaş toplumlarda sosyal güvenlik; mesleki, doğal, sosyo ekonomik risklerin dışında topluma güven duygusu, fırsat eşitliği gibi psikolojik unsurları da kapsamaktadır. Bu tür toplumlarda, yaşamak ve sosyal güvenlikte olmak ayrı olgularmış gibi değil, bir bütün olarak kabul edilmektedir. Günümüzde ulusların gelişmişlik düzeyinin ölçülmesinde, ekonomik değerlerin dışında o ulusun sosyal güvenliğe verdiği katkılar da değerlendirmeye alınmaktadır⁷³.

Sosyal güvenlik, ekonomik güvensizliği ortadan kaldıran bir müessese olarak önem kazanmaktadır. Bu yönüyle de bütün toplumu ilgilendirmektedir. Gerçekte sosyal güvenliğin koruması gereken gruplar, daha çok düşük gelirliler ve özellikle de ücretliler olması gerekirken, ekonomik güvensizlik ücretli dışında her memur, her esnaf ve hatta her işveren için de söz konusudur. Kısacası ekonomik güvensizlik, bütün toplum için daima söz konusu olabilir. Genel olarak bu güvensizlikten ve yarattığı tehlikeden korunmak da, sosyal güvenliğin amaçları arasındadır⁷⁴.

Çağdaş anlamda sosyal güvenlik, bireylerin gelir ve sağlık kaybına yönelik önemli bir ihtiyaç olup, sosyal güvenliğin herkes tarafından kabul edilen ortak özellikleri şöyle sıralanabilir⁷⁵:

- Sosyal güvenlik temel insan haklarından olup, devletin yapmakla yükümlü olduğu en temel görevlerdendir.
- Sosyal güvenlik, sosyal risklerin yol açabileceği gelir kayıpları ile gider artışlarının zararlarından kurtarıcı bir sistemdir.

⁷¹ Aynı, s. 1.

⁷² Abdulhalim Çelik, **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Dönüşümü ve Türkiye** (Ankara: Kamu-İş Yayınları, 2002), s. 8.

⁷³ **Sosyal Güvenlik Sistemi**, s. 1.

⁷⁴ Karahasanoğlu, a.g.e., s. 19-20.

⁷⁵ **Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Gelişimi** (Ak Emeklilik İnsan Kaynakları Bölümü, Bölüm: Sosyal Güvenlik Notları, Şubat 2003), s. 1.

- Sosyal güvenlik, karşılaşılan bu zararlara karşı bireylere çalışma gücünü yeniden kazanma ve insan hassasiyet ve onuruna yaraşır yaşama seviyesini yakalamayı amaç edinen bir sistemdir.
- Sosyal güvenlik, kişinin uğradığı tehlikenin türünü ve boyutunu, buna göre kendisine sağlanacak koruma miktarını ve süresini önceden bilebildiği bir sistemdir. sosyal güvenlik, birbirini bütünleyen sosyal sigorta, sosyal yardım ve hizmetlerden oluşmaktadır.

Sosyal güvenlik amaçlarına ulaşmak ve fonksiyonlarını yerine getirmek için çeşitli araçlar kullanılmaktadır. Bunlardan en yaygını ise, sosyal sigortalardır. İlk kez 1883 Almanya’ında görülen sosyal sigorta uygulaması, giderek yaygınlaşmış ve sosyal güvenliğin sağlanmasında en temel araç haline gelmiştir⁷⁶.

Sigorta, Latince’de güvence anlamına gelen sicurta kelimesinden gelmektedir. Rizikolara karşı kişinin güvenlik gereksinimi duymasını; var olduğu sürece rizikolara karşı koymasını ifade etmektedir. Sigorta, aynı rizikoların tehdidi altında bulunan bir insan topluluğunun bir araya gelmesi ve doğabilecek hasarlara birlikte karşı koymasındadır. Sigortanın amacı meydana gelmesi muhtemel hasara engel olmak değildir, bu hasarı aynı rizikonun tehdidi altındaki insanların oluşturduğu grubun üyeleri arasında dağıtmak ve böylece hasarın yükünü grubun her üyesi için taşınabilir hale getirmektir. Eş deyişle, şansı az olanların karşılaştığı zararı, aynı rizikoyla karşı karşıya olmalarına rağmen tesadüfen kurtulan kişiler arasında paylaşmaktır. Bu birliktelik, doğacak hasarın şiddet derecesini her bir kişi bakımından azaltarak, belirsizliği belirli hale getirebilmektedir. Bununla birlikte katılımcıların sayısı arttıkça riziko daha çok bölünmektedir. Böylelikle hasar yükü de daha küçük parçalara ayrılmaktadır. Rizikonun bu şekilde parçalanması ve zararın azaltılması sigortacılıkta “büyük sayılar kanunu” olarak adlandırılmaktadır. Bu kanunun temel prensibi, rizikoyu paylaşan kişilerden alınacak primlerin, rizikonun gerçekleşmesi durumunda ödenecek olan tazminatı karşılayacak biçimde düzenlenmesidir⁷⁷.

Buna göre sigortanın geniş bir tanımı şu şekilde yapılabilir. Sigorta;

⁷⁶ Ufuk Aydın, **Sosyal Güvenlik Sorunlarının Çözümünde Özel Sigortalar** (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1117, 1999), s. 181.

⁷⁷ Aydın, **a.g.e.**, s. 24.

- Belirli bir prim karşılığında,
- Kişi hayatının ya da organlarının veya kişi ya da kuruluşların para ile ölçülebilir değerlerinin,
- Sigorta kural, kanun ve yönetmeliklerince belirlenmiş tesadüfi rizikoların gerçekleşmesinden doğacak maddi hasarlarını,
- Aynı rizikonun tehdidi altında bulunan kişileri ya da kuruluşları bir araya getirerek,
- Ölçülen değer üzerinden ve gerçekleşen hasar oranında karşılayarak,
- Sosyo ekonomik çöküntüleri dağıtan ve önleyen,
- Yatırımlara aktarılan fonları ve ikrazları ile ekonomiye kaynak yaratan işlemler bütünüdür⁷⁸.

Kısacası sigorta; yaşamda karşılaşılabilecek muhtemel tehlikelerin, ekonomik sonuçların önceden giderilebilmesi için alınan önlemdir⁷⁹. Ancak sigorta, sağlanan güvenliğin içeriği bakımından özel ve sosyal sigorta olmak üzere iki ana kola ayrılmaktadır. İki sigorta kolu arasındaki farkları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Özel sigorta kendi kendine yardım fikrine dayanmaktadır. Amacı özel çıkarların korunmasıdır. Sosyal sigortanın amacı ise, genel çıkarların korunmasıdır. Özel sigortanın konusu olan çıkar ekonomik nitelikte ve para ile ölçülebilen bir çıkarıdır. Manevi ya da psikolojik bir çıkar sigorta edilemez.
- Özel sigorta isteğe bağlıdır, sözleşme esasına dayanmaktadır. Sosyal sigorta zorunludur, yasaya dayanmaktadır.
- Özel sigorta herkese açıktır. Sosyal sigorta ise belirli meslek gruplarıyla ve ekonomik açıdan zayıf olanlarla sınırlıdır.
- Özel sigortada prim oranı tehlike derecesine göre belirlenir. Sosyal sigortada ise prim oranını sigortalının meslek ve geliri belirlemektedir⁸⁰.

---

⁷⁸ Aynı, s. 25.

⁷⁹ Sosyal Güvenlik Sistemi, s. 1.

⁸⁰ E. Alper Güvel ve A. Öndaş Güvel, **Sigortacılık** (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2004), s. 26-27.

Sigortalı, kurulmuş olan sigorta sözleşmesinin iki tarafından biri, sigortacı olmayandır. Sigorta güvencesi arayan, sigorta poliçesinde gösterilen rizikolara karşı sigorta güvencesinden yararlanan kimsedir. Sigorta sözleşmesi kimin ekonomik çıkarlarını güvence altına alıyorsa, sigortalı o kişidir. Sigortayı, sigortalı olan kişinin yaptırmış olması ile, bir başka kişinin yaptırmış olması, bu durumu değiştirmemektedir. Bununla birlikte sigortayı yaptıran kişi sigortalıdan başkasıysa, sözleşmeden doğan borcun sorumlusu sigorta ettirendir⁸¹

Sosyal sigortalı ise, bir sosyal güvenlik kurumuna prim ödeyen; yaşadığı bugünlerde ve yaşayacağı yarınlarda karşılaşması muhtemel tehlikeleri ve ekonomik sonuçlarını gidermek için önlem alan ve yaşamına güvenle devam eden kimsedir. Sosyal güvenlik kurumuna prim yatırılması iki şekilde olmaktadır; bir işyerinde veya kurumda çalışılması nedeniyle sosyal güvenlik kurumuna kayıt yaptırılabilen, işveren katkısı ile ücretten veya maaştan kesilen paralarla sosyal sigortalının adına prim ödenebilmektedir ya da sosyal sigortalı kendi nam ve hesabına bağımsız çalışması nedeniyle kendi tarafından bağlı olduğu kuruma prim ödeyebilmektedir⁸². Sosyal sigorta yolu ile sağlanacak hizmetlerden yararlanacak kişilerin işe ve çalışma gücüne sahip oldukları sürece maddi katkı yükümlülüklerini yerine getirmeleri zorunludur. Bu yükümlülük kişinin kazancından prim ya da emekli keseneği adı altında nispi olarak yapılan zorunlu kesintiler ve işverenlerden kesilen primlerin yanında, devletçe yapılan maddi katkılarla gerçekleşmektedir⁸³. Bununla birlikte sosyal sigortalı, çalışmamakla beraber kendi isteği ile bir sosyal güvenlik kurumuna prim ödeyebilmektedir⁸⁴. Sisteme ödenen primler karşılığında sosyal sigortalı olunur. Sosyal sigorta yolu ile iş kazası ve meslek hastalıkları gibi beklenmedik olaylar ile hastalık, yaşlılık ve ölüm gibi yaşamın doğal sonuçlarına karşı kişilerin ya da bakmakla yükümlü buldukları aile bireylerinin belli bir takım koruyucu olanaklara sahip olmaları sağlanmaktadır. Çünkü sosyal güvenlik, bir mesleki, fizyolojik ya da sosyo ekonomik riskten dolayı geliri veya

---

⁸¹ Aynı, s. 54.

⁸² Sosyal Güvenlik Sistemi, s. 1.

⁸³ Erol ve Yıldırım, a.g.e., s. 27-28.

⁸⁴ Sosyal Güvenlik Sistemi, s. 1.

kazancı sürekli ya da geçici olarak kesilen kimselerin geçinme ve yaşama gereksinmelerini karşılayan bir sistemdir⁸⁵.

İnsanların yaşamlarını sürdürebilmek için sürekli bir gelire ihtiyaçları olduğu gibi, yaşadıkları sürece karşılaşmaları muhtemel bir takım olaylara karşı da hazırlıklı olmaları gerekmektedir. Bu olayların bir kısmının gerçekleşip gerçekleşmeyeceği şüpheli, bir kısmının da gerçekleşeceği kesin olmakla beraber, diğer bir kısmı ise iradi veya irade dışı gerçekleşebilmektedir. Toplumsal öneme sahip bulunan ve bireyin ekonomik durumunu etkileyen bu olaylar sosyal tehlike biçiminde adlandırmak mümkündür. Sosyal risk, ne zaman gerçekleşeceği bilinmemekle beraber ileride gerçekleşmesi muhtemel veya kesin olan ve buna maruz kalan kişinin malvarlığında eksilme yaratan tehlikedir. Eş deyişle sosyal riskler, insan hayatıyla doğrudan ilgili, meydana geldiğinde onu gelir ya da kazanç yitimine uğratan veya giderlerinin artmasına neden olan sınırlı sayıda tehlikedir. Bu niteliğiyle sosyal risk, tehlike kavramından daha dar bir anlama sahiptir⁸⁶.

Sosyal güvenliğin karşıladığı sosyal riskleri mesleki, fizyolojik ve sosyo ekonomik riskler olmak üzere üç grupta incelemek mümkündür.

Mesleki riskler, İş kazalarını ve meslek hastalıklarını kapsar. Bunlar doğrudan doğruya sigortalının yaptığı iş veya meslekle ilgilidir. Her işin veya mesleğin iş kazası ve meslek hastalığı riski farklı olduğundan, sosyal sigortalarda iş kazası ve meslek hastalıkları primi oranları farklılık göstermektedir⁸⁷. Çünkü mesleki riskler geçici ya da sürekli olarak gelir yitimine neden olan ve yapılan iş veya meslekle doğrudan ilgisi bulunana iş kazaları ve meslek hastalıklarından oluşmaktadır. Bireylerin mesleki risklere karşı korunması, sosyal güvenlik sistemlerinin başladığı dönemlere kadar uzanmaktadır⁸⁸.

Fizyolojik riskler, doğrudan sigortalının kendisinde ve bünyesinde meydana gelen veya sigortalının bakmakla yükümlü olduğu kişilerin bünyelerinde meydana gelen

---

⁸⁵ Erol ve Yıldırım, **a.g.e.**, s. 27-28.

⁸⁶ **Aynı**, s. 28.

⁸⁷ **Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Gelişimi**, s. 2.

⁸⁸ Erol ve Yıldırım, **a.g.e.**, s. 29.

risklerdir. Fizyolojik diye tanımlanmakta olan bu riskler, mesleki risk dışında kalan risklerdir. Bunlar hastalık, analık, sakatlık, yaşlılık ve ölüm olarak ayrılmaktadır⁸⁹.

Sosyo ekonomik riskler ise, aile, toplum, işyeri veya çalışma koşullarında meydana gelen değişmelerden kaynaklanan risklerdir. Bu riskler çalışma arzu ve yeteneğine sahip olduğu halde, mevcut iş ve ücret koşullarına göre uygun bir iş bulunamamasından doğan gelir kaybını telafi edici mahiyetteki işsizlik ile kişilere ek harcamalar yükleyen evleneme, çocuk sahibi olma, eğitim gibi ailevi yükler ile konut ihtiyacını ifade eden aile ödenekleri olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır⁹⁰.

Bu üç ana risk grubuna ek olarak ekolojik riskler, yüksek teknoloji riskleri ve hızlı değişim riskleri de bireylerin çalışma hayatına etkide bulunmaktadır⁹¹. Bununla birlikte sosyal güvenliğin asıl uygulama alanı olan ve Uluslararası Çalışma Örgütü ILO'nun Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Sözleşme'nde belirlediği dokuz sigorta kolu; iş kazaları, meslek hastalıkları, hastalık, analık, malullük, yaşlılık, ölüm, işsizlik, aile ödenekleridir. Türkiye'de aile ödenekleri uygulanmamakla birlikte, bazı sosyal güvenlik kurumlarında kalan sekiz sigorta kolunun tümü, bazılarında ise bir kaç uygulanmaktadır.⁹²

İş kazaları: Primin tamamı işveren tarafından ödenen iş kazası sebebiyle vefat etmiş çalışanın hak sahiplerine ölüm nedeniyle emekli aylığı ile yasalar çerçevesinde gelir imkanı sağlanmaktadır. Kazadan sonra sağ kalanlara tedavi edici sağlık hizmeti verilerek, geçici veya sürekli iş göremezlik geliri bağlanmaktadır.⁹³.

Meslek hastalıkları: Primin tamamı işveren tarafından ödenen meslek hastalığına yakalanan çalışana tedavi edici sağlık hizmeti verilirken, geçici veya sürekli iş göremezlik geliri bağlanmaktadır. Hastalık ölümle sonuçlanırsa çalışanın geçindirmekle yükümlü olduğu hak sahiplerine gelir sağlanmaktadır⁹⁴.

---

⁸⁹ Aynı, s. 29.

⁹⁰ Aynı, s. 29.

⁹¹ Aynı, s. 30-31.

⁹² Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Gelişimi, s. 2.

⁹³ Aynı, s. 2.

⁹⁴ Aynı, s. 3.

Hastalık: Bu sigorta kolu hastalığa yakalanan çalışanın, yararlanmak için belirtilen şartları gerekli sürede yerine getirmiş olmaları koşulu ile kendisine sağlık hizmetinin ve verilmesi ve gelir kaybının karşılanmasını sağlamaktadır. Çalışanın geçindirmekle yükümlü olduğu hak sahiplerinin tedavi edilmesini de kapsamaktadır⁹⁵.

Analık: Bu sigorta kolu, doğumla ilgili koruyucu ve tedavi edici sağlık yardımları yanında, doğum ve emzirme yardımı gibi bir defaya mahsus belirli ödemelerle, geçici iş göremezlik ödemesi gibi nakdi ödemeler de yapmaktadır. Bu sigorta kolu için çalışandan kesinti yapılmamakta ve, primini işveren ödemektedir⁹⁶.

Malullük: Yaşamı engelli durumda bulunanlara malullük geliri ödemesi yapılmaktadır. Fiziki özelliklerine yeniden kavuşabilmelerinin sağlanması için rehabilitasyon hizmeti de verilmektedir⁹⁷.

Yaşlılık: Yaşlanma sonucunda doğal olarak meydana gelen çalışma gücü kaybının ve gelir kesilmesinin önlenmesi amacıyla sürekli gelir bağlanmaktadır. Bu gelirin bağlanabilmesi için belirli bir sigortalılık süresi ve prim ödeme günü ile belirli bir yaş koşulu aranmaktadır⁹⁸.

Ölüm: Ölüm sigortası çerçevesinde, bir defaya mahsus olmak üzere cenaze yardımı yapılmaktadır. Hak sahiplerinin ölüm sigortasından yararlanabilmesi için, ölen sigortalının belirli bir süre çalışma ve prim ödemesi söz konusudur. Ülkemizdeki sigorta kurumları arasında bu konuda bir norm ve standart sağlanamamıştır. Hak sahipliği sayısına ve daha önceden yasada belirtilen oranda ölüm aylığı bağlanmaktadır. Ölen sigortalının çalışma süresi ve prim ödeme gün sayısı yetersiz ise, primler hak sahiplerine iade edilmekte ve bu toptan ödeme olarak adlandırılmaktadır⁹⁹.

Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları uzun vadeli sigorta kollarıdır ve emeklilik için ödenmesi temeldir. Hepsi için tek bir prim ödenmektedir.

İşsizlik: Kendi kusuru olmaksızın işsiz kalan çalışanlar, belirli bir prim ödemesi ile bu sigorta kolundan yararlandırılmaktadır. Gelir kaybını azaltmaya yönelik olarak

---

⁹⁵ Aym, s. 3.

⁹⁶ Aym, s. 3.

⁹⁷ Aym, s. 3.

⁹⁸ Aym, s. 3.

⁹⁹ Aym, s. 4.

belirli bir süre gelir garantisi verilmektedir. Ülkemizde 2000 yılında ilk işsizlik sigortası primi kesilmeye başlanmıştır. Gelir sağlanması için ise 20 aylık prim ödemiş olma koşulu bulunmaktadır¹⁰⁰.

Aile yardımları: Evlenme, çocuk sahibi olma v çocukların yetiştirilmesi gibi unsurlara bağlı olarak aile gelirinin yetersiz kalması durumunda sigortalıya ödeme yapılmaktadır. Bu sigorta kolu ülkemizde uygulamaya girmemiştir¹⁰¹.

Dünyada sosyal güvenlik sistemleri giderek farklılaşmaktadır. Söz gelimi Amerika'da sosyal güvenlik programı yaşlılık, ölüm ve malullük sigortalarını kapsarken, Avrupa'da sağlık ve işsizlik sigortaları da sistem kapsamında yer almaktadır. Çalışmanın bu noktasında sosyal güvenlik sistemlerinin zaman içinde geliştiğini ve çeşitlendiğini söylemek mümkündür. Bundan sonraki dönemde ise tüm dünyada sosyal güvenlik alanında değişimler yaşanacağı görülebilmektedir. 21'inci yüzyılın sosyal güvenlik sistemleri açısından köklü dönüşümler yaşanacak bir yüzyıl olacağını söylemek olasıdır. Bununla birlikte, sosyal güvenlik sistemleri zaman içinde çeşitlenmesine rağmen finansman açısından incelendiğinde temel olarak iki gruba ayrıldığı görülmektedir¹⁰²

1.1.3.2 Sosyal güvenliğin finansmanı

Sosyal güvenlik konusunda önemli bir nokta da finansman eş deyişle sosyal güvenliğin sağlanması için gerekli mali kaynakların miktarı, yapısı ve taraflar arasındaki dağılımıdır. Sosyal sigortalar açısından en yaygın finansman yöntemi, sigortanın finansmanına sigortalının, işverenini ve devletin katıldığı üçlü yapıdır¹⁰³. Sosyal güvenlik kurumları gelirleri ile sigortalılar, emekliler ve her ikisinin bakmakla yükümlü oldukları hak sahiplerine insanca bir yaşam sürdürebilmeleri için hizmet

¹⁰⁰ Aynı, s. 4.

¹⁰¹ Aynı, s. 4.

¹⁰² Nusret Ekin, Yusuf Alper ve Tekin Akgeyik. **Türk Sosyal Güvenlik Sistemi'nde Arayışlar:**

Özelleştirme, ve Yeniden Yapılanma (İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 1999),

s. 34.

¹⁰³ Aydın, a.g.e., s. 181.

vermek ve yardım yapmakla yükümlüdürler. Bunun içinse ülkenin ekonomik ve sosyal koşullarına en uygun şekilde düzenlenmeleri gerekmektedir. Gelir ve gider arasında denge kurulması şarttır. Bu konuda biriktirme (fonlama) ve dağıtım yöntemleri mevcuttur¹⁰⁴.

1.1.3.2.1 Biriktirme (fonlama) yöntemi

Biriktirme (fonlama) yöntemi, sosyal risklerin gelecekte ortaya çıkarabileceği belirli harcamalar için önceden karşılık ayrılması esasına dayanmaktadır. Kapitalizasyon sistemi olarak da adlandırılan bu sistemde, gelecekteki yükümlülüklerin bugünkü değerini karşılamaya yetecek miktarda primler ile yatırımların getirisi bir fonda toplanmak suretiyle sermaye stoku oluşturulmaktadır. Eş deyişle kurum içinde sigortalılar adına bir fon oluşturulur. Ücretleriyle geçinen mevcut iştirakçiler emekli oldukları dönemde finansal sıkıntıya girmemek ve geleceklerini güvence altına almak amacıyla tasarrufla bulunarak fona prim ödemektedir. Çalışma hayatı boyunca işçinin kendisinden veya işvereni de dahil olmak üzere ödedikleri primler güvenli alanlarda değerlendirip, bunların faizleri ve işletilmesinden elde edilen gelirler bir hesapta toplanmaktadır. Bunlar ileride sigortalılara yapılacak ödemelerin kaynağını oluşturmaktadır. Fonlama yönteminin kısa vadeli sigorta kollarında uygulanabilirliği bulunmamaktadır. Emeklilik ve ölüm gibi uzun vadeli sigortalarda kullanılması uygun görülmektedir. Birikimlerin yatırım ve üretim alanı dışında kalması halinde meydana gelecek enflasyon ve devalüasyon durumlarında fonlarda erime söz konusudur. Biriken fonların yatırım alanlarında kullanılmasının ekonomiye katkısı olmaktadır. Fon bireysel olarak açılacağı gibi, toplu olarak da açılabilmektedir. Bireysel olarak açılan fonlar sosyal güvenliğin toplumun bireyleri arasında dayanışma ve tehlikeleri dağıtma ilkelerine ters düşmekle birlikte, daha az masraflı ve daha çok bireysel girişim ruhuna uygundur. Ancak sosyal güvenlik kurumları tarafından tercih edilmemektedir. Bireysel olarak fon açılması yöntemi daha ziyade özel sektör tarafından tercih edilmektedir. Sosyal güvenlik sisteminin ileriye dönük olarak etkin bir emeklilik güvencesi sağlamakta yetersiz kaldığı bir çok ülkede uygulanmakta olan fonlama yönteminde, bir

¹⁰⁴ Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Gelişimi, s. 5.

yandan sisteme üye olan katılımcılara ileriye dönük sosyal güvence sağlanırken, diğer yandan da sermaye piyasasını derinleştiren, ulusal tasarruf düzeyini, istihdamı, sermaye verimliliğini ve gayri safi milli hasılayı artırma gibi işlevler de bulunmaktadır¹⁰⁵.

1.1.3.2.2 Dağıtım yöntemi

Belli bir dönemin veya yılın içerisinde toplanan primlerin gelirlerinin aynı dönem veya yılın giderlerini karşılaması amacıyla kullanılması esasına dayanmaktadır. Eş deyişle, belirli bir dönemde ödenmesi gereken sosyal güvenlik harcamalarının aynı dönem içerisinde elde edilen gelirler ile karşılanması anlamına gelmektedir. Aktif üyelerden doğrudan ya da dolaylı olarak toplanan primlerin ve gelirlerin, sistemden aylık alan pasif üyeler olan emeklilere dağıtılması nedeniyle sosyal devlet ve sosyal güvenliğin amaçlarına çok uygundur. Bu sistemde yedek fonlar ve sermaye oluşturulmaz. Bir başka deyişle beklenilmeyen giderleri karşılamak amacıyla düşük miktarda rezerv ayrılabilen ise de, “artık değer” yaratılamamaktadır. Gelecekteki emeklileri finanse etmek için herhangi bir tasarruf stoku oluşturulmamaktadır. Gelirle gider arasındaki dengenin pozitif olması durumunda prim oranları düşürülür ve ayrıca pasif sigortalılara yapılan dağılımın tutarı artırılır. Sistem sade ve hesabı kolaydır, biriktirmeye gerek olmadığından hemen uygulamaya geçilebilmektedir. Ancak, aktif ve pasif sigorta dengelerinin çok iyi kurulması gerekmektedir. Bu dengenin bozulduğu dönemlerde sosyal güvenlik kurumlarında finansal sorunlar yaşanması kaçınılmazdır. Pratikte her kuşağın kendinden önceki kuşak ile toplumun muhtaç kesimlerini finanse etmesi esasına dayanan bu yöntem primli ve primsiz olmak üzere iki şekilde uygulanmaktadır¹⁰⁶.

a) Primli dağıtım sistemi: bu tür sistemlerde aktif çalışma hayatı boyunca ödenen primler, ödenecek emeklilik maaşının düzeyini belirlemektedir. Sistemin işleyişi çalışan ve işçilerden kesilen primlerin enflasyona endekslenmiş değerler üzerinden kişisel emeklilik hesaplarına kaydedilmesi, emeklilik döneminde ise, hesapta birikmiş

¹⁰⁵ Erol ve Yıldırım, a.g.e., s. 176-177.

¹⁰⁶ Aynı, s. 81-82..

değerlerin endekslenmiş değerleri üzerinden toplu ya da kademeli olarak emeklilik maaşına dönüştürülmesine dayanmaktadır¹⁰⁷

b) Primsiz dağıtım sistemi: Bu sistemler esas itibariyle kamu gelirlerinden finanse edilmekte ve tüm ülke nüfusunu kapsayacak biçimde asgari bir gelir sağlamaktadır. Uygulama konusu devletlerin tercihine bırakılmıştır. Belli bir yaş sınırını aşan nüfusa, çalışma hayatına katılma koşulu aranmaksızın finansal destek sağlanmaktadır. Bunların içinde ayrıca muhtaç bireylere yönelik ve asgari gelir sağlayan programlar da mevcuttur¹⁰⁸.

1.1.4 Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sistemi

Osmanlı İmparatorluğu sanayileşme ve işçi sınıfının gelişmesi bakımından Avrupa’ya nazaran geri kaldığından, Türklerin modern sosyal güvenlik anlayışını benimsemesi de geç olmuştur¹⁰⁹. Osmanlı ekonomisi bir dağıtım düzenine dayanmıştır. Sermayenin birikimini engelleyen geleneksel ve hukuki temeller bulunmaktadır. Fakirleşmenin son dönemlerde yaygınlaştığını ve devletin verdiği sosyal yardımları artırdığını söylemek mümkündür. Geleneksel sosyal koruma düzeni Batı’daki gibi işlevini kaybetmemiştir. Çünkü Batı’da görülen kentleşme hareketi henüz Osmanlı İmparatorluğu’nda ciddi anlamda etkili olmamıştır. Dolayısıyla Batı’daki gibi işçi kitesinin yoğunlaştığı bir endüstrileşme hareketi gerçekleşmemiştir. Bu dönemde daha çok ağır sanayi alanında sınırlı bir işçi hareketinden söz etmek mümkündür.¹¹⁰ Bu gelişmelere paralel olarak da özellikle Tanzimat Dönemi’nde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Tanzimat’tan sonra Mecelle yürürlüğe girmiş, Dilaver Paşa Nizamnamesi, Maadin Nizamnamesi, Askeri Fabrikalar Nizamnamesi, Tersane-i Amiriye’ye Mensup İşçi Vesairesinin Tekaüdiyesi Hakkında Nizamname ve Hicaz demiryolu memur ve müstahdemlerinin sağlık ve kaza durumlarındaki korunmalarını kapsayan nizamnamelerle ağırlıklı olarak çalışma şartlarının iyileştirilmesi ve sağlık hizmetlerine

¹⁰⁷ Ekin, Alper ve Akgeyik, **a.g.e.**, s. 35.

¹⁰⁸ **Aym**, s. 35-36.

¹⁰⁹ **Sosyal Güvenlik Sistemi**, s. 2.

¹¹⁰ Çelik, **a.g.e.**, s. 111.

yönelik olmak üzere bir takım düzenlemeler yapılmıştır ¹¹¹İmparatorluk döneminde sigortacılık faaliyetleri gelişme olanağı bulamamıştır. Bu dönemde ilk olarak 1860 tarihli Ticaret Kanunname-i Hümayun'un 29'uncu maddesinde sigorta ile ilgili bir hukuksal düzenleme gerçekleştirilmiştir. 1864 tarihli Ticaret-i Bahriye Kanunu'nda da sigortacılıkla ilgili bir hüküm yer almıştır.

İlk sigorta şirketleri ise, İstanbul'daki büyük yangınların etkisiyle, İngilizler tarafından kurulan Sun, Northern ve North British şirketleridir. 1878 yılında da La Fonciere adlı Fransız sigorta şirketi İstanbul'da acenteliğini kurmuştur. 1889'a gelindiğinde İstanbul'da 15 yabancı şirket acenteliği faaliyet göstermektedir. Bu acentelikler faaliyetlerini, tescil ve teminat gösterme zorunluluğu olmaksızın kendi firmalarından aldıkları talimatla ve kendi dilleri ile sürdürmektedir. Anlaşmazlık durumunda ise, sigorta merkezinin bulunduğu ülke mahkemeleri yetkili olmaktadır. Bu şirketler dinsel yasaklamaları kendi lehlerine kullanarak yeni şirketlerin kurulmasını engellemiş, sigorta üretimini uzun süre tekellerinde tutmuştur¹¹².

1872 yılında Osmanlı imparatorluğu döneminde sosyal koruma, özellikle aile içi yardımlaşma, meslek örgütleri ve dinsel temele dayalı hayır kurumları ile yürütülmüştür. Yardımlar, esnaf ve sanatkarlar tarafından kurulmuş olan loncalar aracılığıyla yürütülmüştür. Loncaların kurduğu, teavün sandıkları olarak da adlandırılan sandıkların başlıca gelir kaynağı, usta ve kalfaların ödeme güçlerine ve geleneklerine göre haftada ya da ayda bir ödedikleri aidatlar, bağışlar ve harçlardan oluşmuştur. Bir mesleği yapabilmek ve bir meslek sahibi olabilmek için loncalara girmek zorunlu olduğundan, bu ödenekler bir tür prim niteliği kazanmıştır. Loncalar ve bunlara ait yardım sandıkları, hastalanan üyelerin tedavi giderleri için katkı sağlama, yoksul duruma düşmüş esnaf ve aile fertlerine yardım etme işlevini yürütmüşlerdir. Belirtilen sandıklar 19'uncu yüzyıldan itibaren yıkılmaya yüz tutmakla birlikte, yine de yüzyılın sonuna kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Osmanlı döneminde ayrıca İslam dininin getirdiği zekat ve fitre sayesinde de varlıklılar tarafından yoksullara yardım edilmiştir. Varlıklı vatandaşlarca kurulan Avarız ve Müessesatı Hayriye vakıfları bir tür sosyal yardım kurumu gibi çalışmıştır. Bu

¹¹¹ Karahasanoğlu, a.g.e., s. 42-44.

¹¹² Güvel ve Güvel, a.g.e., s. 33.

vakıflar aracılığıyla köprü, çeşme, kütüphane, mescit, misafirhane yapılması sağlamış, hastalık ve diğer olaylar sebebiyle zor durumda kalan yoksullara yardımda bulunulmuştur¹¹³. 1893'te ise Düyun-u Umumiye İdareleri'ne bağlı sermayedarlar tarafından Osmanlı Umum Sigorta Şirketi kurulmuştur.¹¹⁴

İlk ulusal sigorta şirketi kurma adımı 1914 yılında çıkarılan Yabancı Sigorta Şirketleri ile Anonim ve Sermeyesi Eshama Münkasem Şirketler Kanunu ile atılmıştır. Bu kanunla birlikte yabancı şirketler tescil ve teminat göstermeye zorunlu tutulmuş, Türk sermayedarlar ile işbirliği yapılarak ulusal şirketlerin kurulması girişimi başlatılmıştır. Araya Birinci Dünya Savaşı'nın girmesi ise, ulusal sigorta şirketlerinin kuruluşunun gecikmesine neden olmuştur¹¹⁵. Bundan dolayıdır ki, Milli mücadelenin devam ettiği yıllarda sosyal güvenlik alanındaki çalışmalar sınırlı kalmıştır. Birinci Büyük Millet Meclisi döneminde bu alanda iki kanun çıkarılmıştır. Bunlardan biri Zonguldak ve Ereğli Havza-i Fahamiyesi'nde Mevcut Kömür Tozlarını Amele Menaf-i Umumiyesine Olarak Furuhtuna Dair Kanun'dur. 28 Nisan 1921 tarihli ve 114 sayılı kanun ile, kömürden arta kalan kömür tozlarının satılması ile elde edilen gelirin işçilerin ihtiyaçlarının karşılanmasına ayrılması karara bağlanmıştır. İkincisi ise, Ereğli Havza-i Fahamiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik 10 Eylül 1921 tarih ve 151 sayılı kanundur. Bu kanun ile, kömür işçilerinin şartlarının iyileştirilmesi ve bazı risklere karşı yardım yapılması ele alınmış, diğer taraftan da İhtiyat ve Teavün Sandığı adı altında yardımlaşma sandıkları kurulması ve bunların amele birliği içerisinde birleştirilmesi kabul edilmiştir. Bu sandıkların kurulması, sosyal sigortalara doğru önemli bir adım olmuştur¹¹⁶

1920-1945 arası dönemde çok dağınık ve dar kapsamlı düzenlemelere gidilmiştir. Bu yılların Türkiye'sinde bir sosyal sigortalar sisteminin örgütlenmemiş ancak, günümüzde var olan sosyal güvenlik kuruluşlarının altyapısı atılmıştır. Çıkarılan çeşitli kanunlar sayesinde adım adım bugünkü yapıya ulaşılmıştır¹¹⁷. Bu gelişmeler yaşanırken bir yandan da ulusal sermayeli özel sigorta şirketleri kurularak faaliyete

¹¹³ **Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Gelişimi**, s. 1.

¹¹⁴ Güvel ve Güvel, **a.g.e.**, s. 33.

¹¹⁵ **Aynı**, s. 34.

¹¹⁶ **Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Gelişimi**, s. 1.

¹¹⁷ **Aynı**, s. 1-2.

geçmiştir. 1923'te İtalyan Riunione şirketi tarafından Şark Sigorta kurulmuştur. Onu 1924'te Atatürk'ün emri ile kurulan Fransız Urbaine şirketinin ortak olduğu Milli Sigorta Şirketi kurulmuştur. 1925'te de İtimad-ı Milli Sigorta Şirketi ve Türkiye İş Bankası tarafından Anadolu Sigorta T.A.Ş. kurulmuştur. 1929 yılında Mili Reasürans T.A.Ş., 1935'te Sümerbank tarafından Güven Sigorta, 1936'da da İş Bankası tarafından Ankara Sigorta kurulmuştur. İlk özel sermayeli Türk sigorta şirketi olan Doğan Sigorta kurulmuş ve bunu diğerleri izlemiştir. 1944'te Halk Sigorta, 1945'te Destek Reasürans, 1948'de Türkiye Genel Sigorta, 1950'de İnan Sigorta, 1955'te Şeker Sigorta, 1957'de Güneş Sigorta, 1958'de Birlik Sigorta ve Ray Sigorta, 1959'da Başak Sigorta ve Cihan Sigorta hizmete girmiş; bu sayı sonraki yıllarda hızla artmıştır. 2003 yıl sonu itibarıyla Türkiye'deki toplam sigorta şirketi sayısı 68, reasürans şirketi sayısı ise üçtür. Bu şirketlerin altısı kamuya 53'ü ise özel sektöre aittir. Şirketlerden 21'i hayat sigortası, yedisi bireysel emeklilik, üçü de hem hayat sigortası hem de bireysel emeklilik branşlarında faaliyet göstermektedir. Sağlık sigortası ile elementer branşta faaliyet gösteren şirketler ise toplam 40 adettir. Bu şirketlere bağlı 17 bin 184 acente ve 10 bin 751 personel bulunmaktadır. Sigorta endüstrisinin toplam istihdamı ise 40 bini aşmaktadır¹¹⁸.

Türk sosyal güvenlik sisteminin bugünkü yapısının oluşmasını sağlayan yasalar da cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze dek adım adım çıkarılmıştır. Bu alandaki gelişmeleri aşağıdaki biçimde özetlemek mümkündür.

24 Nisan 1930 tarih ve 1593 sayılı Hıfzısıhha Kanunu kadın işçiler ve çocuklar için koruyucu hükümle içermektedir. Bu kanun ile, çalışan işçi sayısının en az 50 olduğu işyerlerinde doktor bulundurulması zorunlu hale getirilmiştir¹¹⁹.

1936 tarih ve 3008 sayılı İş Kanunu ile Türkiye'de ilk kez sosyal sigorta kuruluşları ve sosyal sigortalara ilişkin, günümüzde de geçerli olan bir takım ilkeler düzenlenmiştir. Kurulacak sigorta kollarını, bunların öncelik sırasını, sosyal sigortalarda zorunluluk ilkesini, sosyal sigortanın kişiler açısından kapsamını, sosyal yardım başlığı

¹¹⁸ Güvel ve Güvel, **a.g.e.**, s. 33-35.

¹¹⁹ **Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Gelişimi**, s. 1.

altında düzenleyen bu kanun, sosyal güvenliğin zaruretini ve işleyişini aşağıdaki şekilde hükme bağlamıştır¹²⁰.

1945 yılında Çalışma Bakanlığı kurulmuş ve sosyal sigortalarla ilgili kanun hükümlerini tamamlamak amacıyla 4792 sayılı İşçi Sigortaları Kurumu Kanunu çıkarılmıştır. Konuyla ilgili dağınık mevzuat 1964 yılında kabul edilerek, 1965'te yürürlüğe giren Sosyal Sigortalar Kanunu ile birleştirilmiştir¹²¹. 1949'da çıkarılan 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu ile de o güne dek dağınık halde olan bütün emekli kanun ve sandıkları birleştirilmiştir. Böylece askeri ve sivil devlet memurlarının sosyal güvenlikleri tek yasa bünyesinde toplanmıştır. 1923-1960 yıllarını kapsayan dönemde ülkemizdeki sosyal güvenlik sisteminin modern bir temele oturtulmaya çalışıldığı görülmektedir. 1971 tarihinde de 1479 sayılı kanunla esnaf ve sanatkarlar ile öteki bağımsız çalışanlar sosyal güvenliğe kavuşturulmuştur. Belirtilen hizmet Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (Bağ-Kur) tarafından sağlanmaya başlanmıştır. 2829 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanun ise 1983 yılında kabul edilmiştir. Aynı tarihte 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu ile 2926 sayılı Tarımda Kredi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar kanunu da çıkarılmıştır. Sosyal güvenliğe ilişkin kanunlarda yürürlüğe girdikleri tarihten bugüne kadar çeşitli gerekçelerle bir çok değişik yapılmıştır¹²².

1.1.4.1 Türkiye'de sosyal güvenlik kurumları

Türkiye'deki sosyal güvenlik sistemi primli rejim olarak adlandırılan ve ilgilinin katkısıyla işleyen sosyal sigortalar ile primsiz rejim olarak adlandırılan ve devlet tarafından finanse edilen kamu sosyal güvenlik harcamaları şeklinde kurulmuştur. Bu sistem içinde temel sosyal güvenlik kurumları olarak sosyal sigortalar tercih edilmiş, örgütlenme yapısı da çalışanların mesleki statüleri esas alınarak oluşturulmuştur. Primli sosyal güvenlik kurumları T.C. Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), Bağ-

¹²⁰ Aynı, s. 1.

¹²¹ Aynı, s. 2.

¹²² Aynı.

Kur, Türkiye İş Kurumu (İş-Kur), Vakıf statüsündeki Sosyal Sigorta Sandıkları, OYAK ve Amele Birliği'dir. Primsiz sosyal güvenlik sistemi içinde yer alan kurum ve kuruluşlar ise, 2022 sayılı 65 Yaş Kanunu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu, Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakıfları, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Yeşil Kart Uygulaması ve gönüllü kuruluşlardır¹²³.

1.1.4.1.1 Sosyal Sigortalar Kurumu

Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) 3008 sayılı İşçi Sigortaları Kurumu olarak 1965 yılında 506 sayılı yasa ile kurulmuştur¹²⁴. Kurum, kanun gereğince sigortalı ve hak sahiplerine iş kazaları, meslek hastalıkları, hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları kollarından tanınan yardımlar ile ilgili olarak sigorta ve sağlık hizmeti vermekle yükümlü iken, 2000 yılından itibaren işsizlik sigortası da devreye girmiştir¹²⁵.

Kurumun hem kapsadığı hizmet alanları hem de idari yapısı zaman içinde çeşitli değişikliklere uğramıştır. Kamu tüzel kişiliğine haiz, idari mali özerkliğe sahip, özel hukuk hükümlerine tabi olarak; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın bağlı kuruluşu olan Sosyal Güvenlik Kuruluşu'nun ilgili kuruluşudur ve merkezi Ankara'da bulunmaktadır. 2002 yılı raporlarına göre ülkemizin genel bütçeden sonra en büyük bütçeli kurumudur. SSK, bir hizmet sözleşmesine dayanarak veya birkaç işveren tarafından çalıştırılan sigortalıları çalışma yaşamının risklerine karşı sigorta ederek, sosyal güvenliklerini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Kurum tarafından sağlanan sosyal güvenlik haklarından sigortalılar, emekli aylığı alanlar ile bunların aileleriyle birlikte yabancı ülkelerde yapılan sosyal güvenlik sözleşmeleri uyarınca yurt dışında çalışma Türk işçilerinin Türkiye'de yaşayan aileleri de yararlanmaktadır. Anılan kişileri sağlık hizmetleri de kurum tarafından karşılanmaktadır.

SSK 'da ilk mail bunalım, 1969 tarih ve 1186 sayılı kanunun uygulanmasından sonra başlamıştır. Emeklilik yaş sınırını fiilen kaldıran bu kanun 25 sigorta yılı ve beş

¹²³ Abdulhalim Çelik, Küreselleşme Sürecinde Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Dönüşümü ve Türkiye, Kamu-İş Yayınları, Ankara, 2002, s. 113-114.

¹²⁴ Karahasanoğlu, **a.g.e.**, s. 51.

¹²⁵ Erol ve Yıldırım, **a.g.e.**, s. 99-100.

bin prim ödeme günü sonucunda emeklilik aylığının hak edilmesini sağlamış, borçlanma müessesesini getirmiş, aylık hesaplama esasını değiştirmiştir. 1970'ten itibaren kurumun mali yapısı sıkıntıya girmiştir. Kurumun kapatamadığı ve her yıl katlanarak artan açıkları sonucunda bugünkü bunalımlı yapıya ulaşmıştır¹²⁶.

1.1.4.1.2 Emekli Sandığı

Kamu kesiminde çalışan devlet memurlarının sosyal güvenliğini sağlayan Emekli Sandığı, 1950 yılında yürürlüğe giren 1949 tarih ve 5434 sayılı kanunla kurulmuştur¹²⁷. Maliye Bakanlığı'na bağlı tüzel kişiliği olan bir devlet kurumu olup, kamu kesiminde daimi kadroda çalışanları kapsamına almakta ve iştirakçilerine temelde emekli aylığı ve malullük aylığı sağlanması işlevini yapmaktadır. Kuruma bağlı çalışanlar ile emeklilerin ve bunların aile bireylerinin sağlık harcamaları da Emekli Sandığı tarafından karşılanmaktadır¹²⁸. Emekli Sandığı'nın diğer görevleri ise, 1101 sayılı kanunla Vatan-ı Hizmet Tertibinden aylık bağlananlara, 1005 sayılı kanunla şeref aylığı alanlara, 2022 sayılı kanuna göre aylık bağlanan muhtaç ve güçsüzlere ilişkin işlemlerin yapılmasıdır. Sandığın esas gelirini iştirakçilerden eş deyişle devlet memurlarından kesilen kesenekler ile kurumlardan alınan karşılıklar oluşturmaktadır. Emekli Sandığı açısından, ödenen prime göre bir sosyal güvenlik sisteminin oluştuğu söylenememektedir. Bugünkü sistem tamamen bir statü esasına dayanmaktadır. Eş deyişle kurum, gerçek anlamda bir sosyal sigorta kuruluşu olmaktan uzaktır¹²⁹.

1.1.4.1.3 Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu

Ülkemizde zorunlu sosyal güvenlik kapsamına alınan son grup bağımsız çalışanlarıdır. 1972 yılından itibaren 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer

¹²⁶ Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Gelişimi, s. 5.

¹²⁷ Karahasanoğlu, a.g.e., s. 54.

¹²⁸ Erol ve Yıldırım, a.g.e., s. 93-94.

¹²⁹ Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Gelişimi, s. 6-7.

Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (Bağ-Kur) Kanunu ile bağımsız çalışanlar da sosyal güvence kapsamına girmişlerdir. Kurum, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı olarak, özel hukuk hükümlerine tabi, idari ve mail bakımdan özerk bir kamu tüzel kişiliğidir. Bağ-Kur sigortalısı olmak için her şeyden önce kanunla ve kanunların verdiği yetkiye dayanılarak kurulu sosyal güvenlik kuruluşları kapsamı dışında olmak, herhangi bir işverene hizmet akdi ile bağlı bulunmamak ve 18 yaşını doldurmuş olmak gerekmektedir¹³⁰Merkezi Ankara'da bulunan Bağ-Kur, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu tarafından denetlenmektedir. Bağ-Kur sigortalılarına sağlık hizmeti aşama aşama verilmiştir. 1999 yılında 4386 sayılı kanunla kapsamında tüm Bağ-Kur sigortalılarına sağlık hizmeti verilmeye başlanmıştır¹³¹.

1.1.4.1.4 Özel Sandıklar

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu geçici 20. maddesi uyarınca bankalar, sigorta ve reasürans şirketleri, ticaret odaları, sanayi odaları, borsalar ve bunların teşkil ettikleri birliklere ait olan ve adı geçen kanunun yayımı tarihine kadar tesis veya dernek olarak kurulmuş olan sandıklar yeni bir yapılanmaya tabi tutulmuş ve bunların tesis haline getirilmeleri öngörülmüştür. Sandıklar tarafından verilecek sosyal hizmetlere ilişkin düzenlemeler bu kurumlarda çalışan tüm personeli kapsamaktadır. Sandıklara tabi personeli yararlanabileceği sosyal haklar; iş kazası, meslek hastalıkları, hastalık, analık, malullük, yaşlılık, ölümdür. Bu sandıkların mali durumları, statüleri itibariye karışık bir denetim mekanizmasına tabidir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Maliye ve Ticaret Bakanlıkları tarafından müşterek olarak kontrol edilmektedir¹³².

¹³⁰ Erol ve Yıldırım, **a.g.e.**, s. 104-105.

¹³¹ **Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Gelişimi**, s. 10.

¹³² Erol ve Yıldırım, **a.g.e.**, s. 109-110.

1.1.4.1.5 Diğer sosyal güvenlik kurumları

Türkiye’de sosyal güvenlik sisteminin ana unsurları olan ve sistemin işleyişini sağlayan bu ana kurumlar dışında, tamamlayıcı eş deyişle ek sosyal güvenlik kurumları da hizmet vermektedir. Bunlar; işsizlik sigortasını yürütme görevi verilen Türkiye İş Kurumu (İş-Kur), Amele Birliği, İlkokul Öğretmenleri Sağlık ve Sosyal Yardım Sandığı (İlksan), Memur Yardımlaşma Kurumu (Meyak), Ordu Yardımlaşma Kurumu’dur (Oyak)¹³³.

1.1.4.2 Türkiye’de sosyal güvenlik sisteminin temel özellikleri ve sorunları

Türk sosyal güvenlik sistemi esas olarak sosyal sigortacılık üzerine kurulmuştur. Eş deyişle toplumdaki bütün kesimlerin sosyal güvenliği büyük ölçüde sosyal sigorta sistemi ile karşılanmaktadır. Sosyal yardım ve sosyal hizmetler ile vatandaşlara daha sınırlı hizmetler verilmektedir. Anayasanın 60’ıncı maddesi herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğunu belirttiğinden, ister bağımlı ister bağımsız çalışsın veya devlete hiçbir prim katkısı olmasın, herkesin sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınması gerekmektedir¹³⁴.

Mevzuatlara göre Türk sosyal güvenliğinde uygulanması gereken finansman yöntemi, fon ağırlıklı dağıtım sistemi, eş deyişle karma bir sistem olmalıdır. Ancak kurumların kötü yönetimi, sosyal devlet olma açısından Türkiye bütçesinden sosyal güvenliğe pay ayırlamaması, sosyal güvenliğin yaygınlaştırılmaması, aktif pasif dengelerinin bozulması, prim artışları, demografik yapıdaki değişiklikler, ekonomik krizler, boşanmalar, nüfus hızının artışı, kriz nedeniyle işyerlerinin kapanması, işsiz sayısının artması, kayıt dışı çalışmanın artması ve denetimsizlik, prim karşılığı olmayan devler yardımlarının sosyal güvenlik kurumlarına yüklenmesi, sağlık giderlerinin ciddi şekilde artması, sağlık sistemindeki israf, suiistimaller, erken emeklilik, geç emekliliği özendirici tedbirlerin alınmaması, primlerin tahsil edilememesi gibi nedenlerle sosyal

¹³³ Aym, s. 113-123.

¹³⁴ Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Gelişimi, s. s. 1.

güvenlik açıkları oluşmuştur. Açıklar nedeniyle de fon yani biriktirme söz konusu olamamıştır. Fiili olarak sosyal güvenlik kurumları açıklarını kapatmak üzere, Hazine yardımı almaktadır. Dolayısıyla ülkemizde sosyal güvenliğin finansman yöntemi, fiili olarak fon yöntemini terk etmiş ve dağıtım yöntemine geçmiştir¹³⁵

Türkiye’de sosyal güvenlik sisteminin en temel sorunu, bu konuda tutarlı ve sağlıklı bir devlet politikasının olmayışdır. Hiçbir dönemde tutarlı, aktüeryal hesaplamalara, bilimsel veri ve esaslara dayanan bir devlet politikası izlenmemiştir. Sosyal sigorta sistemi dışında kalan vatandaşların sosyal yardımlardan faydalanması konusuna da gerekli özen gösterilmemiştir. Sistem primli ve primsiz olarak ikiye ayrılmasına rağmen, iki rejim iç içe geçmiş durumdadır. Primli rejimlerin yürütülmesinden sorumlu olan kuruluşlar, prim karşılığı olmayan hizmetleri de yürütmek zorunda kalmıştır. Öte yandan primsiz rejim kapsamında, gelir düzeyleri belirli bir seviyenin altında bulunanlara sunulması gereken hizmetler de dağınık ve disiplinden uzak bir yapı göstermektedir. Sosyal güvenlik kurumlarının 50 yıldan fazla bir geçmişi olduğu için, 1990 yılına kadar açık vermeden gelmişlerdir. Hatta gelir fazlası olduğu dönemlerde Hazine bu fonları ucuz kaynak olarak kullanmıştır. Ancak izlenen sosyo ekonomik politikaların neticesi olarak, sosyal güvenlik kurumlarının gelir gider dengesi bozulmuş ve kendi kendilerine yetemez hale gelmişlerdir. Devletin bu kurumlara düzenli bir katkısı olmadığı halde, açık veren kurumların finansmanı Hazine tarafından genel bütçeden karşılanmaktadır. Bu kurumların öteden beri sorunları olmakla birlikte, doksanlı yılların başından itibaren sorunlar ağırlaşmaya başlamıştır. Günümüzde sosyal güvenlik sistemi geçmişten gelen, giderek biriken ve ağırlaşan bir takım olumsuzlukların sıkıntısını yaşamaktadır. Bu sıkıntılar, zamanında önlem alınmadığı ve bir çok yaşamsal konu üzerinde yeterince durulmadığı için, günümüzde bir bunalıma dönüşmüştür¹³⁶.

---

¹³⁵ Aynı, s. 6.

¹³⁶ Aynı, s. 1.

1.1.4.2.1 Finansman krizi

Ülkemizde sosyal güvenlik sistemi ciddi bir finansman krizi yaşamaktadır. Sosyal güvenlik harcamalarına tahsis edilen kaynakların oranı, gelişmiş ülkelere kıyasla oldukça düşüktür. Bu durum da, kolayca finansman darboğazları yaşanmasına olanak sunmaktadır¹³⁷. Aslında oransal olarak bakıldığında gelişmiş ülkelerin üçte biri kadar harcama yaptığımız görülmektedir. Ancak bu değerlendirmenin yanıltıcı bir tarafı bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerle yapılan kıyaslamada kişi başına düşen sosyal güvenlik harcaması açısından yaklaşıldığında, Türkiye'nin bu açıdan ne kadar zayıf olduğu görülmektedir. Ayrıca, elde bulunan kaynakların etkin olarak kullanılmaması da ciddi bir sorun yaratmaktadır. Genel olarak dünyadaki sistemlerin finansmanına işçi ve işverenin yanı sıra devlet de düzenli olarak katkı sağlamaktadır. Ülkemizde ise devlet, prime dayalı hizmetlerin finansmanına doğrudan katılmamaktadır. Devlet ancak bu hizmeti yürüten kurumlar finansman krizine girdiğinde devreye girmektedir. Oysa günümüzde sosyal güvenlik, tüm dünyada sosyal devletin en önemli görevlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Ülkemizde de bu kurumlara işçi ve işverenin ödediği prim yükünü hafifletecek biçimde devlet katkısı olmalıdır. Bu katkı teşvik boyutunda olmalı, kayıt dışı işçi çalıştıranlar ise katkıdan muaf tutulmalıdır. Böylelikle hem ulusal gelir adil dağıtılacak hem de sosyal güvenliğin kalitesi yükselecektir¹³⁸.

1.1.4.2.2 Prim oranlarının yüksekliği ve tahsilat sorunu

Türkiye'de sistem yüksek oranlı primlerle çalışmaktadır. Bu bağlamda prim oranlarının üst sınırına varılmıştır. Sistemden yararlananlar, yüksek maliyetlerle düşük yardımlara muhatap olduklarını ileri sürmektedir¹³⁹.

Primlerle ilgili önemli bir sorun, kurumların hem kamu kesiminden hem de özel sektörden prim ve gecikme zamlarının tahsilatı ile ilgili alacakları bulunmasıdır. Diğer

¹³⁷ Aydın, a.g.e., s. 40.

¹³⁸ Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Gelişimi, s. 2-3.

¹³⁹ Aydın, a.g.e., s. 41-45.

bir sorun ise, asgari ücret üzerinden prim ödenmesinin yaygın olmasıdır. Sıklıkla çıkarılan af kanunları da prim alacakları konusunda çözümsüzlük yaratmaktadır¹⁴⁰.

1.1.4.2.3 Emeklilik yaşı sorunu

Ülkemizde emeklilik yaşı ile ilgili olarak aktüeryal hesaplamalar dikkate alınmadan, siyasal iktidarların günlük politikaları doğrultusunda hareket edilmiştir. Aktif pasif dengesi kurumlar aleyhine bozulmuş, aktif sigortalıların bakmakta oldukları pasif sigortalıların sayısında gündün güne artış yaşanmıştır. Erken emeklilik sosyal güvenlik kurumlarının gelirlerini azaltıcı, giderlerini ise artırıcı bir rol oynamıştır. Yaş tartışmalarında genellikle sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısı dikkate alınmamaktadır. Buna ek olarak çalışanların yaşam düzeyi, ortalama hayat süresi, iş şartları, işsizlik baskısı ve psikolojisi, ücret gibi temel unsurlar da göz önünde bulundurulmadan emeklilik yaşının belirlenmesi, gerçeği tam olarak yansıtamamaktadır. Genel olarak dünyanın hiçbir ülkesinde emeklilik yaşı 50'nin altında değildir. Ancak bu ülkelerdeki yaşam süresi de yüksektir. Devlet Planlama Teşkilatı'nın hesaplamalarına göre ülkemizde ortalama hayatta kalma süresi 67'dir. Emeklilik yaşının sorun olmaktan çıkması için, aktüeryal veriler doğrultusunda tespit edilmesi gerekmektedir¹⁴¹.

1.1.4.2.4 Sosyal güvenlik yardımlarının yetersizliği

Sosyal sigortacılık konusundaki yardımların yetersizliği sorunu kurumların yapısına göre ayrıntılarda farklılıklar göstermektedir. Kurumların verdiği hizmet kalitesinin düşüklüğü, sisteme olan güveni azaltmaktadır. Sorunun çözümü çağın gereği olan otomasyona gidilmesi ve idari işlemler ile yazışmaların personel inisiyatifinde sürdürülmesinden vazgeçilmesidir. Sağlık konusundaki eksiklikler ise, kurumlardan ziyade tüm ülkenin problemidir. Sağlık hizmetlerinin yararlarının, toplanan primlere

¹⁴⁰ Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Gelişimi, s. 9-10.

¹⁴¹ Aydın, a.g.e., s. 46-48.

kıyasla düşük ve yetersiz olduğu ortadadır. Bunda kamunun sunduğu hizmetlerin kalitesini artırmak yerine, özel sağlık tesislerinin kurulmasının devlet eliyle teşvik edilmesinin birinci derecede rol oynadığı görülmektedir. Böylece sisteme olan güven giderek azalmakta ve özelleştirme kanısı yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır¹⁴².

1.1.4.2.5 Fonların etkin kullanılmaması

Sosyal sigorta kurumları fon biriktirme esasına göre kurulmuştur. Böylece amaç, fonların verimli alanlarda işletilerek ek gelir sağlanması ve kapsamdaki sigortalılara daha iyi hizmet verilmesinin sağlanmasıdır. Ancak siyasi müdahaleler sonucu, bu kurumlara ait fonların amaçlarının dışında ve düşük getiri sağlayan alanlara yönlendirilmesi söz konusu olmuştur. Kurumların topladıkları fonlar yüksek meblağlara ulaşmıştır ancak, prim toplamak kadar, toplanan primlerin etkin biçimde değerlendirilmesi de önemlidir. Kurumların kuruluş yasaları gereği bu fonların belli alanlarda ve belli oranlarda kullanılması zorunlu olduğundan; biriken fonların üretilmesi ve istihdamı artırıcı yönde kullanılması mümkün olmamıştır. Kurumların uzun vadeli yükümlülükleri için gerekli karşılıklar ayırlamamıştır. Fonların yatırımdan ziyade iç borçların finansmanında kullanılması da bir başka yanlış olmuştur. Sosyal güvenlik kurumları fonlarının bir kısmı devlet tahvillerine yatırılırken, bir kısmı da yatırımlarda değerlendirilmiştir. Turistik oteller, çarşılar, iş hanları gibi yatırımlar yapılmış ancak bunlardan zarar edilmiştir. Gelişmiş ülkelerde sosyal güvenlik kurumlarının finans gereksinimleri fon yöntemleri ile karşılanmaya çalışılmaktadır. Ülkemizde ise bunun yerine gayrimenkul edinme yöntemi seçilmiştir. Bunların iyi değerlendirilmesi güç olduğundan atıl stoklar oluşmuştur. Toplanan fonların kullanılmasında etkinlik, likidite, güvenilirlik ve karlılık gibi kritere uygun hareket edilmelidir. Böylece fonlar nemalandırılabilir ve artan ihtiyaçları karşılamak için kullanılabilir¹⁴³.

¹⁴² Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Gelişimi, s. 11-14.

¹⁴³ Aynı, s. 14-15..

1.1.4.2.6 Kayıt dışı istihdam

Türkiye’de sigortalı çalışan sayısına yakın bir sayıda da sigortasız çalışan bulunmaktadır. Kayıt dışı sektör, ücret düzeyi düşük ve sosyal haklardan mahrum sigortasız işçi çalıştırma oranını yükseltmekte ve buna bağlı olarak sosyal güvenlik kapsamı daralmakta ve sigorta prim gelirleri düşmektedir. Ülkenin ekonomik koşulları kayıt dışılığı artırmakta, denetim mekanizmasının yetersizliği de durumun önüne geçilmesine olanak tanımamaktadır¹⁴⁴.

1.1.4.2.7 Kurumlar arasındaki koordinasyonsuzluk

Türk sosyal güvenlik kurumları arasında ciddi bir koordinasyonsuzluk söz konusudur. Tüm sosyal güvenlik kurumlarında modern yönetim anlayışının hakim kılınması gerekmektedir. Prim tahsilatının artırılması, prime esas kazançların gerçekçi seviyede belirlenmesi, prim affı beklentilerinin ortadan kaldırılması, devletin finansmana katılması, aile ödenekleri sigortasının oluşturulması, kamu sosyal güvenlik harcamaları kapsamının ve seviyesinin genişletilmesi, hiç kapsamda olmayanları kapsama alacak genişlemenin sağlanması, kıyak emeklilik ve benzeri uygulamalarla yaşa bağlı olmayan emeklilik uygulamalarına son verilmesi, sistemin bir bütün olarak ele alınması yararlı olacaktır¹⁴⁵

Emekli Sandığı Maliye Bakanlığı’na bağlı iken, SSK ile Bağ-Kur Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı çatısı altında hizmet vermektedir. Sosyal güvenlik sistemimiz oldukça karmaşık bir yapıda örgütlenmiştir. Üç kurum beş kanun vasıtası ile farklı norm ve standartlarda sosyal güvence sağlamaktadır. Bu durum; makro seviyede sosyal güvenlik politikalarının belirlenerek hayata geçirilmesine, kaynak ve zaman

¹⁴⁴ Abdulhalim Çelik, **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Dönüşümü ve Türkiye** (Ankara: Kamu-İş Yayınları, 2002).

¹⁴⁴ **Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Gelişimi**, s. 15-16.

¹⁴⁵ Çelik, **a.g.e.**, s. 132.

israfına, kapsama alma bakımından yetersizliğe veya boşluklara yol açmaktadır¹⁴⁶. Kurumlar arasındaki bu farklılık, insanların sosyal güvenliğe olan inancını sarsmaktadır. Çünkü uygulama farklılıkları yaşanmakta ve bu durum da sosyal güvendiği temel ilkelerin zedelenmesini doğurmuştur. Aynı zamanda farklı meslek grupları arasında sosyal huzursuzlukların yaşanmasına da sebep olmaktadır. Sistemdeki kurumların tek çatı altında toplanamaması, sigorta fonlarının israfına, idari ve personel harcamalarının artmasına yol açmaktadır. Koordinasyon eksikliği kayıt dışılığı artırmaktadır. İktisadi büyüme, enflasyon, nüfus artışı, istihdam yapısı ve işsizlik gibi bir takım makro büyüklüklere göre kurulması gereken aktüeryal denge, uzman personel eksikliği yüzünden gerçekleşmemektedir¹⁴⁷.

Buraya kadar Türkiye'deki mevcut sosyal güvenlik sistemi anlatılmıştır. Sistemin sorunlarının ne denli büyük olduğu ayrıntıları ile incelenmiştir. Böylesine ciddi sorunları olan Türk sosyal güvenlik sisteminde çözüm arayışları ise halen sürdürülmektedir.

Sistemin rahatlatılabilmesi ve problemlerin çözülebilmesi için atılan adımlar arasında bireysel emeklilik sisteminin devreye alınması da bulunmaktadır. Türkiye'de BES, sosyal güvenliğe alternatif bir sistem olarak geliştirilmemiştir. Aksine mevcut ortamı tamamlayıcı olarak görülmüş ve bu yönde düzenlemeler yapılmıştır¹⁴⁸. Bireysel emeklilik sistemi sadece Türkiye'de değil dünyanın bir çok ülkesinde sosyal güvenlik sisteminin tıkanıklığına çözüm arayışı olarak ortaya çıkmıştır. Nüfusun yaşlanması ve ekonomik trendlerin değişmesi nedeniyle bir çok ülkede sosyal güvenlik alanında reformlar yapılmış, bunlardan bazılarında sistem zorunlu tutulmuş, bazılarında ise ülkemizdeki gibi gönüllü katılıma bırakılmıştır. Bu reformları yapmış ülkeler 1985 yılında Şili, İsviçre ve Hollanda iken, 2000'de bunlara Avustralya, Güney Kore, Meksika, El Salvador, Ekvador, Peru, Venezuela, Kolombiya, Bolivya, Uruguay, Arjantin, İsveç, Finlandiya, Danimarka, İngiltere, Polonya, Romanya, Macaristan, Hırvatistan, Kazakistan ve Tayland'dır. 2010 yılında ise bu ülkelere Paraguay,

---

¹⁴⁶ Aydın, **a.g.e.**, s. 58-59.

¹⁴⁷ **Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Gelişimi**, s. 9-10.

¹⁴⁷ **Aynı**, s. 17.

¹⁴⁸ Çelik, **a.g.e.**, s. 142.

Makedonya, Ukrayna, Rusya, Moğolistan, Çin, Pakistan, Hindistan, Sri Lanka ile Filipinler'in de ekleneceği ön görülmektedir¹⁴⁹.

1.1.5 Bireysel Emeklilik Sistemi

Bireysel emeklilik sistemi, mevcut kamu sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak ve bireylerin gelir elde ettikleri dönemlerde düzenli tasarrufla bulunmalarını sağlayarak, sahip olunan refah seviyesinin emeklilik döneminde de devamının sağlanması, ekonomiye uzun vadeli kaynak yaratarak istihdamın artırılması temeli üzerine kurulmuş bir sistemdir¹⁵⁰.

Bir tasarruf ve yatırım sistemi olan bireysel emeklilik, ikinci emeklilik geliri ile bireylerin emeklilikte refah seviyelerinin artmasına, alt yapı yatırımları ve uzun vadeli yatırımlara kaynak yaratılarak sistemin yeni iş ve istihdam olanakları yaratmasına, sosyal güvenliğin kapsamının artmasına ve kamunun sosyal güvenlik kaynaklı yükünün azaltılmasına, mali sektörde uzun vadeli fonların artmasına böylece mali sektörün daha sağlıklı işlemesine, enflasyonla mücadele ve istikrarlı büyümeye olumlu katkı sağlamasına, kurumsal yatırım stratejileri ile piyasalardaki dalgalanmaları ve spekülasyonların azalmasına, sermaye piyasasının derinleşmesine olanak sağlayacak bir özel emeklilik sistemidir¹⁵¹.

1.1.5.1 Dünyada bireysel emeklilik sistemi

Dünyanın birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkesinde özel emeklilik fonları, kurumsal yatırımcı özellikleri ve piyasalara uzun vadeli fon sağlayan kurumlar olmaları nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Bu özellikleri ile özel emeklilik fonları, sosyal güvenlik sistemlerinde ortaya çıkan ve çıkması muhtemel olumsuzlukları ortadan kaldırmanın bir aracıdır. Sanayileşmiş ülkelerde nüfusun yaşlanması ile sosyal güvenlik

¹⁴⁹ Güvel ve Güvel, **a.g.e.**, s. 138.

¹⁵⁰ http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .

¹⁵¹ http://www.egm.org.tr/BES_tanim.asp. [10 Ocak 2005] .

sistemlerinin aktif - pasif dengelerinin bozulmaya başlaması, sosyal güvenlik reformunun en önemli gerekçesini oluşturmuştur. Gelişmekte olan ülkelerde ise, reform ile bireylere daha nitelikli ve daha yüksek düzeyde sosyal güvenlik hizmetinin verilmesi amaçlanmaktadır.

Dünyada yaşlılık aylığı veya emekliliğe yönelik sosyal güvenlik alanında sorunların çözümüne yönelik yaklaşımlarda temel olarak aşağıdaki şu noktalar gözlemlenmektedir:¹⁵²

Tüm hizmetlerin standartlaştırılması yerine çok basamaklı emeklilik sistemleri tercih edilmektedir.

Özellikle nimet - külfet dengesinin tam olarak oluşturulmasını teminen maaş esaslı veya dağıtım sistemi yerine prim esaslı fonlu sistemler tercih edilmektedir.

Fonlu sistemlerde üyelere genelde daha yüksek getiri sağlaması ve emeklilikteki geliri artırması nedeniyle portföy yönetiminde uzmanlaşma tercih edilmektedir.

Bir diğer önemli nokta da bireylerin kendi tasarrufları üzerinde söz haklarının olması ve yatırım riskini üstlenmeleridir. Yani, bireyler emeklilik sisteminde daha aktif bir rol almaktadır.

Sanayileşmiş ülkelere bakıldığında bu ülkelerde tasarrufların önemli bir kısmını emekliliğe yönelik fonların oluşturduğu görülmektedir. Bu fonlar aynı zamanda ülkelerin ekonomik gelişmelerinde de gerekli olan uzun vadeli fon kaynağı da oluşturmaktadır.

Dünyada sosyal güvenlik sistemleri¹⁵³;

- Zorunlu katılım ve belirlenmiş maaş esasına dayalı Kamu sosyal güvenlik kurumlarının oluşturduğu sosyal güvenlik sistemleri
- İşyeri bazlı maaş esaslı veya katkı esaslı fona dayalı emeklilik sistemlerinin oluşturduğu sosyal güvenlik sistemleri
- Gönüllü katılıma ve fona dayalı özel emeklilik sistemlerinin oluşturduğu sosyal güvenlik sistemleri olmak üzere üç aşamalıdır.

¹⁵² http://www.bireyselemliliksislemi.org/001_01.asp. [10 Ocak 2005] .

¹⁵³ **Aynı.**

Bireysel emeklilik sistemi ise, üçüncü basamağı oluşturmaktadır. Üçüncü basamak emeklilik sistemleri, bireylerin emekliliğe yönelik gönüllü katkılarından oluşan ve tamamıyla bireysel hesaplarda takip edilen fonlu sistemlerdir. Özel emeklilik sistemlerinde oluşan büyük fonlarla hem ekonomiye kaynak yaratılmakta, hem de uzun dönemli borçlanma olanağı sağlanmaktadır.

Genel olarak bireysel emeklilik sistemi ile ilgili ülke uygulamaları incelendiğinde, ülkeler arasında uygulama farklılıkları görülmektedir. Sistem bazı ülkelerde sosyal güvenliği tamamlayıcı olurken, bazı ülkelerde sosyal güvenliğin alternatifi olmaktadır. Sisteme katılım şekli ise bazı ülkelerde zorunludur, bazı ülkelerde kişinin tercihi bırakılmaktadır¹⁵⁴. Bireysel emeklilik sistemi, Anglo-Sakson modeli bir sistem olup, ABD, İngiltere, Avustralya ve Hollanda gibi ülkelerde başarı ile uygulanmıştır. Daha sonra Şili, Peru ve Meksika gibi gelişmekte olan ülkeler de bu sistemi benimseyerek, kendi yapılarına uydurmuşlar ve değişik modeller geliştirmişlerdir. Ülke uygulamalarının temel özelliği, sistemin uzun dönemli bir fonlama sistemi oluşudur. Burada amaç sisteme katılan birey için, emekliliğe yönelik tasarruflarının yatırıma yönlendirilmesi, emeklilik döneminde ek bir gelir sağlanması ve bireylerin refah düzeylerinin yükseltilmesidir. Özel emeklilik fonları, uygulandığı ülkelerde sosyal güvenlik sistemi sorunlarının çözümünde önemli katkılar sağlamanın yanında; küçük çaplı tasarrufları, düzenli prim ödemeleri vasıtasıyla büyük fon havuzlarında biriktirip, uzun vadeli kaynak olarak ekonominin hizmetine sunar ve ülke kalkınmasında ve sermaye piyasalarının gelişmesinde kurumsal yatırımcı olarak büyük yararlar sağlamaktadır.

1.1.5.2 Türkiye’de bireysel emeklilik sistemi

Ülkemizde yapısal reformlardan biri olan sosyal güvenlik reformunun bir parçası olarak kamu sosyal güvenlik sistemine tamamlayıcı nitelikte emeklilik programlarının geliştirilmesine yönelik olarak 16 Mayıs 2000 tarihinde Bakanlar Kurulu’nca Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı’na sunulan "Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım

---

¹⁵⁴ Ayn.

Sistemi Kanunu Tasarısı" ile vatandaşların emekliliğe yönelik gönüllü tasarruflarını düzenleyen bireysel emeklilik hesaplarına dayalı fonlu bir sistem oluşturulması amaçlanmıştır¹⁵⁵. Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu Tasarısı Taslağı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı nezdinde Ağustos 1999 tarihinde kurulan "Bireysel Emeklilik Komisyonu"ndaki çalışmaların sonucunda hazırlanmıştır. Bireysel Emeklilik Komisyonu çalışmalarına Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kuruluşları, Hazine Müsteşarlığı, Sermaye Piyasası Kurulu ile ilgili sektör temsilcileri katılmıştır. Komisyon çalışmaları sırasında bireysel emeklilik ile ilgili kurum ve kuruluşların görüşlerinin yansıtılmasını teminen Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, Sigorta Denetleme Kurulu, portföy yönetim şirketleri, sosyal güvenlik amaçlı vakıfların yöneticileri, yatırım şirketleri ve bu konuda çalışma yapan uzmanlar Komisyon'a davet edilerek çalışmalara aktif katılımları sağlanmıştır. Ayrıca, komisyon çalışmaları sırasında basın kuruluşları, üniversiteler ve sendikalardan konuya ilişkin görüşleri yazılı olarak talep edilmiş ve komisyon çalışmalarında değerlendirilmiştir. Bu açıdan, Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu başta Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı ve Sermaye Piyasası Kurulu olmak üzere ilgili tüm kesimlerin görüş ve önerilerinin değerlendirildiği ortak bir metin ve sosyal güvenlik reformunun bir parçası olarak TBMM tarafından 28 Mart 2001 tarihinde kabul edilmiş, 7 Nisan 2001 tarih ve 24366 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Sistemi ülkede uygulayabilmek amacıyla hukuki çalışmalar sürdürülmüş ve eksikler tamamlanmıştır. Bu amaçla ilk olarak sisteme yönelik vergisel teşvikleri düzenlemek amacıyla Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sevk edilmiştir. Söz konusu Kanun 28 Haziran 2001 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiş ve 10 Temmuz 2001 tarih ve 24458 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış olup bazı hükümleri yayımı tarihinde diğer hükümleri ise 7 Ekim 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapan Kanun ile bireysel emeklilik sisteminde katılım aşamasında katılımcılara ve çalışanları adına katkıda bulunan işverenlere, fonların yatırıma yönlendirilmesi aşamasında ve

---

¹⁵⁵ http://www.egm.org.tr/BES_tanim.asp. [10 Ocak 2005] ;

http://www.bireyselemeklilik sistemi.org/001_09.asp. [10 Ocak 2005] .

birikimlerin toplu para veya maaş şeklinde geri alınması aşamasında vergi teşvikleri getirilmiştir.

Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununa tamamlayıcı nitelikte Hazine Müsteşarlığı ve Sermaye Piyasası Kurulunun ortak çalışmaları sonucunda aşağıdaki yönetmelikler ve tebliğler yayınlanmıştır¹⁵⁶:

Bireysel emeklilik sistemine ilişkin politikaları belirlemek, bu politikaların gerçekleştirilmesi için alınması gerekli önlemler konusunda önerilerde bulunmak ve mevzuat düzenlemeleri hakkında tavsiye niteliğinde karar almak üzere 31 Ekim 2001 tarih ve 24569 sayılı Resmi Gazete'de Bireysel Emeklilik Danışma Kurulunun Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik yayımlanmıştır.

Sistemin genel işleyişine yönelik düzenlemeler 28 Şubat 2002 tarih ve 24681 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Emeklilik Şirketleri Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik ile belirlenmiş, kurulacak emeklilik şirketlerinin kuruluş, faaliyete geçme, faaliyet ruhsatı alma, hisse devri, birleşme ve devrine ilişkin esas ve usuller düzenlenmiştir.

Emeklilik şirketlerinin, gönüllü katılıma dayalı ve belirlenmiş katkı esasına göre oluşturulan bireysel emeklilik sistemine dahil olmak isteyen katılımcılar ile yapacakları emeklilik sözleşmesine ilişkin esas ve usuller 28 Şubat 2002 tarih ve 24681 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Yönetmelik ile düzenlenmiş olup, söz konusu yönetmeliğe ilişkin değişiklikler 13 Mayıs 2003 tarih ve 25107 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile yapılmıştır.

Bireysel Emeklilik Sisteminin geliştirilmesi ve güven içinde yürütülmesi için bireysel emeklilik aracılığı faaliyeti ile bireysel emeklilik araçlarının çalışma esas ve usulleri 28 Şubat 2002 tarih ve 24681 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bireysel Emeklilik Araçları Hakkında Yönetmelik ile düzenlenmiştir. Söz konusu yönetmelik, 13 Mayıs 2003 tarih ve 25107 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bireysel Emeklilik Araçları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile tekrar düzenlenmiştir.

---

¹⁵⁶ Ayn.

Yukarıda anılan yönetmelik 03 Mart 2004 tarihinde yürürlükten kaldırılarak 25391 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bireysel Emeklilik Aracıları Hakkında Yönetmelik yürürlüğe girmiştir.

Emeklilik yatırım fonlarının türleri, kuruluşları, örgüt yapısı, faaliyet ilke ve esasları, katkıların bu fonlarda toplanması ve değerlendirilmesi, fon portföyündeki varlıkların saklanması, portföyün yönetimi, fonların birleşme ve devir esasları, iç ve dış denetimi ile kamunun aydınlatılmasına ilişkin esas ve usuller SPK tarafından 28 Şubat 2002 tarih ve 24681 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Emeklilik Yatırım Fonlarının Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik ile düzenlenmiştir.

Emeklilik Şirketleri Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik uyarınca verilecek izinlerle ilgili yapılacak başvurularda yer alacak bilgi, belge ve formlara ilişkin esas ve usuller 6 Nisan 2002 tarih ve 24718 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Emeklilik Şirketleri Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Tebliğ ile düzenlenmiştir.

Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Yönetmelik uyarınca emeklilik sözleşmesinin uygulama biçimini belirleyen emeklilik planlarına ilişkin esas ve usuller 13 Mayıs 2003 tarih ve 25107 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Emeklilik Planları Hakkında Tebliğ ile düzenlenmiştir.

Bireysel emeklilik aracılığı faaliyetinde bulunacak kişilerin belirlenmesine ilişkin esas ve usuller 13 Mayıs 2003 tarih ve 25107 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bireysel Emeklilik Aracılığı Faaliyetinde Bulunacak Kişiler Hakkında Tebliğ ile düzenlenmiş olup, söz konusu tebliğe ilişkin değişiklikler 29 Mayıs 2003 tarih ve 25122 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bireysel Emeklilik Aracılığı Faaliyetinde Bulunacak Kişiler Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ ile yapılmıştır. Bireysel Emeklilik Aracılığı Faaliyetinde Bulunacak Kişilere İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2004/1) 05.03.2004 Tarihli 25393 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmış olup, 28 Şubat 2004 tarihi itibarıyla aracılarla ilgili yukarıdaki tebliğler yürürlükten kalkmıştır.

Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu, yayımı tarihinden itibaren 6 ay sonra 7 Ekim 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bireysel emeklilik fonlarının emeklilik şirketleri tarafından ilk olarak satıldığı tarih ise, 27 Ekim 2003 olmuştur. Yapılan Mevzuat çalışmaları ile sistemin etkili bir biçimde uygulanabilmesini teminen gerekli olan idari ve hukuki çerçeve çizilmiş olup,

27 Ekim 2003 tarihinde Bireysel Emeklilik Sistemi'nin başlamasıyla birlikte emeklilik şirketleri faaliyete geçmiştir. 27 Ekim 2003 tarihinde Yapı Kredi Emeklilik A.Ş., Ak Emeklilik A.Ş., Anadolu Hayat Emeklilik A.Ş., Garanti Emeklilik ve Hayat A.Ş. ve Koç Allianz Hayat ve Emeklilik A.Ş., Oyak Emeklilik A.Ş., 17 Kasım 2003 tarihinde Vakıf Emeklilik A.Ş. ve Ankara Emeklilik A.Ş., 1 Aralık 2003'te Başak Emeklilik A.Ş. ve Doğan Emeklilik A.Ş. ve son olarak 15 Aralık 2003 tarihinde ise Commercial Union Hayat ve Emeklilik A.Ş. faaliyete geçmiştirlerdir. 14 Eylül 2004 tarihi itibarıyla, Commercial Union Hayat ve Emeklilik A.Ş.'nin unvanı Aviva Hayat ve Emeklilik A.Ş. olarak değiştirilmiştir¹⁵⁷.

Bireysel emeklilik sisteminin hayatımıza girmesi, gelecek nesil emeklilerinin yaşam koşullarının iyileştirilmesine olanak sağlamaktadır. Sosyal açıdan, bireysel tasarrufların oluşturacağı emeklilik fonları aracılığıyla ekonomiye ciddi kaynak yaratılmakta ve ekonomik açıdan ülkemiz için çok önemli bir adım atılmış olmaktadır.

1.1.5.3 Bireysel emeklilik sisteminin mevcut sosyal güvenlik sisteminden farkı

Mevcut sosyal güvenlik sisteminin tam olarak oturtulamadığı ve düzgün biçimde işleyemediği ülkemizde tamamlayıcı özel sigortacık anlayışı da yaygınlaşmamıştır. Bugün ise hem sigorta bilincini geliştirerek çağdaş ülkeler seviyesine çıkaracak, hem de sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak bireylerin emekliliğe yönelik tasarruflarının yatırıma yönlendirilmesi ile emeklilik döneminde bir ek gelir sağlanarak refah düzeylerinin yükseltilmesi, ekonomiye uzun vadeli kaynak yaratılarak istihdamın artırılması ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunulmasını teminen bireysel emeklilik sistemi kurulmuştur¹⁵⁸.

BES, mevcut sosyal güvenlik sisteminden iki noktada ayrılmaktadır. İlki devletin sistemdeki rolü ile ilgilidir. Ülkemizdeki sosyal güvenlik sisteminde devlet hem düzenleyici ve kural koyucu, koyduğu kuralları uygulayıcı, hem de sistemin

---

¹⁵⁷ Aynı.

¹⁵⁸ Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Gelişimi, s. 6.

işleyişinin denetleyicisidir. Bu durumda sistemde yer alan sigortalılar, emekliler ve hak sahipleri her hangi bir sorunla karşılaştıklarında, hem sorunlarla hem de devletle karşı karşıya gelmektedir. Oysa bireysel emeklilik sisteminde devlet, düzenleyici ve denetleyici durumdadır. Sistemin uygulaması bu alanda faaliyet gösteren şirketlere bırakılmıştır.

İkinci nokta ise, bireylerin gelecekteki refah düzeyleri ve emeklilik leri konusunda, bugünden istekleri doğrultusunda kurumları seçme haklarının bulunup bulunmaması ile ilgilidir. Mevcut sosyal güvenlik sisteminde çalışanlar, çalışma alanları ve statülerine göre farklı sosyal güvenlik kurumlarına tabidirler. Kurumlara yönelik olarak her hangi bir tercih hakları bulunmamaktadır. Memurlar Emekli Sandığı'na, kamu ve özel sektörde işçi statüsünde çalışanlar SSK'ya ve kendi nam ve hesabına çalışanlar da Bağ-Kur'a tabi olmak mecburiyetindedirler. BES'de ise bu durum mevcut sistemden farklıdır. Kişilere, birikimlerini değerlendirecekleri emeklilik şirketini ve o şirkette kurulmuş bulunan fonlardan hangilerini alacaklarını belirleme hakkı tanınmıştır. Kişiler birikimlerini getirisini beğenmedikleri fonlardan diğer fonlara aktarabilmektedir¹⁵⁹.

Kanun ve yönetmeliklerde kesin hükümler yer almaktadır. Bireysel emeklilik sisteminin en belirgin özellikleri;

- sosyal güvenlik sistemine alternatif oluşturulmaması, yalnızca tamamlayıcı olması,
- sisteme katılma mecburiyetinin olmaması, gönüllü katılım esasına dayanması,
- temelde sosyal güvenlik sistemine bağlı olanların katılımının hedeflenmesinin yanında, 18 yaşını dolduran herkesin katılımcı olabilmesi,
- sistemin yaşlılıkta kullanılması amacıyla oluşturulan bireysel tasarruflar için çok çeşitli seçenekler sunması,
- bireysel katkılardan oluşturulan birikimlerin fonlarda değerlendirilmesi,
- emeklilik için belli bir süre ve yaşın öngörülmesi,

---

¹⁵⁹ Aynı, s. 6-7.

- emekli olanların ömür boyu aylık almayı tercih edebilme hakları bulunduğu gibi, toplu para almayı da seçebilmeleri,
- katılımcıların tek seçeneğinin emeklilik olmaması, istediklerinde birikimlerini alarak sistemden ayrılabilmeleri,
- bireysel emeklilik şirketlerinin fon ve portföy yönetimlerinin Hazine Müsteşarlığı ile Sermaye Piyasası Kurulu'nun denetimine tabi olması,
- şirketlerin bağımsız dış denetim kurumları tarafından denetlenebilmesi sayılabilmektedir¹⁶⁰.

Sosyal güvende ise;

- kayıt dışı işçi çalıştırma durumu haricinde, çalışanların sisteme girmeme ya da işverenin sigortasız kişi çalıştırma hakkı bulunmamaktadır,
- alınacak hizmetler kişilerin tercihine bırakılmamaktadır,
- 18 yaşın altındaki kişiler de sisteme girebilmektedir. Bununla birlikte 1981 yılından itibaren sisteme girenler için 18 yaş esas alınmaktadır, ancak aranan gün sayıları için altındaki günler sayılabilmektedir,
- sistemde finansmanın, mevzuat açısından fon yönetimi ile karşılanması gerekmektedir ancak, fiili uygulamada dağıtım modeli uygulanmaktadır. Çalışan ile işverenin yatırdığı primler fonlarda değerlendirilmektedir,
- sigortalılara, yatırılan prim miktarını belirleme ve aylıklarını artırma hakkı tanınmamaktadır,
- kişiler istedikleri zaman sistemden ayrılarak birikmiş primlerini toplu alma hakkına sahip değildir,
- kurumlar devlet denetçileri ve kendi denetçileri tarafından denetlenmektedir. Bağımsız dış denetim ise yapılmamaktadır,
- yasada belirtilen koşullara uyan istisna durumlar haricinde, emekliliklerini elde edenlere prim iadesi yapılmamakta ve bunların getirileri toptan ödenmemektedir¹⁶¹.

---

¹⁶⁰ Aynı, s. 7.

Türkiye’de bireysel emeklilik sistemi, çok basamaklı emeklilik sistemlerine geçişin bir aşamasıdır. Sosyal güvenlik sistemini ikame eden ve ona alternatif bir sistem değil, tamamlayıcı bir sistemdir. Buna göre bireysel emeklilik sistemine girilmesi mevcut sosyal güvenlik kuruluşlarına üyelikte veya bu kurumlara karşı yükümlülüklerde herhangi bir değişiklik oluşturmamaktadır¹⁶².

Bireysel emeklilik sistemi mevcut sosyal güvenlik sisteminden farklı olarak, bireysel hesaplara ve gönüllü katılıma dayalı bir sistemdir. Ödemelerin katılımcıya özel hesaplarda, kendi tercih ettiği özel emeklilik fonlarında değerlendirilmesi ve emekliliğinde ona geri ödenmesi çerçevesi üzerine oturtulmuştur. Oysa kamunun işlettiği sosyal güvenlik sisteminde katılım zorunludur ve bireylerden kesilen primler ortak bir havuzda toplanmaktadır. Emeklilik sırasında ödenen emeklilik gelirleri o sırada çalışan ve sisteme ödeme yapan bireylerin ödemelerinin toplandığı havuzdan finanse edilmektedir.

Bireysel emeklilik sistemine girmek bireyin bağlı olduğu sosyal güvenlik kuruluşundaki statüsünü değiştirmez. Mevcut sosyal güvenlik sistemine yapılan ödemeler ile bireysel emeklilik sistemine ödenecek katkı payları birbirlerinden bağımsızdır. Bireysel emeklilik sistemi, mevcut sosyal güvenlik sistemini tamamlayıcı, özel sektörde yönetilen bir sistemdir. Birey sosyal güvenlik kapsamında olsa da olmasa da, bireysel emeklilik sistemine yapacağı katkı payı ödemeleri ile, dönem sonunda ikinci bir emeklilik maaşı almayı hak etmektedir. Bireysel emeklilik sisteminde geçen süre ise, katılımcının diğer sosyal güvenlik kurumlarında geçen süresi ile birleştirilemez¹⁶³.

---

¹⁶¹ Aynı, s. 7-8.

¹⁶² http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/005_01.asp. [10 Ocak 2005] .

¹⁶³ Aynı.

1.1.5.4 Bireysel emeklilik sisteminin tarafları, hak ve yükümlülükleri

Bireysel Emeklilik Sisteminin tarafları; katılımcı, varsa katılımcı nam ve hesabına hareket eden ve emeklilik şirkettir.

Katılımcı, emeklilik sözleşmesine kendi ad ve hesabına taraf olan gerçek kişidir ve şirkete emeklilik sözleşmesine göre ödenmesi gereken tutar olan katkı payını öder. Bireysel emeklilik sistemi tamamen gönüllü katılıma dayanır¹⁶⁴. Medeni hakları kullanma ehliyetine haiz tüm kişiler, bireysel emeklilik sisteminde katılımcı olabilmektedir.

Katkı payının belirli bir bölümünü veya tamamını ödemek suretiyle katılımcı nam ve hesabına şirket ile emeklilik sözleşmesi akdeden gerçek ya da tüzel kişiler de, katılımcı ile birlikte taraf sıfatını taşımaktadır. Katılımcının, 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'na göre kurulan emeklilik şirketinin fonlarından satın alarak sisteme dahil olması için emeklilik sözleşmesi imzalanmaktadır. Bir başka deyişle katılımcı ile şirket arasında emeklilik sözleşmesi yapılmadan katılımcının bireysel emeklilik sistemine girmesi olanaksızdır. Katılımcılar, mevcut gelir düzeyleri ve emeklilik dönemine ait beklentilerini göz önüne alarak, katkı payı tutarını belirleyerek ve emeklilik sözleşmesini imzalayarak tamamen gönüllü olarak sisteme katılmaktadır¹⁶⁵.

1.1.5.4.1 Katılımcının hak ve yükümlülükleri

Katılımcının ilk yükümlülüğü, sözleşme ile belirlenen esaslar dahilinde, emeklilik şirketi nezdinde açılacak bireysel emeklilik hesabına katkı paylarını düzenli ödemektir¹⁶⁶. Katılımcı, emeklilik sözleşmesinde yer alacak şartlar çerçevesinde, katkı payının aynı şirkete ait birden fazla fon arasında paylaşılmasına ve emeklilik plan

---

¹⁶⁴ Aym.

¹⁶⁵ Aym.

¹⁶⁶ Aym.

değişikliğine karar verebilmektedir. Katılımcı bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerini başka bir emeklilik şirketine aktarılmasını da talep edebilmektedir. Bu halde, şirket bildirimden itibaren en geç yedi iş günü içerisinde talebi yerine getirmekle ve birikimlerle birlikte bu hesaba ilişkin bilgi ve belgeleri aktarmakla yükümlüdür. Katılımcının başka bir şirkete aktarım talebinde bulunulabilmesi için, yapılan ilk emeklilik sözleşmesinin yürürlük tarihinden itibaren en az bir yıl geçmesi gerekmektedir. Bu aktarım esnasında giriş aidatı talep edilmez. Katılımcı isterse yılda en fazla dört kez emeklilik planlarını veya katkı payının fonlara dağılımını değiştirebilmektedir.

Ayrıca katılımcı emekliliğe hak kazanmadan önce bireysel emeklilik sistemine katkıda bulunmaya ara verebilmektedir. Emekliliğe hak kazanılması için gereken sürenin hesabında, katılımcının dahil olduğu emeklilik planı kapsamında ara verilen döneme karşılık gelen, işlem tarihindeki asgari katkı payı toplam tutarlarının ödenmesi kaydıyla katkı payı ödemeye ara verilen dönem dikkate alınmaktadır¹⁶⁷. Emeklilik sözleşme süresi içinde katılımcı herhangi bir anda veya sürekli iş göremezlik durumunun ortaya çıkması halinde bireysel emeklilik sisteminden birikimlerini alarak çıkabilmektedir. Katılımcının ayrılma talebinde bulunması halinde bireysel emeklilik hesabındaki birikimler emeklilik sözleşmesi hükümlerine göre ödenmektedir. Sürekli iş göremezlik hali nedeniyle sistemden ayrılma talebinde bulunulabilmesi için, katılımcının bağlı olduğu sosyal güvenlik kuruluşu mevzuatına göre sürekli iş göremezlik gelirine hak kazanmış olması gerekmektedir. Katılımcının herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmaması halinde, sürekli iş göremezlik halinin resmi sağlık müesseseleri tarafından verilecek bir rapor ile tespiti gerekmektedir. Sürekli iş göremezlik nedeniyle sistemden ayrılmaya hak kazanılması Sosyal Sigortalar Kurumunun isteğe bağlı sigortalılar için uyguladığı esaslara tâbidir. Bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerin ödenmesine ilişkin hususlar yapılan emeklilik sözleşmesinde ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

---

¹⁶⁷ Ayn.

1.1.5.4.2 Emeklilik şirketinin hak ve yükümlülükleri

Bireysel emeklilik şirketlerinin sorumlulukları şöyle sıralanabilir¹⁶⁸:

- Emeklilik sözleşmesi çerçevesinde tahsil edilen katkıların fona yönlendirilmesini sağlamak ve bireysel emeklilik hesaplarının ve ilgili diğer kayıtların güncelleştirilmesi işlemlerini gerçekleştirmekle,
- Portföy yöneticilerinin, şirketin genel fon yönetim stratejisine ve kararlarına göre fon portföyünü yönetmesini sağlamakla,
- Katılımcılarının bireysel emeklilik hesaplarına ait günlük bilgilere erişimine olanak sağlamakla,
- Fon portföyünde yer alan varlıklar, fonun performansı, mali tabloları gibi konularda katılımcılara düzenli bilgi verilmesini sağlamakla,
- Müsteşarlığın belirleyeceği esas ve usuller çerçevesinde şirketin, Kurulun belirleyeceği esas ve usuller çerçevesinde de fonun iç denetimini sağlamakla,
- Bireysel emeklilik hesaplarının ve emeklilik faaliyetlerinin sürekliliğini ve fon varlıklarının korunmasını sağlamak üzere, kayıtların ve varlıkların saklanması konusunda gerekli tedbirleri almakla,
- Katılımcıya ve fon portföyüne ilişkin bilgilerin saklama hesaplarına yansıtılabilmesi için gerekli bilgileri saklayıcıya zamanında ve doğru bir şekilde iletmekle,
- Kanun ve mevzuatla belirlenen esaslar ile fon içtüzüğünde yer alan ilkeler çerçevesinde fon portföyünün değerlemesini ve birim pay fiyatının doğru olarak hesaplanmasını sağlamakla,
- Fon portföyünün Kanun ve mevzuat ile fon içtüzüğünde yer alan sınırlamalara uygun olarak yönetilmesini sağlamakla,
- Fonun yaptığı iş ve işlemlerin mevzuata uygun olmasını sağlamakla sorumludurlar.

---

¹⁶⁸ Ayn.

1.1.5.5 Emeklilik sözleşmesi

Emeklilik sözleşmesi, katılımcının gönüllü katılım ve belirlenmiş katkı esasına göre oluşturulan bireysel emeklilik sistemine girmesine, sistemden ayrılmasına, emekli olmasına, katkıların ödenmesine, bu katkıların bireysel emeklilik hesaplarında izlenmesine, fonlarda yatırıma yönlendirilmesine ve katılımcı veya lehdarına yapılacak ödemelere ilişkin esaslar ile tarafların diğer hak ve yükümlülüklerini düzenleyen, şirket ve katılımcı ile varsa katılımcı nam ve hesabına sözleşme akdetmek isteyen kişinin taraf olarak yer aldığı bir sözleşmedir¹⁶⁹. Emeklilik sözleşmesi, katkı payının şirket hesaplarına intikal ettiği tarih itibarıyla yürürlüğe girmiş sayılmaktadır. İlk emeklilik sözleşmesinde belirtilen yürürlük tarihi, bireysel emeklilik sistemine giriş tarihi sayılmaktadır¹⁷⁰.

Sözleşmede yer alması zorunlu konular; sisteme giriş, sistemden çıkış, emekliliğe hak kazanma, katkı paylarının ödenmesi, bu katkıların bireysel emeklilik hesaplarında izlenmesi ve fonlarda yatırıma yönlendirilmesi, emeklilik şirketi tarafından katılımcıya veya lehdarına yapılacak ödemeleri esasları, tarafların diğer hak ve yükümlülükleri¹⁷¹.

1.1.5.5.1 Emeklilik sözleşmesinin kapsamı

Emeklilik sözleşmesi aşağıda belirlenen kısımları içerir¹⁷²:

Emeklilik Planı: Emeklilik sözleşmesinin uygulama biçimini belirleyen teknik esaslardır. Emeklilik planı, plan kapsamında katılımcıya sunulan fonların unvanlarını, asgari katkı payı tutarını, giriş aidatını, yönetim ve fon işletim giderlerini ve bunlara ilişkin hesaplamaları kapsamaktadır. Emeklilik planı kapsamında katılımcıya sunulan fonların Kurulca kayda alınmış olması esastır.

¹⁶⁹ Ayn.

¹⁷⁰ http://www.bireyselemekliliksislemi.org/005_02.asp. [10 Ocak 2005] .

¹⁷¹ Güvel ve Güvel, **a.g.e.**, s. 140.

¹⁷² http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .

Emeklilik Sözleşmesi Teklif Formu: Katılımcı tarafından planın genel esaslarının kabulü ile şirket tarafından da katılımcıya ilişkin bilgilerin oluşturulması ve katılımcının plana dahil edilmesine ilişkin kabul usulünü belirleyen formdur.

Emeklilik Sözleşmesi Metni: Şirket ve katılımcının ve varsa katılımcı nam ve hesabına sözleşme akdeden kişinin hak ve yükümlülüklerini düzenleyen metindir.

Emeklilik Sözleşmesi Özet Metni: Grup emeklilik sözleşmesi metninde yer alan katılımcı ve şirketin hak ve yükümlülüklerini gösteren özet metindir. Bu maddede yer alan bilgi, belge ve formlar emeklilik sözleşmesinin ayrılmaz birer parçasıdır.

1.1.5.5.2 Emeklilik sözleşmesinin ekleri

Şirket, emeklilik sözleşmesi akdedildikten sonra katılımcıya katkı payı veya giriş aidatının bir kısmının veya tamamının şirket hesaplarına intikalini takip eden on beş iş günü içinde emeklilik sözleşmesi metni ile aşağıdaki bilgi, belge ve formları gönderir¹⁷³:

Bildirim Formları Kitapçığı: Katılımcı tarafından şirketlere bildirim amacıyla gönderilecek her türlü formun bir örneğini içeren kitapçıktır.

Emeklilik Sözleşmesi Kılavuzu: Asgari olarak bireysel emeklilik sisteminin genel olarak işleyişi, şirket içinde emeklilik planı değişikliği, bir şirketten diğer bir şirkete aktarım, emekli olma ve emeklilik seçenekleri, genel açıklamalar ile birlikte katılımcının sisteme dahil olması sonucunda kazandığı haklara ve üstlendiği yükümlülüklerle ilişkin bilgileri içeren kılavuzdur. Grup emeklilik sözleşmelerinde şirket, katılımcıların nam ve hesabına sözleşme akdeden kişiye grup emeklilik sözleşmesi metnini ve gruba dahil olan katılımcıya bu maddede belirtilen bilgi, belge ve formlar ile emeklilik sözleşmesi özet metnini katkı payı veya giriş aidatının bir kısmının veya tamamının şirket hesaplarına intikalini takip eden on beş iş günü içinde göndermektedir.

---

¹⁷³ Ayn.

1.1.5.5.3 Grup emeklilik sözleşmesi

Grup emeklilik sözleşmesi, en az on kişiyi kapsayacak şekilde düzenlenen emeklilik sözleşmesidir. On kişiden az olsa dahi bir işyerinde, tüzel kişiliği haiz bir meslek kuruluşunda, dernekte ve sair kuruluş veya grupta çalışan yahut üye olanların tamamını kapsayacak şekilde düzenlenen emeklilik sözleşmeleri de grup emeklilik sözleşmesi kapsamında değerlendirilir. Sözleşmenin akdinden sonra grubun on kişinin altına düşmesi sözleşmenin geçerliliğine etki etmez. Katkı payının veya giriş aidatının bir kısmının veya tamamının katılımcı nam ve hesabına ödeyen veya grup emeklilik sözleşmesinin akdedilmesine dahil olan, tüzel kişiliği haiz bir meslek kuruluşu, dernek veya sair kuruluş veya grup, her bir çalışanı yahut üyesi hesabına aralarındaki sözleşme türüne göre belirleyeceği makul, objektif ve süreklilik göstermek kaydıyla, koşullar koyabilir. İşveren, tüzel kişiliği haiz bir meslek kuruluşu, dernek veya sair kuruluş veya grup, çalışanları veya üyeleri hesabına birden fazla şirket ile sözleşme yapabilir.

1.1.5.6 Emeklilik yatırım fonları

Emeklilik yatırım fonu, emeklilik şirketi tarafından emeklilik sözleşmesi çerçevesinde, katılımcı adına açılan hesaptan takip edilebilen katkı paylarının değerlendirilmesi amacıyla kurulan fonlardır¹⁷⁴. Bu fon, katılımcılar tarafından ödenen katkı paylarının, riskin dağıtılması ve inançlı mülkiyet esaslarına göre işletilmesi amacıyla oluşturulan mal varlığıdır. Fonun mal varlığı, Bireysel Emeklilik Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu, emeklilik sözleşmesi, fon iç tüzüğü ve ilgili diğer mevzuatta belirtilen amaçlar dışında, hiç bir amaçla kullanılamaz. 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu 17. maddesi uyarınca fon mal varlıkları rehnedilemez, teminat gösterilemez, üçüncü şahıslar tarafından haczedilemez ve iflas masasına dahil edilemez¹⁷⁵. Süresiz olarak kurulan bu fonların tüzel kişilikleri bulunmamaktadır. Emeklilik yatırım fonunun diğer yatırım fonların en önemli farkı, bu

¹⁷⁴ Aynı.

¹⁷⁵ http://www.bireyselemliliksistemi.org/001_06.asp. [10 Ocak 2005] .

fonların bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı paylarının değerlendirilmesi için ve işletilmesi amacıyla özel olarak kurulmuş olmasıdır. Yalnızca bireysel emeklilik sistemine giren kişiler tarafından satın alınabilmektedir¹⁷⁶. Sadece emeklilikte gelir elde etme hedefine bağlı olarak, birikimlerin değerlendirilmesi ve işletilmesi amacıyla kurulabilmektedir. Emeklilik yatırım fonlarının kurulabilmesi için Sermaye Piyasası Kurulu'ndan izin alınması gerekmektedir¹⁷⁷.

Birikimlerin değerlendirildiği fon portföyleri, portföy yöneticileri tarafından yönetilmektedir. Portföy yöneticileri, fon portföyünü Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, fon iç tüzüğü, emeklilik sözleşmesi, izahname, portföy yönetim sözleşmesi ve ilgili mevzuat hükümlerine göre yönetmekle yükümlüdür. Alınacak portföy yönetimi hizmetine ilişkin esaslar, bu konuda şirket ile portföy yöneticileri arasında yapılacak portföy yönetim sözleşmesi çerçevesinde belirlenmektedir.

Emeklilik şirketi, her fon için en az bir portföy yöneticisi ile portföy yönetim sözleşmesi imzalayarak fon kurabilmektedir¹⁷⁸. Eş deyişle portföyün yönetiminde birden fazla portföy yöneticisi ile sözleşme yapılabilir. Fon portföyündeki varlıklar ise, saklayıcı nezdinde saklanmaktadır. Katılımcıların sahip oldukları ve fondaki katkılarını gösteren pay adedi de, saklayıcı nezdinde katılımcı bazında ve katılımcıların erişebileceği şekilde izlenmektedir. Saklayıcı, Takasbank ve/veya Sermaye Piyasası Kurulu'nca yetkilendirilen diğer kuruluşlardır. Türkiye'de Takasbank'ın saklama hizmeti verdiği para ve sermaye piyasası araçları, fon adına Takasbank nezdinde saklanmaktadır. Bunun dışında kalan para ve sermaye piyasası araçlarının saklanması konusunda şirket, Kurul tarafından uygun görülme ve Takasbank'a dışarıda saklanan varlıklar ve bunların değerleri konusunda gerekli bilgileri aktarmak veya erişimine olanak tanımak koşulu ile, bir başka saklayıcıdan saklama hizmeti alabilmektedir.

Emeklilik yatırım fonları teminat olarak gösterilememekte, hiçbir şekilde haczedilememekte ve şirketin iflası söz konusu olsa dahi, kurulmuş olan bu fonlar iflas masasına dâhil edilememektedir. Emeklilik şirketlerinin iflası durumunda ise,

¹⁷⁶ http://www.bireyselemliliksisitemi.org/005_03.asp. [10 Ocak 2005] .

¹⁷⁷ http://www.bireyselemliliksisitemi.org/001_06.asp. [10 Ocak 2005] .

¹⁷⁸ **Aynı.**

katılımcıların birikimleri ile ilgili tüm haklar korunmaktadır.¹⁷⁹ Katılımcılar adına emeklilik şirketleri tarafından satın alınan emeklilik yatırım fonu varlıkları Takasbank'ta saklandığından, şirketler ile katılımcıların fon varlığı tamamen ayrıdır¹⁸⁰. Katılımcıların birikimlerinin fonlar bazında Takasbank'ta saklanması, birikimlerin güvence altında olmasını sağlamaktadır. Emeklilik şirketinin iflası durumunda katılımcıların kesinlikle etkilenmemesine yaramaktadır. Katılımcının her zaman sözleşmede belirtilen koşullar içinde birikimlerini alma hakkı vardır¹⁸¹.

Emeklilik şirketleri, katılımcıların değişik risk profillerinden kaynaklanan değişik beklentilerini karşılayacak şekilde farklı risk ve getiri özelliklerine sahip, en az üç emeklilik fonu kurmak zorundadır. Katılımcılara daha fazla alternatif sunmak için üçten fazla sayıda emeklilik fonu kurulması da mümkündür¹⁸².

1.1.5.6.1 Emeklilik yatırım fonu portföyüne alınabilecek yatırım araçları

Fon portföyü aşağıda yer alan para ve sermaye piyasası araçları ile işlemlerinden oluşmaktadır¹⁸³:

- Nakit, vadeli ve vadesiz mevduat,
- Borçlanma araçları (ters repo dahil) ile hisse senetleri,
- Kıymetli madenlere ve gayrimenkule dayalı varlıklar,
- Repo işlemleri,
- Vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri,
- Borsa para piyasası işlemleri,
- Yatırım fonu katılma belgeleri,

---

¹⁷⁹ **Ayn.**

¹⁸⁰ **Ayn.**

¹⁸¹ http://www.bireyselemliliksislemi.org/001_10.asp. [10 Ocak 2005] .

¹⁸² http://www.bireyselemliliksislemi.org/001_06.asp. [10 Ocak 2005] .

¹⁸³ **Ayn.**

- Sermaye Piyasası Kurulu tarafından uygun görülen ve kamuya ilan edilen diğer para ve sermaye piyasası araçları.

Katılımcıların ödediği katkı paylarının yüzde 30'u, emeklilik planı kapsamında, portföyünün en az yüzde 80'i devlet iç borçlanma senetlerinden oluşan emeklilik yatırım fonlarına yatırılmak zorundadır. Diğer yandan eğer istenirse, katkı paylarının en fazla yüzde 15'i yabancı para sermaye piyasası araçlarından oluşan emeklilik yatırım fonlarına yatırılabilir¹⁸⁴.

Bireysel emeklilik sisteminde yer alan fonlar şunlardır: ¹⁸⁵

Gelir Amaçlı Fonlar: Yatırım yapılacak varlıkların, bunlardan elde edilecek temettü ve faiz gelirlerine ağırlık verilerek belirlendiği fonlar. Bu fonlar aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır:

Hisse Senedi Fonu: Fon portföyünün en az yüzde 80'ini düzenli temettü ödemesi yapan ve fiyat oynaklığı nispeten daha az olan hisse senetlerine yatıran ve temettü geliri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Kamu Borçlanma Araçları Fonu: Fon portföyünün en az yüzde 80'ini ters repo dahil devlet iç borçlanma senetlerine yatıran ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Özel Sektör Borçlanma Araçları Fonu: Fon portföyünün en az yüzde 80'ini özel sektör borçlanma araçlarına yatıran ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Karma Borçlanma Araçları Fonu: Fon portföyünün en az yüzde 80'ini kamu ve/veya özel sektör borçlanma araçlarına yatıran ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Karma Fon: Her birinin değeri fon portföyünün yüzde 20'sinden az olmayacak şekilde, fon portföyünün en az yüzde 80'ini hisse senetlerine ve borçlanma araçlarına yatıran ve temettü ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur.

---

¹⁸⁴ Ayn.

¹⁸⁵ <http://www.egm.org.tr/terimler.asp>. [10 Ocak 2005] .

Uluslararası Hisse Senedi Fonu: Fon portföyünün en az yüzde 80'ini, düzenli temettü ödemesi yapan ve fiyat oynaklığı nispeten daha az olan yabancı hisse senetlerine yatıran ve temettü geliri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Uluslararası Borçlanma Araçları Fonu: Fon portföyünün en az yüzde 80'ini, yabancı borçlanma araçlarına yatıran ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Uluslararası Karma Fon: Her birinin değeri fon portföyünün yüzde 20'sinden az olmayacak şekilde, fon portföyünün en az yüzde 80'ini yabancı hisse senetlerine ve yabancı borçlanma araçlarına yatıran ve temettü ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Esnek Fon: Fon portföyünün tamamını değişen piyasa koşullarına göre Yönetmelik'in 5'inci maddesinde belirtilen varlık türlerinin tamamına veya bir kısmına yatıran ve temettü ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur. Bu tür fonların varlık dağılımı önceden belirlenmemektedir.

Türk Eurobond Fonu: Fon portföyünün en az yüzde 80'i, faiz geliri elde etmek amacıyla, Türkiye Cumhuriyeti Hazinesi tarafından çıkarılmış Türk Eurobondlarından oluşan fondur.

Büyüme Amaçlı Fonlar: Yatırım yapılacak varlıkların, bunlardan elde edilecek sermaye kazancına ağırlık verilerek belirlendiği fonlardır. Aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır:

Hisse Senedi Fonu: Fon portföyünün en az yüzde 80'ini borsada işlem gören şirketlerin hisse senetlerine yatıran ve sermaye kazancı elde etmeyi hedefleyen fondur.

Küçük Şirketler Hisse Senedi Fonu: Fon portföyünün en az yüzde 80'ini küçük veya büyüme potansiyeli olan şirketlerin hisse senetlerine yatıran ve sermaye kazancı elde etmeyi hedefleyen fondur.

Karma Fon: Her birinin değeri fon portföyünün yüzde 20'sinden az olmayacak şekilde, fon portföyünün en az yüzde 80'ini hisse senetleri ve borçlanma araçlarına yatıran ve sermaye kazancı elde etmeyi hedefleyen fondur.

Uluslararası Hisse Senedi Fonu: Fon portföyünün en az yüzde 80'ini, yabancı hisse senetlerine yatıran ve sermaye kazancı elde etmeyi hedefleyen fondur.

Uluslararası Karma Fon: Her birinin değeri fon portföyünün yüzde 20'sinden az olmayacak şekilde, fon portföyünün en az yüzde 80'ini yabancı hisse senetlerine ve yabancı borçlanma araçlarına yatıran ve sermaye kazancı elde etmeyi hedefleyen fondur.

Esnek Fon: Fon portföyünün tamamını değişen piyasa koşullarına göre Yönetmelik'in 5 inci maddesinde belirtilen varlık türlerinin tamamına veya bir kısmına yatıran ve sermaye kazancı elde etmeyi hedefleyen fondur. Bu tür fonların varlık dağılımı önceden belirlenmez.

Para Piyasası Fonları: Fon portföyünün tamamını vadesine 3 ay veya daha az kalmış ve likiditesi yüksek varlıklardan oluşturmak amacıyla kurulan fonlardır. Aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır.

Likit Fon-Kamu: Fon portföyünün tamamını ters repo dahil devlet iç borçlanma senetleri ve borsa para piyasası işlemlerine yatıran fondur.

Likit Fon-Özel Sektör: Fon portföyünün tamamını özel sektör borçlanma araçları ve borsa para piyasası işlemlerine yatıran fondur.

Likit Fon-Karma: Fon portföyünün tamamını kamu ve/veya özel sektör borçlanma araçları ve borsa para piyasası işlemlerine yatıran fondur.

Kıymetli Madenler Fonları: Fon portföyünün en az yüzde 80'ini kıymetli madenler ve altına dayalı varlıklardan oluşturmak amacıyla kurulan fonlardır. Kıymetli madenler ve altın olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir.

Kıymetli Madenler Fonu: Fon portföyünün en az yüzde 80'ini ulusal ve uluslararası borsalarda işlem gören altın ve diğer kıymetli madenlere dayalı varlıklara yatıran fon

Altın Fonu: Fon portföyünün en az yüzde 80'ini ulusal ve uluslararası borsalarda işlem gören altına dayalı varlıklara yatıran fon

İhtisaslaşmış Fon: Coğrafi bölge, ülke, sektör ve endeksler bazında yatırım yapan fondur.

Yabancı Ülke Fonu: Fon portföyünün en az yüzde 80'ini, sadece bir yabancı ülke tarafından veya bu yabancı ülkede yerleşik şirketler tarafından ihraç edilen para ve sermaye piyasası araçlarına yatıran fon dur.

Sektör Fonu: Fon portföyünün en az yüzde 80'ini, belirli sektör ya da sektörlerde bulunan şirketlerin hisse senetlerine yatıran fondur.

Endeks Fon: Hisse Senedi Endeks Fonu, Tahvil Endeks Fonu, Sektör Endeks Fonu veya benzer fonlar olmak üzere baz alınan ve Kurulca uygun görülen bir endeks kapsamındaki varlıklara, fon portföyünün en az yüzde 80'ini yatıran ve baz alınan endeks ile fonun birim pay değeri arasındaki korelasyon katsayısının en az 0,9 olmasını ve endeksteeki artış kadar bir getiri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Dengeli Fon: Fon portföyünün tamamını, hisse senedi ve/veya borçlanma araçlarının karmasından oluşturan ve hem sermaye kazancı hem de temettü ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Esnek Fon: Fon portföyünün tamamını değişen piyasa koşullarına göre Yönetmelik'in 5 inci maddesinde belirtilen varlık türlerinin tamamına veya bir kısmına yatıran ve hem sermaye kazancı hem de temettü ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur. Bu tür fonların varlık dağılımı önceden belirlenmez.

Diğer Fonlar: Yukarıdaki fon türlerine girmeyen diğer fonlardır¹⁸⁶.

1.1.5.7 Bireysel emeklilik sistemi'nin işleyişi

Bireylerin gelir elde ettikleri dönemde düzenli olarak tasarruflarda bulunmaları, yatırıma yönlendirilen tasarruflarıyla birikim oluşturmaları ve emeklilikte gelir elde etmeleri üzerine kurulmuş bir özel emeklilik sistemi olan bireysel emeklilik ile amaçlanan, hem bireylerin emeklilik dönemindeki refah düzeyi yükselmesi, hem de oluşan uzun vadeli emeklilik fonları ekonomiye ciddi bir kaynak yaratılmasıdır¹⁸⁷. Katılımcıların mevcut gelir düzeylerine bağlı olarak tasarruflarda buldukları sistemden

---

¹⁸⁶ Aynı.

¹⁸⁷ http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/001_02.asp. [10 Ocak 2005] .

ne kadar emeklilik geliri sağlanacağı sisteme üye olunan sürede yapılan eylemlerin bütünü sonucunda ortaya çıkmaktadır. Medeni haklarını kullanma ehliyetine sahip herkesin katılabildiği sistem üç aşamalıdır¹⁸⁸:

1.1.5.7.1 Sözleşmenin kurulması ve katkıların toplanması

Bireysel Emeklilik sistemine dahil olmak isteyen katılımcılar, tercih ettikleri şirketi ile görüşerek bir emeklilik planı seçmek durumundadır. Emeklilik planları ve emeklilik planlarına yatırılan katkı paylarının hangi fonlarda değerlendirileceğini gösteren fon dağılım oranları, katılımcıların yatırım alışkanlıklarına göre çeşitlilik göstermektedir¹⁸⁹. Örneğin, öncelikle birikimlerini korumak isteyen, fiyat ve getirileri daha az dalgalanan yatırımlara yönelmek isteyen kişiler, Devlet İç Borçlanma Senedi (Likit Fonlar, Kamu Borçlanma Araçları Fonları vs.) ağırlıklı planlar seçerken, öncelikle birikimlerini büyütmek isteyen ve bunun karşılığında birikimlerindeki zaman zaman oluşabilecek dalgalanmalardan etkilenmeyen kişiler, Hisse Senedi, Uluslararası Borçlanma Araçları vb. ağırlıklı planlar seçebilmektedir¹⁹⁰. Bu seçimleri yaparken mevzuatta belirtilen sınırlamaları uyulması gerekmektedir. Katılımcı birikiminin, emeklilik şirketinin fonları arasından seçeceği fonlarda değerlendirilmesini isterken,

- En az yüzde 30'u devlet iç borçlanma senetleri ağırlıklı fonlarda
- En fazla yüzde 15'i yabancı menkuller ağırlıklı fonlarda
- olmak üzere istediği oranlarda değerlendirilmesini talep edebilmektedir.

Emeklilik şirketleri, tarafından bireysel emeklilik sistemine dahil olmak isteyen katılımcılara, bu kararlarında yardımcı olabilmek, yatırım alışkanlıklarına uygun planlar ve fon dağılımları önerebilmek için, Risk Getiri Profili Formu adında bir soru formu doldurulmaktadır. Bu soru formunun sonuçlarına göre katılımcıya, şirketin planları arasından en uygunu önerilmektedir. Katılımcı isterse emeklilik şirketinin önerdiği plan

¹⁸⁸ Ayn.

¹⁸⁹ http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/002_02.asp. [10 Ocak 2005] .

¹⁹⁰ Ayn.

ve fon dağılımını, isterse kendi tercih ettiği başka bir planı ve fon dağılımını seçme hakkına sahiptir.

Sisteme girmek isteyen bir katılımcı; gelir düzeyi, emeklilik dönemindeki gelir beklentileri ve yatırım tercihleri yönünde plan seçerek emeklilik sözleşmesi başvuru formunu doldurur.¹⁹¹ Başvuru formunun doldurulması aşamasında katılımcıya, şirketinin görevlendirdiği bireysel emeklilik aracısı yardımcı olmaktadır. Bireysel emeklilik aracısı, emeklilik şirketi adına, emeklilik ürününün satışını yapan, TC. Hazine Müsteşarlığı'ndan lisanslı kişidir. Emeklilik aracısı, katılımcının kimlik ve ödeme bilgilerini kaydettiği teklif formunu şirketine teslim eder. İlk katkı payının veya giriş aidatının bir kısmının veya tamamının ödenmesi üzerine, emeklilik şirketi teklifi en geç on iş günü içinde yazılı olarak reddetmezse, emeklilik sözleşmesi kurulmuş olmaktadır. Sözleşme kurulduktan sonra katılımcının ve varsa işverenin ödediği katkılar, katılımcı adına açılan bireysel emeklilik hesabında izlenmektedir¹⁹². Bireysel emeklilik hesabı, emeklilik sözleşmesi çerçevesince katılımcı ad ve hesabına ödenen katkılar ve bu katkılara ilişkin her türlü getirinin katılımcı bazında izlendiği hesaptır.

1.1.5.7.2 Katkı paylarının yatırıma yönlendirilmesi

Şirketlerin emeklilik fonlarını değişik oranlarda karıştırarak elde ettikleri ve katılımcılara sundukları fon portföyleri plan olarak adlandırılır. Emeklilik şirketi, sunduğu emeklilik planının yönetim ve fon işletim giderlerini de kapsayacak asgari katkı payı tutarını belirlemektedir. Asgari katkı payları, her emeklilik şirketinin planları için farklı tutarlarda olmaktadır¹⁹³.

Emeklilik planında belirlenmiş olan asgari katkı payının altında ödeme yapılmasına ilişkin esaslar ise, emeklilik sözleşmesinde düzenlenmektedir. Şirket, katkı paylarını, şirkete intikalini takip eden en geç ikinci iş gününde yatırıma yönlendirmek

---

¹⁹¹ Ayn.

¹⁹² Ayn.

¹⁹³ Ayn.

zorundadır. Katılımcıya ait bilgilerin tespit edilemediği durumlarda uygulanacak esas ve usuller emeklilik sözleşmesinde belirtilmektedir.

Sistemde katkı payı ödemeleri katılımcı ya da katılımcı nam ve hesabına hareket edenin kredi kartı veya banka hesabından otomatik çekilebileceği gibi, eft-havale yoluyla ya da bankadan nakit olarak da yapılabilir. Ancak emeklilik şirketleri, katılımcının katkı paylarını farklı ödeme araçları ile yapması nedeniyle ortaya çıkan giderlerin diğer katılımcılara yansıtılmamasını teminen, söz konusu giderlerin karşılanmasına yönelik piyasa rayıçlerini aşmayacak tutar veya oranda katkı payına ek olarak gider kesintisi yapma hakkına sahiptir¹⁹⁴.

Emeklilik şirketi ödenen katkı paylarını, şirket hesaplarına intikal ettikten sonra en geç iki iş günü içinde yatırıma yönlendirmek zorundadır¹⁹⁵. Katılımcı ise asgari tutardan az olmamak kaydıyla, dilediği katkı payı tutarını ödeyebilmektedir. Emeklilik şirketleri katılımcıların emeklilik dönemine ilişkin birikim ve emekli aylığı beklentilerini belirleyerek, bu beklentilerini karşılamak için ödemesi gereken katkı payı hakkında bilgi vermektedir¹⁹⁶.

Tasarrufta bulunulan süre, tasarruf edilen miktar, sahip olunan emeklilik fonlarının süreç içindeki performansları ile doğru plan ve fon dağılımını seçmek emeklilikte elde edilecek gelire etki eden faktörlerdir¹⁹⁷. Eş deyişle kişinin katılımcının sistemden emekli olduktan sonra alacağı maaşı; ödediği katkı payı tutarı, sistemde kaldığı süre ve bu süre içinde yatırım yapmış olduğu bireysel emeklilik hesabındaki fonların getirileri belirlemektedir. Uzun vadeli bir yatırım söz konusu olduğundan elde edilecek emeklilik geliri, değişen ekonomik şartlara göre farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle süre sonunda oluşacak birikim değeri kesin olarak söylenememektedir. Ancak, emeklilik şirketleri Hazine Müsteşarlığı'nın belirlemiş olduğu getiri oranlarını kullanarak muhtemel birikim tabloları hazırlamaktadır. Muhtemel birikim tablosunda

¹⁹⁴ http://www.bireyselemekliliksistemi.org/005_03.asp. [10 Ocak 2005] .

¹⁹⁵ **Aym.**

¹⁹⁶ http://www.bireyselemekliliksistemi.org/001_05.asp. [10 Ocak 2005] .

¹⁹⁷ http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp, 10 Ocak 2005.

kullanılan getiri oranları geleceğe yönelik bir tahmin niteliğinde olup, bir taahhüt içermemektedir¹⁹⁸.

Bireysel emeklilik hesaplarına ödenen katkı payları, katılımcının seçtiği emeklilik yatırım fonlarında yatırıma yönlendirilmektedir. Emeklilik yatırım fonları, emeklilik şirketinin portföy yönetim şirketiyle yaptığı ve Sermaye Piyasası Kurulu tarafından onaylanacak portföy yönetim sözleşmesine göre yönetilmektedir¹⁹⁹. Sistemde kalınan süre boyunca birikimler bireysel emeklilik hesabında izlenmekte ve bireysel emeklilik hesabına ilişkin her türlü bilgi düzenli olarak katılımcıya iletilmektedir. Bu bilgiler, bireysel emeklilik hesabına yatırılan katkı tutarlarını, hesaptaki emeklilik yatırım fonlarının detaylarını ve birikimlerin değerini içermektedir²⁰⁰. Bu nedenle bireysel emekliliğin şeffaf bir sistem olduğu söylenebilmektedir. Emeklilik şirketi, katılımcılara hesap dönemlerini takip eden on işgünü içinde yıllık hesap bildirim cetveli göndermekle yükümlüdür. Katılımcılar bunla birlikte herhangi bir zamanda kendi birikimlerinin tutarını öğrenmek istemeleri halinde, o günün fon değerlerini emeklilik şirketi çağrı merkezi, şirketin internet sitesi veya Takasbank'tan da öğrenebileceklerdir²⁰¹. Şirket, planlar ve fonlar ile ilgili değişiklikler yaptığı takdirde, değişikliğin yapıldığı tarihten itibaren en geç 10 iş günü içinde katılımcıları bilgilendirecektir²⁰².

Katılımcı böylece katkı paylarının ve onların oluşturduğu birikimlerinin değerlendirildiği fonları takip edebilmekte ve bu fonların dağılım oranlarını yılda dört defayı aşmamak kaydıyla değiştirebilmektedir. Ayrıca, bir emeklilik şirketinde bir yılı dolduran katılımcı dilerse birikimlerini başka emeklilik şirketine de aktarabilmektedir²⁰³.

Katılımcı, yatırdığı katkı paylarının miktarını düşürme ya da yükseltme haklarına da sahiptir. Ayrıca katkı payları belirli bir yüzde ile otomatik olarak

¹⁹⁸ http://www.bireyselemliliksisitemi.org/001_05.asp. [10 Ocak 2005] .

¹⁹⁹ http://www.bireyselemliliksisitemi.org/001_02.asp. [10 Ocak 2005] .

²⁰⁰ **Aynı.**

²⁰¹ http://www.bireyselemliliksisitemi.org/005_06.asp. [10 Ocak 2005] .

²⁰² **Aynı.**

²⁰³ http://www.bireyselemliliksisitemi.org/001_02.asp. [10 Ocak 2005] .

arttırılabilmekte ya da artış oranı beyaz eşya, tüfe gibi endekslere bağlanabilmektedir, artışlar dövize endeksli de olabilmektedir²⁰⁴. Katılımcı ayrıca, emekliliğe hak kazanmadan önce bireysel emeklilik sistemine katkıda bulunmaya ara verebilmektedir²⁰⁵. Emeklilik sözleşmesinde hüküm bulunması kaydıyla, katkı payı ödemeye ara verilmesi halinde, katılımcının dahil olduğu plana ait fon işletim ve özel hizmet gideri kesintileri şirket tarafından yapılmaktadır. Birikim tutarının yönetim ve fon işletim gider kesintilerini karşılamasının mümkün olmadığı hallerde, durum katılımcıya ihbar edilmekte ve şirketin katılımcıya yapmakla yükümlü olduğu bildirimler durdurulmaktadır. Emeklilik hesabı hesabınız pasif hale gelmekte ve herhangi bir kesinti uygulanmamaktadır²⁰⁶. Katılımcının emekliliğe hak kazanmadan önce sisteme ara vermesi halinde; emekliliğe hak kazanılması için gereken sürenin hesabında, katılımcının dahil olduğu emeklilik planı kapsamında ara verilen döneme karşılık gelen, işlem tarihindeki asgari katkı payı toplam tutarlarının ödenmesi kaydıyla katkı payı ödemeye ara verilen dönem dikkate alınmaktadır²⁰⁷.

Bireysel emeklilik sisteminde katılımcının sistemden erken ayrılma hakkı da bulunmaktadır, eş deyişle emekli olmadan sistemi terk edebilmektedir. Katılımcı sistemden ayrılırken, bireysel emeklilik hesabındaki fonların karşılığı olan parayı alma hakkına sahiptir. Emeklilik şirketi, katılımcının ayrılma dilekçesinin şirkete ulaşmasının ardından en geç yedi iş günü içerisinde parayı katılımcının banka hesabına yatırmakla mükelleftir.

Emeklilik yatırımı devam ederken herhangi bir maluliyet durumunda sürekli iş göremezlik durumunun ortaya çıkması halinde, sistemden birikimler alınarak çıkılabilir²⁰⁸. Katılımcının sürekli iş göremezlik hali nedeniyle sistemden ayrılma talebinde bulunabilmesi için katılımcının bağlı olduğu sosyal güvenlik kuruluşu mevzuatına göre sürekli iş göremezlik gelirin hak kazanmış olması gerekir. Katılımcının herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmaması halinde, sürekli iş

---

²⁰⁴ **Aym.**

²⁰⁵ http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .

²⁰⁶ http://www.bireyselemekliliksislemi.org/005_03.asp. [10 Ocak 2005] .

²⁰⁷ http://www.bireyselemekliliksislemi.org/001_04.asp. [10 Ocak 2005] .

²⁰⁸ http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .

göremezlik halinin resmi sağlık kuruluşları tarafından verilecek bir rapor ile tespiti gerekir. Sürekli iş göremezlik nedeniyle sistemden ayrılmaya hak kazanılması Sosyal Sigortalar Kurumu'nun isteğe bağlı sigortalılar için uyguladığı esaslara tâbidir²⁰⁹.

Katılımcının emeklilik için gerekli süreyi tamamlayamadan vefatının söz konusu olduğunda, bireysel emeklilik hesabında bulunan fonların karşılığı olan para medeni kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla, katılımcı tarafından tayin edilen ve kimliği sözleşmede belirtilen lehdar veya lehdarlara yapılmaktadır. Lehdar tayin edilmemiş veya lehdar tayini işlemi sonradan iptal edilmişse hak sahibi, katılımcının kanunî mirasçısıdır. Katılımcı, sözleşme süresi boyunca lehdarı değiştirebilmekte veya lehdar tayin etme işlemini iptal edebilmektedir. Lehdar emeklilik sözleşmesine taraf değildir²¹⁰. Katılımcının ölümü halinde, varsa lehdarı veya kanunî mirasçısı katılımcının bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinin ödenmesini talep edebilir²¹¹.

1.1.5.7.3 Emekliliğe hak kazanılması ve emeklilik koşulları

Katılımcı, sisteme giriş tarihinden itibaren en az 10 yıl sistemde bulunmak koşulu ile 56 yaşını tamamladıktan sonra emekliliğe hak kazanmaktadır²¹². Sistemde on yıl bulunma koşulu, katılımcının birikimlerini almaksızın ilk emeklilik sözleşmesinin yürürlük tarihinden itibaren bireysel emeklilik sisteminde on tam yıl kalması kaydıyla, on yıl süreyle asgari katkı payı ödemesi veya emeklilik planları dahilinde on yıllık asgari katkı payı ödemesine karşılık gelecek toplu katkı payı tutarını ödemesi halinde yerine gelmiş olmaktadır²¹³. Katılımcının aynı şirkette veya farklı şirketlerde birden fazla emeklilik sözleşmesi akdetmiş olması halinde, en az bir emeklilik sözleşmesinden

²⁰⁹http://www.bireyselemliliksistemi.org/001_07.asp. [10 Ocak 2005] .

²¹⁰http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .

²¹¹http://www.bireyselemliliksistemi.org/001_07.asp. [10 Ocak 2005] .

²¹²http://www.bireyselemliliksistemi.org/001_04.asp. [10 Ocak 2005] .

²¹³ **Aynı.**

emekliliğe hak kazanmış olması, tüm emeklilik sözleşmelerinden emekliliğe hak kazanması için yeterli sayılmaktadır²¹⁴.

Katılımcı emekliliğe hak kazandığında emeklilik hesabındaki birikimin bir kısmını ya da tamamını toplu olarak alabileceği gibi yapacağı yıllık gelir sigortası sözleşmesi çerçevesinde emeklilik maaşı şeklinde de alabilmektedir²¹⁵. Bir başka deyişle emeklilik hakkı kazanan katılımcı, hesabındaki tutarın tamamının veya bir kısmının toplu olarak ödenmesini ya da yıllık gelir sigortası yaptırarak kendisine maaş bağlanmasını talep edebilmektedir. Katılımcı yıllık gelir sigortası yaptırdığında, elinde toplu olarak bulunan ancak kendisine yetip yetmeyeceği belli olmayan parayı şirkete verir ve karşılığında kendisine poliçenin düzenlenmesinden sonra ya da sözleşmede belirtilen tarihten sonra, ölünceye kadar ya da önceden sözleşmede belirtilen süre kadar hayatını sıkıntıya düşmeden sürdürmesini sağlayacak bir güvence olarak, belli bir gelir bağlanabilmektedir²¹⁶. Birikimlerin tamamı toplu olarak alınmaz ya da gelir sigortası sözleşmesine aktarılmazsa, kalan kısım katılımcının isteğine bağlı olarak emeklilik yatırım fonlarında değerlendirilmeye devam edilmektedir²¹⁷.

Yıllık gelir sigortası; toplu veya belirli süreler içinde yapılan katkılara göre sigortalının yaşaması halinde hemen veya belli bir süre sonra başlayan, sigortalıya veya lehdar / lehdarlarına ömür boyu veya belirli süreler için yapılan düzenli ödemelerdir. Yıllık gelir sigortası sözleşmesine göre belirlenen emeklilik maaşı, aylık, üçer aylık, altı aylık veya yıllık olarak ödenebilir. Yıllık gelir sigortası sözleşmelerinde, yıllık gelir sigortası genel şartları çerçevesinde ilgili şirketin üstlenmiş olduğu rizikonun, tazminat yükümlülüğünün türü ve kapsamının, tarafların hak ve yükümlülüklerinin, ödeme dönemlerinin, sözleşme süresi ve sözleşmeyi sona erdiren hallerin ve ilgili diğer hususların belirtilmesi zorunludur. Emeklilik hesabındaki birikimlerin bir kısmının veya

---

²¹⁴ **Aynı.**

²¹⁵ http://www.bireyselemekliliksistemi.org/001_02.asp. [10 Ocak 2005] .

²¹⁶ Güvel ve Güvel, **a.g.e.**, s. 134-135.

²¹⁷ http://www.bireyselemekliliksistemi.org/001_04.asp. [10 Ocak 2005] .

tamamının katılımcı bir kerede ödenmesini isterse, şirket yazılı bildirimden itibaren 7 iş günü içinde ödeme yükümlülüğünü yerine getirmek zorundadır²¹⁸.

Gelir sigortası kapsamında, katılımcı mirasçı tayin etmeye zorunlu değildir. Ancak isteği doğrultusunda sigorta kapsamına mirasçı bilgileri de dahil edilmektedir. Bu noktada katılımcı, parasının kendi vefatından sonra devredilebilmesi amacıyla lehdar tayin edilmektedir. Herhangi birini lehdar olarak seçmek istemeyen katılımcı ise, kanuni varislerini mirasçı olarak gösterebilmektedir²¹⁹.

Emeklilik sözleşmesi veya yıllık gelir sigortası sözleşmesi hükümlerine göre, hak sahiplerine ödenmesi gereken tutar, ödemeyi gerektiren tarihten itibaren on yıl içinde hak sahipleri tarafından aranmamış ise onuncu yılı takip eden yılbaşından itibaren altı ay içinde, hak sahiplerinin adı, soyadı ve hak kazandıkları para miktarını gösterir şekilde tanzim edilecek bir cetvel ile Müsteşarlık emrine Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na aktarılmaktadır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na yatırılan bu paralar iki yıl içinde sahipleri tarafından aranmadığı takdirde, Hazine Müsteşarlığı'na gelir kaydedilmektedir²²⁰.

1.1.5.7.4 Bireysel emeklilik sisteminde uygulanan kesintiler

Şirketler bireysel emeklilik hesaplarından yapılacak her türlü kesintileri, emeklilik sözleşmelerinde ve yapılacak ilanlarda açıkça göstermek zorundadır. Emeklilik sözleşmelerinde yer alan giriş aidatı, yönetim gideri kesintileri ve fon işletim gideri kesintilerinde değişiklik yapılabilmesi için sözleşmede aksine hüküm bulunmaması ve değişikliğin Müsteşarlık tarafından onaylanması şarttır. Bu değişiklik, ilgili katılımcılara en geç on iş günü içinde bildirilmek zorundadır²²¹. Bireysel emeklilik sisteminde yapılabilecek tüm kesintiler için bireysel emeklilik mevzuatında üst sınırlar

²¹⁸ http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] ;

http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/005_04.asp. [10 Ocak 2005] .

²¹⁹ http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/005_04.asp. [10 Ocak 2005] .

²²⁰ http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .

²²¹ **Aynı.**

ile belirlenmiştir²²². Katılımcının katkı paylarını farklı ödeme araçları ile yapması nedeniyle şirket, ortaya çıkan giderlerin diğer katılımcılara yansıtılmamasını teminen, söz konusu giderlerin karşılanmasına yönelik piyasa rayiçlerini aşmayacak tutar veya oranda katkı payına ek olarak tahsil edilecek yönetim gideri kesintisi yapabilmektedir²²³. Emeklilik şirketlerinin katılımcının emeklilik hesabındaki birikimlerine yönelik olarak yapacağı kesintiler aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir:

Giriş Aidatı: Giriş aidatı, katılımcının bireysel emeklilik sistemine ilk kez katılması sırasında veya yeni bir bireysel emeklilik hesabı açtırması halinde şirket tarafından öngörülen giderlerin katılımcıya veya katılımcının nam ve hesabına hareket eden kişiye yansıtılan kısmıdır²²⁴. Aidat, emeklilik sözleşmesi kuruluşu aşamasında peşin, azami bir yıllık süre içinde taksitler halinde veya ertelenmiş olarak belirlenmektedir. Giriş aidatının peşin olarak ödenmesinin kararlaştırıldığı hallerde, giriş aidatı emeklilik sözleşmesi teklif formunun imzalandığı tarihte geçerli olan asgari ücretin aylık tutarını aşmamak kaydıyla belirlenmektedir.

Giriş aidatının peşin olarak ödenmesinin ya da azami bir yıllık süre içinde taksitlendirilmesinin kararlaştırıldığı hallerde, katılımcının emeklilik sözleşmesinde tayin edilen ödeme tarihlerinden herhangi birine ait giriş aidatı taksit tutarını veya peşin tutarını ödeme tarihini takip eden üç ay içinde ödemediğinin veya eksik ödediğinin tespiti halinde, giriş aidatının ödenmemiş kısmı üç ayı takip eden ilk iş günü itibarıyla katılımcının bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinden indirilebilmektedir²²⁵. Giriş aidatının azami bir yıllık süre içinde taksitlendirilmesinin kararlaştırıldığı hallerde, taksitlerin toplam tutarının emeklilik sözleşmesi teklif formunun imzalandığı tarihte geçerli olan asgari ücretin aylık tutarını aşmaması kaydıyla giriş aidatının peşin tutarından farklı tespit de edilebilmektedir. Ayrıca aidatın azami bir yıllık süre içinde taksitlendirilmesinin kararlaştırıldığı hallerde, katılımcının bireysel emeklilik sisteminden ayrılması veya başka bir şirkete aktarım talebinde bulunması durumunda

²²² http://www.bireyselemekliliksislemi.org/005_03.asp. [10 Ocak 2005] .

²²³ http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .

²²⁴ **Aym.**

²²⁵ **Aym.**

şirket giriş aidatının ödenmemiş kısmını katılımcının bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinden indirilebilmektedir.

Yönetim Gideri Kesintisi: Şirketler, bireysel emeklilik faaliyetinin gerektirdiği giderlerin karşılanması amacıyla, katılımcının bireysel emeklilik hesabına yapılan katkı payları üzerinden azami yüzde sekiz oranını aşmamak kaydıyla yönetim gideri kesintisi yapmaktadır. Yönetim gideri kesinti oran veya tutarları, tahsil edilme şekli ve buna ilişkin koşullar emeklilik planında açık olarak belirtilmektedir²²⁶.

Fon İşletim Gideri Kesintisi : Fon işletim gideri kesintisi, emeklilik yatırım fonları iç tüzüklerinde belirtilen ve fon portföyünün yönetim giderlerini karşılamak üzere tespit edilen orandır. Fon işletim gider kesintisi, fon net varlık değeri üzerinden hesaplanan günlük azami yüz binde on oranından fazla kesilememektedir. Fon işletim gideri kesintilerini emeklilik sözleşmesinde açık olarak belirtmesi gerekmektedir²²⁷.

Özel Hizmet Gideri Kesintisi: Katkı payı ödenmesine ara verilmesi eş deyişle ödenmemiş katkı payı vadesinin üzerinden 12 ay geçmesi ya da yasal bildirimler ve sunulan standart hizmetler dışında emeklilik sözleşmesinde tanımlanmış özel hizmetlerin talep edilmesi halinde, katılımcıya bildirimde bulunmak ve asgari ücretin aylık tutarının azami yüzde 25'ini aşmamak kaydıyla kesinti tutarına karşılık gelen fon adetlerinin katılımcının bireysel emeklilik hesaplarındaki fon adetlerinden indirilerek yapılan kesintidir. Özel hizmet gideri olarak kesilebilecek ekstra giderlerin toplamı, yıl içinde aylık asgari ücretin brüt tutarının dörtte birini geçmemektedir²²⁸.

1.1.4.5.5 Bireysel emeklilik sisteminde vergi avantajı

Bireysel emeklilik sistemi yurtdışında uzun yıllardır uygulanan bir sistemdir. Bu sistem emeklilik yatırım fonları ile ülke ekonomisi içinde kaynak yaratan, mali piyasaları canlandıran, kalkınmayı desteklemektedir. Bu nedenle devlet bu sistemi vergi

---

²²⁶ Aym.

²²⁷ Aym.

²²⁸ Aym.

avantajları ile desteklemektedir²²⁹. Bireysel emeklilik fonları, kurumlar vergisinden muaftır. Bununla birlikte, bireysel emeklilik fonlarına yatırım yapılan dönemde ve sistemden ayrılma durumunda bir takım vergi avantajları söz konusudur²³⁰.

Ödenen katkı paylarının vergi matrahından indirilmesi: Ücretli çalışanlar; ödedikleri katkı paylarını, ödendiği ayda elde edilen ücretin yüzde 10'unu ve yıllık olarak asgari ücretin yıllık tutarını aşmamak kaydıyla gelir vergisi matrahından indirebilmektedir²³¹. Yıllık beyanname verenler ise; gelirlerinin yüzde 10'unu ve asgari ücretin yıllık tutarını aşmamak şartıyla, bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları toplamını, katkı tutarlarının gelirin elde edildiği yılda ödenmiş olması şartıyla vergi matrahından indirebilmektedir²³². Bakanlar kurulunun yukarıdaki sınırları iki katına kadar artırmaya yetkisi vardır²³³.

Örnek 1: Bir ücretlinin Mayıs 2004 döneminde ücret matrahının tespitinde indirim konusu yapabileceği katkı payı ödemelerine ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir²³⁴:

- Aylık Brüt Ücret 1.000.000.000 TL
- Katkı Payı Ödemesi 75.000.000 TL
- Asgari Ücretin Yıllık Tutarı 5.076.000.000 TL
- Brüt Ücretin yüzde 10'u 100.000.000 TL
- İndirim Konusu Yapılabilecek Katkı Payı Tutarı 75.000.000 TL

Örnek 2: Yıllık beyanname verecek olan bir mükellefin 2004 yılı matrahının tespitinde indirim konusu yapabileceği katkı payı tutarlarına ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir²³⁵:

- Beyan Edilen Gelir 30.000.000.000 TL

²²⁹ http://www.bireyselemeklilik sistemi.org/005_05.asp. [10 Ocak 2005] .

²³⁰ http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp, 10 Ocak 2005.

²³¹ http://www.bireyselemeklilik sistemi.org/001_08.asp. [10 Ocak 2005] .

²³² http://www.bireyselemeklilik sistemi.org/001_08.asp. [10 Ocak 2005] ;
http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .

²³³ http://www.bireyselemeklilik sistemi.org/005_05.asp. [10 Ocak 2005] .

²³⁴ http://www.bireyselemeklilik sistemi.org/001_08.asp. [10 Ocak 2005] .

²³⁵ **Aynı.**

- Katkı Payı Ödemesi 3.000.000.000 TL
- Asgari Ücretin Yıllık Tutarı 5.076.000.000 TL
- Beyan Edilen Gelirin yüzde 10'u 3.000.000.000 TL
- İndirim Konusu Yapılabilecek Katkı Payı Tutarı 3.000.000.000 TL

Aynı dönemde hem bireysel emeklilik sistemine katkı payı, hem de şahıs sigortası için prim ödenmesi durumunda da vergi avantajı vardır. Bu durumda gelir vergisi matrahından indirim konusu yapılabilecek tutar, ücretin ya da beyan edilen gelirin yüzde 10'u ile sınırlı olacaktır. Ancak bu durumda şahıs sigorta primleri için yüzde 5'lik sınır ayrıca aranmaktadır.

Örnek 3: Bir ücretlinin Mayıs 2004 döneminde ücret matrahının tespitinde indirim konusu yapabileceği katkı payı ve prim ödemelerine ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir:²³⁶

- Aylık Brüt Ücret 1.000.000.000 TL
- Katkı Payı Ödemesi 75.000.000 TL
- Şahıs Sigorta Primleri Ödemesi 75.000.000 TL
- Asgari Ücretin Yıllık Tutarı 5.076.000.000 TL
- Brüt Ücretin yüzde 10'u 100.000.000 TL
- Brüt Ücretin yüzde 5'i 50.000.000 TL
- İndirim Konusu Yapılabilecek Tutar 100.000.000 TL

Örnek 4: Yıllık beyanname verecek olan bir mükellefin 2004 yılı matrahının tespitinde indirim konusu yapabileceği katkı payı tutarlarına ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir:²³⁷

- Beyan Edilen Gelir 30.000.000.000 TL
- Katkı Payı Ödemesi 2.500.000.000 TL
- Şahıs Sigorta Primleri Ödemesi 400.000.000 TL

---

²³⁶ Aym.

²³⁷ Aym.

- Asgari Ücretin Yıllık Tutarı 5.076.000.000 TL
- Beyan Edilen Gelirin yüzde 10'u 3.000.000.000 TL
- Beyan Edilen Gelirin yüzde 5'i 1.500.000.000 TL
- İndirim Konusu Yapılabilecek Tutar 2.900.000.000 TL

Bireysel emeklilik hem katılımcılar hem de işverenler için vergi avantajı getirmektedir. Katılımcının yanı sıra katılımcı nam ve hesabına katkı payı yatıran gerçek ya da tüzel kişi de, ödenen katkı payının bir bölümünü veya tamamını gelir vergisi matrahından düşebilmektedir²³⁸. Hem işveren hem de ücretli tarafından katkı payı ödenmesi ve toplam tutarın yukarıda belirtilen sınırı aşması halinde, indirimin öncelikli olarak ücret matrahının tespitinde mi yoksa ticari kazancın tespitinde mi yapılacağı konusu taraflarca serbestçe belirlenebilmektedir²³⁹.

Örnek 5: Ücretlinin Mayıs 2004 döneminde bireysel emeklilik sistemine ödediği katkı payı tutarı 300 milyon liradır. Bu tutarın yarısı işveren tarafından emeklilik şirketine ödenir²⁴⁰.

- Aylık Brüt Ücret 2.000.000.000 TL
- Katkı Payı Ödemesi (Ücretli) 150.000.000 TL
- Katkı Payı Ödemesi (İşveren) 150.000.000 TL
- Asgari Ücretin Yıllık Tutarı 5.076.000.000 TL
- Brüt Ücretin yüzde 10'u 200.000.000 TL
- İndirim Konusu Yapılabilecek Tutar 200.000.000 TL

İndirimde ücret matrahının ücretli tarafından ödenen katkı payı tutarı olan 150 milyon lira ücretin safi tutarının tespitinde indirim konusu yapılmaktadır. Aynı dönemde işveren tarafından ödenen tutarın sadece 50 milyon liralık kısmı ücretle ilişkilendirilmeksizin ticari kazancın tespitinde gider olarak indirilecektir. İşveren

²³⁸ http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .

²³⁹ http://www.bireyselemekliliksislemi.org/001_08.asp. [10 Ocak 2005] .

²⁴⁰ Aynı.

tarafından ödenen, ancak indirilemeyen 100 milyon lira ise ücret olarak vergilendirilmek suretiyle ticari kazancın tespitinde dikkate alınmaktadır.

Katılımcı ya da katılımcı nam ve hesabına hareket edenlerin vergi avantajından faydalanmaları için, ödemeyi belirten belgeleri; beyana tabi gelir vergisi mükellefi iseler muhasebecilerine, ücretli çalışan iseler çalıştıkları şirketin muhasebe departmanına iletmesi yeterli olmaktadır. Muhasebeciler gerekli indirimi matrah üzerinden hesaplayarak gerçekleştirmektedir²⁴¹.

Sistemden katılımcıya yapılan ödemenin vergilendirilmesi: Bireysel emeklilik sisteminden ayrılırken, katılımcının bu sistemden elde ettiği birikimler gelir vergisi stopajına tabi tutulmaktadır. Sistemden ayrılırken devlete ödenen stopajın oranı, ayrılma şekline göre değişiklik göstermektedir²⁴².

Katılımcı sistemden ayrılırken emeklilik şartlarını yerine getirmiş ise, yani 56 yaşını doldurmuş ve en az 10 yıl olmak kaydıyla yatırım yaptığı planın asgari katkı payını düzenli olarak ödemiş ise; kendisine gelir vergisi stopajında vergi indirimi uygulanmaktadır. Birikimin yüzde 25'i vergiden istisna edilmekte ve stopaj toplam miktarın yüzde 75'i üzerinden, yüzde beş olarak alınmaktadır. Eş deyişle bu katılımcı toplamda yüzde 3,25 gelir vergisi stopajı ödemektedir. bu sistemden vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemelerde de aynı istisna söz konusudur²⁴³.

Katılımcı sistemi terk ederken emeklilik hakkı elde edememişse, yatırımda bulunduğu süreye bakılarak stopaj hesaplaması yapılmaktadır. Katılımcı sistemde 10 yıl ve daha fazla süre kalmışsa, herhangi bir istisna uygulanmaksızın birikimin tamamı üzerinden yüzde 10 oranında gelir vergisi stopajına tabi tutulmaktadır. Katılımcının yatırımda yaptığı süre 10 yıldan daha az ise, stopaj oranı yüzde 15 olmaktadır²⁴⁴.

²⁴¹ http://www.bireyselemliliksistemi.org/005_05.asp. [10 Ocak 2005] .

²⁴² http://www.bireyselemliliksistemi.org/001_08.asp. [10 Ocak 2005] ;
http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .

²⁴³ http://www.bireyselemliliksistemi.org/005_05.asp. [10 Ocak 2005] .

²⁴⁴ http://www.bireyselemliliksistemi.org/001_08.asp. [10 Ocak 2005] ;
http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .

Bakanlar kurulunun gerektiği takdirde vergi indirim oranlarını iki katına çıkarma yetkisi bulunmaktadır²⁴⁵.

1.1.5.7.6 Bireysel emeklilik sisteminde denetim

Bireysel emeklilik sisteminin güvenli ve etkin biçimde işletilmesini sağlamak, katılımcıların hak ve menfaatlerini korumak amacıyla şirketlerin faaliyetleri hazine Müsteşarlığı'nın günlük gözetim ve denetimine tabidir²⁴⁶. Müsteşarlık, şirketin kanun çerçevesinde yürütülen emeklilik faaliyetleri ile sigortacılık faaliyetlerini denetlemektedir. Şirketin mali yönden bağımsız dış denetiminin ise, bağımsız denetleme kuruluşları tarafından yılda en az bir kez yapılması zorunludur²⁴⁷. Emeklilik şirketleri ayrıca, emeklilik ve sigortacılık faaliyetleri ile ilgili olarak her yıl sonu itibarıyla, aktüeryal denetime de tabidir²⁴⁸. Fon faaliyetlerinin verimliliği, etkinliği, doğru ve güvenilir kayıtlama yapılması ise, fon iç kontrol sistemi tarafından sağlanmaktadır. Portföy yöneticilerinin ve Takasbank'ın faaliyetleri de en az yılda bir kez Sermaye Piyasası Kurulu tarafından denetlenir. Fonların hesap ve işlemleri de üçer aylık ve yıllık dönemlerle bağımsız dış denetime tabidir²⁴⁹.

Hazine Müsteşarlığı emeklilik şirketlerinin faaliyetlerinin günlük olarak gözetim, denetim, işlem konsolidasyonu, katılımcılara ait bilgilerin saklanması, kamuyu ve katılımcıları bilgilendirme ile istatistik üretimi ve fonksiyonlarının yürütülmesini teminen Emeklilik Gözetim Merkezi'ni (EGM) görevlendirmiştir²⁵⁰. Emeklilik şirketleri, katılımcı bazında gerçekleştirilen tüm işlemleri, gerçek zamanlı olarak ilişkiyel veri tabanı yönetim sistemleriyle takip etmek, geriye dönük olarak katılımcı ve müsteşarlık tarafından elektronik sorgulamaya açık tutmak ve standartlaştırılmış veri

²⁴⁵ http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/005_05.asp. [10 Ocak 2005] .

²⁴⁶ http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/005_06.asp. [10 Ocak 2005] .

²⁴⁷ http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .

²⁴⁸ http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/001_10.asp. [10 Ocak 2005] .

²⁴⁹ http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] ;

http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/001_10.asp. [10 Ocak 2005] .

²⁵⁰ http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/001_10.asp. [10 Ocak 2005] .

tabanı kayıtlarını Emeklilik Gözetim Merkezi'ne gün sonu itibarıyla iletmek zorundadır²⁵¹. Emeklilik şirketlerinin ve Hazine Müsteşarlığı'nın ortaklığı ile kurulan, bir anlamda öz denetleyici bir kuruluş niteliğinde olan EGM esas olarak aşağıdaki görevleri yerine getirmek üzere görevlendirilmiştir;²⁵²

- Şirketlerinin faaliyetlerinin günlük olarak elektronik ortamda gözetimi ve kamu otoritelerine raporlanması,
- Emeklilik şirketlerinin işlemleri sonucunda oluşan bilgilerin konsolidasyonu,
- Katılımcılara ait bilgilerin gizliliğinin korunarak saklanması,
- Kamuoyunun ve katılımcıların bilgilendirilmesi,
- İstatistik üretilmesi,
- Bireysel emeklilik sisteminin analitik olarak sorgulanması,
- Emeklilik müdahalelerde bulunulmasına olanak sağlayacak veri oluşturulması,
- Emeklilik şirketlerinin ortak tanıtım, eğitim programları, yazılım ve benzeri konulardaki taleplerin karşılanması,
- Bireysel emeklilik araçları sınavının yapılması ve bireysel emeklilik araçları sicilinin takip edilmesi.

Emeklilik Gözetim Merkezi, günlük gözetim ve denetiminde bulunmakta ve bu sayede bireysel emeklilik sisteminin güvenli ve etkin biçimde işletilmesini sağlamak, katılımcıların hak ve menfaatlerini korumak amacıyla hareket etmektedir²⁵³. Merkez, gözetim ve denetim faaliyetlerinde katılımcıların fonlarla ilgili işlemlerine ilişkin bilgileri Sermaye Piyasası Kurulu'ndan ve Kurul'un uygun gördüğü saklayıcı kuruluştan (Takasbank'tan) temin etme hakkına sahiptir. İhtiyaç duyulması halinde Hazine Müsteşarlığı tarafından, Emeklilik Gözetim Merkezi'ne ek görevler de verebilmektedir²⁵⁴.

²⁵¹ http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/005_06.asp. [10 Ocak 2005] .

²⁵² Aynı.

²⁵³ http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .

²⁵⁴ http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/005_06.asp. [10 Ocak 2005] .

Görüldüğü gibi Bireysel Emeklilik Sistemi; Hazine Müsteşarlığı, SPK, Emeklilik Gözetim Merkezi, Bağımsız Denetim Şirketleri dahil olmak üzere birçok kurumun denetimi ve kontrolü altındadır²⁵⁵.

Şirketin mali bünyesinin katılımcıların hak ve menfaatlerini tehlikeye düşürecek düzeyde zayıflamakta olduğunun tespiti hallerinde ise, Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu bakanlık, şirketin yönetim kurulundan;²⁵⁶

- Sermayenin artırılmasını, ödenmemiş kısmının ödenmesini, sermayeye mahsuben ödeme yapılması için ortaklara çağrıda bulunulmasını veya kar dağıtımının durdurulmasını
- İştiraklerin ve sabit değerlerin kısmen veya tamamen elden çıkarılmasını veya elden çıkarılmasının durdurulmasını, yeni iştirak ve sabit değerler edinilmemesini
- Serbest varlıkların gösterilecek bir bankada bloke edilmesini ve bu varlıklar üzerinde izinsiz tasarruf edilmemesini
- Şirketin mali bünyesini düzeltmeye yönelik diğer tedbirlerin alınmasını isteyebilir.
- Ayrıca şirketin mali durumunun düzeltilememesi halinde Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu bakan emeklilik şirketinin fonlarını ve portföyünü(katılımcıların sözleşmelerini) başka bir emeklilik şirketine devretmeye yetkilidir²⁵⁷.

Sonuç olarak buraya kadar iletişim ve kitle iletişimi olguları tanımlanarak, işlevleri üzerinde durulmuş, haber ve habercilik ilkeleri tanımlanmış, ülkenin habercilik anlamında da dikkate değer sorunlarından birisi haline gelmiş olan sosyal güvenlik sorunu farklı boyutları ile ortaya konulmuş, sorunun çözümü için geliştirilen bireysel emeklilik sistemi ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır.

Bu doğrultuda, ülkemizdeki uygulamasında bir yılını tamamlayan bireysel emeklilik sisteminin medya içeriklerinde ve toplum genelinde nasıl bir ilgi bulduğu

²⁵⁵ http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/001_10.asp. [10 Ocak 2005] .

²⁵⁶ http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/005_06.asp. [10 Ocak 2005] .

²⁵⁷ Aynı.

sorusu merakla yanıt beklemektedir. Bu çalışmada da söz konusu soru çerçevesinde, bireysel emeklilik sisteminin basında sunum biçimi, eş deyişle yer alış biçimi ele alınarak, basının gösterdiği ilgi düzeyi ile bireysel emeklilik sistemine katılım düzeyi arasındaki ilişkinin tanımlanması problem konusu olarak tanımlanmaktadır.

Başka bir deyişle ifade edilecek olursa, basının bireysel emeklilik sistemi konusuna gösterdiği önemlilik düzeyi ile toplumun bireysel emeklilik sistemine katılım düzeyi arasındaki ilişkinin sorgulanması bu çalışmanın temel problem konusunu oluşturmaktadır.

1.2 Amaç

Bu çalışmanın temel amacı, toplumun bireysel emeklilik sistemine gösterdiği katılım ya da ilgi düzeyi ile basının sisteme gösterdiği ilgi düzeyi arasında herhangi bir ilişki olup olmadığının sorgulanmasıdır. Başka bir ifadeyle, bireysel emeklilik sisteminin basında yer alış biçiminin, toplumun sisteme katılım düzeyi ile karşılaştırmalı olarak incelenmesidir.

Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

- Bireysel emeklilik sistemi geçtiğimiz bir yıl içerisinde nasıl bir gelişim göstermiştir?
- Sisteme kaç kişi katılmış, ne kadar sözleşme imzalanmış ve bu katılımlardan ne kadar para girişi sağlanmıştır?
- Sisteme katılım hangi yaş gruplarında dikkati çekmektedir?
- Bireysel emeklilik şirketlerinin bir yıllık performansı nasıl değerlendirilmektedir?
- Basın, bireysel emeklilik sistemine hangi düzeyde ilgi göstermiştir? Eş deyişle, basında bireysel emeklilik sistemine yönelik haberler nasıl yer almıştır?
- Bireysel emeklilik sistemine yönelik haber sayısı ve haberlerin büyüklüğü nasıl değişmektedir?

- Basında bireysel emeklilik sistemi nasıl tanımlanmıştır? Eş deyişle, haber konuları ya da temaları nelerdir?
- Basında yer alan bireysel emeklilik haberleri ile bireysel emeklilik sisteminin uygulamada geçirdiği bir yıllık gelişimine yönelik göstergeler arasında herhangi bir ilişki var mıdır?
- Basının bireysel emeklilik sistemi konusuna verdiği önem ile bireysel emeklilik sistemine katılım düzeyi arasındaki ilişki nasıl tanımlanabilmektedir?

1.3 Önem

Bir yılını tamamlayan bireysel emeklilik sistemine katılım düzeyi ile basında yer alış biçimi arasında herhangi bir ilişki olup olmadığının temel olarak sorgulandığı bu çalışma, öncelikle bireysel emeklilik sistemi hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesine yönelik olarak, konunun basında ne kadar ve nasıl yer aldığına tanımlanması açısından önemli bulunmaktadır.

Çalışma ayrıca basının bireysel emeklilik sisteminin kamuoyuna doğru ve gerçekçi bir biçimde anlatılması ve tanıtılması konusunda işlevlerini yerine getirip getirmediğinin de görülmesi anlamında önem taşımaktadır.

Çalışma, basın ve bireysel emeklilik sistemi ilişkisinin ortaya konulması anlamında ise, bireysel emeklilik şirketlerine ve sistemin bundan sonraki basın ilişkilerine bir ışık tutması açısından da önemli görülmektedir.

1.4 Varsayımlar

Çalışma kapsamında ön kabul edilen, aşağıda belirtilen noktalar birer varsayım olarak ifade edilmelidir:

1. Bireysel emeklilik sistemi 27 Ekim 2003 günü başlamış ve uygulama bir yılını tamamlamıştır. Bireysel emeklilik sisteminin bir yıllık gelişimine ilişkin veriler Hazine Müsteşarlığı'na bağlı Emeklilik Gözetim Merkezi (EMG) tarafından açıklanan resmi

verilere dayalı olarak tanımlanabilmektedir. Dolayısıyla EGM'nin açıkladığı veriler sistemin gelişimini ortaya koyan en güvenilir veriler olarak kabul edilmiştir.

2. Basında konunun yer alış biçimi, yaygın gazetelerde yer alış biçimi ile örneklenebilir nitelikte bulunmaktadır.

3. Bireysel emeklilik sisteminin basında yer alış biçimi Cumhuriyet, Dünya, Hürriyet, Sabah ve Zaman gazetelerinde yer alış biçimi ile örneklenebilir.

4. Gazetelerin en önemli haberleri, en çok ilgi duydukları haberleri birinci sayfalarında yayınlanır. Dolayısıyla birinci sayfadaki haberler, gazete için en önemli konular anlamına gelir.

5. Birinci sayfadaki manşet haber, gazetenin en önemli haberidir.

6. Ekonomi sayfasının en önemli haberi, ekonomi sayfasının manşet haberidir.

7. Gazetede bir haber ne kadar çok yer kaplıyorsa, gazete o konuya o kadar çok ilgi duyuyor demektir.

1.5 Sınırlılıklar

Öncelikle çalışma, yüksek lisans çalışmasının ilke ve süresiyle sınırlıdır.

Bireysel emeklilik sisteminin basında yer alış biçimi bağlamında ise uygulanacak içerik analizi yöntemine bağlı olarak şu sınırlılıklar kabul edilmiştir:

- Çalışmada bireysel emeklilik sisteminin bir yıl içerisinde gösterdiği gelişim, eş deyişle toplumun bireysel emeklilik sistemine gösterdiği ilgi Hazine Müsteşarlığı'na bağlı olan Emeklilik Gözetim Merkezi'nden temin edilmiştir. Dolayısıyla söz konusu ilgi ya da katılım düzeyi bu kurumdan elde edilen resmi verilerle sınırlıdır.

- Emeklilik Gözetim Merkezi'nin açıkladığı bireysel emeklilik sistemine yönelik sözleşme sayısı, katılımcı sayısı ve toplam katkı payı büyüklükleri çalışmanın bireysel emeklilik sisteminin bir yılını tanımlayan ve toplumun ilgi düzeyini gösteren veriler şeklinde kabul edilmiştir. Dolayısıyla çalışma bu verilerle sınırlıdır.

- Emeklilik Gözetim Merkezi'nin açıkladığı ilk veri 31 Aralık 2003 tarihlidir. Sistemin başladığı 27 Ekim 2003 gününden o güne kadar yapılan katılımlar bu veride anlam bulmaktadır. Daha sonra ise EGM tarafından her ay düzenli olarak veri açıklanmıştır. Dolayısıyla bu veriler aylık bazda bireysel emeklilik sisteminin gelişimini tanımlamak için olanaklı yapıdadır. Bu nedenle EGM'nin 31 Aralık 2003 gününden itibaren her ayın son Pazar günü açıkladığı veriler ilgili ayın gösterge verileri niteliği taşımaktadır.
- Bireysel emeklilik sisteminin bir yılı konu edildiğinde de 31 Aralık 2003 günü açıklanan verilerden, 31 Aralık 2004 günü açıklanan verilere geçen süre inceleme altına alınacaktır. Bu bağlamda incelenecek 13 ayrı aylık döneme ait veri elde edilecektir.
- Sonuç olarak EGM'nin her ayın son Pazar günü düzenli olarak açıkladığı veriler çalışmada bireysel emeklilik sisteminin gelişiminin bir göstergesi olarak kabul edilmiştir.
- Çalışma yukarıda belirtilen zaman sınırlığı içinde, gazetelerde yer alan bireysel emeklilik sistemi haberleri ile sınırlıdır.
- Bu çerçevede içerik analizi uygulamasının zaman çerçevesi, bireysel emeklilik sisteminin başlangıcından itibaren izleyen bir yılı kapsayacak şekilde, 27 Ekim 2003 ve 31 Aralık 2004 tarihleri arasında yer alan haberlerle sınırlıdır.
- Çalışmada, basında bireysel emeklilik sisteminin yer alış biçiminin tanımlanması anlamında, bir ekonomi gazetesi olması bakımından Dünya Gazetesi; yaygın gazeteler arasından ise Cumhuriyet, Hürriyet, Sabah ve Zaman gazeteleri inceleme konu edilmiştir. Dolayısıyla çalışma, basının ilgi düzeyinin bir göstergesi olarak bu gazetelerle sınırlıdır.
- Gazetelerin her türlü özel ekleri sınırlılıklar dışında tanımlanmıştır. Yalnızca Dünya gazetesinin hafta sonu ekleri çalışmaya konu edilmiştir. Bu eklerde yer alan metinler ayrıca "Dünya gazetesinin eki" şeklinde kodlanmış ve yorumlanmıştır.
- Çalışmada belirtilen gazetelerde, belirtilen tarihlerde incelenen konuya yönelik tüm haberler içerik analizine konu edilmiştir.

- Haber büyüklükleri ise (1) tam sayfa, (2) yarım sayfa, (3) çeyrek sayfa, (4) çeyrek sayfadan küçük tüm haberler biçiminde tanımlanmıştır. Eş deyişle haberlerin sayfada kapladığı alan bu dört basamaklı sistem çerçevesinde tanımlanmıştır.
- Kodlamalarda bir metinde en fazla, en ön plana çıkan ilk üç haber kaynağına ve ilk üç haber temasına yer verilmiştir.
- Bir haberde en çok altı emeklilik şirketinden söz edilmesi durumunda bu haber “tüm emeklilik şirketlerinden söz eden haber” şeklinde kodlanmıştır. İncelenen tüm haberler içinde bu türde kodlama yapılan haber sayısı 5’tir.
- Haber nitelikleri bağlamında haber türleri içinde görülen röportaj ve dizi yazılar “haber” olarak kodlanmıştır.

Sonuç olarak her sosyal çalışmada olduğu gibi bu çalışmanın doğanda insan ögesi bulunduğu için, sosyal bilimler alanındaki çalışmalarda insanı konu alan tüm sınırlılıklar bu çalışma için de geçerlidir.

1.6 Tanımlar

Bu çalışmada kullanılan, çalışmaya özgü tanımlar içeren belli başlı sözcük ve kavramlar ile adı geçen kuruluşların tanımları aşağıda verilmiştir:

Asgari katkı payı: Bir emeklilik planı satın almak için ödenebilecek en düşük aylık tutardır.

Bağ-Kur: Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu

Basın: Sürekli olarak yayınlanan, haber verme, bilgilendirme, eğlendirme ya da propaganda amacı güden ve sanayi üretimi yönteminden yararlanan yayınlar.

Bireysel emeklilik aracı: Emeklilik şirketlerinin emeklilik sözleşmelerine aracılık eden veya bunları şirket adına yapan kişidir.

Emekli Sandığı: Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı

Emeklilik hesabı: Emeklilik Sözleşmesi çerçevesinde katılımcı nam ve hesabına ödenen katkı payları ve bunlara ilişkin her türlü getirinin katılımcı bazında izlendiği hesaptır.

Emeklilik planı: Katılımcının risk getiri tercihlerine uygun olarak emeklilik yatırım fonlarının bir araya getirildiği, belirli bir yatırım stratejisi içeren bireysel emeklilik ürünüdür. Temel olarak emeklilik sözleşmesinin uygulama biçimini belirleyen teknik esaslar olarak da tanımlanabilir²⁵⁸.

Emeklilik şirketi: Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'na göre kurulan ve bu kanuna göre emeklilik branşında faaliyet göstermek üzere ruhsat almış şirkettir. Hayat sigortası şirketleri Hazine Müsteşarlığından dönüşüm izni aldıkları takdirde emeklilik şirketine dönüşebilirler²⁵⁹.

Emeklilik yatırım fonu: Emeklilik şirketi tarafından kanun kapsamında kurulan ve portföy yönetim şirketlerince yönetilen, katılımcıların sisteme yatırdıkları katkı paylarının değerlendirildiği yatırım aracıdır.

Gazeteler: Çalışmanın uygulama boyutunda incelenen Cumhuriyet, Dünya, Hürriyet, Sabah ve Zaman gazeteleri.

Haber teması: Haber içeriklerinde işlenen konunun alt dalları ya da kolları.

Hazine: Türkiye Cumhuriyeti Hazine Müsteşarlığı

Katılım (ilgi) düzeyi: Bireysel emeklilik sisteminin gerçek yaşamdaki durumuna ilişkin gösterge niteliği taşıyan ve EGM tarafından açıklanan bireysel emeklilik sistemine katılım sayısı, sözleşme sayısı ve sağlanan katkı payı tutarına ilişkin veriler.

Katılımcı: Emeklilik sözleşmesine kendi ad ve hesabına taraf olan kişidir.

Katkı payı: Emeklilik şirketlerinin, bireysel emeklilik sistemine ilk girişte ya da yeni bir emeklilik sözleşmesi imzalanması halinde katılımcıdan talep edebileceği bir tutardır.

Medya: Kitleli iletişime olanak veren ortamlar, kitle iletişim araçları.

---

²⁵⁸ Aynı.

²⁵⁹ Aynı.

Portföy yöneticisi: Sermaye Piyasası Kurulu'ndan (SPK) portföy yöneticiliği yetki belgesi almış emeklilik şirketlerinin emeklilik fonlarını yönetmek üzere anlaşma yaptığı, SPK'ca uygun görülen portföy yönetim şirketidir.

Saklayıcı: Fon portföyündeki varlıkların saklandığı, SPK'ca uygun görülen saklama kuruluşudur.

2. YÖNTEM

Bu başlık altında araştırma modeli, evren ve örneklem, veriler ve toplanması, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması ayrı başlıklar halinde ele alınmaktadır.

2.1 Araştırma Modeli

Bu çalışmada, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde tarama yapma düzenlemelerinden olan genel tarama modelleri benimsenmiştir²⁶⁰. Değişkenlerin tek tek tür ya da miktar olarak oluşumlarının belirlenebilmesi için kullanılan tekil tarama modeli ile kuramsal bilgilere ulaşılan bu çalışmada, bireysel emeklilik sisteminin basında sunumunu ortaya koyabilmek amacıyla içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Bireysel emeklilik sisteminin gerçek yaşamdaki boyutlarına ilişkin bir gösterge sağlanabilmesi amacıyla da çalışmada, toplumun bireysel emeklilik sistemine gösterdiği ilgi düzeyi ya da katılım düzeyinin de göstergesi olarak EGM'den elde edilen verilerden yararlanılmıştır.

---

²⁶⁰ Niyazi Karasar, **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Beşinci Baskı (Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd., 1994), s. 79.

2.1.1 İçerik Analizi

İçerik analizi, sosyal gerçekliğin belirgin içeriklerinin özelliklerinden, içeriğin belirgin olmayan özellikleri hakkında çıkarımlar yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntemdir²⁶¹.

Kitle iletişim araçlarının gelişimiyle paralellik gösteren ve sistematik olarak gelişmesi 20'nci yüzyılın ortalarına rastlayan içerik analizinin kuramsal temelleri, Bernard Berelson tarafından atılmıştır²⁶². Berelson, içerik analizini bugünkü kullanılan anlamda tanımlayan ve kullanan ilk iletişim çözümlemecisidir. Berelson'a göre içerik analizi, iletişimin belirgin içeriğinin objektif, sistematik ve niceliksel tanımlarını yapan bir araştırma tekniğidir. Berelson, içerik analizini, iletişimin belirgin (yazılı/açık) içeriğinin objektif, sistematik ve niceliksel tanımlarını yapan bir araştırma tekniği olarak tanımlamaktadır²⁶³. Berelson'un içerik analizini tanımlarken üzerinde durduğu kavramlar objektiflik, sistematiklik, niceliksellik, belirgin içerik ve araştırma tekniğidir²⁶⁴.

Berelson'ın tanımına benzer olarak George da içerik analizini, "iletilerin içeriğinde yer alan göstergelerin açık, belirgin anlamlarından yola çıkarak içeriğe ilişkin değişkenler hakkında tanımlayıcı veriler elde etmek için kullanılan istatistiksel bir araştırma" şeklinde tanımlamıştır²⁶⁵. Bu açıdan çözümleme, belli iletilerin görünme sıklığını kesin, nesnel ve güvenilir gözlemler aracılığıyla ortaya koymaktadır.

²⁶¹ Orhan Gökçe, **İçerik Çözümlemesi**. Üçüncü Baskı (Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 2001), s. 6-7; Aysel Aziz, **Araştırma Yöntemleri-Teknikleri ve İletişim** (Ankara: İLAD Yayınları, 1990), s. 105.

²⁶² Gökçe, 2001, **a.g.e.**, s. 7.

²⁶³ **Aynı**.

²⁶⁴ **Aynı**, s. 8.

²⁶⁵ Alexander L. George, "İçerik Çözümlemesinde Nicel ve Nitel Yaklaşımlar", **İletişim Araştırmalarında İçerik Çözümlemesi**, Çeviren: Murat S. Çebi (Ankara: Alternatif Yayınları, 2003), s. 11.

Yine aynı şekilde Fiske de içerik analizinin, “iletilerin açık, aşıkâr içeriğinin nesnel, ölçülebilir ve doğrulanabilir bir açıklamasını yapabilmek amacıyla kullanıldığını” kaydetmektedir²⁶⁶.

Gökçe de içerik analizini, “sosyal gerçeğin yazılı/açık (manifest) özelliklerinden yazılı/açık olmayan içerik özelliklerine yönelik çıkarımlar yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntem” şeklinde tanımlamaktadır²⁶⁷. Gökçe’ye göre içerik analizinin temel amacı bir takım nitel ve nicel göstergelerden hareketle elde edilen bilgilerin ötesinde bazı sonuçlara ulaşmaktır²⁶⁸. Araştırmacı, mantıksal bir biçimde tümdengelim, eş deyişle çıkarım sayesinde, içeriklerde gözlenen sonuçlardan, eş deyişle metindeki göstergelerden hareketle, doğrudan gözlemlenemeyen etkenlere yorum getirmeye ilişkin bilgiler elde etmeye çalışır. Bu özellik, içerik analizini birçok yöntemden ayıran en temel özellik biçiminde gösterilir.

Tanımlar doğrultusunda içerik analizi yönteminin öncelikle iletişimin açık içeriğiyle, eş deyişle düz anlamsal düzeyi ile ilgilendiğini ifade etmek gereklidir. İkinci olarak nesnellik boyutu bir zorunluluktur. Nesnellik, araştırmayı kim ve ne zaman yaparsa yapsın aynı sonuca ulaşılması ve çalışmanın güvenilirliği ile ilgilidir. Dolayısı ile iletinin açık içeriğinin nesnel ölçütlerle tanımlanmasından söz edilmektedir. Bir başka unsur ise sistematikliktir. Çözümleme ölçeğinin ve ölçme biriminin belirlenmesi, sınıflandırma sisteminin oluşturulması, araştırma güvenilirliğinin ve geçerliliğinin kontrolü gibi konuların araştırma konusu ve sorunuyla ilişkili bir biçimde saptanması sistematikliği beraberinde getirmektedir. Dördüncü unsur ise analizin nicel, eş deyişle sayısal olması gerekliliğidir. Bir içerik analizi uygulamasının bu unsurları taşıması beklenmektedir²⁶⁹.

İçerik analizi sürecinde anahtar bazı basamakları tanımlayan bilim insanları, bunları dört, beş basamaktan on basamağa ve hatta daha da fazlasına

---

²⁶⁶ Fiske, **a.g.e.**, s. 176.

²⁶⁷ Bkz. Gökçe, 2001, **a.g.e.**, s. 25. Ayrıca bkz. Aziz, **a.g.e.**; A. Asa Berger, **Media and Communication Research Methods** (Thousand Oaks: Sage, 2000), s. 173-185.

²⁶⁸ Gökçe, 2001, **a.g.e.**, s. 19.

²⁶⁹ **Aynı**, s. 8.

çıkarmaktadırlar²⁷⁰. Özetleyici ve genelleyici bir şekilde Hansen ve diğerleri ise şu altı basamakla uygulamayı tanımlamaktadırlar:²⁷¹

- Araştırma probleminin tanımlanması,
- İncelenecek içeriğin ya da örneklemin belirlenmesi,
- Analitik kategorilerin belirlenmesi,
- Kodlama şablonunun oluşturulması,
- Şablonun ön denemesi ve güvenilirliğinin test edilmesi,
- Verilerin toplanması ve analiz edilmesi.

İçerik analizi uygulamasının ilk basamağını araştırma probleminin tanımlanması oluşturur. Bir medya içeriğini analiz ederek neyin söylenmek istendiği ya da iletişimin hangi boyutlarının, medya rollerinin, sosyal olayların, metinsel karakteristiklerin üzerine araştırma ile ışık tutulmak istendiği araştırma problemini oluşturur. İncelenecek içerik ya da örneklem belirlenirken genellikle üç ayrı sınıflandırma dikkati çeker. Bunlar: incelenecek kitle iletişim aracının ya da başlığın belirlenmesi, konu ya da verilerden örneklem alınması ya da belirlenmesi ve ilgili içeriğin örneklem alınması ya da belirlenmesidir²⁷².

Araştırma problemine bağlı olarak içerik analizi uygulamasında ele alınacak kitle iletişim aracı türü; radyo, televizyon, basın ya da diğerleri belirlenmektedir. Kitle iletişim aracının coğrafi erişimi (örneğin ulusal ya da bölgesel nitelik taşıması), izleyicilerin büyüklüğü ya da türü (yaş, sosyal sınıf, meslek, cinsiyet vs), kitle iletişim aracının formatı ya da içerik özellikleri (tabloit ya da büyük boy olması; siyasi düşünce bakımından liberal ya da muhafazakar yapıda olması vs), çalışmanın hedef kitlesi ile örtüşmesi ve araştırma materyaline erişilebilirlik gibi unsurlar dikkate alınarak belirlenmektedir²⁷³.

---

²⁷⁰ Anders Hansen, Simon Cottle, Ralph Negrine ve Chris Newbold, **Mass Communication Research Methods** (London: MacMillian Press, 1998), s. 98.

²⁷¹ Hansen, Cottle, Negrine ve Newbold, **a.g.e.**, s. 98-99.

²⁷² **Aym**, s. 99-100; Yüksel, 2001, **a.g.e.**, s. 60-64.

²⁷³ Hansen, Cottle, Negrine ve Newbold, **a.g.e.**, s. 101.

İkinci adım, incelenecek konu, gün ya da periyodun belirlenmesidir. İncelenecek konu ile bağlantılı olarak eğer bu spesifik bir olay ise ya da şiddet, çevre, sağlık, terörizm, alkol ya da uyuşturucu kullanımı ile ilgili bir konu ise, bu konuların gündemde olduğu dönemler seçilmektedir. Burada olayın başlangıç ve bitiş tarihleri ile birlikte incelenecek dönemin bir tatil ile ya da dönemsel başka bir olayla çakışmamasına dikkat edilmektedir²⁷⁴. Bu çalışmada da, resmi olarak 27 Ekim 2003 günü faaliyete başlayan bireysel emeklilik sisteminin basında nasıl yer aldığı belirlenebilmesi amacıyla içerik analizi uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada uygulanan içerik analizine ilişkin kodlama formu ve uygulama şablonu Ek 3'te sunulmaktadır.

2.2 Evren ve Örneklem

İçerik analizi uygulamasının maliyet, kontrol ve etik zorunlulukları çerçevesinde uygulamanın gerçekleştirileceği zaman aralığının ve incelenecek gazetelerin belirlenmesi anlamında evren ve örneklem tanımlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Uygulamanın ilk evrenini incelenecek zaman aralığının belirlenmesi oluşturmaktadır. Çalışma konusu çerçevesinde bireysel emeklilik sisteminin başlangıç tarihinden itibaren, izleyen bir yıllık süre çalışmanın zaman aralığını oluşturmaktadır.

Bu süre içerisinde gazetelerin kesintisiz yayınlanmasına karşın, bireysel emeklilik sistemine yönelik Emeklilik Gözetim Merkezi (EGM) tarafından açıklanan gösterge niteliğindeki veriler daha farklı zaman aralıklarına sahiptir. Merkez tarafından ilk açıklanan veri sistemin başlangıç tarihinden 31 Aralık 2003 gününe kadarki gelişimi konu almaktadır. Dolayısıyla çalışmanın elde edilebilir verilerinden hareketle incelenebilecek ilk dönemini 27 Ekim-31 Aralık 2003 günleri arasındaki zaman aralığı oluşturmaktadır. Daha sonraki EGM verileri düzenli bir şekilde haftalık olarak açıklanmıştır. Dolayısıyla bu veriler aylık bazda bireysel emeklilik sisteminin gelişimini tanımlamak için olanaklı yapıdadır. Bu nedenle EGM'nin 31 Aralık 2003 gününden itibaren her Pazar günü açıkladığı verilerden, her ayın son Pazar gününe ait olanlar ilgili ayın gösterge verileri niteliğinde kabul edilmiştir.

---

²⁷⁴ Aynı, s. 101-104.

Sonuç olarak EGM'den elde edilen verilerin çalışmaya getirdiği sınırlılık çerçevesinde çalışmanın zaman aralığı 27 Ekim – 31 Aralık 2003 günleri arasında kapsayan ilk dönem ve ardından izleyen her ayın son Pazar gününe ait veriler şeklinde 31 Aralık 2004 tarihine kadarki süre şeklinde tanımlanmıştır.

Özet bir biçimde ifade edilecek olursa, çalışmanın zaman aralığını 27 Ekim 2003 günü ile 31 Aralık 2004 günü arasındaki süre oluşturmaktadır denilebilir.

Bireysel emeklilik sisteminin gelişimine yönelik veriler EGM'den elde edilirken, sistemin basındaki yansımalarına yönelik veriler de gerçekleştirilecek içerik analizi uygulaması çerçevesinde gazetelerden elde edilecektir. İçerik analizi uygulamasının ikinci adımı ise, tanımlanan tarihler arasında Türk basınına temsilen incelenecek gazetelerin belirlenmesidir.

Çalışmanın bireysel emeklilik sisteminin basında yer alış biçiminin ortaya konulmasına yönelik amaçları doğrultusunda basın evreni, yaygın gazeteler ile sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda incelenecek gazetelerin belirlenmesinde gazete okurlarının ideolojik tercihlerine dolayısı ile de gazetelerin yayın politikalarının bakış açısına öncelikle önem verilmiştir. Ardından seçilecek gazeteleri farkı sahipleri bulunması unsuru dikkate alınmıştır. Bu doğrultudaki değerlendirmeler çerçevesinde yargısal olarak bir ekonomi gazetesi olması bağlamında Dünya gazetesi ile yaygın günlük gazetelerden Cumhuriyet, Hürriyet, Sabah ve Zaman gazeteleri örneklem almaya uygun bulunmuştur.

İncelenen beş gazete araştırmanın yapıldığı dönemde, ülkede yayınlanan günlük toplam 36 gazetenin yüzde 14'ünü, ülkedeki günlük toplam gazete tirajının (4 milyon 650-700 bin) yaklaşık yüzde 30'unu ve beş farklı medya grubunu temsil etmektedir²⁷⁵. İncelenen Hürriyet, Sabah ve Zaman gazeteleri ülkenin en çok satan 2,3 ve 4. sıradaki gazeteleridir. Başta da ifade edildiği gibi Dünya gazetesi en fazla tiraja sahip ekonomi gazetesidir. Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinin ise birbirinden farklı okur profillerine sahip olduklarını söylemek mümkündür. Bu ifadeler, ayrı ayrı bu gazeteler hakkında bilgiler vererek de irdelenebilir.

---

²⁷⁵ Hesaplamalar için bkz. <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/article.php?sid=3498>. [24 Nisan 2005] ; <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/article.php?sid=3540>. [24 Nisan 2005] .

2.2.1 Cumhuriyet Gazetesi

Adını Atatürk'ün önerdiği Cumhuriyet Gazetesi, Kurtuluş Savaşı'nın ardından Cumhuriyet'in ilanından sonra, 7 Mayıs 1924'te Yunus Nadi tarafından yayınlanmaya başlamıştır²⁷⁶. İlk sayıda gazetenin amacı "Cumhuriyet'in temsilcisi ve koruyucusu, demokrasinin savunucusu" şeklinde tanımlanmıştır²⁷⁷. Yayın hayatına başladığı günden itibaren, Atatürk'ün gerçekleştirdiği devrimlerin savunucusu olan, devrim atılımlarından önce kamuoyu oluşturma çabalarına giren Cumhuriyet, bu hizmetleriyle, diğer basın ürünlerine de öncülük etmiştir²⁷⁸. Türk basın tarihinde fikir gazeteciliğinin önde gelen temsilcilerinden olan gazete, genç elemanların yetişmesinde bir okul olmuş, mesleğin en başarılı temsilcileri bu gazetenin çatısı altında toplanmışlardır²⁷⁹. 1960'lardan itibaren yayın politikalarında sol eğilimlerle dikkati çeken Cumhuriyet, halen sosyal demokrat okurlara seslenen niteliğini sürdürmektedir²⁸⁰. Gazetenin tirajı, çalışmaya konu alınan dönem başında 55-60 binli seviyelerde bulunmaktadır²⁸¹.

2.2.2 Dünya Gazetesi

Falih Rıfki Atay'ın başyazarlığında ciddi bir muhalefet gazetesi yaratmak amacıyla 1952'de yaşama geçirilen Dünya, bu tarihte daha çok bir fikir ve tartışma gazetesi kimliğindedir²⁸². 1970'lerde tiraj sorunları ile mücadele edildiği bir dönemde, Atay 1971'de ölümünde önce hisselerini Bedii Faik'e devretmiştir. Tiraj düşüşü devam

²⁷⁶ M.N. İnuğur, 1992, **a.g.e.**, s.64.

²⁷⁷ **Aynı**, s.66.

²⁷⁸ **Aynı**, s.70.

²⁷⁹ **Aynı**, s.70-71.

²⁸⁰ Nejdet Atabek, "Gündem Belirleme Modeli ve Enflasyon, Trafik ve Sosyal Güvenlik Konularındaki Gerçeklerle Medya ve Kamu Gündemlerinin Karşılaştırılması." (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997), s.164.

²⁸¹ Bkz. <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/article.php?sid=3498> [24 Nisan 2005] ;

<http://www.dorduncukuvvetmedya.com/article.php?sid=3540> [24 Nisan 2005] .

²⁸² İnuğur, 1992, **a.g.e.**, s. 449; Hıfzı Topuz, **Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi**. İkinci Baskı. (İstanbul: Gerçek Yayınevi 100 Soruda Dizisi: 36, 1996), s. 181.

ederken Faik, gazeteyi 1974'ün sonunda Ankaralı işadami İhsan Altinel'e satmıştır. İnşaattan turizme yatırımları bulunan İhsan Altinel Holding'in şirketlerinden biri duruma galen gazete²⁸³, daha çok magazine ağırlık verilerek renkli basılmaya başlanmış ve dönemin güçlü gazetelerinden Günaydın ile rekabet eder hale dönüşmüştür²⁸⁴.

Gazetenin yönetim kadrosu ile anlaşmazlıklar başlayınca, sansasyona dayalı habercilik ve tiraj sorunları, gazetenin Holding'e bağlı şirketlerin bir reklam aracı halinde kullanılmasını da beraberinde getirmiştir. Ekonomik krizden kurtulamayan gazete, daha sonra 1979'da bir takım arsalar karşılığı Hürriyet'in yönetimine geçmiştir.

12 Eylül 1980'den sonra yeni bir içerik kazanan gazete, Orhan Birgit yönetiminde bir yıl sürecek demokratik sol içerikli bir yayıncılık dönemine girmiştir. Ancak bu dönem de siyasi çevrelerin tepkileri ve yargılanmaları da beraberinde getirmiştir. 24 Ocak Kararları'nın ekonomiye ve toplumsal yaşama getirdiği yeniliklerin tartışıldığı bir ortamda Hürriyet Gazetesi Yayın Yönetmeni Nezh Demirkent'in önerileri doğrultusunda Dünya, o dönemde ekonomi haberciliği yapan Rapor'a benzer bir gazetecilik anlayışına bürünmüştür. Cahit Düzel'in üstlendiği bu dönüşüm programı çerçevesinde Dünya, "haber dünyasında ekonomiyi politika ile birleştirmek" amacıyla yayına koyulmuştur²⁸⁵. Bayiler yoluyla satış zorluğu nedeniyle Dünya, elden dağıtım zincirinin ilk örneğini vermiş ve ekonomiyle ilgili çevrelerin adreslerine doğrudan ulaştırılarak satışını gerçekleştirmiştir. 1981'de Hürriyet'ten ayrılan Demirkent, gazetenin imtiyaz sahibi olmuştur.

Financial Times, Le Suspension, Handelsblatt gibi yabancı yayınları örnek alan gazete, bağımsız ekonomi gazeteciliğine yönelme fikrini amaç olarak benimsemiştir²⁸⁶. 1984'te gazete Avrupa Ekonomi Basın Birliği'ne (UPEFE) üyelik hakkını elde eden ilk Türk ekonomi gazetesi olmuştur. 1988'de pembe kağıt ile baskıya geçen gazete, bir yıl sonra videoteks ekran gazeteciliği hizmetine başlamıştır. Bu nitelikleriyle Dünya, halen ekonomi alanında uzman gazeteci yetiştiren bir okul niteliği kazanmıştır²⁸⁷.

---

²⁸³ Topuz, **a.g.e.**, s. 182.

²⁸⁴ İnuğur, 1992, **a.g.e.**, s. 450.

²⁸⁵ **Aym**, s. 451.

²⁸⁶ **Aym**, s. 452.

²⁸⁷ Yüksel, 1999, **a.g.e.**, s. 198-199.

Demirkent'in 2001'de ölmesinin ardından gazetenin yönetimini, kızı Didem Ersinan Demirkent devralmıştır.

2.2.3 Hürriyet Gazetesi

“Günlük müstakil siyasi gazete” ifadesiyle, 1 Mayıs 1948'de gazeteci Sedat Simavi Hürriyet gazetesini yayınlamaya başlamıştır²⁸⁸. Gazete ile birlikte Türk basınında yeni bir çığır açılmış ve “bambaşka” bir gazete doğmuştur²⁸⁹. Simavi'ye göre tarafsızlık yerine, “müstakil” olmayı tercih eden gazete, halkın faydası için gereği halinde taraf tutacak, ancak müstakil olduğu için de tuttuğu tarafın aleti olmayacaktır²⁹⁰. Basına en modern baskı makinaları ile giren, haber fotoğraflarının değerlendirilmesi ve süslenmesi yeniliğini getiren Hürriyet, uzun ve ağır makaleciliği kaldırmış, en ağır siyasal ve toplumsal konuları halkın anlayacağı dille yansıtmaya ilkesini benimsemiş, okuyucunun hoşça vakit geçirmesini sağlamak amacıyla çizgi romanlara önem vererek, yüksek tirajlı gazeteciliğin de temelini atmıştır²⁹¹. Yenilikler diğer gazeteler tarafından yadırganmış ve Hürriyet için “gazeteli resim” eleştirilerinde bulunulmuştur²⁹². Ancak gazetenin tirajı bir kaç ay içinde onaltı binlere ulaşmıştır. 1948'de Londra Olimpiyatları'na yönelik haberlerin büyük fotoğraflarla işlenmesi tirajın rekor seviyeye, 51 binlere ulaşmasına neden olmuştur²⁹³. 1951'den sonra da gazetenin tirajı yüzbinleri aşmış ve daha sonraları yarım milyona ulaşmıştır.

1950'de Kore Savaşı'na gönderilen askerlerle birlikte Hürriyet, gönderdiği muhabirlerinin bol fotoğraflı haberleri ile konuyu işlerken, 1952'de iş politikası olaylarındaki yoğunluklu birlikte bu gelişmeleri en iyi biçimde okuyucuya aktaran gazete olmuştur²⁹⁴. İlk günden beri DP'yi destekleyen ve partinin kurucuları ile yakın ilişkiler içinde olan Simavi, Dışişleri Bakanlığı'nı eleştirmeye başlayınca ve Kıbrıs

²⁸⁸ **Aynı**, s. 194-195.

²⁸⁹ İnuğur, 1992, **a.g.e.**, s. 231; Topuz, **a.g.e.**, s. 103 ve 171-173.

²⁹⁰ İnuğur, 1992, **a.g.e.**, s. 232.

²⁹¹ **Aynı**, s. 233.

²⁹² **Aynı**, s. 233.

²⁹³ İnuğur, 1992, **a.g.e.**, s. 233; H. Topuz, **a.g.e.**, s. 103.

²⁹⁴ İnuğur, 1992, **a.g.e.**, s. 272.

olaylarındaki gelişmelerle birlikte hükümetle kurduğu ikili ilişkileri kopmuş ve hükümetle amansız bir mücadeleye girişmiştir²⁹⁵. Ancak Simavi, 1953'te ölüme yenik düşmüştür.

Erol Simavi'nin yönetimi tamamen ele almasıyla gazetede, 1986'da öğretim görevlisi Ertuğrul Özkök'ün "Babıali'ye paraşütle inmiş belki de tek genel yayın yönetmeni" sıfatıyla bu göreve getirilmesi ve 1989'da Rahmi Turan'ın bu görevi üstlenmesi ile doğan tepkiler (20 gazetecinin Güneş'e gitmesi) önemli olaylar olarak kayda geçmiştir²⁹⁶. Özkök daha sonra, 1990'da Genel Yayın Müdürü görevine gelmiş ve halen de bu görevini sürdürmektedir. Hürriyet'in 1993'te Cumhuriyet ile reklam pazarlama alanında işbirliği yaptığı da bilinmektedir²⁹⁷.

Gazetenin sermaye yapısı anlamında ise, gazeteci gelenek üzerine kurulan gazete bünyesinde, 1970'lerle birlikte ortaya çıkan Hürriyet Holding, Türk basın tarihinde ilk ve basın dışındaki alanlara da el atan ilk holding olmuştur²⁹⁸. Erol Simavi ve Sedat Simavi adına da iki de vakıf kurulmuştur. İlk olarak 1993'te hisselerinin yüzde 25'inin İktisat Bankası ile Show TV'nin sahibi Erol Aksoy'a satılmasının ardından, 1994 Temmuz'unda Holding'in tümü Aydın Doğan'ın eline geçmiştir²⁹⁹. Böylece Simavi ailesinin bağı kalmamıştır. Gazete şu anda Doğan grubunun "amiral" gazetesi konumundadır. Gazetenin günlük ortalama tirajı 490-500 bin seviyesindedir³⁰⁰.

Gazetenin siyasi görüşü anlamında ise Gündüz şöyle kaydetmektedir³⁰¹: "Ortanın biraz ağında, ancak çoğunlukla solunda geniş aralığa sahip bir kitle gazetesidir. Resmi ideolojiyle örtüşen anlayışları amaç alan bir yayın politikasıyla iki uç kanadın hemen ortasında laik, cumhuriyetçi bir noktada bulunmaktadır. Solun sağında bulunan milliyetçi bir gazete yorumu da yapılmaktadır."

²⁹⁵ Aynı, s. 272-273.

²⁹⁶ Sağnak, a.g.e., s. 64-65.

²⁹⁷ Hürriyet, 22 Haziran 1993.

²⁹⁸ Topuz, a.g.e., s. 171.

²⁹⁹ Aynı, s. 172.

³⁰⁰ Bkz. <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/article.php?sid=3498> [24 Nisan 2005] ;

<http://www.dorduncukuvvetmedya.com/article.php?sid=3540>. [24 Nisan 2005] .

³⁰¹ Mustafa Gündüz, **Basın ve Terör** (İzmir: Saray Kitabevleri, 1996), s. 97.

2.2.4 Sabah Gazetesi

22 Nisan 1985'te, İzmir'deki yerel gazete modelini (Yeni Asır) İstanbul'a taşımak isteyen Dinç Bilgin tarafından yayınlanmaya başlamıştır³⁰². Türk basının genç gazetelerinden olan Sabah Gazetesi, ilk yayın yönetmeni Rahmi Turan'ın bol fotoğraf kullanımı ve magazin haberciliğine verdiği ağırlık ve ucuz fiyatının da etkisiyle daha ilk günlerde 500 binli tirajlara ulaşmıştır³⁰³.

Turan'ın 1986'da gazeteden ayrılmasından sonra yönetim Zafer Mutlu ve ekibine geçmiş ve gazete tiraj arttırmak için ANAP'a muhalefet etmiştir³⁰⁴. 15 Şubat 1987'de rakibi Hürriyet'in tirajını geçen ve logosuna nazar boncuğu ekleyen gazete³⁰⁵, 1992'de de 4 bin lira fiyatla en pahalı gazete ünvanını almıştır³⁰⁶. Daha sonra fiyat indirimiyle basın tarihindeki yerini alan gazete, bayram gazetelerinin sona ermesinde³⁰⁷ ve lotaryacılık alanlarında pek çok öncülüğün de sahibi olmuştur. Mutlu, 1993 yılında bir röportajında gazetenin hedefinin "rakipsiz büyük basın grubu olmak" olduğunu açıklamıştır³⁰⁸.

Bilgin'in sahibi olduğu Etibank'ın Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmesinin ardından gazetenin yönetiminde değişim yaşanmıştır. Önce Turgay Ciner'e satılan gazete, daha sonra Çukurova Grubu, MV Holding ve Park Holding ortaklığından oluşan MTM konsorsiyumuna geçmiştir. Ancak Bilgin, bir süre sonra yeniden gazetenin yönetimini almıştır. Gazete, halen ülkenin en fazla satan gazeteleri arasındadır. Gazetenin günlük ortalama tirajı Hürriyet gazetesinin hemen ardından 390-400 binli seviyelerde bulunmaktadır³⁰⁹.

³⁰² Yüksel, 1999, **a.g.e.**, s. 195-197.

³⁰³ Metin Münir, **Sabah Olayı** (İstanbul: Altın Kitaplar, 1993), s. 84. Ayrıca bkz. Topuz, **a.g.e.**, s. 175.

³⁰⁴ Münir, **a.g.e.**, s. 147.

³⁰⁵ **Aynı**, s. 183.

³⁰⁶ **Aynı**, s. 148.

³⁰⁷ Sağnak, **a.g.e.**, s. 74).

³⁰⁸ **Barometre**, 5 Nisan 1993.

³⁰⁹ Bkz. <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/article.php?sid=3498>. [24 Nisan 2005] ;

<http://www.dorduncukuvvetmedya.com/article.php?sid=3540>. [24 Nisan 2005] .

2.2.4 Zaman Gazetesi

3 Kasım 1986 günü yayınlanmaya başlayan Zaman gazetesinin imtiyaz sahibi Gaye Matbaacılık, Sanayi ve Ticaret A.Ş. adına Alaeddin Kaya'dır³¹⁰. Gazetenin ilk sayısında "Yayıncının Notu" başlığıyla Fehmi Koru imzasıyla yayınlanan baş makalede "Zaman'ın yayın ilkeleri kısaca şöyle tanımlanmıştır: "Zaman'ı herkesin gazetesi yapmak arzusundayız. Kişileri yıpratmayı hedef alan, ilk duyduğumuzu yazan bir gazete olmayacağız. Müstehcenliğin azına bile müsamaha göstermeyecek, yalan haber ve sansasyona iltifat etmeyeceğiz. Mazlum insanların ve özgürlüklerin savunucusu olacak, nerede olumlu bir gelişme varsa, projektörümüzü oraya çevireceğiz."

Daha sonra ülkenin en çok satan gazeteleri arasında yer bulan Zaman'ın Samanyolu televizyonu ile birlikte Fethullah Hoca (Fethullah Gülen) ile yakın ilişkide olduğu kaydedilmektedir³¹¹. Gazetenin tirajı çalışmaya konu alınan dönemde (Haziran-Temmuz 2004), 380-400 bin seviyesindedir ve ülkenin en çok satan dördüncü gazetesi konumundadır³¹².

Sonuç olarak çalışmada, incelenen zaman aralığı olan 27 Ekim 2003 ve 31 Aralık 2004 tarihleri arasında yayınlanan Cumhuriyet, Dünya, Hürriyet, Sabah ve Zaman gazetelerinin sayıları ve bu süre içerisinde bireysel emeklilik sisteminin gelişimine yönelik EGM tarafından açıklanan resmi veriler araştırma sorularının yanıtlanması amacıyla uygulamaya konu edilmiştir.

---

³¹⁰ M.N. İnuğur, 1992, s.495.

³¹¹ Emin Çölaşan, "Medya Karteli, Kartel Medyası". **Hürriyet**, 23 Mayıs 1997.

³¹² Bkz. <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/article.php?sid=3498>. [24 Nisan 2005] .;

<http://www.dorduncukuvvetmedya.com/article.php?sid=3540>. [24 Nisan 2005] .

2.3 Veriler ve Toplanması

Araştırma amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için araştırma konusuyla ilgili yayınlar taranmış olup, bireysel emeklilik sistemi ve basında bireysel emeklilik sisteminin sunumu hakkındaki bilgiler içerik analizi uygulamasına konu edilmiştir.

Çalışmada, bireysel emeklilik sisteminin bir yıl içindeki gelişimi, Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Emeklilik Gözetim Merkezi tarafından açıklanan sözleşme sayısı, katılımcı sayısı, toplam fon büyüklüğü ve toplam katkı payı büyüklükleri ile ortaya konulmuştur.

Basında bireysel emeklilik sisteminin sunumu hakkında ise evren ve örneklem bölümünde tanımlandığı biçimde içerik analizi uygulamasına ilişkin veriler, 27 Ekim 2003 ile 31 Aralık 2004 tarihleri arasında yayınlanan Cumhuriyet, Dünya, Hürriyet, Sabah ve Zaman gazetelerinde yer alan bireysel emeklilik konusu ile ilgili haberler çerçevesinde değerlendirmeye alınmıştır.

2.4 Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Çalışmada, içerik analizi uygulaması ile elde edilen verilerin elektronik ortamda sosyal bilimler için istatistik programı olan SPSS ile işlenerek tablolaştırılması ve daha sonra yorumlanması hedeflenmiştir.

Verilerin çözümlenmesinde frekans ve yüzdelerden yararlanılmış, bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkilere ilişkin kararlarda istatistiksel ilişki testlerinden yararlanılmıştır. Tüm istatistiksel çözümlenelerde anlamlılık düzeyi ,05 olarak benimsenmiştir.

3. BULGULAR VE YORUM

Çalışmanın bulgu ve yorumlarına yer verilecek olan bu bölümünde, çalışmanın özetleneceği bir girişin ardından bireysel emeklilik sisteminin bir yılına ilişkin veriler, basında bireysel emeklilik sisteminin sunumu ve her ikisi arasındaki ilişki irdelenecektir.

3.1 Giriş

Çalışmanın “Bulgular ve Yorum” başlıklı bu bölümünde, veri toplama aracı yoluyla elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmeleri sonucunda elde edilen bulgulara ve bunların yorumlarına yer verilmektedir. Genel olarak bu bölüm üç ana başlıktan oluşmaktadır. Bireysel emeklilik sisteminin bir yılına ilişkin “resmi” veriler ve içerik analizine konu edilen gazetelerde bireysel emeklilik sisteminin bir yılı ayrı ayrı incelendikten sonra ikisi arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Bölüm sonunda ise bölümün özetine yer verilmiştir.

3.2 Bireysel Emeklilik Sisteminin Bir Yılı

Bireysel emeklilik sisteminin bir yıl içindeki gelişimi için başvurulabilecek en önemli ve en güvenilir kaynak, aynı zamanda “resmi” kaynak da olan Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Emeklilik Gözetim Merkezi’nin (EGM) verileridir. Merkez tarafından açıklanan sözleşme sayısı, katılımcı sayısı, toplam fon büyüklüğü ve toplam katkı payı büyüklükleri bireysel emeklilik sisteminin toplumda gördüğü ilgi düzeyinin belirlenmesi anlamında gösterge verileri olarak kullanılabilir nitelikte bulunmaktadır.

Bir kez daha tekrar etmek gerekirse, bireysel emeklilik sistemi 27 Ekim 2003’te faaliyete başlamıştır. EGM, sisteme ilişkin verileri belirli periyotlarla kamuoyuna

duyurmuştur. Merkez tarafından açıklanan veriler merkezin internetteki sitesinde şu adreste yayınlanmaktadır: <http://www.egm.org.tr/>

Söz konusu sitede, EGM tarafından açıklanan veriler toplam sözleşme sayısı, toplam katımcı sayısı, toplam katkı payı tutarı, toplam yatırıma yönlenen fon büyüklüğü, katılımcıların yaş dağılımı, sözleşmelerin grup ve bireysel bazda dağılımı, sözleşmelerin para birimine göre dağılımı, tahakkuk eden giriş aidatına göre sözleşme dağılımı, katkı paylarının ödeme periyoduna göre dağılımı, sözleşme sayısının ödeme periyoduna göre dağılımı gibi bilgileri içermektedir.

EGM'nin, sistemin ilk bir yılına ilişkin olarak verileri ilk olarak açıkladığı tarih, 31 Aralık 2003'tür. Daha sonra veriler, birer hafta ara ile ve Pazar günleri itibarıyla adı geçen sitede yayınlanmıştır.

Bireysel emeklilik sisteminin bir yılının konu alınacağı bu çalışmada söz konusu verilerin bir yıllık süre içerisinde yayınlanan bölümü araştırmaya konu edilecektir. Bu nedenle verilerin 31 Aralık 2004 gününe kadar geçen sürede yayınlanan bölümleri çalışmaya dahil edilecektir.

Çalışmanın tanımlanan ilk dönemini 27 Ekim – 31 Aralık 2003 günleri arasında geçen süre oluşturmaktadır. Bundan sonraki veriler düzenli bir şekilde haftalık gelişimi tanımladığı için her ayın son Pazar günü açıklanan veriler “bireysel emeklilik sisteminin aylık gelişimini tanımlayan” birer göstergesi verisi olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda toplam sözleşme sayısı, katılımcıların demografik özellikleri ve sistemde fona yönelmiş sözleşmelerin şirket bazında katkı payı, katılımcı ve sözleşme bilgilerine ilişkin veriler bu çalışmanın temel amaçları doğrultusunda gözden geçirilerek yeniden düzenlenmiştir.

3.2.1 Bireysel Emeklilik Fonlarına Yönlendirilmiş Sözleşmelere Yönelik Veriler

EGM tarafından internette http://www.egm.org.tr/BES_Temel_Goster_geler_07022005.xls adresinde yayınlanmakta olan veriler, çalışmanın temel konusunu oluşturan “toplumun bireysel emeklilik sistemine yönelik ilgisi” bağlamında ele

alınarak yeniden düzenlendiğinde toplam sözleşme sayısı, katılımcı sayısı ve toplam katkı payı tutarı bağlamında şekillendirilen tablo, haftalık bazda Ek 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1. Bireysel Emeklilik Fonlarına Yönlendirilmiş Sözleşmelere Yönelik Veriler

Tarih	FONA YÖNLENDİRİLMİŞ SÖZLEŞMELER (Toplam)		
	Sözleşme Sayısı	Katılımcı Sayısı	Toplam Katkı Payı Tutarı
31.12.2003	16.812	15.245	5.866.764.467.723
26.01.2004	29.049	27.403	10.981.315.668.785
23.02.2004	43.871	42.059	17.802.218.604.110
29.03.2004	73.181	71.015	28.549.514.900.541
26.04.2004	102.022	97.319	40.230.564.184.159
31.05.2004	130.161	124.900	57.554.482.164.058
28.06.2004	154.324	147.603	73.713.125.355.397
26.07.2004	177.939	170.310	91.669.677.588.776
27.08.2004	206.349	197.744	114.452.389.048.610
27.09.2004	233.199	223.576	146.374.033.694.825
25.10.2004	259.649	248.942	182.980.762.521.763
29.11.2004	291.736	279.782	226.565.345.665.213
31.12.2004	328.682	314.010	288.058.720.000.000
Tarih	FONA YÖNLENDİRİLMİŞ SÖZLEŞMELER (Aylık Katılım)		
	Sözleşme Sayısı	Katılımcı Sayısı	Toplam Katkı Payı Tutarı
31.12.2003	16812	15245	5866764467723
26.01.2004	12237	12158	5114551201062
23.02.2004	14822	14656	6820902935325
29.03.2004	29310	28956	10747296296431
26.04.2004	28841	26304	11681049283618
31.05.2004	28139	27581	17323917979899
28.06.2004	24163	22703	16158643191339
26.07.2004	23615	22707	17956552233379
27.08.2004	28410	27434	22782711459834
27.09.2004	26850	25832	31921644646215
25.10.2004	26450	25366	36606728826938
29.11.2004	32087	30840	43584583143450
31.12.2004	36946	34228	61493374334787

Çalışmada toplumun ve basının bireysel emeklilik sistemine duyduğu ilgi düzeyleri dönemler halinde karşılaştırılacağı için söz konusu veriler aşağıda Tablo 1’de aylık bazda yeniden uyarlanmıştır.

Tabloda sunulan verilere dikkat edildiğinde 27 Ekim 2003 günü faaliyete geçen bireysel emeklilik sistemine yıl sonuna kadar geçen sürede, eş deyişle 31 Aralık 2003 gününe dek toplam 15 bin 245 kişi katılmıştır. Birden çok sözleşme yaptıranlarla birlikte toplam sözleşme sayısı ise 16 bin 812 olarak gerçekleşmiştir. Bu katılımlarla sisteme giren toplam para miktarı 5 trilyon 866 milyar lirayı bulmuştur. İzleyen aylarda sisteme giren para miktarı katlanarak artarken, katılımcı sayısında da önemli oranda artış yaşanmıştır. Yıl sonu itibarıyla tabloya bakıldığında 31 Aralık 2004 günkü verinin toplam katılımcı sayısını 314 bin 10, bu katılımcılarla imzalanan sözleşme sayısının 328 bin 682 olduğu anlaşılmakta ve sisteme giren toplam para miktarının da 288 trilyonu aştığı dikkati çekmektedir.

Aylık bazda bakıldığında ise en çok katılımın hangi aylarda olduğunu görebilmek mümkündür. Buna göre tablonun alt kısmı incelendiğinde, Aralık 2004 öncesinde toplanan katkı payı tutarının önceki tüm aylardan daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte katılımcı sayısı ve sözleşme sayısı da bu dönemde yüksek çıkmaktadır. Diğer aylar bağlamında bir karşılaştırma yapıldığında ise en çok Mart, Nisan, Mayıs ve ardından Ağustos, Kasım ve Aralık aylarının sözleşme sayısı ve katılımcı sayısı bakımından dikkati çektiği anlaşılmaktadır. Katkı payı tutarı anlamında ise giderek artan bir eğilim ortaya çıkmaktadır.

3.2.2 Bireysel Emeklilik Sistemi Katılımcılarının Yaş Dağılımına İlişkin Veriler

Bireysel emeklilik sistemi katılımcılarının yaş grupları da EGM tarafından internette yayınlanmaktadır. http://www.egm.org.tr/BES_Temel_Gostergeler_07022005.xls adresinde yayınlanmakta olan veriler çalışmanın amaçlarına uygun biçimde “toplumun bireysel emeklilik sistemine ilgi düzeyini” ortaya koyacak nitelikte yeniden işlenmiştir. Söz konusu veriler haftalık bazda Ek 2’de yer almaktadır.

Çalışmada toplumun ve basının bireysel emeklilik sistemine duyduğu ilgi düzeyleri dönemler halinde karşılaştırılacağı için söz konusu veriler aşağıda Tablo 2’de aylık bazda yeniden uyarlanmıştır.

Tablo 2. Bireysel Emeklilik Sistemi Katılımcılarının Yaş Dağılımına İlişkin Veriler

KATILIMCILARIN YAŞ DAĞILIMI (Toplam)						
Tarih	25 yaş altı	25-34 yaş	35-44 yaş	45-55 yaş	56 yaş ve üzeri	TOPLAM
31.12.2003	827	5.342	4.998	3.723	355	15.245
26.01.2004	1.570	9.675	9.343	6.204	611	27.403
23.02.2004	2.490	15.355	14.534	8.821	859	42.059
29.03.2004	4.184	26.908	26.126	12.596	1.201	71.015
26.04.2004	6.001	37.935	35.641	16.242	1.500	97.319
31.05.2004	8.256	49.428	45.244	20.100	1.872	124.900
28.06.2004	10.090	59.368	52.948	23.069	2.128	147.603
26.07.2004	12.231	68.797	60.741	26.155	2.386	170.310
27.08.2004	15.211	80.732	69.684	29.442	2.675	197.744
27.09.2004	17.597	93.000	77.463	32.581	2.935	223.576
25.10.2004	19.953	103.633	85.873	36.207	3.276	248.942
29.11.2004	23.051	116.888	95.899	40.257	3.687	279.782
31.12.2004	27.302	131.907	106.110	44.558	4.133	314.010
KATILIMCILARIN YAŞ DAĞILIMI (Aylık Katılım Oranları)						
Tarih	25 yaş altı	25-34 yaş	35-44 yaş	45-55 yaş	56 yaş ve üzeri	TOPLAM
31.12.2003	827	5.342	4.998	3.723	355	15.245
26.01.2004	743	4333	4345	2481	256	12158
23.02.2004	920	5680	5191	2617	248	14656
29.03.2004	1694	11553	11592	3775	342	28956
26.04.2004	1817	11027	9515	3646	299	26304
31.05.2004	2255	11493	9603	3858	372	27581
28.06.2004	1834	9940	7704	2969	256	22703
26.07.2004	2141	9429	7793	3086	258	22707
27.08.2004	2980	11935	8943	3287	289	27434
27.09.2004	2386	12268	7779	3139	260	25832
25.10.2004	2356	10633	8410	3626	341	25366
29.11.2004	3098	13255	10026	4050	411	30840
31.12.2004	4251	15019	10211	4301	446	34228

Tablo'ya bakıldığında genel olarak 25-34 yaş aralığındaki kişilerin bireysel emeklilik sistemine daha çok ilgi duydukları ortaya çıkmaktadır. Sistemin başlangıcından itibaren izleyen bir yıl içerisinde bu yaş grubunun sistem içindeki payı her dönemde dikkati çekmektedir. Ardından 35-44 yaş grubu sisteme en çok ilgi duyan

ikinci yaş grubunu oluşturmaktadır. 31 Aralık 2004 itibarıyla sisteme kayıtlı 25-34 yaş grubundan toplam 131 bin 907 kişi bulunurken, 35-44 yaş grubundan da 106 bin 110 kişi bireysel emeklilik sistemine dahil olmuştur. Sisteme en az ilgi gösterenleri ise emeklilik yaşına yaklaştıkları kabul edilebilecek 56 yaş ve üzerindeki kişiler oluşturmaktadır.

Aylık bazda artış miktarlarına bakıldığında ise tablonun alt kısmında yer alan verilere göre, 56 yaş ve üzerinde düzenli bir artış aylar içerisinde diğer yaş gruplarına göre daha az hissedilmektedir. Başka bir deyişle, 56 yaş ve üzerinde doğrusal biçimde her ay artan bir katılımdan söz etmek mümkün görülmemektedir.

3.2.3 Bireysel Emeklilik Sisteminde Fona Yönelmiş Sözleşmelerin Şirket Bazında Katkı Payı, Katılımcı ve Sözleşme Bilgilerine İlişkin Veriler

Bireysel emeklilik sisteminde fona yönelmiş sözleşmelerin şirket bazında katkı payı, katılımcı ve sözleşme bilgilerine ilişkin veriler EGM tarafından internette yayınlanmaktadır. http://www.egm.org.tr/07.02_Sirket_siralamasi.xls adresinde haftalık bazda yayınlanan veriler çalışmanın amaçlarına uygun biçimde “toplumun bireysel emeklilik sistemine ilgi düzeyini” ortaya koyacak nitelikte yeniden işlenmiştir.

Çalışmada toplumun ve basının bireysel emeklilik sistemine duyduğu ilgi düzeyleri dönemler halinde karşılaştırılacağı için söz konusu veriler aşağıda Tablo 3’de aylık bazda yeniden uyarlanmıştır.

Genel olarak tabloya bakıldığında bireysel emeklilik sisteminin bir yılı içerisinde en fazla katılımcı sayısına ulaşan şirketin Yapı Kredi Emeklilik olduğu anlaşılmaktadır. 61 bin 404 katılımcıya ulaşan Yapı Kredi Emeklilik toplam 51 milyar 946 milyon YTL katkı payı tutarına erişmiştir. Ardından Ak Emeklilik 42 bin 905 katılımcı ile sözleşme imzalamış ve bu sözleşmelerle toplam 41 milyar 973 milyon YTL katkı payı toplamıştır. Dönem içerisinde, başlangıçta Commercial Union Hayat ve Emeklilik adlı şirket, Eylül ayında ad değişikliği ile Aviva Hayat ve Emeklilik adını almıştır. Bir yıllık süre içerisinde Başak Emeklilik ise 6 bin 758 katılımcı sayısı ile en az katılımcıya ulaşabilmiş şirket olmuştur.

Tablo 3. Bireysel Emeklilik Sisteminde Fona Yönelmiş Sözleşmelerin Şirket Bazında Katkı Payı, Katılımcı ve Sözleşme Bilgilerine İlişkin Veriler

31.12.2003			
Emeklilik Şirketi	Katkı Payı Tutarları (mio TRL)	Katılımcı Sayısı	Sözleşme Sayısı
Ak Emeklilik	1.331.287	3.145	3.203
Anadolu Hayat Emeklilik	1.347.371	3.114	3.131
Ankara Emeklilik	5.627	22	23
Başak Emeklilik	60.574	126	130
Commercial Union	90.882	68	68
Doğan Emeklilik	55.310	123	123
Garanti Emeklilik ve Hayat	1.386.542	2.975	3.127
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	332.590	615	619
Oyak Emeklilik	370.280	1.330	1.335
Vakıf Emeklilik	48.592	237	238
Yapı Kredi Emeklilik	837.709	3.490	4.815
Genel Toplam	5.866.764	15.245	16.812
26.01.2004			
Emeklilik Şirketi	Katkı Payı Tutarları (mio TRL)	Katılımcı Sayısı	Sözleşme Sayısı
Ak Emeklilik	2.037.717	5.321	5.418
Anadolu Hayat Emeklilik	2.131.910	4.867	4.901
Ankara Emeklilik	33.657	229	234
Başak Emeklilik	226.600	446	452
Commercial Union	478.262	780	783
Doğan Emeklilik	201.412	622	631
Garanti Emeklilik ve Hayat	2.463.633	4.837	4.917
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	575.396	1.346	1.393
Oyak Emeklilik	794.123	2.421	2.425
Vakıf Emeklilik	135.431	672	678
Yapı Kredi Emeklilik	1.903.175	5.862	7.217
Genel Toplam	10.981.316	27.403	29.049
23.02.2004			
Emeklilik Şirketi	Katkı Payı Tutarları (mio TRL)	Katılımcı Sayısı	Sözleşme Sayısı
Ak Emeklilik	3.558.680	8.053	8.233
Anadolu Hayat Emeklilik	3.166.651	7.103	7.144
Ankara Emeklilik	91.332	574	588
Başak Emeklilik	454.178	812	821

Commercial Union	1.288.781	2.137	2.149
Doğan Emeklilik	392.248	1.727	1.742
Garanti Emeklilik ve Hayat	3.436.877	6.599	6.719
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	903.970	2.209	2.220
Oyak Emeklilik	1.261.951	3.745	3.758
Vakıf Emeklilik	259.132	1.295	1.305
Yapı Kredi Emeklilik	2.988.419	7.805	9.192
Genel Toplam	17.802.219	42.059	43.871

29.03.2004

Emeklilik Şirketi	Katkı Payı Tutarları (mio TRL)	Katılımcı Sayısı	Sözleşme Sayısı
Ak Emeklilik	4.968.631	10.578	10.840
Anadolu Hayat Emeklilik	4.699.489	9.389	9.454
Ankara Emeklilik	262.062	2.390	2.425
Başak Emeklilik	800.245	1.281	1.306
Commercial Union	2.823.596	4.032	4.048
Doğan Emeklilik	665.885	3.214	3.261
Garanti Emeklilik ve Hayat	4.822.322	9.550	9.716
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	1.431.550	3.524	3.547
Oyak Emeklilik	2.191.997	5.790	5.822
Vakıf Emeklilik	1.089.255	9.766	9.850
Yapı Kredi Emeklilik	4.794.482	11.501	12.912
Genel Toplam	28.549.514	71.015	73.181

26.04.2004

Emeklilik Şirketi	Katkı Payı Tutarları (mio TRL)	Katılımcı Sayısı	Sözleşme Sayısı
Ak Emeklilik	7.063.797	14.857	17.353
Anadolu Hayat Emeklilik	5.937.216	11.186	11.264
Ankara Emeklilik	469.064	3.809	3.855
Başak Emeklilik	1.109.095	1.673	1.704
Commercial Union	4.357.018	5.647	5.669
Doğan Emeklilik	1.101.005	5.332	5.411
Garanti Emeklilik ve Hayat	6.252.880	12.344	12.562
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	2.125.252	5.492	5.549
Oyak Emeklilik	2.996.637	9.263	9.337
Vakıf Emeklilik	1.932.387	11.254	11.403
Yapı Kredi Emeklilik	6.886.213	16.462	17.915
Genel Toplam	40.230.564	97.319	102.022

31.05.2004

Emeklilik Şirketi	Katkı Payı Tutarları (mio TRL)	Katılımcı Sayısı	Sözleşme Sayısı
Ak Emeklilik	9.798.388	17.620	20.231
Anadolu Hayat Emeklilik	7.796.898	13.716	13.822
Ankara Emeklilik	746.441	5.252	5.419
Başak Emeklilik	1.636.437	2.310	2.350
Commercial Union	6.460.085	7.554	7.587
Doğan Emeklilik	1.885.792	6.780	6.888
Garanti Emeklilik ve Hayat	8.591.575	16.882	17.139
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	3.024.427	6.607	6.677
Oyak Emeklilik	4.389.135	11.564	11.680
Vakıf Emeklilik	3.038.703	13.521	13.712
Yapı Kredi Emeklilik	10.186.599	23.094	24.656
Genel Toplam	57.554.482	124.900	130.161

28.06.2004

Emeklilik Şirketi	Katkı Payı Tutarları (mio TRL)	Katılımcı Sayısı	Sözleşme Sayısı
Ak Emeklilik	12.632.852	20.675	24.153
Anadolu Hayat Emeklilik	9.295.568	15.592	15.722
Ankara Emeklilik	1.073.132	6.999	7.408
Başak Emeklilik	1.953.963	2.763	2.805
Commercial Union	8.329.016	8.961	9.010
Doğan Emeklilik	2.409.133	7.473	7.583
Garanti Emeklilik ve Hayat	10.746.991	19.498	19.888
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	3.816.196	7.522	7.632
Oyak Emeklilik	5.587.972	13.938	14.105
Vakıf Emeklilik	4.090.761	15.119	15.326
Yapı Kredi Emeklilik	13.777.542	29.063	30.692
Genel Toplam	73.713.126	147.603	154.324

26.07.2004

Emeklilik Şirketi	Katkı Payı Tutarları (mio TRL)	Katılımcı Sayısı	Sözleşme Sayısı
Ak Emeklilik	15.583.523	22.918	26.751
Anadolu Hayat Emeklilik	11.088.847	17.678	17.849
Ankara Emeklilik	1.389.527	8.310	8.917
Başak Emeklilik	2.412.435	3.217	3.273
Commercial Union	10.529.419	10.476	10.538
Doğan Emeklilik	3.055.753	8.218	8.342
Garanti Emeklilik ve Hayat	12.751.477	21.714	22.131

Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	4.776.467	8.728	8.866
Oyak Emeklilik	7.084.182	17.595	17.881
Vakıf Emeklilik	5.291.454	17.198	17.430
Yapı Kredi Emeklilik	17.706.594	34.258	35.961
Genel Toplam	91.669.678	170.310	177.939

27.08.2004

Emeklilik Şirketi	Katkı Payı Tutarları (mio TRL)	Katılımcı Sayısı	Sözleşme Sayısı
Ak Emeklilik	19.259.380	25.963	30.117
Anadolu Hayat Emeklilik	13.506.286	19.838	20.033
Ankara Emeklilik	1.986.123	10.999	11.897
Başak Emeklilik	3.004.757	3.835	3.901
Commercial Union	12.987.601	11.859	11.931
Doğan Emeklilik	3.962.547	9.685	9.822
Garanti Emeklilik ve Hayat	15.402.019	24.477	24.966
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	6.133.517	10.741	10.739
Oyak Emeklilik	8.789.057	20.954	21.412
Vakıf Emeklilik	6.516.051	19.051	19.313
Yapı Kredi Emeklilik	22.906.051	40.342	42.218
Genel Toplam	114.453.389	197.744	206.349

27.09.2004

Emeklilik Şirketi	Katkı Payı Tutarları (mio TRL)	Katılımcı Sayısı	Sözleşme Sayısı
Ak Emeklilik	23.568.448	29.621	34.002
Anadolu Hayat Emeklilik	18.550.057	22.157	22.404
Ankara Emeklilik	4.373.868	14.676	15.756
Aviva Hayat ve Emeklilik	17.338.155	13.290	13.375
Başak Emeklilik	3.794.520	4.781	4.860
Doğan Emeklilik	6.617.526	11.352	11.517
Garanti Emeklilik ve Hayat	17.978.607	27.100	27.674
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	7.543.569	12.252	12.489
Oyak Emeklilik	10.664.671	23.068	23.613
Vakıf Emeklilik	8.574.030	20.686	20.979
Yapı Kredi Emeklilik	27.370.582	44.593	46.530
Genel Toplam	146.374.033	223.576	233.199

25.10.2004

Emeklilik Şirketi	Katkı Payı Tutarları (mio TRL)	Katılımcı Sayısı	Sözleşme Sayısı
Ak Emeklilik	28.471.602	33.313	37.920
Anadolu Hayat Emeklilik	23.544.856	25.102	25.393
Ankara Emeklilik	4.664.345	14.943	16.065

Aviva Hayat ve Emeklilik	22.861.106	15.247	15.341
Başak Emeklilik	4.792.591	5.483	5.584
Doğan Emeklilik	8.663.593	12.844	13.042
Garanti Emeklilik ve Hayat	20.898.428	30.222	30.904
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	10.955.273	13.649	14.056
Oyak Emeklilik	12.829.694	25.716	26.467
Vakıf Emeklilik	11.229.707	22.023	22.364
Yapı Kredi Emeklilik	34.069.568	50.400	52.513
Genel Toplam	182.980.763	248.942	259.649

29.11.2004

Emeklilik Şirketi	Katkı Payı Tutarları (mio TRL)	Katılımcı Sayısı	Sözleşme Sayısı
Ak Emeklilik	34.478.948	38.554	43.470
Anadolu Hayat Emeklilik	28.380.775	28.237	28.583
Ankara Emeklilik	5.750.003	16.431	18.016
Aviva Hayat ve Emeklilik	30.823.832	17.226	17.330
Başak Emeklilik	6.081.328	6.192	6.301
Doğan Emeklilik	10.349.241	14.963	14.961
Garanti Emeklilik ve Hayat	24.919.898	33.247	34.019
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	14.089.583	15.654	16.161
Oyak Emeklilik	15.180.254	28.621	29.462
Vakıf Emeklilik	13.425.610	23.651	24.030
Yapı Kredi Emeklilik	43.085.874	57.006	59.403
Genel Toplam	226.565.346	279.782	291.736

31.12.2004

Emeklilik Şirketi	Katkı Payı Tutarları (YTL)	Katılımcı Sayısı	Sözleşme Sayısı
Ak Emeklilik	41.873.489	42.905	48.075
Anadolu Hayat Emeklilik	43.718.118	33.789	34.232
Ankara Emeklilik	6.901.830	18.064	19.969
Aviva Hayat ve Emeklilik	40.994.109	19.457	19.624
Başak Emeklilik	7.594.615	6.758	6.888
Doğan Emeklilik	12.506.637	16.947	16.961
Garanti Emeklilik ve Hayat	29.994.341	35.959	37.696
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	18.274.596	18.051	18.654
Oyak Emeklilik	18.093.579	34.952	36.446
Vakıf Emeklilik	16.160.638	25.724	26.145
Yapı Kredi Emeklilik	51.946.768	61.404	63.992
Genel Toplam	288.058.720	314.010	328.682

Sonuç olarak buraya kadar EGM tarafından açıklanan resmi veriler ışığında toplumun bireysel emeklilik sistemine duyduğu ilgi düzeyi üç ayrı tablo eşlinde tanımlanmaya çalışılmıştır. Bunlar ilk tabloda aylık bazda bireysel emeklilik sistemine katılan katılımcı sayısı, imzalanan sözleşme sayısı ve elde edilen toplam katkı payları bağlamında, ikinci tabloda katılımcıların yaş dağılımları bağlamında, üçüncü tabloda da bireysel emeklilik şirketlerinin performansı bağlamında ortaya konulmuştur. Bu üç gösterge, toplumun bireysel emeklilik sistemine duyduğu ilgi düzeyini belirlemesi açısından önemli bulunmaktadır.

Bundan sonraki başlık altında ise basının bireysel emeklilik sistemine duyduğu ilgi düzeyi içerik analizi uygulamasına dayanarak ortaya konulmaya çalışılacaktır. Daha sonra ise toplumun ve basının sisteme duyduğu ilgi düzeyleri tanımlanan göstergeler eşliğinde irdelenecek ve ilgi düzeyleri tanımlanmaya çalışılacaktır.

3.3 Basında Bireysel Emeklilik Sistemi

Basının bireysel emeklilik sistemine duyduğu ilgi düzeyinin belirlenebilmesi için çalışmada yöntem bölümünde tanımlanan içerik analizi uygulamasına gidilecektir. Yine yöntem bölümünde tanımlandığı gibi içerik analizi uygulaması, bireysel emeklilik sisteminin başlangıç tarihi olan 27 Ekim 2003 tarihinden başlatılarak, bir yılını tamamladığı 31 Aralık 2004 gününe kadar geçen süreyi kapsayacaktır. Zaman aralığının bu şekilde belirlenmesi, daha önce de yöntem bölümünde tanımlandığı gibi EGM'nin verileri ile uyumluluk göstermesi anlamında zorunlu görülmüştür. Dolayısıyla çalışmanın ilk zaman aralığını 27 Ekim -31 Aralık 2003 günleri arası oluşturacak, sonraki dönemde de 31 Aralık 2004 tarihine kadar EGM verilerindeki gibi aylık bazda değerlendirmeye gidilecektir. Bu değerlendirmedeki verilerin de EGM verileri ile uyum sağlaması için aylık veri düzenlemesi EGM verilerinin açıklandığı tarihler itibarıyla tanımlanacaktır. Yine yöntem bölümünde ifade edildiği gibi incelemeye alınan Cumhuriyet, Dünya, Hürriyet, Sabah ve Zaman gazeteleri içerik analizi uygulamasına konu edilecektir.

3.3.1 Yayınlanan Metin Sayısı

27 Ekim 2003 – 31 Aralık 2004 günleri arasında incelenen gazetelerde bireysel emeklilik sistemine yönelik toplam 202 haber ve köşe yazısı yayınlanmıştır. Bunların gazetelere göre dağılımı tablo 4’te sunulmaktadır.

Tablo 4. Yayınlanan Metin Sayısı

	Toplam	%
Dünya	114	56,4
Sabah	36	17,8
Hürriyet	31	15,3
Cumhuriyet	11	5,4
Zaman	8	4,0
Dünya gazetesi eki	2	1,0
Toplam	202	100,0

Tabloya göre yayınlanan haber ve köşe yazılarının yüzde 56,4’ü Dünya gazetesinde, yüzde 17,8’i Sabah gazetesinde, yüzde 15,3’ü de Hürriyet gazetesinde yer almıştır.

3.3.2 Yayınlanan Metinlerin Niteliği

İncelenen gazetelerde yayınlanan metinlerin nitelik ya da türleri anlamında bakıldığında, 202 yazının yüzde 73,8’ini haber metinlerinin, yüzde 15,3’ünü de köşe yazılarının oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5. Metinlerin Niteliği

	Toplam	%
Haber	149	73,8
Köşe Yazısı	31	15,3
Duyuru	12	5,9
Devam sayfası haberi	10	5,0
Toplam	202	100,0

Tablo 5'te de sunulduğu gibi geri kalan yazıların yüzde 5,9'u gazetenin iç sayfasında yayınlanan habere yönelik duyuru niteliği taşımakta, geriye kalan yüzde 5'i de devam sayfası haberi niteliğinde bulunmaktadır.

Gazeteler bazında metinlerin niteliklerine bakıldığında ise tablo 6'da sunulduğu gibi Dünya gazetesinde yayınlanan metinlerin yüzde 69,3'ünün haberler ve yüzde 20,2'sinin de köşe yazıları olduğu anlaşılmaktadır. En çok metnin yayınlandığı ikinci gazete olan Sabah'ta ise haberlerin oranı yüzde 97,2, köşe yazılarının oranı ise yüzde 2,8 şeklinde belirlenmektedir. En fazla metnin yayınlandığı üçüncü gazete Hürriyet gazetesinde ise haberler yüzde 74,2 ve köşe yazıları da yüzde 19,4'lük paya sahiptir.

Tablo 6. Gazeteler Bazında Metinlerin Niteliği

		Metinlerin Niteliği				Toplam
		Haber	Duyuru	Devam sayfası haberi	Köşe Yazısı	
Dünya	Toplam	79	7	5	23	114
	% Gazeteler	69,3%	6,1%	4,4%	20,2%	100,0%
	% Nitelik	53,0%	58,3%	50,0%	74,2%	56,4%
	% Toplam	39,1%	3,5%	2,5%	11,4%	56,4%
Hürriyet	Toplam	23	1	1	6	31
	% Gazeteler	74,2%	3,2%	3,2%	19,4%	100,0%
	% Nitelik	15,4%	8,3%	10,0%	19,4%	15,3%
	% Toplam	11,4%	,5%	,5%	3,0%	15,3%
Sabah	Toplam	35			1	36
	% Gazeteler	97,2%			2,8%	100,0%
	% Nitelik	23,5%			3,2%	17,8%
	% Toplam	17,3%			,5%	17,8%
Zaman	Toplam	5	1	1	1	8
	% Gazeteler	62,5%	12,5%	12,5%	12,5%	100,0%
	% Nitelik	3,4%	8,3%	10,0%	3,2%	4,0%
	% Toplam	2,5%	,5%	,5%	,5%	4,0%
Cumhuriyet	Toplam	7	2	2		11
	% Gazeteler	63,6%	18,2%	18,2%		100,0%
	% Nitelik	4,7%	16,7%	20,0%		5,4%
	% Toplam	3,5%	1,0%	1,0%		5,4%
Dünya gazetesi eki	Toplam		1	1		2
	% Gazeteler		50,0%	50,0%		100,0%
	% Nitelik		8,3%	10,0%		1,0%
	% Toplam		,5%	,5%		1,0%
Toplam	Toplam	149	12	10	31	202
	% Gazeteler	73,8%	5,9%	5,0%	15,3%	100,0%
	% Nitelik	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	73,8%	5,9%	5,0%	15,3%	100,0%

3.3.3 Yayınlanan Metinlerin Yayınlanma Tarihi

İncelenen gazetelerde bireysel emeklilik sistemi hakkındaki haberler ağırlıklı olarak sistemin devreye girdiği, eş deyişle başladığı günlerde yayınlanmıştır. 31 Aralık 2003 gününe dek yayınlanan metinlerin oranı yüzde 27,2 olarak belirlenmektedir. Bu rakamın yüksekliğinde bir başka etken olarak incelenen zaman aralığının diğer aylardan farklı olması da gösterilebilir. Çünkü çalışmanın ilk zaman dilimi 27 Ekim – 31 Aralık 2003 günleri arasını kapsamaktadır. Dolayısıyla iki aylık bir süre anlamına gelmektedir. Ancak yine de bu iki ayda yayınlanan metin sayısı ikiye bölüldüğünde ve diğer aylarla bir karşılaştırma yapıldığında yine yüksek görülmektedir. Çünkü 31 Aralık 2003'e dek 55 metin yayınlanmışken, ikinci sıradaki en çok metnin yayınlandığı ay olan Kasım 2004 döneminde yayınlanan metin sayısı 19'dur.

Tablo 7. Metinlerin Yayınlandığı Tarih

	Toplam	%
31 Aralık 2003	55	27,2
29 Kasım 2004	19	9,4
31 Mayıs 2004	18	8,9
23 Şubat 2004	17	8,4
29 Mart 2004	15	7,4
26 Temmuz 2004	14	6,9
27 Ağustos 2004	12	5,9
27 Eylül 2004	11	5,4
25 Ekim 2004	11	5,4
31 Aralık 2004	10	5,0
26 Nisan 2004	9	4,5
28 Haziran 2004	9	4,5
26 Ocak 2004	2	1,0
Toplam	202	100,0

Tablo 7'deki veriler incelendiğinde en az metnin Ocak, Haziran, Nisan, Aralık, Eylül ve Ekim aylarında yayınlandığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 8. Gazeteler Bazında Metinlerin Yayınlandığı Tarih

		GAZETE						Toplam
		Dünya	Hürriyet	Sabah	Zaman	Cumhr	Dünya eki	
31 Aralık 2003	Toplam	21	16	9	2	5	2	55
	% Tarih	38,2%	29,1%	16,4%	3,6%	9,1%	3,6%	100,0%
	% Gazete	18,4%	51,6%	25,0%	25,0%	45,5%	100,0%	27,2%
	% Toplam	10,4%	7,9%	4,5%	1,0%	2,5%	1,0%	27,2%
26 Ocak 2004	Toplam	2						2
	% Tarih	100,0%						100,0%
	% Gazete	1,8%						1,0%
	% Toplam	1,0%						1,0%
23 Şubat 2004	Toplam	11	2	2	1	1		17
	% Tarih	64,7%	11,8%	11,8%	5,9%	5,9%		100,0%
	% Gazete	9,6%	6,5%	5,6%	12,5%	9,1%		8,4%
	% Toplam	5,4%	1,0%	1,0%	,5%	,5%		8,4%
29 Mart 2004	Toplam	8	1	4	1	1		15
	% Tarih	53,3%	6,7%	26,7%	6,7%	6,7%		100,0%
	% Gazete	7,0%	3,2%	11,1%	12,5%	9,1%		7,4%
	% Toplam	4,0%	,5%	2,0%	,5%	,5%		7,4%
26 Nisan 2004	Toplam	8	1					9
	% Tarih	88,9%	11,1%					100,0%
	% Gazete	7,0%	3,2%					4,5%
	% Toplam	4,0%	,5%					4,5%
31 Mayıs 2004	Toplam	9	2	6		1		18
	% Tarih	50,0%	11,1%	33,3%		5,6%		100,0%
	% Gazete	7,9%	6,5%	16,7%		9,1%		8,9%
	% Toplam	4,5%	1,0%	3,0%		,5%		8,9%
28 Haziran 2004	Toplam	9						9
	% Tarih	100,0%						100,0%
	% Gazete	7,9%						4,5%
	% Toplam	4,5%						4,5%
26 Temmuz 2004	Toplam	11	1	2				14
	% Tarih	78,6%	7,1%	14,3%				100,0%
	% Gazete	9,6%	3,2%	5,6%				6,9%
	% Toplam	5,4%	,5%	1,0%				6,9%
27 Ağustos 2004	Toplam	9		2		1		12
	% Tarih	75,0%		16,7%		8,3%		100,0%
	% Gazete	7,9%		5,6%		9,1%		5,9%
	% Toplam	4,5%		1,0%		,5%		5,9%
27 Eylül 2004	Toplam	6	3	2				11
	% Tarih	54,5%	27,3%	18,2%				100,0%
	% Gazete	5,3%	9,7%	5,6%				5,4%
	% Toplam	3,0%	1,5%	1,0%				5,4%
25 Ekim 2004	Toplam	7		4				11
	% Tarih	63,6%		36,4%				100,0%
	% Gazete	6,1%		11,1%				5,4%
	% Toplam	3,5%		2,0%				5,4%
29 Kasım 2004	Toplam	7	3	3	4	2		19
	% Tarih	36,8%	15,8%	15,8%	21,1%	10,5%		100,0%
	% Gazete	6,1%	9,7%	8,3%	50,0%	18,2%		9,4%
	% Toplam	3,5%	1,5%	1,5%	2,0%	1,0%		9,4%
31 Aralık 2004	Toplam	6	2	2				10
	% Tarih	60,0%	20,0%	20,0%				100,0%
	% Gazete	5,3%	6,5%	5,6%				5,0%
	% Toplam	3,0%	1,0%	1,0%				5,0%
Toplam	Toplam	114	31	36	8	11	2	202
	% Tarih	56,4%	15,3%	17,8%	4,0%	5,4%	1,0%	100,0%
	% Gazete	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	56,4%	15,3%	17,8%	4,0%	5,4%	1,0%	100,0%

Gazeteler bazında metinlerin yayınlandığı tarih incelendiğinde Dünya gazetesinde yayınlanan metinlerin en çok incelenen dönem içinde, yukarıda da genel anlamda ifade edildiği gibi 31 Aralık 2003'e kadarki dönemde yayınlandığı ortaya çıkmaktadır. Tarihler arasında Dünya gazetesindeki metinlerin yüzde 18,4'ü, Hürriyet gazetesindeki metinlerin yüzde 51,6'sı ve Sabah gazetesindeki metinlerin yüzde 25'i bu dönemde yayınlanmıştır.

3.3.4 Yayınlanan Metinlerin Yayınlandığı Sayfa

İncelenen gazetelerde bireysel emeklilik sistemi hakkındaki haberler daha çok 17, 13, 12 gibi iç sayfalarda yayınlanmıştır. Bu sayfaların da ağırlıklı olarak gazetelerde ekonomi sayfalarına denk geldiğini söylemek mümkündür. Hemen bu sayfaların ardından en çok metnin yayınlandığı sayfa birinci sayfadır. Tablo 9'a göre birinci sayfada yayınlanan metinlerin oranı yüzde 8,4 olarak belirlenmektedir.

Tablo 9. Metinlerin Yayınlandığı Sayfa

	Toplam	%
17	62	30,7
13	23	11,4
12	17	8,4
1	15	7,4
11	14	6,9
10	11	5,4
7	10	5,0
19	9	4,5
2	7	3,5
9	7	3,5
15	6	3,0
8	5	2,5
4	3	1,5
18	3	1,5
5	2	1,0
6	2	1,0
14	2	1,0
20	2	1,0
16	1	,5
23	1	,5
Toplam	202	100,0

Tabloya göre metinlerin en az yayınlandığı sayfalar 4, 18, 5, 6, 14, 20, 16 ve 23. sayfalar şeklinde sıralanmaktadır. Bu sayfalarda üç ile bir arasında değişen sayıda metne rastlanılmıştır.

Gazeteler bazında bir değerlendirme yapıldığında ise sayfa numaralarını kendi arasında gruplandırmak daha anlamlı olabilecektir. Buna yönelik veriler tablo 10'da sunulmaktadır.

Tablo 10. Gazeteler Bazında Metinlerin Yayınlandığı Sayfa

		Sayfa No					Toplam
		Birinci sayfa	2-5 sayfalar	6-10. sayfalar	11-15. sayfalar	16 ve sonrası	
Dünya	Toplam	10	12	11	10	71	114
	% Gazeteler	8,8%	10,5%	9,6%	8,8%	62,3%	100,0%
	% Sayfa No	66,7%	100,0%	31,4%	16,1%	91,0%	56,4%
	% Toplam	5,0%	5,9%	5,4%	5,0%	35,1%	56,4%
Hürriyet	Toplam	1		9	15	6	31
	% Gazeteler	3,2%		29,0%	48,4%	19,4%	100,0%
	% Sayfa No	6,7%		25,7%	24,2%	7,7%	15,3%
	% Toplam	,5%		4,5%	7,4%	3,0%	15,3%
Sabah	Toplam			10	25	1	36
	% Gazeteler			27,8%	69,4%	2,8%	100,0%
	% Sayfa No			28,6%	40,3%	1,3%	17,8%
	% Toplam			5,0%	12,4%	,5%	17,8%
Zaman	Toplam	1		4	3		8
	% Gazeteler	12,5%		50,0%	37,5%		100,0%
	% Sayfa No	6,7%		11,4%	4,8%		4,0%
	% Toplam	,5%		2,0%	1,5%		4,0%
Cumhuriyet	Toplam	2			9		11
	% Gazeteler	18,2%			81,8%		100,0%
	% Sayfa No	13,3%			14,5%		5,4%
	% Toplam	1,0%			4,5%		5,4%
Dünya gazetesi eki	Toplam	1		1			2
	% Gazeteler	50,0%		50,0%			100,0%
	% Sayfa No	6,7%		2,9%			1,0%
	% Toplam	,5%		,5%			1,0%
Toplam	Toplam	15	12	35	62	78	202
	% Gazeteler	7,4%	5,9%	17,3%	30,7%	38,6%	100,0%
	% Sayfa No	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	7,4%	5,9%	17,3%	30,7%	38,6%	100,0%

Tabloya göre birinci sayfada yayınlanan metinlerin yüzde 66,7'si Dünya gazetesinde yayınlanmıştır. Dünya gazetesi içinde de birinci sayfada yayınlanan metinlerin oranı yüzde 8,8'dir. Hürriyet ve Sabah gazetelerinde yayınlanan metinler daha çok ekonomi sayfalarının da bulunduğu 11-15. sayfalar arasında yer almıştır.

3.3.5 Yayınlanan Metinlerin Sayfadaki Konumu

İncelenen gazetelerde yayınlanan metinlerin sayfadaki konumlarına ilişkin veriler tablo 11'de sunulmaktadır. Buna göre metinlerin genellikle sayfaların sol üst kısmında (yüzde 38,6) yayınlandığı ortaya çıkmaktadır. Bu kısım da bir gazetenin en önemli ya da en değerli metinlerinin bulunduğu yere işaret etmektedir.

Tablo 11. Metinlerin Sayfadaki Konumu

	Toplam	%
Sol üst	78	38,6
Sağ alt	59	29,2
Sağ üst	38	18,8
Sol alt	26	12,9
Manşet haber	1	,5
Toplam	202	100,0

Yine tabloya göre gazetelerde yer alan haberlerin ikinci sırada sağ alt kısımdan yayınlandığı anlaşılmaktadır. Burası da gazete sayfasının dördüncü önemlilikte görülen kısmıdır. Dolayısıyla diğer kısımlarına göre daha az önemli haberlerin yer aldığı kısmıdır. Metinlerin üçüncü olarak ağırlıklı yayınlandığı konum ise sağ üst kısmıdır. Bu da gazete sayfasının en değerli ikinci kısmı anlamına gelmektedir. Yayınlanan haberler arasında yine birisi manşetten verilmiştir. Bunun da anlamı birinci sayfada sol üst kısımdan yayınlanmasıdır.

Gazeteler bazında değerlendirildiğinde ise sayfanın en değerli yeri olan sol üstte yayınlanan metinlerin en çok Dünya (yüzde 52,6) ve Sabah (yüzde 21,8) gazetelerinde yayınlandığı ortaya çıkmaktadır. Ancak Dünya gazetesinde yayınlanan haberler en çok sayfanın sağ alt kısmında yer bulmuştur (yüzde 36,8).

Tablo 12. Gazeteler Bazında Metinlerin Sayfadaki Konumu

		Sayfadaki Konum					Toplam
		Sol üst	Sağ üst	Sol alt	Sağ alt	Manşet	
Dünya	Toplam	41	16	15	42		114
	% Gazete	36,0%	14,0%	13,2%	36,8%		100,0%
	% Konum	52,6%	42,1%	57,7%	71,2%		56,4%
	% Toplam	20,3%	7,9%	7,4%	20,8%		56,4%
Hürriyet	Toplam	11	9	3	8		31
	% Gazete	35,5%	29,0%	9,7%	25,8%		100,0%
	% Konum	14,1%	23,7%	11,5%	13,6%		15,3%
	% Toplam	5,4%	4,5%	1,5%	4,0%		15,3%
Sabah	Toplam	17	9	6	4		36
	% Gazete	47,2%	25,0%	16,7%	11,1%		100,0%
	% Konum	21,8%	23,7%	23,1%	6,8%		17,8%
	% Toplam	8,4%	4,5%	3,0%	2,0%		17,8%
Zaman	Toplam	3	2	1	1	1	8
	% Gazete	37,5%	25,0%	12,5%	12,5%	12,5%	100,0%
	% Konum	3,8%	5,3%	3,8%	1,7%	100,0%	4,0%
	% Toplam	1,5%	1,0%	,5%	,5%	,5%	4,0%
Cumhuriyet	Toplam	4	2	1	4		11
	% Gazete	36,4%	18,2%	9,1%	36,4%		100,0%
	% Konum	5,1%	5,3%	3,8%	6,8%		5,4%
	% Toplam	2,0%	1,0%	,5%	2,0%		5,4%
Dünya gazetesi eki	Toplam	2					2
	% Gazete	100,0%					100,0%
	% Konum	2,6%					1,0%
	% Toplam	1,0%					1,0%
Toplam	Toplam	78	38	26	59	1	202
	% Gazete	38,6%	18,8%	12,9%	29,2%	,5%	100,0%
	% Konum	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	38,6%	18,8%	12,9%	29,2%	,5%	100,0%

3.3.6 Yayımlanan Metinlerin Sayfada Kapladığı Alan

Metinlerin sayfada kapladığı alan da bir önemlilik göstergesi olarak ele alınabilmektedir. Bir gazetede bir konuda çıkan haber ya da köşe yazısının sayısı ve sayfadaki konumu kadar, o konuya ayrılan yer de konuya verilen önemin bir başka göstergesi olarak yorumlanabilmektedir. Bir konuya gazetede ne kadar yer ayrılıyorsa, o konunun gazete için o kadar önemli olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 13. Metinlerin Sayfada Kapladığı Alan

	Toplam	%
Çeyrek sf yarısı	92	45,5
Spot	61	30,2
Çeyrek sayfa	27	13,4
Yarım sayfa	18	8,9
Başlık	3	1,5
Tam sayfa	1	,5
Toplam	202	100,0

Tablo 13'e göre gazetelerde yayınlanan metinlerin yaklaşık yarısı (yüzde 45,5), çeyrek sayfanın yarısı büyüklüğünde yer almıştır. Bir gazete sayfası 64 birim büyüklüğünde hesaplanırsa, çeyrek sayfanın yarısı 8 birim şeklinde tanımlanabilmektedir. Bu da 1/8'i anlamına gelmektedir. Metinlerin yüzde 30,2'si de spot şeklinde yer almıştır. Bu da yaklaşık olarak bir sayfanın 16'da biri anlamına gelmektedir ki, sayfadaki en küçük birim olarak da ifade edilebilmektedir. Konuya yalnızca bir kez, bir gazetede tam sayfa yer ayrılmıştır. Sonuç olarak gazetelerin konuya ağırlıklı olarak büyük oranda, eş deyişle önemli bir biçimde yer ayırdıkları söylenememektedir.

Gazeteler bazında değerlendirildiğinde ise tablo 14'te de sunulduğu gibi Dünya gazetesinde yayınlanan haberlerin yüzde 48,2'si çeyrek sayfanın yarısı büyüklüğünde, Hürriyet gazetesinde yayınlanan haberlerin yüzde 51,6'sı spot şeklinde, Sabah gazetesinde yayınlanan haberlerin de yüzde 47,2'si yine çeyrek sayfanın yarısı şeklinde sayfada yer bulmuştur.

Tablo 14. Gazeteler Bazında Metinlerin Sayfada Kapladığı Alan

		Kapladığı Alan					Toplam	
		Başlık	Spot	Çeyrek yarısı	Çeyrek sayfa	Yarım sayfa		Tam sayfa
Dünya	Toplam	3	29	55	13	14		114
	% Gazete	2,6%	25,4%	48,2%	11,4%	12,3%		100,0%
	% Alan	100,0%	47,5%	59,8%	48,1%	77,8%		56,4%
	% Toplam	1,5%	14,4%	27,2%	6,4%	6,9%		56,4%
Hürriyet	Toplam		16	9	5	1		31
	% Gazete		51,6%	29,0%	16,1%	3,2%		100,0%
	% Alan		26,2%	9,8%	18,5%	5,6%		15,3%
	% Toplam		7,9%	4,5%	2,5%	,5%		15,3%
Sabah	Toplam		11	17	6	2		36
	% Gazete		30,6%	47,2%	16,7%	5,6%		100,0%
	% Alan		18,0%	18,5%	22,2%	11,1%		17,8%
	% Toplam		5,4%	8,4%	3,0%	1,0%		17,8%
Zaman	Toplam		1	3	3	1		8
	% Gazete		12,5%	37,5%	37,5%	12,5%		100,0%
	% Alan		1,6%	3,3%	11,1%	5,6%		4,0%
	% Toplam		,5%	1,5%	1,5%	,5%		4,0%
Cumhuriyet	Toplam		4	7				11
	% Gazete		36,4%	63,6%				100,0%
	% Alan		6,6%	7,6%				5,4%
	% Toplam		2,0%	3,5%				5,4%
Dünya gazetesi eki	Toplam			1			1	2
	% Gazete			50,0%			50,0%	100,0%
	% Alan			1,1%			100,0%	1,0%
	% Toplam			,5%			,5%	1,0%
Toplam	Toplam	3	61	92	27	18	1	202
	% Gazete	1,5%	30,2%	45,5%	13,4%	8,9%	,5%	100,0%
	% Alan	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	1,5%	30,2%	45,5%	13,4%	8,9%	,5%	100,0%

3.3.8 Yayınlanan Metinlerin Kaynağı

Haber kaynakları ve köşe yazılarının yazarlarının kim olduğuna ilişkin veriler tablo 15'te yer almaktadır. Tabloya göre toplam 202 metinde, metnin kaynağına ilişkin 235 kodlamada bulunulmuştur. Bunun anlamı, bir haber metninde birden çok kaynağın olabildiğidir. Ancak genel olarak tablodaki verilere göre haber metinlerinde ağırlıklı olarak haber kaynaklarının belirtilmediği anlaşılmaktadır. Haber metinlerinin yüzde 18,7'sinin haber kaynağının kim olduğu, bu metinlerde tanımlanmış değildir.

Tablo 15. Metinlerin Kaynağı

	Toplam	%
Belirtilmemiş	44	18,7
Anadolu Hayat ve Emeklilik	20	8,5
Ak Emeklilik	17	7,2
Hazine Müsteşarlığı	16	6,8
Noyan Doğan, Dünya gazetesi yazarı	16	6,8
Oyak Emeklilik	15	6,4
Garanti Emeklilik ve Hayat	12	5,1
Vakıf Emeklilik	11	4,7
Emeklilik Gözetim Merkezi	10	4,3
Başak Emeklilik	9	3,8
Koç Allianz Emeklilik	6	2,6
Yapı Kredi Emeklilik	6	2,6
Sermaye Piyasası Kurulu	5	2,1
Diğer	48	20,4
Toplam	235	100

Tabloya göre en çok haberi yayınlanan bireysel emeklilik şirketleri Anadolu Hayat ve Emeklilik (yüzde 8,5), Ak Emeklilik (yüzde 7,2) ve daha sonra Oyak Emeklilik (yüzde 6,4), Garanti Emeklilik ve Hayat (yüzde 5,1) ve Vakıf Emeklilik (yüzde 4,7) şeklinde sıralanmaktadır.

Haber metinlerine en çok kaynaklık eden bireysel emeklilik kurumları dışındaki kurumlar ise Hazine Müsteşarlığı (yüzde 6,8), Emeklilik Gözetim Merkezi (yüzde 4,3) ve Sermaye Piyasası Kurulu (yüzde 2,1) şeklinde sıralanmaktadır.

Öte yandan bireysel emeklilik konusunda en çok yazıyı Dünya gazetesi yazarlarından Noyan Doğan'ın yazdığını söylemek mümkündür. Doğan 16 metne kaynaklık etmektedir. Bu da bireysel emeklilik hakkında yazılan yazıların toplamı içinde yüzde 6,8'lik bir paya işaret etmektedir.

Tablo 16. Gazeteler Bazında Metinlerin Kaynağı

		Gazeteler						Toplam
		Dünya	Hürriyet	Sabah	Zaman	Cumhr	Dünya eki	
Hazine Müsteşarlığı	Toplam	9	6	1				16
	% Kaynak	56,3%	37,5%	6,3%				100,0%
	% Gazete	6,9%	16,2%	2,5%				6,8%
	% Toplam	3,8%	2,6%	,4%				6,8%
SPK	Toplam	2		2		1		5
	% Kaynak	40,0%		40,0%		20,0%		100,0%
	% Gazete	1,5%		5,0%		7,7%		2,1%
	% Toplam	,9%		,9%		,4%		2,1%
EGM	Toplam	5	2	1	1	1		10
	% Kaynak	50,0%	20,0%	10,0%	10,0%	10,0%		100,0%
	% Gazete	3,8%	5,4%	2,5%	8,3%	7,7%		4,3%
	% Toplam	2,1%	,9%	,4%	,4%	,4%		4,3%
Belirtilmemiş	Toplam	24	5	8	2	5		44
	% Kaynak	54,5%	11,4%	18,2%	4,5%	11,4%		100,0%
	% Gazete	18,3%	13,5%	20,0%	16,7%	38,5%		18,7%
	% Toplam	10,2%	2,1%	3,4%	,9%	2,1%		18,7%
Garanti Emeklilik ve Hayat	Toplam	4	4	2		2		12
	% Kaynak	33,3%	33,3%	16,7%		16,7%		100,0%
	% Gazete	3,1%	10,8%	5,0%		15,4%		5,1%
	% Toplam	1,7%	1,7%	,9%		,9%		5,1%
Ak Emeklilik	Toplam	8	1	4	2	2		17
	% Kaynak	47,1%	5,9%	23,5%	11,8%	11,8%		100,0%
	% Gazete	6,1%	2,7%	10,0%	16,7%	15,4%		7,2%
	% Toplam	3,4%	,4%	1,7%	,9%	,9%		7,2%
Anadolu Hayat ve Emeklilik	Toplam	12	2	5		1		20
	% Kaynak	60,0%	10,0%	25,0%		5,0%		100,0%
	% Gazete	9,2%	5,4%	12,5%		7,7%		8,5%
	% Toplam	5,1%	,9%	2,1%		,4%		8,5%
Oyak Emeklilik	Toplam	9	3	3				15
	% Kaynak	60,0%	20,0%	20,0%				100,0%
	% Gazete	6,9%	8,1%	7,5%				6,4%
	% Toplam	3,8%	1,3%	1,3%				6,4%
Koç Allianz Emeklilik	Toplam	3	3					6
	% Kaynak	50,0%	50,0%					100,0%
	% Gazete	2,3%	8,1%					2,6%
	% Toplam	1,3%	1,3%					2,6%
Başak Emeklilik	Toplam	7		1	1			9
	% Kaynak	77,8%		11,1%	11,1%			100,0%
	% Gazete	5,3%		2,5%	8,3%			3,8%
	% Toplam	3,0%		,4%	,4%			3,8%
Yapı Kredi Emeklilik	Toplam	3		3				6
	% Kaynak	50,0%		50,0%				100,0%
	% Gazete	2,3%		7,5%				2,6%
	% Toplam	1,3%		1,3%				2,6%
Noyan Doğan, Dünya gazetesi yazarı	Toplam	14					2	16
	% Kaynak	87,5%					12,5%	100,0%
	% Gazete	10,7%					100,0%	6,8%
	% Toplam	6,0%					,9%	6,8%
Vakıf Emeklilik	Toplam	6	1	4				11
	% Kaynak	54,5%	9,1%	36,4%				100,0%
	% Gazete	4,6%	2,7%	10,0%				4,7%
	% Toplam	2,6%	,4%	1,7%				4,7%
Diğer	Toplam	25	10	6	6	1		48
	% Kaynak	52,1%	20,8%	12,5%	12,5%	2,1%		100,0%
	% Gazete	19,1%	27,0%	15,0%	50,0%	7,7%		20,4%
	% Toplam	10,6%	4,3%	2,6%	2,6%	,4%		20,4%
Toplam	Toplam	131	37	40	12	13	2	235
	% Kaynak	55,7%	15,7%	17,0%	5,1%	5,5%	,9%	100,0%
	% Gazete	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	55,7%	15,7%	17,0%	5,1%	5,5%	,9%	100,0%

Tabloda, anlamlılık oluşturabilmek için en az 5 kez bir metne kaynaklık eden kurum ya da kişilerin adlarına yer verilmiştir. 4 ve daha az değinilen kategoriler “diğer” şeklinde kodlanmıştır. İçerik analizi uygulama şablonunda toplam 47 kaynak kişi ya da kurumun adına yer verilmiştir. Bunlar, ekte yer alan içerik analizi kodlama formunda tanımlanmıştır.

Öte yandan gazeteler bazında yukarıda ele alınan en çok değinilen kaynaklar değerlendirildiğinde, Tablo 16’da sunulduğu gibi, kaynağı belirtilmeyen metinlerin en çok Dünya gazetesinde yayınlandığı (yüzde 22,6) anlaşılmaktadır. Birçok kaynağa da ağırlıklı olarak bu gazetede yer verildiği belirlenmektedir. Gazetede ki metin sayısının diğerlerine oranla daha fazla olması bu sonucu ortaya çıkarmaktadır. Tabloda “diğer” kategorisi tanımlanmamıştır.

3.3.8 Yayınlanan Metinlerde Adı Geçen Şirketler

Yayınlanan haber metni ve köşe yazılarında adı geçen bireysel emeklilik şirketlerine ilişkin bulgular tablo 17’de sunulmaktadır. Buna göre bir metinde birden çok şirketten söz edildiği durum da dikkate alındığında, incelenen 202 metin içerisinde, bu kategoride toplam 270 kodlamada bulunulmuştur. Bulgular bu metinler içinde ağırlıklı olarak hiçbir emeklilik şirketinin adından söz edilmediğini ortaya koymaktadır. İncelenen metinlerin 42’sinde hiçbir şirketin adından söz edilmemektedir. Yine incelenen metinlerin 28’inde de bireysel emeklilik şirketlerinden genel olarak söz edilmekte, hiçbir şirketin adına vurguda bulunulmamaktadır. Dolayısıyla haberler ve köşe yazılarında ağırlıklı olarak emeklilik şirketlerinin adları anılmadan konudan söz edildiği anlaşılmaktadır.

Tablo 17. Metinlerde Adı Geçen Şirketler

	Toplam	%
Hiçbiri	42	15,6
Anadolu Hayat	29	10,7
Genel	28	10,4
Ak Emeklilik	26	9,6
Vakıf Emeklilik	21	7,8
Başak Emeklilik	20	7,4
Garanti Emeklilik	20	7,4
Tüm şirketler	19	7,0
Oyak Emeklilik	18	6,7
Yapı Kredi Emeklilik	17	6,3
Koç Allianz Emeklilik	12	4,4
Aviva Emeklilik	7	2,6
Ankara Emeklilik	6	2,2
Doğan Emeklilik	5	1,9
Toplam	270	100,0

Haber ve köşe yazılarında en çok adı geçen şirketlerin başında ise Anadolu Hayat Emeklilik gelmektedir. Toplam 29 kez bu şirketinden adından söz edilmiştir. Şirket adlarına yönelik tüm değinmeler içinde Anadolu Hayat Emeklilik'in payı yüzde 10,7 şeklinde belirlenmektedir. Ardından Ak Emeklilik (yüzde 10,4), Vakıf Emeklilik (yüzde 9,6) ve Başak Emeklilik (yüzde 7,8) en çok adından söz edilen şirketler şeklinde sıralanmaktadır. Metinlerin 19'unda ise (yüzde 7) tüm şirketlerin adı verilerek konu ele alınmaktadır.

Öte yandan hangi şirketlerin hangi gazetelerde adının daha çok anıldığına bakıldığında ise Dünya gazetesinde Başak Emeklilik (yüzde 11,1), Anadolu Hayat (yüzde 10,4), Vakıf Emeklilik (yüzde 9) ve Ak Emeklilik (yüzde 8,3) ilk sıralarda yer almaktadır. Gazetenin genel olarak şirketlerin adını vermediği haberlerin oranı yüzde 12,5 ve tüm şirketlerin adını verdiği haberlerin oranı da yüzde 9 şeklinde ortaya çıkmaktadır. Tablo 10 diğer gazetelerde de hangi şirketlere yönelik değinmelerde bulunulduğu göstermektedir.

Tablo 18. Gazeteler Bazında Metinlerde Adı Geçen Şirketler

		Gazeteler						Toplam
		Dünya	Hürriyet	Sabah	Zaman	Cumhr	D. Eki	
Ak Emeklilik	Toplam	12	3	6	2	3		26
	% Şirketler	46,2%	11,5%	23,1%	7,7%	11,5%		100,0%
	% Gazeteler	8,3%	6,3%	12,8%	16,7%	17,6%		9,6%
	% Toplam	4,4%	1,1%	2,2%	,7%	1,1%		9,6%
Anadolu Hayat	Toplam	15	3	10		1		29
	% Şirketler	51,7%	10,3%	34,5%		3,4%		100,0%
	% Gazeteler	10,4%	6,3%	21,3%		5,9%		10,7%
	% Toplam	5,6%	1,1%	3,7%		,4%		10,7%
Ankara Emeklilik	Toplam	3	2		1			6
	% Şirketler	50,0%	33,3%		16,7%			100,0%
	% Gazeteler	2,1%	4,2%		8,3%			2,2%
	% Toplam	1,1%	,7%		,4%			2,2%
Aviva Emeklilik	Toplam	6	1					7
	% Şirketler	85,7%	14,3%					100,0%
	% Gazeteler	4,2%	2,1%					2,6%
	% Toplam	2,2%	,4%					2,6%
Başak Emeklilik	Toplam	16	2	1	1			20
	% Şirketler	80,0%	10,0%	5,0%	5,0%			100,0%
	% Gazeteler	11,1%	4,2%	2,1%	8,3%			7,4%
	% Toplam	5,9%	,7%	,4%	,4%			7,4%
Doğan Emeklilik	Toplam	3	2					5
	% Şirketler	60,0%	40,0%					100,0%
	% Gazeteler	2,1%	4,2%					1,9%
	% Toplam	1,1%	,7%					1,9%
Garanti Emeklilik	Toplam	6	5	4	2	3		20
	% Şirketler	30,0%	25,0%	20,0%	10,0%	15,0%		100,0%
	% Gazeteler	4,2%	10,4%	8,5%	16,7%	17,6%		7,4%
	% Toplam	2,2%	1,9%	1,5%	,7%	1,1%		7,4%
Koç Allianz Emeklilik	Toplam	5	5	2				12
	% Şirketler	41,7%	41,7%	16,7%				100,0%
	% Gazeteler	3,5%	10,4%	4,3%				4,4%
	% Toplam	1,9%	1,9%	,7%				4,4%
Oyak Emeklilik	Toplam	9	4	4		1		18
	% Şirketler	50,0%	22,2%	22,2%		5,6%		100,0%
	% Gazeteler	6,3%	8,3%	8,5%		5,9%		6,7%
	% Toplam	3,3%	1,5%	1,5%		,4%		6,7%
Vakıf Emeklilik	Toplam	13	3	5				21
	% Şirketler	61,9%	14,3%	23,8%				100,0%
	% Gazeteler	9,0%	6,3%	10,6%				7,8%
	% Toplam	4,8%	1,1%	1,9%				7,8%
Yapı Kredi Emeklilik	Toplam	5	5	4	1	2		17
	% Şirketler	29,4%	29,4%	23,5%	5,9%	11,8%		100,0%
	% Gazeteler	3,5%	10,4%	8,5%	8,3%	11,8%		6,3%
	% Toplam	1,9%	1,9%	1,5%	,4%	,7%		6,3%
Tüm şirketler	Toplam	13	2	1	1	2		19
	% Şirketler	68,4%	10,5%	5,3%	5,3%	10,5%		100,0%
	% Gazeteler	9,0%	4,2%	2,1%	8,3%	11,8%		7,0%
	% Toplam	4,8%	,7%	,4%	,4%	,7%		7,0%
Genel	Toplam	18	5	1	1	2	1	28
	% Şirketler	64,3%	17,9%	3,6%	3,6%	7,1%	3,6%	100,0%
	% Gazeteler	12,5%	10,4%	2,1%	8,3%	11,8%	50,0%	10,4%
	% Toplam	6,7%	1,9%	,4%	,4%	,7%	,4%	10,4%
Hiçbiri	Toplam	20	6	9	3	3	1	42
	% Şirketler	47,6%	14,3%	21,4%	7,1%	7,1%	2,4%	100,0%
	% Gazeteler	13,9%	12,5%	19,1%	25,0%	17,6%	50,0%	15,6%
	% Toplam	7,4%	2,2%	3,3%	1,1%	1,1%	,4%	15,6%
Toplam	Toplam	144	48	47	12	17	2	270
	% Şirketler	53,3%	17,8%	17,4%	4,4%	6,3%	,7%	100,0%
	% Gazeteler	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100%	100,0%
	% Toplam	53,3%	17,8%	17,4%	4,4%	6,3%	,7%	100,0%

3.3.9 Yayınlanan Metinlerde Değınilen Temalar

İncelenen haber ve köşe yazılarında değınilen temalar tablo 19’da sunulmaktadır. Buna göre incelenen 202 metinde toplam 307 temaya değınıldığı belirlenmiştir. Değınilen temaların başında emeklilik şirketlerinin faaliyetlerine yönelik anlatımlar (yüzde 24,8) ilk sırada yer almaktadır. Sözleşme ve katılımcı sayısı ile fon büyüklüğüne yönelik anlatımlar ise ikinci sırada (yüzde 13,4) en çok değınilen temayı oluşturmaktadır. Üçüncü sırada ise toplumun bireysel emeklilik sistemine gösterdiği ilgi düzeyine yönelik anlatımlar (yüzde 10,4) yer almaktadır.

Tablo 19. Metinlerde Değınilen Temalar

	Toplam	%
Emeklilik şirketlerinin faaliyetlerine yönelik anlatımlar	76	24,8
Sözleşme ve katılımcı sayısı ile fon büyüklüğüne yönelik anlatımlar	41	13,4
Toplumun bireysel emeklilik sistemine gösterdiği ilgi düzeyine yönelik anlatımlar	32	10,4
Hayat sigortalarının bireysel emeklilik sistemine aktarılması ile hayat sigortası-bireysel emeklilik sistemi ilişkisine yönelik anlatımlar	24	7,8
Vergi avantajlarına yönelik anlatımlar	21	6,8
Bireysel emeklilik sisteminin özelliklerine yönelik anlatımlar	16	5,2
Bireysel emeklilik sisteminin faaliyete geçmesine yönelik anlatımlar	15	4,9
Bireysel emeklilik sisteminin birinci yılını doldurmasına yönelik anlatımlar	13	4,2
Sistemin güvenilirliğine yönelik anlatımlar	10	3,3
Bireysel emeklilik sistemiyle ilgili yayınlara yönelik anlatımlar	8	2,6
Diğer	51	16,6
Toplam	307	100

Yukarıdaki tabloda, anlamlı sayılabilecek nitelikte, haber ve köşe yazılarında en çok değınilen ilk 10 konuya yer verilmiştir. Diğer konular ise “diğer” kategorisi altında tablolaştırılmıştır. Ancak içerik analizi kodlama formunda 24 tema yer almıştır. Bunlar, ekte verilen formda tanımlanmaktadır.

Öte yandan yukarıdaki tabloda yer alan temalara ilişkin gazeteler bazında bir değerlendirme yapıldığında ise tablo 20'deki verilere ulaşılmaktadır.

Tabloya göre metinlerde yer alan ilk 10 temanın gazeteler bazında dağılımı, Dünya gazetesinde yayınlanan metinlerin çokluğu nedeniyle ağırlıklı olarak bu gazeteye işaret etmektedir. Örneğin en çok değinilen konu olan bireysel emeklilik şirketlerinin faaliyetlerine yönelik anlatımlar Dünya gazetesindeki değinmelerin yüzde 36,3'ünü oluşturmaktadır. Toplumun bireysel emeklilik sistemine gösterdiği ilgi düzeyi konusunda ise en çok haberi Sabah gazetesi yapmıştır (yüzde 31,3).

Sonuç olarak buraya kadar gazetelerde yayınlanan bireysel emeklilik sistemi hakkındaki haberlerin sayısı, yayınlandıkları tarihlere göre dağılımı, nitelikleri, sayfadaki konumları ve büyüklükleri, metin içeriklerinde yer alan kaynaklar, adı geçen şirketler ve ele alınan konular tanımlanmıştır. Bundan sonraki başlık altında ise bireysel emeklilik sistemine toplumda duyulan ilgi düzeyi ile basında duyulan ilgi düzeyi arasındaki ilişki sorgulanmaya çalışılacaktır.

Tablo 20. Gazeteler Bazında Metinlerde Değınilen Temalar

		Gazeteler						Toplam
		Dünya	Hürriyet	Sabah	Zaman	Cumhr	D.eki	
Bireysel emeklilik sisteminin faaliyete geçmesine yönelik anlatımlar	Toplam	6	3	1	1	2	2	15
	% Tema	40,0%	20,0%	6,7%	6,7%	13,3%	13,3%	100,0%
	% Gazete	3,5%	7,0%	1,9%	7,1%	9,5%	50,0%	4,9%
	% Toplam	2,0%	1,0%	,3%	,3%	,7%	,7%	4,9%
Emeklilik şirketlerinin faaliyetlerine yönelik anlatımlar	Toplam	53	4	17	1	1		76
	% Tema	69,7%	5,3%	22,4%	1,3%	1,3%		100,0%
	% Gazete	30,6%	9,3%	32,7%	7,1%	4,8%		24,8%
	% Toplam	17,3%	1,3%	5,5%	,3%	,3%		24,8%
Bireysel emeklilik sisteminin özelliklerine yönelik anlatımlar	Toplam	6	3	3	1	2	1	16
	% Tema	37,5%	18,8%	18,8%	6,3%	12,5%	6,3%	100,0%
	% Gazete	3,5%	7,0%	5,8%	7,1%	9,5%	25,0%	5,2%
	% Toplam	2,0%	1,0%	1,0%	,3%	,7%	,3%	5,2%
Toplumun ilgi düzeyine yönelik anlatımlar	Toplam	9	7	10	1	5		32
	% Tema	28,1%	21,9%	31,3%	3,1%	15,6%		100,0%
	% Gazete	5,2%	16,3%	19,2%	7,1%	23,8%		10,4%
	% Toplam	3%	2,3%	3,3%	,3%	1,6%		10,4%
Bireysel emeklilik sistemiyle ilgili yayınlara yönelik anlatımlar	Toplam	4	1	2	1			8
	% Tema	50,0%	12,5%	25,0%	12,5%			100,0%
	% Gazete	2,3%	2,3%	3,8%	7,1%			2,6%
	% Toplam	1,3%	,3%	,7%	,3%			2,6%
Sözleşme ve katılımcı sayısı ile fon büyüklüğüne yönelik anlatımlar	Toplam	26	8	3	1	3		41
	% Tema	63,4%	19,5%	7,3%	2,4%	7,3%		100,0%
	% Gazete	15,0%	18,6%	5,8%	7,1%	14,3%		13,4%
	% Toplam	8,5%	2,6%	1,0%	,3%	1,0%		13,4%
Vergi avantajlarına yönelik anlatımlar	Toplam	14	2	5				21
	% Tema	66,7%	9,5%	23,8%				100,0%
	% Gazete	8,1%	4,7%	9,6%				6,8%
	% Toplam	4,6%	,7%	1,6%				6,8%
Sistemin güvenilirliğine yönelik anlatımlar	Toplam	7	1	2				10
	% Tema	70,0%	10,0%	20,0%				100,0%
	% Gazete	4,0%	2,3%	3,8%				3,3%
	% Toplam	2,3%	,3%	,7%				3,3%
Hayat sigortası-bireysel emeklilik sistemi ilişkisine yönelik anlatımlar	Toplam	16	2	1	3	2		24
	% Tema	66,7%	8,3%	4,2%	12,5%	8,3%		100,0%
	% Gazete	9,2%	4,7%	1,9%	21,4%	9,5%		7,8%
	% Toplam	5,2%	,7%	,3%	1,0%	,7%		7,8%
Bireysel emeklilik sisteminin birinci yılını doldurmasına yönelik anlatımlar	Toplam	5		4	1	3		13
	% Tema	38,5%		30,8%	7,7%	23,1%		100,0%
	% Gazete	2,9%		7,7%	7,1%	14,3%		4,2%
	% Toplam	1,6%		1,3%	,3%	1,0%		4,2%
Diğer	Toplam	27	12	4	4	3	1	51
	% Tema	52,9%	23,5%	7,8%	7,8%	5,9%	2,0%	100,0%
	% Gazete	15,6%	27,9%	7,7%	28,6%	14,3%	25,0%	16,6%
	% Toplam	8,8%	3,9%	1,3%	1,3%	1,0%	,3%	16,6%
Toplam	Toplam	173	43	52	14	21	4	307
	% Tema	56,4%	14,0%	16,9%	4,6%	6,8%	1,3%	100,0%
	% Gazete	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	56,4%	14,0%	16,9%	4,6%	6,8%	1,3%	100,0%

3.4 Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım Düzeyi İle Basında Duyulan İlgil Düzeyinin Karşılaştırılması

EGM tarafından yayınlanan resmi veriler bireysel emeklilik sisteminin toplumda bulunduğu yankıyı, eş deyişle bireysel emeklilik sistemine karşı toplumun duyduğu ilgi düzeyini ortaya koymaktadır. Basının bireysel emeklilik sistemine karşı gösterdiği ilgi düzeyi de içerik analizi uygulamasına dayalı olarak incelenen Cumhuriyet, Dünya, Hürriyet, Sabah ve Zaman gazetelerinde konuya verilen ilgi düzeyi çerçevesinde tanımlanmıştır. Bu başlık altında söz konusu göstergeler arasındaki ilişki düzeyi istatistiksel biçimde sorgulanarak anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığı incelenecektir.

3.4.1 Katılımcı Sayısı, Sözleşme Sayısı ve Toplam Katkı Payları ile Gazetelerde Yayınlanan Metin Sayısı Arasındaki İlişki

Çalışmanın amaçları doğrultusunda, öncelikle, geçtiğimiz bir yıl içerisinde katılımcı sayısı, sözleşme sayısı ve toplam katkı paylarına ilişkin veriler gazetelerde yer alan haber sayısı ile karşılaştırılabilmektedir. Böylece toplumun bireysel emeklilik sistemine gösterdiği ilgi düzeyinin üç ayrı göstergesi olarak katılımcı sayısı, sözleşme sayısı ve toplam ödenen katkı payı tutarlarının aylık bazda toplamları ile o dönemlerde gazetelerde yayınlanan haber ve köşe yazılarının sayıları arasında bir ilişki olup olmadığı sorgulanabilecektir. Bu doğrultuda, EGM'den elde edilen aylık verilerin tarihleri ile gazetelerde yayınlanan aylık verilerin tarihleri birbirine uyarlanarak toplam 13 döneme ait aylık bazda toplamları içeren veri tablosu oluşturulmuş ve bunlar arasındaki ilişki düzeyi SPSS'te sorgulanmıştır. Pearson korelasyon sonuçları tablo 21'de sunulmaktadır.

Tablo 21. Katılımcı Sayısı, Sözleşme Sayısı ve Toplam Katkı Payları ile Gazetelerde Yayınlanan Metin Sayısı Arasındaki İlişki Düzeyi (Korelasyon Katsayıları)

	Sözleşme sayısı	Katılımcı sayısı	Katkı payı	Metin sayısı
Sözleşme sayısı	1,000	,995**	,759**	-,231
Katılımcı sayısı	,995**	1,000	,745**	-,257
Katkı payı	,759**	,745**	1,000	-,226
Metin sayısı	-,231	-,257	-,226	1,000

** . p<0,01; N=13

Bulgular sözleşme sayısı, katılımcı sayısı ve katkı payı tutarları ile gazetelerde yayınlanan metinlerin sayısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığını hatta ters ya da zıt yönlü bir ilişkiden söz edilebileceğini ($r=0,-231$) ortaya koymaktadır. Başka bir deyişle, bireysel emeklilik sistemine giriş oranı ile gazetelerde yayınlanan haberlerin oranı arasında aylık bazda bir değerlendirme yapıldığında anlamlı bir ilişkiden söz etmemin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Hatta sözleşme sayısı, katılımcı sayısı ve katkı payı tutarlarında aylık bazda artışlar olurken, sistem hakkında yapılan haberlerin sayısında azalma olduğu, dolayısıyla ters yönlü bir dağılımın ortaya çıktığı ifade edilebilmektedir. Bu doğrultuda haber sayısının ötesinde haberlerin sayfadaki konumu, sayfada kapladığı alan ya da büyüklüklerine ilişkin verilerin de anlamlı çıkmayacağı söylenebilir.

3.4.2 Katılımcıların Yaş Dağılımı ile Metin Sayısı Arasındaki İlişki

Bulguların değerlendirildiği çalışmanın ikinci adımında, katılımcıların yaş dağılımı ile haber sayısı ve büyüklükleri arasında herhangi bir ilişkinin olup olmadığı sorgulanmaktadır. Burada da EGM verilerine göre, incelenen 13 dönem boyunca emeklilik sistemine katılanların yaş dağılımları ile aynı dönemlere ait emeklilik sistemi hakkında çıkan metinlerin sayısı arasındaki ilişki irdelenmektedir. Buna yönelik olarak SPSS'ten elde edilen Pearson korelasyon katsayılarına ilişkin bulgular tablo 22'de sunulmaktadır.

Tablo 22. Katılımcıların Yaş Dağılımı ile Metin Sayısı Arasındaki İlişki Düzeyi (Korelasyon Katsayıları)

	25 yas altı	25-34 yas	35-44 yas	45-55 yas	56 ve üzeri	Metin
25 yas altı	1,000	,909**	,697**	,642*	,606*	-,289
25-34 yas	,909**	1,000	,893**	,698**	,553*	-,312
35-44 yas	,697**	,893**	1,000	,728**	,554*	-,263
45-55 yas	,642*	,698**	,728**	1,000	,925**	,293
56 ve üzeri	,606*	,553*	,554*	,925**	1,000	,283
Metin	-,289	-,312	-,263	,293	,283	1,000

** . p<0,01 ; N=13

* . p<0,05

Bulgular katılımcıların yaş dağılımı ile gazetelerde bireysel emeklilik sistemi hakkında yayınlanan metin sayısı arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını ortaya koymaktadır. Hatta kimi yaş gruplarında bu ilişkinin yönü ters ya da zıt yönlüdür. Örneğin 25 yaş altının katılımında ($r=-0,289$); 25-34 yaş arasının katılımında ($r=-0,312$) ve 35-44 yaş arasındaki katılımında ($r=-0,263$) bu ters yönlülük tespit edilebilmektedir. Ancak 45 ve üzeri yaş grubunda ilişkinin yönü pozitif dönmektedir. Yine de anlamlı bir ilişkiden söz edilememektedir. Dolayısıyla bu farklılıkları gazete haberleri ile ilişkilendirmek de doğrudan anlamlı ve açıklayıcı nitelikte bulunmamaktadır.

3.4.3 Şirket Performansları ile Metin Sayısı Arasındaki İlişki

Üçüncü adımda, tüm bireysel emeklilik şirketlerinin katılımcılarına yönelik verilerle, bu şirketlere yönelik haber sayısı arasındaki ilişki irdelenmeye çalışılacaktır. Toplam 11 bireysel emeklilik şirketinin incelenen tüm dönem içindeki katkı payı tutarları, katılımcı sayısı ve sözleşme sayısı ile bu şirketlere ait gazetelerde yayınlanan metin sayısı karşılaştırılacaktır. Buna ilişkin SPSS'ten elde edilen Pearson korelasyon katsayılarına ilişkin bulgular tablo 23'te sunulmaktadır.

**Tablo 23. Şirket Performansları ile Metin Sayısı
Arasındaki İlişki Düzeyi (Korelasyon Katsayıları)**

	Katkı payı	Katılımcı sayısı	Sözleşme sayısı	Metin sayısı
Katkı payı	1,000	,767**	,758**	,407
Katılımcı sayısı	,767**	1,000	,997**	,442
Sözleşme sayısı	,758**	,997**	1,000	,446
Metin sayısı	,407	,442	,446	1,000

** · $p < 0,01$; $N=11$

Tabloya göre bireysel emeklilik şirketleri bazında bir karşılaştırma yapıldığında genel olarak şirketlerin sahip oldukları katkı payı, katılımcı sayısı ve sözleşme sayısı ile incelenen dönem içinde yayınlanan haber ve köşe yazısı sayısı arasında anlamlı bir ilişkiden söz edilemediği ortaya çıkmaktadır. Ancak yine de bunlar arasındaki ilişki düzeyinin pozitif yönlü olduğunu belirtmek gereklidir ($r=0,407$).

3.5 Özet

Uygulama bölümünde öncelikle bireysel emeklilik sistemine yönelik gerçek yaşam göstergeleri de denilebilecek Emeklilik Gözetim Merkezi'nden elde edilen "resmi" verilerden yararlanılmıştır. Elde edilen ilk gösterge aylık bazda bireysel emeklilik sistemine yönelik sözleşme sayısı, katılımcı sayısı ve katkı payı tutarından oluşmaktadır. İkinci gösterge ise bu verilere göre katılımcıların yaş dağılımlarını ortaya koymaktadır. Üçüncü gösterge ise emeklilik şirketleri bazında yine sözleşme sayısı, katılımcı sayısı ve katkı payı tutarlarından oluşmaktadır. Bu üç gösterge ayrı ayrı tablolaştırılarak SPSS'te konunun basındaki göstergeleri ile karşılaştırılmak üzere veri haline getirilmiştir.

Bireysel emeklilik sisteminin basında yer alış biçimini tanımlamak üzere çalışmada yayınlanan metin sayısı, metinlerin niteliği, metinlerin yayınlandığı tarih, yayınlandığı sayfa, sayfadaki konumu, kapladığı alan, metin içeriklerinde değinilen kaynaklar, adı geçen şirketler ve işlenen temalar ayrı ayrı ele alınmıştır.

Bireysel emeklilik sistemine katılım düzeyi ile basında konunun yer alış biçimi arasındaki ilişki düzeyi de SPSS'te değerlendirilmiştir. Bu bağlamda öncelikle katılımcı

sayısı, sözleşme sayısı ve toplam katkı payı ile gazetelerde yayınlanan metinlerin sayısı arasındaki ilişki sorgulanmıştır. Elde edilen bulgular bu yönde bir ilişkiyi söz edilemeyeceğini ortaya koymuştur. Katılımcıların yaş dağılımı ile de gazetelerde yayınlanan metinler arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Aynı şekilde şirketlerin performansları ile de gazetelerde o şirketler hakkında yayınlanan metinler arasında da anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Sonuç olarak gazetelerde bireysel emeklilik sistemi hakkındaki metinlerin sayısı başlangıçtan sonraki ilk yıl içinde giderek azalırken, bireysel emeklilik sistemine katılım giderek yoğunluk kazanmıştır. Ancak yine de ters yönlü anlamlı bir ilişkiyi de söz etmek mümkün olamamaktadır.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Çalışmanın sonuç ve tartışma kısmına bu başlık altında yer verilecektir.

4.1 Sonuç

Bu çalışmada, ülkenin önemli sorunlarından birisi olarak sosyal güvenlik sorununa ek bir destek sağlanması amacıyla 27 Ekim 2003 günü uygulamaya konan bireysel emeklilik sistemi ele alınarak, sistemin ülkenin sorunlarına duyarsız kalmaması beklenen basında gördüğü ilgi düzeyi ile toplumun sisteme gösterdiği ilgi düzeyi arasındaki ilişki sorgulanmaktadır. Başka bir ifadeyle bu çalışmada, bireysel emeklilik sisteminin basında yer alış biçimi, toplumun sisteme katılım düzeyi ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Bireysel emeklilik sisteminin faaliyete geçtiği ilk bir yılının sorgulandığı çalışmada, basının bireysel emeklilik sistemine gösterdiği ilgi düzeyinin bir göstergesi olarak, bireysel emeklilik sistemi hakkında gazetelerde yayınlanan metinler ele alınmış; toplumun bireysel emeklilik sistemine gösterdiği ilgi düzeyinin bir göstergesi olarak da, Emeklilik Gözetim Merkezi'nin açıkladığı resmi veriler kullanılmıştır.

Çalışmada temel olarak amaç sorularında da ifade edildiği gibi bireysel emeklilik sisteminin geçen bir yıl içerisinde nasıl bir gelişim gösterdiği, katılımcı sayısı, sözleşme sayısı ve katkı payı tutarları, sisteme katılanların yaş gruplarına göre dağılımları ve bireysel emeklilik şirketlerinin bir yıllık performansları sisteme yönelik anlatımlar içinde ifade edilmiştir.

Çalışmada bireysel emeklilik sisteminin basında nasıl yer bulduğu sorusu içerik analizi uygulamasına dayalı olarak yanıtlanmıştır. Bu bağlamda da bireysel emeklilik sistemi hakkında gazetelerde yayınlanan metin sayısı, bu metinlerin hangi sayfada yayınlandığı, yayınlandığı sayfadaki konumu, büyüklüğü ve metin içeriklerinde

değınilen kaynak kişi ve kurumlar, metin içeriklerinde adı geçen bireysel emeklilik şirketleri ile metin içeriklerinde değınilen temalar ayrı ayrı kodlanmıştır.

Bireysel emeklilik sistemine katılım oranları ile gazetelerde bireysel emeklilik sistemi hakkında yayınlanan metinlerine yönelik oranlar ise istatistiksel biçimde değerlendirilerek yorumlanmıştır. Özetle, elde edilen bulgular söz konusu büyüklükler arasında anlamlı bir ilişkinin kurulamadığını ortaya koymaktadır.

Öte yandan çalışma yöntemi hakkında bilgi verilecek olursa, çalışmada kuramsal ereve literatür taramasına dayalı olarak ele alınmıştır. Bu anlamda iletişim, kitle iletişimi ve işlevleri, haber ve habercilik, sosyal güvenlik sorunu ve bireysel emeklilik sistemi tanımlanarak, Türkiye’de sosyal güvenlik sistemi ve bireysel emeklilik sistemine ilişkin ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın uygulamaya dayalı boyutunda ise bireysel emeklilik sisteminin bir yıllık görünümünü tanımlayan Emeklilik Gözetim Merkezi’nin verileri ile karşılaştırılmak üzere konunun gazetelerdeki sunumunu ortaya çıkarmak üzere içerik analizi uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın zaman aralığı olarak, EGM’den elde edilen verilerle de uyumlu bir şeklide çalışmanın incelenecek zaman dilimleri belirlenmiştir. Sistemin uygulamaya konulduğu 27 Ekim 2003 gününden 31 Aralık 2003 gününe kadar geçen süre çalışmanın ilk zaman dilimini oluşturmuş, daha sonraki aylarda da aylık bazda veriler tablolaştırılmıştır. Böylece, EGM’den elde edilen verilerin çalışmaya getirdiği sınırlılık çerçevesinde, çalışmanın zaman aralığı 27 Ekim – 31 Aralık 2003 günleri arasını kapsayan ilk dönem ve ardından izleyen her ayın son Pazar gününe ait veriler şeklinde, 31 Aralık 2004 tarihine kadarki süre şeklinde tanımlanmıştır.

Çalışmanın bireysel emeklilik sisteminin basında yer alış biçiminin ortaya konulmasına yönelik amaçları doğrultusunda basın evreni, günlük yaygın gazeteler ile sınırlandırılmış, gazetelerin sahiplik yapısı, okur profillerinin yapısı ve tiraj durumlarına bakılarak yargısal biçimde bir ekonomi gazetesi olması bağlamında Dünya gazetesi ile yaygın günlük gazetelerden Cumhuriyet, Hürriyet, Sabah ve Zaman gazeteleri rneklemlenmiştir.

Kuramsal bölümde ele alındığı gibi 27 Ekim 2003 günü faaliyete geçen bireysel emeklilik sistemine yıl sonuna kadar geçen sürede, eş deyişle 31 Aralık 2004 günkü veriler itibarıyla, toplam katılımcı sayısı 314 bin, bu katılımcılarla imzalanan sözleşme

sayısı 328 bin ve sisteme giren toplam para miktarı da 288 trilyonu aşmaktadır. Genel olarak 25-34 yaş aralığındaki kişilerin bireysel emeklilik sistemine daha çok ilgi duydukları ortaya çıkmaktadır. Sisteme en az ilgi gösterenleri ise emeklilik yaşına yaklaştıkları kabul edilebilecek 56 yaş ve üzerindeki kişiler oluşturmaktadır. Genel olarak bireysel emeklilik sisteminin bir yılı içerisinde en fazla katılımcı sayısına ulaşan şirketin Yapı Kredi Emeklilik olduğu anlaşılmaktadır. 61 bin 404 katılımcıya ulaşan Yapı Kredi Emeklilik toplam 51 milyar 946 milyon YTL katkı payı tutarına erişmiştir.

İçerik analizi uygulamasından elde edilen bulgular ele alındığında ise, 27 Ekim 2003 – 31 Aralık 2004 günleri arasında incelenen gazetelerde bireysel emeklilik sistemine yönelik toplam 202 metin, eş deyişle haber, köşe yazısı, spot ya da başlık yayınlanmıştır. Bunların yarından fazlası (yüzde 56,4'ü) Dünya gazetesinde yayınlanırken, Sabah ve Hürriyet gazeteleri onu izlemiştir.

İncelenen gazetelerde yayınlanan metinlerin nitelik ya da türleri anlamında bakıldığında, bunların yüzde 73,8'ini haber metinlerinin, yüzde 15,3'ünü de köşe yazılarının oluşturduğu anlaşılmaktadır.

İncelenen gazetelerde bireysel emeklilik sistemi hakkındaki haberler ağırlıklı olarak sistemin devreye girdiği, eş deyişle başladığı günlerde yayınlanmıştır. 31 Aralık 2003 gününe dek yayınlanan metinlerin oranı yüzde 27,2 olarak belirlenmektedir.

İncelenen gazetelerde bireysel emeklilik sistemi hakkındaki haberler daha çok 17, 13, 12 gibi iç sayfalarda yayınlanmıştır. Bu sayfaların da ağırlıklı olarak gazetelerde ekonomi sayfalarına denk geldiğini söylemek mümkündür. Hemen bu sayfaların ardından en çok metnin yayınlandığı sayfa, birinci sayfadır.

İncelenen gazetelerde yayınlanan metinlerin sayfadaki konumları incelendiğinde, metinlerin genellikle sayfaların sol üst kısmında (yüzde 38,6) yayınlandığı ortaya çıkmaktadır. Bu kısım da bir gazetenin en önemli ya da en değerli metinlerinin bulunduğu yere işaret etmektedir.

Haber kaynakları ve köşe yazılarının yazarlarının kim olduğuna ilişkin veriler incelendiğinde ise, haber metinlerinde ağırlıklı olarak haber kaynaklarının belirtilmediği anlaşılmaktadır. Haber metinlerinin yüzde 18,7'sinin haber kaynağının kim olduğu, bu metinlerde tanımlanmış değildir.

Yayınlanan haber metni ve köşe yazılarında adı geçen bireysel emeklilik şirketlerine ilişkin bulgular, bu metinler içinde ağırlıklı olarak hiçbir emeklilik şirketinin adından söz edilmediğini ortaya koymaktadır. İncelenen metinlerin 42'sinde hiçbir şirketin adından söz edilmemektedir. Yine incelenen metinlerin 28'inde de bireysel emeklilik şirketlerinden genel olarak söz edilmekte, hiçbir şirketin adına vurguda bulunulmamaktadır. Dolayısıyla haberler ve köşe yazılarında ağırlıklı olarak emeklilik şirketlerinin adları anılmadan konudan söz edildiği anlaşılmaktadır. Haber ve köşe yazılarında en çok adı geçen şirketlerin başında ise Anadolu Hayat Emeklilik gelmektedir. Şirket adlarına yönelik tüm değinmeler içinde Anadolu Hayat Emeklilik'in payı yüzde 10,7 şeklinde belirlenmektedir. Ardından Ak Emeklilik, Vakıf Emeklilik ve Başak Emeklilik en çok adından söz edilen şirketler şeklinde sıralanmaktadır.

İncelenen haber ve köşe yazılarında değinilen temaların başında emeklilik şirketlerinin faaliyetlerine yönelik anlatımlar (yüzde 24,8) ilk sırada gelmektedir. Sözleşme ve katılımcı sayısı ile fon büyüklüğüne yönelik anlatımlar ise ikinci sırada (yüzde 13,4) en çok değinilen temayı oluşturmaktadır. Üçüncü sırada ise toplumun bireysel emeklilik sistemine gösterdiği ilgi düzeyine yönelik anlatımlar (yüzde 10,4) yer almaktadır.

Bireysel emeklilik sistemine yönelik katkı düzeyine yönelik EGM verileri ile içerik analizi uygulamasından elde edilen gazetelerin konuya gösterdikleri ilgi düzeyinin bir göstergesi olarak metin sayısı arasındaki ilişki düzeyi istatistiksel biçimde sorgulanmıştır. Bu doğrultuda sözleşme sayısı, katılımcı sayısı ve katkı payı tutarları ile gazetelerde yayınlanan metinlerin sayısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığını hatta ters ya da zıt yönlü bir ilişkiden söz edilebileceğini ($r=0,-231$) ortaya çıkarmıştır. Başka bir deyişle, bireysel emeklilik sistemine giriş oranı ile gazetelerde yayınlanan haberlerin oranı arasında aylık bazda bir değerlendirme yapıldığında anlamlı bir ilişkiden söz etmemin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca katılımcıların yaş dağılımı ile gazetelerde bireysel emeklilik sistemi hakkında yayınlanan metin sayısı arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı da istatistiksel biçimde tanımlanmıştır. Öte yandan bireysel emeklilik şirketleri bazında bir karşılaştırma yapıldığında, genel olarak şirketlerin sahip oldukları katkı payı, katılımcı sayısı ve sözleşme sayısı ile incelenen dönem içinde yayınlanan haber ve köşe yazısı sayısı arasında da yine istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Sonuç olarak bireysel emeklilik sistemi hakkında, sistemin faaliyete geçtiği günlerde yayınlanan haber ve köşe yazısı sayısı günler ilerledikçe azalmış, buna karşın bireysel emeklilik sistemine katılım her geçen gün artmıştır. İstatistiksel olarak ise ikisi arasında doğrusal ya da ters yönde anlamlı bir ilişkiden söz edilememektedir.

Öte yandan bireysel emeklilik sisteminin başlangıçta beklenen ilgi düzeyine ulaşp ulaşmadığı, konulan hedeflerin tutup tutmadığı, gazetelerin konuya yeterince önem verip vermedikleri ve hatta gazete içeriklerinde konunun hangi boyutlarının ele alınıp, hangi boyutlarının ele alınmadığı ve daha sonda da gazetelerin ilgi düzeyi ile toplumun ilgi düzeyi arasında anlamlı bir ilişki görülememesinin nedenleri ise tartışma konusudur.

4.2 Tartışma

Bireysel emeklilik sisteminin ilk bir yılının ele alındığı bu çalışmada, öncelikle ülkenin sosyal güvenlik sorunundan söz edilmiş ve sorunun çözümü için bir destek öneri şeklinde tanımlanabilecek bireysel emeklilik sistemi bütün boyutları ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın temel amacını da oluşturan bireysel emeklilik sisteminin bir yıl içinde gösterdiği gelişim düzeyi ile gazetelerde konu hakkında yayınlanan metinlerin sayısı arasında herhangi bir ilişki olup olmadığı sorusuna da uygulama bölümünde yanıt aranmıştır. Elde edilen bulgular, gazetelerin konuya duydukları ilgi düzeyinin, bireysel emeklilik sistemine katılım düzeyi ile arasında anlamlı bir ilişkiden söz edilemeyeceğini ortaya koymaktadır. Başka bir deyişle bulgulara dayanarak şunu söylemek mümkündür: Gazeteler, bireysel emeklilik sistemine, toplumun gösterdiği ilgi ile ilişkili bir düzeyde ilgi göstermemiştir.

Çalışmanın problem bölümünde ayrıntıları ile tanımlandığı gibi bireysel emeklilik sistemi, Türkiye’de bir yara halini almış olan ve ülkenin mutlu yarınlarına ulaşmasının önündeki en temel engellerden biri olarak duran mevcut sosyal güvenlik sistemini, içinde bulunduğu zor koşullardan çıkaracak çözüm arayışlarından biri olarak yürürlüğe konmuştur. Kamu sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı diye nitelendirilerek faaliyete geçirilen sistemin, bireylerin yaşlılıklarında kullanmaları amacıyla güvenli bir tasarruf yapmalarına olanak sağlamak ve böylelikle bireylerin

yaşlılığında yoksulluk riskinin azaltılması, bu tasarrufları yönlendirmek, düzenlemek ve teşvik etmek, ulusal tasarruf eğilimini yükseltmek, bireylere emeklilik döneminde ek bir gelir sağlamak ve refah düzeylerini yükseltmek, bu tasarrufların ömür boyu emeklilik maaşı veya toplu para şeklinde geri ödenmesine ilişkin düzenleme ve denetlemeyi sağlamak, bireylere güvenli, avantajlı yatırımlarını kontrol edebilecekleri ve hesaplarına kolaylıkla ulaşabilecekleri ürünler sunmak gibi amaçları bulunmaktadır. Aynı zamanda ekonomiye uzun vadeli kaynak yaratmak, uzun vadeli ve büyük hacimli yatırımlara olanak sağlayacak finansman arzını yükseltmek, kurumsal yatırımcı olan emeklilik fonları ile mali piyasalardaki kısa vadeli ve spekülatif işlemleri azaltmak, kamuya uzun vadeli borçlanma olanağı sağlamak, istihdamı artırmak, ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmak gibi hedefleri de bulunan bireysel emeklilik sisteminin, basında neden yeterince işlenmediği konusu tartışılmalıdır.

Giriş bölümünde de ifade edildiği gibi basının en temel işlevi haber vermek, böylelikle de bireyi, içinde yaşanan çevre, toplum ve ülkedeki gelişen olaylara ilişkin aydınlatmak, kanaatlerini değiştirmek ya da güçlendirmektir³¹³. Dolayısıyla da basının kamu yararını gözetme zorunluluğundan söz etmek mümkündür. Yapılan haberlerin, toplumsal çıkarlara hizmet etmesi gerekmektedir. Haber içeriklerinde, kamu yararına hizmet edecek bilgiler bulunmalıdır. Bu tür bilgilerin kamudan saklanması, bir başka deyişle haber metinlerinde yer bulmaması veya eksik verilmesi halinde, toplumun sağlıklı bilgilenme hakkı engellenmiş olmaktadır. Bu durumda medya, varolmalarının gereği olan toplumu yaşananlardan haberdar etme görevini yerine getirememiş; meslek etiğini ve uluslararası arenalarda kabul edilmiş meslek ilkelerini çiğnemiş kabul edilmektedir. Genel olarak toplumda, medyanın toplumun sorunlarına karşı duyarsız kalamayacağı ve medyanın kamusal görevleri çerçevesinde “medyanın kendini toplumsal sorunların çözümü için adanmış” inancı mevcuttur.

Bu bağlamda, incelenen gazetelerin bireysel emeklilik sistemine toplumun ilgi düzeyi ile ilişkili bir biçimde yer vermediği tanımlandığında, neler söylemek mümkündür? Örneğin, bu gazetelerin haber seçicilerinin ya da kanal tutucularının bireysel emeklilik sisteminin kamuya yararı konusunda olumsuz görüşlere sahip oldukları mı düşünülmelidir? Başka bir deyişle, gazetecilerin yayın yönetmenleri ya da

---

³¹³ A. Girgin, **a.g.e.**, s. 131.

editörleri ve köşe yazarları bireysel emeklilik sisteminin sosyal güvenlik sorununun çözümü için önemli bir destek olduğuna inanmamakta mıdır? Bu soruların yanıtlarını verebilmek için elbette, bu kişilerle görüşmeler yapmak, anket ya da derinlemesine görüşme gibi tekniklerle yeni bir araştırmaya başvurmak gerekmektedir. Ancak bu çalışma, yukarıdaki soruları gündeme getirmekte başarılı olmuştur.

Farklı bir açıdan bakıldığında ise, durumu başka şekilde değerlendirmek de mümkündür. Örneğin, her gün kamu yararı içeren pek çok konudan, pek azı gazetelerde yer bulabilmektedir. Çünkü bir gazetenin sayfa sayısı sınırlıdır. Hatta, bir sayfaya yerleştirilebilecek haber sayısı da sınırlıdır. Dolayısıyla bir gazetede haber ya da köşe yazısı olarak yer bulacak konu adedi de sınırlı olmaktadır. Bu nedenle, gerçek yaşamda yaşanan her olay ya da toplum gündemindeki her konu gazetelerde yer bulamamaktadır. Bu pencereden bakıldığında, bireysel emeklilik sistemi ile ilgili konuların gazetelerde yayınlanmamasını da bu gerçeğe bağlamak mümkün müdür? Bu sorunun yanıtı için de şu akla gelebilir: Gazeteler sayfalarına ya da gündemlerine toplumu ilgilendiren en önemli konuları almaktadırlar. Bireysel emeklilik konusuna eğer yeterince yer vermemişlerse, o halde bunun anlamı, bu konuyu diğer konular kadar önemli bulmamalarıdır. Başka bir deyişle, gazetelerdeki kanal tutucular, önemli buldukları konuları yayınlamaktadırlar. Konular onlar tarafından oluşturulan önem sırasına göre yayın içeriklerinde yer bulmaktadır. Buradan hareketle, gazetelerin bireysel emeklilik sistemini, toplumun çıkarları açısından yeterli derecede önemli görmedikleri ya da diğer konulardan daha az önemli gördükleri söylenebilmektedir.

Bir diğer yandan ise, bu gazetelerin toplum çıkarlarını gözeterek yayıncılık yapıp yapmadıkları ayrı bir tartışma konusudur. Aslında tam da bu noktada, yaygın gazetelerin hemen tümünün “bireysel emeklilik” başlığı altında özel ek ya da sayfa yayınlarken, içinde emeklilik şirketleri tarafından verilmiş çokça ilan bulunan bu ekleri okuyucularına bedava dağıttıklarını hatırlatmak da faydalı olacaktır. Yine 29 Ekim 2003 gününden bu yana neredeyse tüm gazetelerin finans sayfalarında, bireysel emeklilik şirketlerinin performanslarını ortaya koyan yatırım fonlarının günlük ve haftalık getirileri tablo halinde yayınlanmaktadır. Ancak incelenen gazeteler arasında Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde bu tabloya rastlanmamaktadır.

Zaman gazetesinin diğer gazetelerden farklı olarak bireysel emeklilik sistemi hakkındaki tutumu konusunda da ayrı bir değerlendirmede bulunulabilir. Gazetede bireysel emeklilik hakkında ilk günlerde çıkan dört haber dışında, haber yayınlanmamıştır. Ancak sistemin bir yılını doldurmasının ardından 28 Ekim 2004 günü manşetten yayınlanan ve Ek 4'te de sunulan, "Büyük umut bağlanan bireysel emeklilik Türkiye'de tutmadı" başlıklı haberde sistem eleştirilmektedir. Haberde özetle şu görüşlere yer verilmektedir:

"Dünyada 12,5 trilyon dolarlık büyüklüğe ulaşan bireysel emeklilik, Türkiye'de ilk yılını geride bıraktı. Sadece reklam için 20 milyon dolarlık harcama yapan şirketler umduğunu bulamadı. (...) Sigorta şirketleri yeni sistemi bütün yönleri ile halka anlatamadıkları görüşünde birleşiyor. Uzmanlar ise 'Hayallerinizi güvenceye alın' gibi sloganlarla tanıtılan modelin yaygınlaşmamasını daha çok psikolojik sebeplere bağlıyor. Buna göre 1984'ten beri uygulanan hayat sigortası 20 milyona yakın kişiye ulaştı. Ancak yatırılan primler karşılığında ödenen maaşlar hayal kırıklığına yol açtı. Bu yüzden sigorta şirketlerine duyulan güven sarsılırken, toplumda özel emekliliğin de benzer mağdurlar ortaya çıkaracağı endişesi hakim oldu. İlahiyatçılar da yatırılan paranın faizde kullanılması sebebiyle halkın özel emekliliğe mesafeli durduğunu belirterek, konuya farklı bir boyut kazandırıyor."

Uzman görüşlerine de yer verilen haberde, hayat sigortalarında yaşanan mağduriyetlerin halkın bireysel emeklilik sistemine de temkinli yaklaşmasına neden olduğu vurgulanmaktadır. Haberde, Ak Emeklilik Genel Müdürü Meral Ak Egemen tarafından açıklanan bir anketten de söz edilerek, "Bireysel emeklilik nedir?" sorusuna her dört kişiden sadece birinin yanıt verebildiği kaydedilmekte ve sonuç olarak sistemin halka anlatılamadığı dile getirilmektedir.

Öte yandan haberde ayrıca ilahiyatçıların yorumlarına da yer verilmektedir. "Toplanan primlerin faizde kullanılması" Prof. Dr. Hayrettin Karaman tarafından "mahzurlu" şeklinde yorumlanmaktadır. Karaman, bireysel emeklilik sisteminin "geçmişte uygulanan hayat sigortası uygulamasının devamı" diye nitelendirilmektedir. Bir başka ilahiyatçı, Prof. Dr. Orhan Çeker de sistemi "dinen sakıncalı" bulmaktadır. Çeker, "İslam inancına göre verilen ve alınan paranın belli olması lazım. Burada ne

verilip alındığı belli değil. Sistem bu şekliyle İslami hükümlere aykırı.” diye kaydetmektedir.

Daha sonra hayat sigortası uygulamasının mağdurlarının görüşlerine yer verilen bu haber, bireysel emeklilik sistemi hakkında incelenen gazetelerde yayınlanmış tek manşet haberidir ve genel olarak bireysel emeklilik sistemi hakkında “olumsuz” diye yorumlanabilmektedir. Bununla birlikte, sistem ile ilgili olarak “olumsuz” ifadeler kullanan tek haber, Zaman gazetesinde yer almamıştır.

Sistemin uygulanmaya başladığı ilk günlerde gazetelerde daha çok bireysel emeklilik sistemini ve yararlarını anlatan, şirketlerin faaliyetlerine yer veren haberler konu edilirken, sistemin bir yılını doldurmasının ardından, başta konulan hedeflere ulaşamaması gazetelere konu olmuş ve genellikle sistem eleştirilmiştir. Aslında bu haber ve köşe yazılarında yer alan ifadelerde bir yanlışlık bulunmamaktadır. Bireysel emeklilik şirketlerinin başlangıçta hedefledikleri katılımcı sayıları ve fon büyüklükleri ile sistem birinci yılını doldurduğunda EGM tarafından açıklanan resmi katılım rakamları arasında fark bulunmaktadır. Sistem toplumdan, şirketlerin beklentisi düzeyinde katılım bulamamıştır.

Bu durumu sistemin toplum tarafından yeteri kadar tanınmamasına bağlayan, Ak Emeklilik Genel Müdürü gibi şirket yetkilileri olduğu gibi, katılım düzeyini yeterli gören şirket yetkilileri de bulunmaktadır. Örneğin Oyak Emeklilik Genel Müdürü Gökhan Dereli, bir yılın ardından “Bebek sağlıklı doğdu, beklenenin üzerinde başarı elde edildi” diye konuşmaktadır³¹⁴. Tüm şirketler tarafından özellikle altı çizilen nokta ise, bireysel katılımın sistemin gelişimi için yeterli olmadığı, kurumsal katılımların artırılması gerektiğidir³¹⁵. Ayrıca bir yıllık performansa bakarak değerlendirmenin erken olacağını savunanlar da olmuştur. Genel olarak şirketlerin tavrına bakıldığında, sistemin ilk yılının bir hazırlık süreci olarak algılanmasını istedikleri ve asıl değerlendirmenin ikinci yıl sonunda yapılması gerektiği görüşünün hakim olduğudur³¹⁶. Bununla birlikte tüm şirketler bireysel emeklilik sisteminin geleceğini olumlu görmekte ve toplum tarafından her geçen yıl daha çok kabul göreceğine işaret etmektedirler.

³¹⁴ “İkinci bahar sistemi”, **Akşam**, (28 Aralık 2004).

³¹⁵ **Aym.**

³¹⁶ **Aym.**

Genel olarak bireysel emeklilik şirketi yetkilileri konuyu yeterince anlatamadıklarını, halkın bireysel emekliliği bilmediğini ifade etmekte ve başta konulan hedeflere ulaşamadığını kaydetmektedirler. Gazetelerin de haberlerinde yeterince konuya yer vermedikleri içerik analizi uygulaması ile ortaya konulmuştur.

Bu noktada akla gelen bir soru da, “acaba gazeteler yayınlarında bireysel emekliliğin hangi yönlerine yer vermişler ve hangi yönlerini eksik bırakmışlardır?”, şeklindedir. Başka bir deyişle, içerik analizi uygulamasına dayalı olarak basının bireysel emeklilik sistemini sunumu değerlendirildiğinde metinlerin niteliği, kaynaklar ve metin içeriklerinde yer alan temalar bireysel emeklilik sistemi hakkında toplumun yeterince bilgilendirilip bilgilendirilmediği sorusu gündeme gelmektedir.

Örneğin metinlerde yer alan temalarda oldukça az yer bulan sistemin tanımı, ne kadar güvenli olduğu, getirisinin nasıl olacağı, diğer ülkelerdeki uygulamalar ve ülkemizdeki uygulamanın farklılıkları, sistemin hayat sigortası ile benzerlik ve farklılıkları, özellikle de hayat sigortacılığının “kötü” imajı ve oradaki mağduriyetin nedenleri gibi konular yayın içeriklerinde yeterince yer bulmamıştır. Dini açıdan da konuya yaklaşıldığında “olumsuz” sayılabilecek görüşlerin gazetelerde yer bulduğu dikkati çekmektedir. Bu durumda, yapılan haberlerin de kamuoyunu bilgilendirme ya da aydınlatma adına üzerine düşeni yeterince yerine getirebildiği konusu, tartışmalı hale gelmektedir.

Sonuç olarak bireysel emeklilik sisteminin geçen bir yılı değerlendirildiğinde, gazetelerde çıkan haberlerin toplumu bireysel emeklilik hakkında yeterince bilgilendirdiğini, bütün sorulara yanıt verdiğini ve toplumun gazeteler sayesinde bireysel emeklilikten haberdar olduğunu söylemek pek de mümkün değildir.

Öte yandan sistemin başlangıcında belirli sayıda haberin yayınlandığı dikkati çekerken, izleyen aylarda haber sayısında ciddi bir azalma olmuştur. Ancak bireysel emeklilik sistemine yapılan katılım miktarı aylar geçtikçe artmıştır. Burada basından bilgilendirme dışında, şirketlerin satış ve pazarlama stratejilerinin de üzerinde durmak ve önemli bir faktör olarak doğrudan satış ve pazarlama tekniklerinden söz etmek yerinde olacaktır. Çünkü söz konusu bireysel emeklilik şirketlerinin tamamı kendi satış ekiplerini oluşturmuş, personel istihdam ederek, yüz yüze görüşme teknikleriyle “bireysel emeklilik sistemini” pazarlamaya çalışmışlardır. Bu arada televizyon ve

gazetelerde yayınlanan reklamların da halkın bireysel emeklilik konusuna dikkatinin çekilmesi ve ürünün pazarlanması anlamında etkisi olduğundan bahsedilmelidir.

Dolayısıyla basın dışı unsurlar olarak nitelendirilebilecek şirketlerin kendi pazarlama çabaları ile sisteme katılım oranının arttığını söylemek daha mantıklı görülmektedir. Bu konuda basının haber ya da köşe yazıları ile bireysel emeklilik sistemini toplumun önemli sorunlarından birinin çözümüne katkıda bulunabilecek bir sistem olduğu konusunda kamuoyunu bilgilendirme yönünde habercilik yaptığını söylemek, şirketlerin çabaları ile karşılaştırıldığında pek de anlamlı bulunmamaktadır. Şirketlerin basın dışı pazarlama unsurları ve akla gelen halkın nereden ve nasıl bilgilendiği ve hangi bilgilerden hareketle sisteme katıldığı ya da katılmadığı gibi sorular ise ayrı bir araştırma konusudur.

EKLER

Sayfa No:

EK 1. BİREYSEL EMEKLİLİK FONLARINA YÖNLENDİRİLMİŞ SÖZLEŞMELERE YÖNELİK VERİLER	155
EK 2. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ KATILIMCILARININ HAFTALIK BAZDA YAŞ DAĞILIMINA İLİŞKİN VERİLER	157
EK 3. İÇERİK ANALİZİ KODLAMA FORMU	159
EK 4. DÜNYA GAZETESİ'NİN BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN BİR YILININ ARDINDAN YAYINLADIĞI HABER (28 EKİM 2004).....	163
EK 5. ZAMAN GAZETESİ'NİN BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN BİR YILININ ARDINDAN YAYINLADIĞI HABER (28 EKİM 2004).....	164

**EK 1. BİREYSEL EMEKLİLİK FONLARINA YÖNLENDİRİLMİŞ
SÖZLEŞMELERE YÖNELİK VERİLER**

Tarih	FONA YÖNLENDİRİLMİŞ SÖZLEŞMELER		
	Sözleşme Sayısı	Katılımcı Sayısı	Toplam Katkı Payı Tutarı
31.12.2003	16.812	15.245	5.866.764.467.723
05.01.2004	17.935	16.368	6.539.363.275.933
12.01.2004	20.812	19.173	8.071.678.093.427
19.01.2004	24.339	22.794	9.348.604.875.984
26.01.2004	29.049	27.403	10.981.315.668.785
02.02.2004	32.357	30.709	12.400.987.661.195
09.02.2004	36.621	34.910	14.090.162.510.700
16.02.2004	40.091	38.280	15.636.992.845.803
23.02.2004	43.871	42.059	17.802.218.604.110
01.03.2004	48.546	46.672	20.337.192.862.823
08.03.2004	58.829	56.864	22.899.950.192.603
15.03.2004	62.244	60.233	23.924.822.088.556
22.03.2004	67.660	65.564	25.933.269.662.668
29.03.2004	73.181	71.015	28.549.514.900.541
05.04.2004	84.474	80.057	32.546.703.759.888
12.04.2004	89.260	84.742	34.621.723.744.762
19.04.2004	95.253	90.657	37.212.532.323.238
26.04.2004	102.022	97.319	40.230.564.184.159
03.05.2004	107.969	103.110	44.674.959.313.803
10.05.2004	112.344	107.421	47.594.702.971.057
17.05.2004	116.719	111.700	50.031.782.179.044
24.05.2004	123.730	118.539	53.390.435.652.799
31.05.2004	130.161	124.900	57.554.482.164.058
07.06.2004	135.911	129.696	62.164.255.171.419
14.06.2004	140.183	133.934	65.512.445.128.486
21.06.2004	146.939	140.500	69.318.724.191.618
28.06.2004	154.324	147.603	73.713.125.355.397
05.07.2004	159.766	152.602	79.230.884.808.639
12.07.2004	164.015	156.759	82.511.303.965.448
19.07.2004	170.672	163.201	87.041.908.768.976
26.07.2004	177.939	170.310	91.669.677.588.776
02.08.2004	186.184	178.021	98.366.321.678.270
09.08.2004	190.093	181.826	101.659.627.547.530
16.08.2004	195.661	187.191	106.026.126.549.103

23.08.2004	201.689	193.045	110.818.443.682.543
27.08.2004	206.349	197.744	114.452.389.048.610
06.09.2004	213.030	203.925	122.434.650.998.454
13.09.2004	217.543	208.376	130.055.301.360.310
20.09.2004	224.586	215.174	137.394.288.094.946
27.09.2004	233.199	223.576	146.374.033.694.825
04.10.2004	241.277	231.333	159.197.109.978.491
11.10.2004	245.616	235.556	164.753.153.343.699
18.10.2004	252.637	242.072	174.599.989.976.909
25.10.2004	259.649	248.942	182.980.762.521.763
01.11.2004	267.852	256.654	193.383.036.277.707
08.11.2004	272.348	261.067	201.699.037.982.522
12.11.2004	276.884	265.279	208.122.031.851.040
22.11.2004	284.967	273.243	217.378.841.941.124
29.11.2004	291.736	279.782	226.565.345.665.213
06.12.2004	297.293	285.144	238.553.258.605.122
13.12.2004	301.696	289.386	246.348.410.000.000
20.12.2004	310.376	297.418	259.404.204.000.000
27.12.2004	318.405	305.233	271.751.083.000.000
31.12.2004	328.682	314.010	288.058.720.000.000

Kaynak: http://www.egm.org.tr/BES_Temel_Goster_geler_07022005.xls'den uyarlanmıştır.

**EK 2. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ KATILIMCILARININ HAFTALIK
BAZDA YAŞ DAĞILIMINA İLİŞKİN VERİLER**

KATILIMCILARIN YAŞ DAĞILIMI						
Tarih	25 yaş altı	25-34 yaş	35-44 yaş	45-55 yaş	56 yaş ve üzeri	TOPLAM
31.12.2003	827	5.342	4.998	3.723	355	15.245
05.01.2004	918	5.779	5.380	3.917	374	16.368
12.01.2004	1.073	6.810	6.293	4.556	441	19.173
19.01.2004	1.306	8.065	7.630	5.271	522	22.794
26.01.2004	1.570	9.675	9.343	6.204	611	27.403
02.02.2004	1.801	10.925	10.452	6.851	680	30.709
09.02.2004	2.010	12.645	11.917	7.582	756	34.910
16.02.2004	2.226	13.907	13.162	8.178	807	38.280
23.02.2004	2.490	15.355	14.534	8.821	859	42.059
01.03.2004	2.804	17.155	16.097	9.668	948	46.672
08.03.2004	3.091	21.155	21.097	10.514	1.007	56.864
15.03.2004	3.400	22.516	22.236	11.018	1.063	60.233
22.03.2004	3.788	24.690	24.172	11.791	1.123	65.564
29.03.2004	4.184	26.908	26.126	12.596	1.201	71.015
05.04.2004	4.728	30.807	29.358	13.853	1.311	80.057
12.04.2004	5.029	32.671	31.147	14.538	1.357	84.742
19.04.2004	5.512	35.191	33.222	15.313	1.419	90.657
26.04.2004	6.001	37.935	35.641	16.242	1.500	97.319
03.05.2004	6.451	40.437	37.559	17.090	1.573	103.110
10.05.2004	6.800	42.194	39.097	17.697	1.633	107.421
17.05.2004	7.091	43.927	40.643	18.329	1.710	111.700
24.05.2004	7.752	46.864	42.947	19.200	1.776	118.539
31.05.2004	8.256	49.428	45.244	20.100	1.872	124.900
07.06.2004	8.600	51.664	46.812	20.683	1.937	129.696
14.06.2004	8.943	53.345	48.356	21.305	1.985	133.934
21.06.2004	9.543	56.159	50.602	22.146	2.050	140.500
28.06.2004	10.090	59.368	52.948	23.069	2.128	147.603
05.07.2004	10.494	61.438	54.628	23.852	2.190	152.602
12.07.2004	10.829	63.060	56.156	24.471	2.243	156.759
19.07.2004	11.500	65.804	58.333	25.259	2.305	163.201
26.07.2004	12.231	68.797	60.741	26.155	2.386	170.310
02.08.2004	13.282	72.096	63.140	27.033	2.470	178.021
09.08.2004	13.681	73.731	64.415	27.486	2.513	181.826

16.08.2004	14.206	76.099	66.191	28.129	2.566	187.191
23.08.2004	14.811	78.671	68.129	28.813	2.621	193.045
27.08.2004	15.211	80.732	69.684	29.442	2.675	197.744
06.09.2004	15.744	83.785	71.462	30.191	2.743	203.925
13.09.2004	16.042	85.406	73.384	30.757	2.787	208.376
20.09.2004	17.010	88.419	75.165	31.708	2.872	215.174
27.09.2004	17.597	93.000	77.463	32.581	2.935	223.576
04.10.2004	18.323	96.667	79.775	33.547	3.021	231.333
11.10.2004	18.686	98.408	81.151	34.226	3.085	235.556
18.10.2004	19.292	100.808	83.646	35.152	3.174	242.072
25.10.2004	19.953	103.633	85.873	36.207	3.276	248.942
01.11.2004	20.641	107.044	88.396	37.196	3.377	256.654
08.11.2004	21.115	108.811	89.870	37.808	3.463	261.067
12.11.2004	21.418	111.037	91.051	38.266	3.507	265.279
22.11.2004	22.407	114.230	93.687	39.334	3.585	273.243
29.11.2004	23.051	116.888	95.899	40.257	3.687	279.782
06.12.2004	23.641	119.235	97.545	40.976	3.747	285.144
13.12.2004	24.139	120.979	98.888	41.570	3.810	289.386
20.12.2004	25.352	124.522	101.217	42.431	3.896	297.418
27.12.2004	26.272	127.900	103.544	43.510	4.007	305.233
31.12.2004	27.302	131.907	106.110	44.558	4.133	314.010

Kaynak: http://www.egm.org.tr/BES_Temel_Gostergeler_07022005.xls 'den uyarlanmıştır.

EK 3. İÇERİK ANALİZİ KODLAMA FORMU

1. Gazete Adı	<i>Çalışmaya konu edilen gazete ve ekler</i>
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Cumhuriyet gazetesi 2. Dünya gazetesi 3. Dünya gazetesi Cumartesi Pazar eki 4. Hürriyet gazetesi 5. Sabah gazetesi 6. Zaman gazetesi
2. Tarih	27 Ekim 2003 – 31 Aralık 2004
3. Haber No	<i>Haber numarası</i>
4. Metin Niteliği	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Haber 2. Duyuru haberi: Birinci sayfadaki anonslar 3. Devam sayfasındaki haberler 4. Köşe yazısı
5. Sayfa No	<i>Sayfa numarası</i>
6. Konum	<i>Metnin sayfadaki konumu</i>
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sol üst 2. Sağ üst 3. Sol alt 4. Sağ alt 5. Birinci sayfa manşet 6. Birinci sayfa sürmanşet
7. Büyüklük	<i>Haberin sayfadaki büyüklüğü, kapladığı alan</i>
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tam sayfa (64 puan) 2. Yarım sayfa (32 puan) 3. Çeyrek sayfa (16 puan) 4. Çeyrek sayfanın yarısı (8 puan) 5. Spot (4 puan) 6. Başlık, anons (2 puan)

8. Haber Kaynakları ve Köşe Yazarları	<i>Habere konu olan kaynaklar ve köşe yazılarının sahipleri</i>
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Belirtilmemiş 2. Hazine Müsteşarlığı 3. Sermaye Piyasası Kurulu 4. Emeklilik Gözetim Merkezi 5. Bireysel emeklilik şirketleri 6. Ak Emeklilik 7. Anadolu Hayat ve Emeklilik 8. Ankara Emeklilik 9. Aviva Emeklilik 10. Başak Emeklilik 11. Garanti Emeklilik ve Hayat 12. Koç Allianz Emeklilik 13. Oyak Emeklilik 14. Vakıf Emeklilik 15. Yapı Kredi Emeklilik 16. Kamu Bankaları Yönetim Kurulu Başkanı 17. Türkiye İş Bankası Genel Müdürü 18. MNG Bank yetkilileri 19. Strateji/GFK Grubu 20. Ziraat Bankası Genel Müdürü 21. A. Ahmet Kaçar, Vakıfbank Genel Müdürü 22. Akın Kozanoğlu, Ak Emeklilik Yönetim Kurulu Başkanı 23. Celal Metin, Hacı Ömer Sabancı Holding Ceosu 24. Çağatay Ergenekon, Genel Yaşam Sigorta Genel Müdürü 25. Mehmet Aydoğdu, Vakıf Emeklilik Yönetim Kurulu Başkanı 26. Steffan Matthias, Avrupa Yatırım Fonları Genel Sekreteri 27. Abdurrahman Yıldırım, Sabah gazetesi yazarı 28. Ali Atıf Bir, Hürriyet gazetesi yazarı 29. Cemalettin Turan, Dünya gazetesi yazarı 30. Ercan Kumcu, Hürriyet gazetesi yazarı 31. Erkan Çelebi, Hürriyet gazetesi yazarı 32. Hüseyin Sümer, Zaman gazetesi yazarı 33. İbrahim Işıklı, Dünya gazetesi yazarı 34. Noyan Doğan, Dünya gazetesi yazarı 35. Osman İlkiz, Dünya gazetesi yazarı 36. Sabri Arpaç, Dünya gazetesi yazarı 37. Tevfik Güngör, Dünya gazetesi yazarı 38. Veysi Seviğ, Dünya gazetesi yazarı 39. Yılmaz Erongaç, Dünya gazetesi yazarı 40. Ziya Perver, Zaman gazetesi yazarı

	<p>41. Prof. Dr. Fehim Üçışık 42. Prof. Dr. Hayrettin Karaman 43. Prof. Dr. Orhan Çeker 44. Meltem Cumbul 45. Resmi gazete 46. www.besonline.net 47. TÜSİAD</p>
9. Adı Geçen Bireysel Emeklilik Şirketleri	<i>Haber ya da köşe yazılarında adı geçen bireysel emeklilik şirketleri</i>
	<p>1. Ak Emeklilik 2. Anadolu Hayat ve Emeklilik 3. Ankara Emeklilik 4. Aviva Emeklilik 5. Başak Emeklilik 6. Doğan Emeklilik 7. Garanti Emeklilik ve Hayat 8. Koç Allianz Emeklilik 9. Oyak Emeklilik 10. Vakıf Emeklilik 11. Yapı Kredi Emeklilik 12. Tüm şirketlerine adın yer verilmektedir 13. Genel olarak şirketlerden söz etmekte, ancak şirket adı vermemektedir. 14. Hiçbir emeklilik şirketinin adından söz edilmemektedir</p>
10. Temalar	<i>Haber ve köşe yazılarında değinilen konular</i>
	<p>1. Bireysel emeklilik sisteminin faaliyete geçmesine yönelik anlatımlar 2. Bireysel emeklilik sisteminin ülke ekonomisine faydalarına ilişkin anlatımlar 3. Emeklilik şirketlerinin faaliyetlerine yönelik anlatımlar 4. Bireysel emeklilik sisteminin özelliklerine yönelik anlatımlar 5. Toplumun bireysel emeklilik sistemine gösterdiği ilgi düzeyine yönelik anlatımlar 6. İmzalanan ilk sözleşmelere yönelik anlatımlar 7. Sosyal güvenlik sisteminin sorunlarına yönelik anlatımlar 8. Bireysel emeklilik sistemiyle ilgili yayınlara yönelik anlatımlar 9. Sözleşme ve katılımcı sayısı ile fon büyüklüğüne yönelik anlatımlar 10. Vergi avantajlarına yönelik anlatımlar</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 11. Sigorta sektöründeki satış rakamlarına yönelik anlatımlar 12. Sistemin güvenilirliğine yönelik anlatımlar 13. Aracılık sınavına yönelik anlatımlar 14. Hayat sigortalarının bireysel emeklilik sistemine aktarılması ile hayat sigortası-bireysel emeklilik sistemi ilişkisine yönelik anlatımlar 15. Şirketler arasındaki rekabete yönelik anlatımlar 16. İsveç'teki bireysel emeklilik uygulamalarına yönelik anlatımlar 17. Vakıf sandıklarının bireysel emeklilik sistemine aktarılmasına yönelik anlatımlar 18. Grup emeklilik planlarına yönelik anlatımlar 19. Bireysel emeklilik sistemi ve YTL ilişkisine yönelik anlatımlar 20. Bireysel emeklilik sisteminin birinci yılını doldurmasına yönelik anlatımlar 21. Bireysel emeklilik sisteminde işveren katkısına yönelik anlatımlar 22. Bireysel emeklilik sistemi ve işsizlik sigortasına yönelik anlatımlar 23. Bireysel emeklilik sistemi ve din ilişkisine yönelik anlatımlar 24. Bireysel emeklilik sistemi ve hükümet ilişkisine yönelik anlatımlar
11. Değerlendirme	<i>Haber ve köşe yazılarına yönelik olumlu, olumsuz ve nötr değerlendirmesi</i>
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bireysel emeklilik sistemiyle ilgili olumlu (pozitif) haber ve köşe yazıları 2. Bireysel emeklilik sistemiyle ilgili olumsuz (negatif) haber ve köşe yazıları 3. Bireysel emeklilik sistemiyle ilgili nötr haber ve köşe yazıları

EK 4. DÜNYA GAZETESİ'NİN BİREYSEL EMeklİLİK SİSTEMİNİN BİR YILININ ARDINDAN YAYINLADIĞI HABER (28 EKİM 2004).

İlk yılını dolduran bireysel emeklilikte, hedeflenen 500 bin katılımcı sayısı 242 bin 72 kişide fon büyüklüğü de 166.8 trilyonda kalmasına karşın emeklilik şirketleri durumdan memnun

Hedefler tutmadı ama yüzler gülüyor

Bireysel emeklilikte hedefler tutmadı. 2003'ün 27 Ekim'inde start alan birinci yılını dolduran bireysel emeklilik sisteminde şirketlerin hedefleri gerçekleşmedi. Sistem başlangıcında 500 bin katılımcıya ulaşılmaya planlanırken, bir yıl içinde sisteme 242 bin 72 kişi girdi. Emeklilik sözleşmelerinin toplam yatırım yönlendirilen fon büyüklüğü ise katılımcı sayısına paralel olarak 166.8 trilyonda kaldı. Sistemin ilk yıl hedeflerini tutmamasında ise, kurumsal yatırımcıların bireysel emeklilikte girmemesi rol oynadı. 27 Ekim tarihinden bu yana emeklilik sisteme bireysel katılımcılar rağbet gösterirken, kurumsal katılımcılar bireysel emekliliğe temkinli yaklaşmayı tercih ettiler.

Ancak bireysel emekliliğin uzun vadede bir sistem olduğunu düşünülürken, bugün yapılan gerek katılımcı sayısı gerekse fon büyüklüğü emeklilik şirketlerini üzmemiş. Anadolu Hayat Emeklilik Genel Müdürü Mustafa Su, bireysel emeklilik sisteminde ilk yıl sonunda ulaşılan gerçek katılımcı sayısı gerekse katılan fon miktarının emeklilik şirketlerinin sistem başlamadan önce projeksiyonlarında kullandığı tahminlerin gerisinde olduğunu söyledi.

Mustafa Su, şirketlerin ilk yıl için sisteme 300-500 bin katılımcıya ulaşılmasını hedeflediklerini söyledi. "Bu da gösteriyor ki, hedeflenen katılımcı kitlesine ulaşmak için biraz daha zaman gerekiyor. Bizim sürekli olarak hatırlatmamız bir konudur, bireysel emeklilik sistemin uzun soluklu, katılımcıların hayatı ile ilgili kararlar alınması gerektiği yönündedir. Dolayısıyla, geçen noktaya bir yıl gibi kısa zaman zarfı içinde değer-

Sözleşme sayısına göre emeklilik şirketlerinin durumu

Şirket	Yatırıma yönlendirilen fon büyüklüğü (milyon TL)	Katılımcı sayısı	Sözleşme sayısı
Yapı Kredi Emeklilik	29.651.537	48.237	50.300
Ak Emeklilik	26.168.976	32.603	37.171
Garanti Emeklilik ve Hayat	19.434.098	29.561	30.238
Oyak Emeklilik	11.965.203	25.293	25.887
Anadolu Hayat Emeklilik	21.987.905	24.352	24.636
Vakıf Emeklilik	10.416.426	21.490	21.827
Ankara Emeklilik	4.210.902	14.718	15.771
Aviva Hayat ve Emeklilik	20.850.528	14.963	15.056
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	9.900.677	13.168	13.779
Doğan Emeklilik	7.899.392	12.399	12.585
Başak Emeklilik	4.376.840	5.288	5.387
Toplam	166.863.085	242.072	252.637

lendirmek pek doğru bir bakış açısı değil" dedi.

Beş yılda 1.5 milyon katılımcı

Mustafa Su, bir yıl sonunda katkı payı tutarının yaklaşık 100 milyon dolara ve yatırıma yönlendirilen fon büyüklüğünü ise 90-95 milyon dolara ulaşacağını da vurgulayarak, bugünkü büyüklüğün sistemin faaliyete başlamasından önce tahmin edilen tutarın altında kaldığını belirtti. Sistemdeki fon birikiminin, zaman içinde katılım arzusuna, özellikle de işveren katılımlarının yaygınlaşması ile artışına dikkat çeken Su, buna ek olarak bireysel emekliliğin emeklilik yatırım fonlarına ve fonların performansına dayalı bir sistem olduğunu belirterek, hangi emeklilik şirketinin fonları iyi getiriyor ve kesintilerin düşüğe bu şirketlerin rekabette bir adım öne olacağını kaydetti.

Bir yıl içinde bireysel emeklilik şirketindeki fon yönetim performansını da değerlendiren Mustafa Su, bir süre içinde emeklilik yatırım fonlarının getirilerinin tahvil-bonoda yıllık yüzde 30-32, hisse-

fonlarında ise yine yıllık yüzde 40-45 olduğunu söyledi. Su, bu oranlara bakıldığında reel anlamda ciddi bir getiri den sözledebileceğini vurguladı.

Mustafa Su, bireysel emekliliğin geleceği hakkında da şu değerlendirmeleri yaptı: "Bizim yaptığımız projeksiyonlara göre, ilk beş yılda emeklilik yatırım fonlarının büyüklüğü 2.5-3 milyar dolara ulaşacak ve yaklaşık 1.5 milyon katılımcı sisteme girecek. Biz sistemin onuncu yıl-

dan fon büyüklüğünün 10-14 milyar dolar, katılımcı sayısının ise 3 milyon kişi olacağını tahmin ediyoruz. Türkiye'de bireysel emeklilik fonlarının ciddi bir büyüklüğe ulaşması bir süre sonra mümkün olacaktır" dedi.

Sosyal güvenlik sistemi ile karıştırılıyor

Oyak Emeklilik Genel Müdürü Gökhan Dereli, Türkiye'de daha önce hiç uygulanmamış yeni bir kavram olan bireysel emekliliğin bu açı-

Kimler sisteme katıldı, kaç para ödeldi?

- 242 bin 72 katılımcıdan 19 bin 292'ü 25 yaş altından, 100 bin 801'i 25-34 yaş arası, 83 bin 646'sı 35-44 yaş arası, 35 bin 152'si 45-55 yaş arası, 3 bin 174'ü ise 56 yaş ve üzerindeki oluyor.
- **Toplam 252 bin 637 sözleşmenin 196 bin 907'si TL sözleşmelerinden, 12 bin 274 adedi Euro sözleşmesi, 43 bin 456'sı dolar sözleşmelerinden oluştu.**
- 252 bin 637 sözleşmeden 32 bin 149 kişi 1-50 milyon, 15 bin 182 kişi 50-100 milyon, 52 bin 120 kişi 100-200 milyon, 37 bin 142 kişi 200-300 milyon, 71 bin 151 kişi ise 300 milyon TL üzerindeki giriş açıştı.
- **Toplam 174.5 trilyonluk katkı payının tercih edilen ödeme periyoduna göre dağılımı bakımında ise 136.3 trilyonu bir aylık, 9.8 trilyonu üç aylık, 3.5 trilyonu 6 aylık ve 24.8 trilyonu ise yıllık ödemelerden oluştu.**

dan değerlendirildiğinde bugünkü gelinen noktadan memnuniyet verici olduğunu söyledi.

Bireysel emeklilik sisteminin henüz tam olarak anlaşılmasından yakından Dereli, "Katılımcılar genelde sistemli mevcut sosyal güvenlik sistemiyle karşılaştırarak, sözleşme sonunda alacakları garanti bir maaş miktarı olup olmadığını sorguluyorlar. Ayrıca genel olarak az katkı payı ödemesine, kısa zamanda yüksek maaş elde etme-

beklentisi olduğunu söylüyor. Oysa bireysel emeklilik sistemi, mevcut sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcı nitelikte olup emeklilik dönemi için ek gelir elde etme amacıyla tasarlanmıştır. Bunun dışı anlaşılmasaydı müsterilerin sisteme bakaçlarını ve gelir beklentilerinin değişeceği, bireysel sistem hakkında bilgilendirilince talebin daha da artacağı görülmeyecekti" dedi.

Fon yönetimi başarılı

Emeklilik fonlarının getirilerine de değinen Gökhan Dereli, diğer yatırım fonları dikkate alındığında emeklilik fonlarının başarılı olduğunu bildirdi. Dereli, emeklilik dönümünde riskli getirileri ifade eden gerekli fonlara faizlerini de üzerinde bir getirinin elde edildiğini açıkladı. "Emeklilik fonlarının benzer kategorideki diğer yatırım fonlarından daha başarılı olduğunu da görülmektedir. Bunun en önemli nedeni ise emeklilik fonlarının, dalgalı piyasa koşullarında bile stratejik hedeflerini koruyabilecek ve düşük yatırım aracı fiyatlarından da istifade edebilecek düzeyde büyüyen fonlar olmasıdır. Fonlar, piyasa fiyatları ile değerleme yapıldığından dolayı piyasa koşullarına göre birim pay fiyatı çok dalgalanabilmektedir. Bu nedenle kısa dönemli bakaç ciddi yanımlara neden olmaktadır. Performansın uzun dönemli değerlendirilmesi konusu önem taşımaktadır" şeklinde konuştu.

Doğru anlatırsa karşılığı alıyor

Ak Emeklilik Genel Müdürü Meral Ak Egemen, bireysel emeklilik sisteminde bugün gelinen noktadan sistem başlamadan önceki edinen konum olduğunu, ancak maksimum netice olmadığını söyledi.

Meral Ak Egemen, bir yıl içinde yoğun bir iş yapmalarını ve halen de yapmaya devam ettiklerini belirtti. "Kopumuzun sonucunu almaya başladık. Adına bakarsanız, sadece olarak hedeflediğimiz yerdediz. Daha mükemmel ve daha iyi olmas-

için de sürekli tartışıyoruz. Sistemin bireysel katılımcı tarafına baktığımız zaman, doğru mesajları doğru hedef kitleye verdiğimizde karşılığını alıyoruz. Çünkü herkesin sosyal güvenlik sistemi ile ilgili belli kaygıları var ve onlara destek olacak bir sisteme ihtiyaç duyuyorlar. Biz de bu ihtiyaçla dile getirip, aktarıyoruz" dedi.

Ak Egemen, bireysel emeklilik sisteminin kurumsal katılımcı tarafından işlenilen seviyeye gelemediğine de vurguladı. Bunun nedenlerini değinen Ak Egemen, sistemin geçen yılın ekim ayında devreye girildiği hatırlatarak, "Bu nedenle şirketler gelecek yıl yani 2004'ün bütçelerini onaylatmışlar, kapatmışlardır. Bütçelere yeniden girmek kolay olmadı. Ama biz de bir süre boyunca bakaç durmadık ve hep şirketlerle konuşarak, karşılıklı oturup ortaklıklar yaptık. Bunların etkisini yavaş yavaş göreceğiz. Şimdi bile firmalar sisteme girmeye başladılar" şeklinde konuştu.

Meral Ak Egemen, bireysel emeklilik sisteminin daha da gelişmesi ve ekonomiyi istenilen büyüklüğe fon yaratılmasına için, sistemin tanınması ve avantajlarını arttırılması gerektiğini de sözlerine ekledi.

Vakıf Emeklilik Pazarlamada Sorumlulu Genel Müdür Yardımcısı Tamer Mert, kurumsal satışlar açısından bireysel emekliliğe geçen bir yılın etkisini de üzerinde söyledi. Mert, gerekli vergi avantajlarının sağlanması ve işveren lehine hukuki düzenlemelerin yapılmasıyla emeklilik sisteminin kurumsal katılımlarına yükseliş trendi yakalancasına vurguladı.

Tamer Mert, emeklilik fonlarının yönetimi hakkında da değerlendirmeye yarar. "On bir şirketin portföyünü yöneten yatırım şirketleri, geçmişten gelen birikimleri doğru yöneten fonları yönetmişler ve bu yönetim kazanç olarak geri dönmüştür. Ama asıl kazanç bu seneden sonra olacaktır. Çünkü enflasyonun düşmesi ile birlikte artık eski piyasa koşulları olmadığından ve faiz oranlarının düşük olmasından dolayı emeklilik fonları daha da önem kazanacak. Burada emeklilik fonlarını diğer piyasaya enstrümanlarından daha kazançlı hale getirmişler dedim, diğerlerine göre vergi avantajı ve uzun süreli olacaktır" dedi.

Tamer Mert, bireysel emekliliğin iyi tanıtılması ve daha fazla vergi avantajı verilmesi halinde kısa vadede katılımcı sayısının, fon büyüklüğünün artacağını ifade eder. "Bu artış eğiliminin uzun vadede etkili, hem ekonomiyi hem de işsizlere rehber seviyeye yansıtacaktır. Bu uzun vadede bireysel emeklilik sadece sosyal güvenlik kurumlarının yarası olacaktır" şeklinde konuştu.

Bireysel emekliliğin ay ay seyri

Tarih	Bireysel katılımcı sayısı	Grup katılımcı sayısı	Toplam sözleşme (Milyon TL)	Toplam katılımcı (Milyon TL)	Toplam katkı payı tutarı	Yatırıma yönlendirilen fon büyüklüğü
31.12.2003	-	-	16.812	15.245	5.866.764	5.692.555
26.01.2004	-	-	29.049	27.403	10.981.315	10.440.845
23.02.2004	-	-	43.871	42.059	17.802.218	16.881.690
01.03.2004	-	-	48.546	46.672	20.337.192	19.278.558
29.03.2004	-	-	73.181	71.015	28.549.514	27.051.763
26.04.2004	-	-	102.022	97.319	40.230.564	38.136.101
03.05.2004	-	-	107.969	103.110	44.674.959	42.407.562
31.05.2004	92.240	30.921	130.161	124.900	57.554.482	54.556.694
28.06.2004	117.860	36.644	154.324	147.603	73.713.125	69.880.735
05.07.2004	121.709	38.037	159.766	152.602	79.230.894	75.169.420
02.08.2004	141.815	44.369	186.184	178.021	98.366.321	93.395.863
06.09.2004	161.074	51.956	213.030	203.925	122.434.650	116.327.106
04.10.2004	181.103	60.174	241.277	231.333	159.197.109	151.936.719
18.10.2004	190.379	62.258	252.637	242.072	174.599.989	166.863.084

EK 5. ZAMAN GAZETESİ'NİN BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN BİR YILININ ARDINDAN YAYINLADIĞI HABER (28 EKİM 2004).

www.zaman.com.tr
28 EKİM 2004 PERSEMBE • 300.000 TL

Büyük umut bağlanan bireysel emeklilik Türkiye'de tutmadı

Ercan Baysal | İstanbul

Dünyada 12,5 trilyon dolarlık büyüklüğe ulaşan bireysel emeklilik, Türkiye'de ilk yılını geride bıraktı. Sadece reklam için 20 milyon dolarlık harcama yapan şirketler umduğunu bulamadı. Ekim sonu itibarıyla sisteme 110 milyon dolarlık giriş oldu. Yapı Kredi Emeklilik, Ak Emeklilik ve Garanti Hayat gibi daha çok bankaların iştiraki şeklinde kurulan sigorta şirketleri 270 milyon dolarlık (400 trilyon lira) prim toplamayı hedefliyordu. Söz konusu tabloyu değerlendiren sigorta şirketleri yeni sistemi bütün yönleri ile halka anlatamadıkları görüşünde birleşiyor.

Uzmanlar ise "Hayallerinizi güvenceye alın" gibi sloganlarla tanıttıkları modelin yaygınlaşmaması daha çok psikolojik sebeplere bağlıyor. Buna göre 1984'ten beri uygulanan hayat sigortası 20 milyona yakın

Uzmanlara göre hayat sigortasında komik maaşlar ödenmesi, özel emeklilik sisteminde emeklilere yol açtı.

Sigorta şirketleri bireysel emeklilik sistemini bütün yönleri ile halka anlatamadıkları görüşünde birleşiyor.

İlahiyatçılar yatırılan para faizde kullanıldığı için dini hassasiyetli olanların mesafeli durduğunu belirtiyor.

kişiyi ulaştı. Ancak yatırımlar primler karşılığında ödenen maaşlar hayal kırıklığına yol açtı. Bu yüzden sigorta şirketlerine duyulan güven sarsılırken, toplumdaki özel emekliliğin de benzer mağdurlar ortaya çıkaracağı endişesi hakim oldu. İlahiyatçılar da yatırımların faizde kullanılması sebebiyle halkın özel emekliliğe mesafeli durduğunu belirterek, konuya farklı bir boyut kazandırıyor. 2004'te 500 bin kişiyi emeklilik havuzuna dahil etmeyi planlayan

11 bireysel emeklilik şirketi şu ana kadar 235 bin üye kaydı yapabildi.

"Bütün aksaklıkları rağmen halk SSK ve Bağ-Kur'dan yani devlet güvencesinden vazgeçmek istemiyor." diyen Prof. Dr. Fehim Üçşık'a göre özel sektörün devletin yerini alması mümkün değil. Çalışma hayatı uzmanı Üçşık, bireysel emeklilik sistemini "ufak oyunmalarla hayat sigortasının devamı" diye nitelendirirken, şirketlerin "vatandaş bizi tam olarak anlamadı" yönündeki açıklamalarını

da gerçekçi bulmuyor: "Herkes meseleyi gayet iyi anladı. Bu şirketlerini hayat sigortalarında verdiği sınav ortada. Halk büyük mağduriyetler yaşadığı için böyle şeylere artık inanamak istemiyor." Üçşık, hükümetin sosyal güvenlik alanındaki yapacağı reformları bekleyen vatandaşların farklı arayışlara girmediğini vurguluyor. Sigorta uzmanı Ziya Perver ise bireysel emeklilikte gelinen noktayı sigorta şirketlerinin geçmişleri ile yüzleşmesine bağlıyor. **Devamı sayfa 8'de**

ILLÜSTRASYONLAR: ORHAN NALIN

Hayat sigortasından ağzı yanan vatandaş özel emekliliği tutmadı

BİRİNCİ SAYFADAN DEVAM

Üçşık gibi sistemi hayat sigortasının devamı olarak gören Perver, "Bu konuda neredeyse 20 milyon kişinin ağzı yandı. 15 yıl boyunca 15 bin ekmeke parası prim yatıran kişiler şimdi 150 ekmeke parası dahi alamıyor." diyor. Perver'in verdiği bilgiye göre bazı şirketler topladığı prim karşılığı verecekleri aylık maaşı 900 bin liralık posta masraflarından düşük kaldığı için ödemedi toptan yapmayı tercih ediyor. Bu konuda şahit olduğu bir örneği de aktarıyor: "Bir tanıdığım hayat sigortasına 15 yıl prim yatırdı. Şirketten maaş için şu cevap geldi: Kusura bakmayın gönderdiğimiz aylık ödememiz posta ücretini karşılamadığı için size toptan 1,5 milyon lira yolluyoruz." Sektörde faaliyet gösteren şirketlerin üye listesinde dörtte birini bağlı oldukları holdinglerin oluşturduğuna işaret eden Perver, "Kendi grubunda çalışan kişiler de olmasaydı sonuç daha kötü olabilirdi." yorumunu yapıyor.

50 bin katılımcıya ulaşmayı hedeflediklerini belirten Ak Emeklilik Genel Müdürü Meral Ak Egemen ilk yıl 32 bin kişiyi sisteme dahil ettiklerini söylüyor. Bunlardan 5 binini Sabancı Grubu çalışanları oluşturuyor. Yapılan anketlerde dört kişiden sadece birinin "Bireysel

emeklilik nedir?" sorusuna istenilen cevabı verdiğini aktaran Egemen, bu sonuçların halkın uygulamadan haberdar olmadığını ortaya koyduğunu ifade ediyor. Egemen, firmaların ilk yılda istedikleri sonucu ulaşamamasını hem emeklilik hem de sağlık işini birlikte yürüten kuruluşların bireysel emekliliğe ağırlık verememelerine bağlıyor.

İlahiyatçılar 'sakıncalı' diyor

Bireysel emeklilikle ilgili tartışmalarda öne çıkan konulardan biri de toplanan primlerin faizde kullanılması. İlahiyatçılar sistemin mevcut halinin faizde iç içe olduğu konusunda uyarırken, Prof. Dr. Hayrettin Karaman, "Vatandaşlardan toplanan para banka faizi ya da başka yatırım araçlarında işletiliyor. Bu da dinen mahzurludur." diyor. Karaman, sigorta şirketlerinin yeni bir emeklilik sistemi diyerek piyasaya sunduğu sisteminin geçmişte uygulanan hayat sigortasının devamı olduğunu yitiriyor.

Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Öğretim Üyesi Prof. Dr. Orhan Çeker de bireysel emeklilik sisteminin dinen sakıncalı buluyor. Çeker, bunun sebebini ise şöyle özetliyor: "İslam inancına göre verilen ve alınan paranın belli olması lazım. Burada ne veriliyor alındığı belli değil. Sistem bu şekilde İslami hükümlere aykır."

ILLÜSTRASYON: ARİDÜLKERİM BEKİR

TÜRKİYE'DE BİREYSEL EMEKLİLİK BİR YILI GERİDE BIRAKTI

Şirket	Hedef*	Gerçekleşen*	Katılımcı sayısı**
Ak Emeklilik	40	26,5	32.000
Anadolu Hayat	82	23,1	23.617
Basak Emeklilik	22	5,1	5.173
Doğan Emeklilik	40	12,1	12.140
Koc Allianz	30	13	13.018
Vakıf Emeklilik	30	21,1	21.137
Yapı-Kredi Emeklilik	90	44,7	44.900

[*] Tlryon TL. [**] Yıllık hedef 500 bin kişiydi.

Not: Yıllık hedeflerini açıklamayan 4 şirket dahil edilmemiştir

15 yıllık prim karşılığında 774 bin lira aldı

Tahir Kavukcu, 15 yıl ödediği bireysel hayat sigortasından 773 bin 767 lira tazminat aldığı görünce şaşkına dönmüştü. Kavukcu, 1984'te kamyon şoförlüğü yaptığını ve "ne olur ne olmaz" diyerek Şeker Sigorta Anonim Şirketi Bireysel Hayat Sigortası'na 50 lira prim ödeyerek sigortalı olmaya başladığını söylüyor. Ancak sigorta süresi dolduktan sonra kendisine ödenen tazminatı gördüğünde ne yapacağını şaşırduğunu ifade eden Kavukcu, "15 yıl içinde ödemem olduğum prim enflasyon karşısında erimdi. Bu yüzden bana ödenen para pul parası kadar değil. Bu durumu bu iş uzmanlarının insafına bırakıyorum." diyor. O dönemde ev kiralananın 10 lira olduğunu ve aylık eline geçen paranın ise 350 lira olduğunu söyleyen Kavukcu, parasının değerinin enflasyonu karşısında eritilmesini anlam

veremediğini belirtiyor. Kavukcu, kendisine ödenenler itibarıyla tutan 773 milyon olduğunu okuması, daha sonra 773 bin 767 lira olduğunu öğrendiğinde şaşkınlığı bir kat daha arttırmış. Ödenen tazminatın bir dolmuş parası dahi olmadığını kateden Kavukcu, belginin kendisine 900 bin lira posta pulu ile gönderilmesini ise gülerken karşıladı.

Cankın Baro Başkanı Dilaver Erdoğan, bazı örnekler sebebiyle halkın özel sigortaya güven duymadığını dile getiriyor. Sigortasız vatandaşların kayınkalarının baskısıyla para olarak pek çok kişiyi mağdur ettiğini öne sürüyor Erdoğan. "Vatandaş sigorta şirketleri tarafından eksik bilgilendirildi. Bu yüzden ödenen primler yüksek enflasyon karşısında eridi." diye konuşuyor. **Ersin Yılmaz, Cankırı**

KAYNAKÇA

- ALEXANDER, L. G. **İletişim Araştırmalarında İçerik Çözümlemesi**. Çeviren: Murat S. Çebi. Ankara: Alternatif Yayınları, 2003.
- ARICI, K. “Sosyal Güvenlik”, **Sosyal Güvenlik Sorunlar-Çözümler**. Öz-Çelik İş Sendikası.
- ATABEK, N. “Gündem Belirleme Modeli ve Enflasyon, Trafik ve Sosyal Güvenlik Konularındaki Gerçeklerle Medya ve Kamu Gündemlerinin Karşılaştırılması.” Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.
- AYDIN, U. **Sosyal Güvenlik Sorunlarının Çözümünde Özel Sigortalar**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1117, 1999.
- AZİZ, A. **Araştırma Yöntemleri-Teknikleri ve İletişim**. Ankara: İLAD Yayınları, 1990.
- BERGER, A.A. **Media and Communication Research Methods**. Thousand Oaks: Sage Publications, 2000.
- BURTON, G. **Medya Analizlerine Giriş: Görünenden Fazlası**. Çeviren: Nefin Dinç. İstanbul: Alan Yayıncılık: 116, 1995.
- BÜLBÜL, R. **Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001.
- CHOMSKY, N. **Medya Gerçeği**. Çev. Abdullah Yılmaz. İstanbul: Tüm Zamanlar Yayıncılık, 1993.
- ÇELİK, A. **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Dönüşümü ve Türkiye**. Ankara: Kamu İşletmeleri İşverenleri Sendikası, 2002.
- ÇÖLAŞAN, E. “Medya Karteli, Kartel Medyası”. **Hürriyet**, 23 Mayıs 1997.
- DEMİRKENT, N. **Medya Medya**. Birinci Baskı. İstanbul: Dünya Yayınları, 1995.

- ERDOĞAN, İ. **İletişim, Egemenlik, Mücadele**. Ankara: İmge Yayınevi, 1997.
- ERDOĞAN, İ. ve ALEMDAR, K. **Öteki Kuram**. Ankara: Erk, 2002.
- ERGENEKON, Ç. **Özel Emeklilik Fonları**. İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, 1998.
- EKİN, N., ALPER, Y. ve AKGEYİK, T. **Türk Sosyal Güvenlik Sistemi'nde Arayışlar: Özelleştirme ve Yeniden Yapılanma**. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 1999.
- EROL, A. ve YILDIRIM, A. E. **Tüm Yönleriyle Bireysel Emeklilik Sistemi**. Ankara: Yaklaşım Yayıncılık, 2003.
- ERSÖZ, D. **Sosyal Güvenlik Sistemi ve Türkiye'de Sosyal Güvenlik**, Ak Emeklilik İnsan Kaynakları Bölümü, 2003.
- DERELİOĞLU, D. **Türkiye'de Özel Emeklilik Fonu Uygulamaları**. Ankara: TÜGİAD, 2001.
- DURŞUN, Ç. **TV Haberlerinde İdeoloji**. Ankara: İmge, 2001.
- FİSUNOĞLU, H.M. "Sosyal Güvenlik Sistemleri Bağlamında Özel Emeklilik Uygulamaları: Türkiye'deki Gelişime Global Perspektifte Bir Bakış", **Sigortacılık Sektörü Bilimsel Çalışma Yarışması 1998**. Milli Reasürans Türk Anonim Şirketi.
- GİRGIN, A. **Haber Yazma Teknikleri**, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1998.
- GİRGIN, A. **Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik'i**. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2000.
- GÖKÇE, O. **İletişim Bilimine Giriş**. Ankara: Turhan Kitabevi, 1993.
- GÖKÇE, O. **İçerik Çözümlemesi**. Üçüncü baskı. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 2001.
- GÜNDÜZ, M. **Basın ve Terör**. İzmir: Saray Kitabevleri. 1996.
- GÜVEL, E. A. ve GÜVEL, A.Ö. **Sigortacılık**. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2004.
- HANSEN, A., COTTLE, S., NEGRINE, R. ve NEWBOLD, C. **Mass Communication Research Methods**. London: MacMillian Pres, 1998.

- İNAL, A. “Yazılı Basın Haberlerinde Yapısal Yanlılık Sorunu”, **Toplum ve Bilim** 67, 1995.
- İNAL, A, **Haberi Okumak**. İstanbul: Temuçin Yayınları, 1996.
- İNÜĞÜR, N. Türk Basın Tarihi, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1992.
- İNÜĞÜR, N. **Basın ve Yayın Tarihi**. Üçüncü Basım. İstanbul: Der Yayınları, 1993.
- KARAHASANOĞLU, T. **Türkiye’de Sosyal Güvenlik Çıkmazı**. İstanbul: Şamil Yayınevi, 1973.
- KARASAR, N. **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Beşinci Basım. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd., 1994.
- KUŞOĞLU, B. “Sosyal Güvenlik, SSK’nın Sorunları ve Alternatif Çözümleri”, **Sosyal Güvenlik Sorunlar-Çözümler**. Öz-Çelik İş Sendikası.
- MARIE, C, J. **Medya Dünyası**. Çev. Oya Tatlıpınar. İstanbul: İletişim, 1996.
- MCQUAIL, D. **Kitle İletişim Kuramı**. Çev.: A. Halûk Yüksel. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Kibele Sanat Merkezi, 1994.
- MCQUAIL, D. ve WINDAHL, S. **Kitle İletişim Çalışmaları İçin İletişim Modelleri**. Yay. Haz.: Banu Dağtaş ve Uğur Demiray, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Sağlık ve Bilim Araştırma Vakfı Yayınları, 1994.
- MÜNİR, M. **Sabah Olayı**. İstanbul: Altın Kitaplar, 1993.
- OSKAY, Ü. **İletişimin ABC’si**. İkinci Baskı. İstanbul: Simavi Yayınları, 1994.
- OSKAY, Ü. **Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri**. İstanbul: Der Yayınları, 1986.
- RİGEL, N. **İleti Tasarımında Haber**. İstanbul: Der Yayınları, 2000.
- RİGEL, N. **Medya Ninnileri**. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1993a.
- RİGEL, N. **Kağıt Kaplanlar**. İstanbul: Der Yayınları, 1993b.
- SAĞNAK, M. **Medya-Politik**. İstanbul: Eti Kitapları, 1996.
- USLUATA, A. **İletişim**. İstanbul: İletişim Yayınları Yeni Yüzyıl Kitaplığı, 1995.
- TOKGÖZ, O. **Temel Gazetecilik**. Dördüncü Baskı. Ankara: İmge, 2000.

- TOPUZ, H. **Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi**. İkinci Baskı. İstanbul: Gerçek Yayınevi 100 Soruda Dizisi: 36, 1996.
- TEKSÖZ, A.T. “Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform”. [Çevrimiçi] . Elektronik adres: http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yaziid=719&id=43 [2 Ocak 2005a] .
- TEKSÖZ, A.T. “Sosyal Güvenlik Reformunun Genel Stratejisi”. [Çevrimiçi] . Elektronik adres: <http://www.bireyselemeklilik.gov.tr/seminer.htm> [11 Şubat 2005b] .
- USLUATA, A, **İletişim**. İstanbul: İletişim Yayınları, 1995.
- YÜKSEL, A.H. **Atatürkçü Düşünce Sisteminde Kültürel İletişimin Modele Dayalı Boyutları**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 1987.
- YÜKSEL, A.H. **Bireylerarası İletişime Giriş**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1994.
- YÜKSEL, A.H. **İkna Edici İletişim**. İkinci Baskı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1994.
- YÜKSEL, A.H. “İletişim Kavram ve Tanımı”, **Genel İletişim**, Ed.: U. Demiray, İstanbul: Pegem A., 2003.
- YÜKSEL, E. **Medya Güvenlik Kurulu**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2004.
- YÜKSEL, E. **Medyanın Gündem Belirleme Gücü**. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2001.
- YÜKSEL, E. “Türkiye’de Ekonomi Basını Gündemi ve Siyasal Gündem İlişkisi.” Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.
- YÜKSEL, E. ve GÜRÇAN, H.İ. **Habercinin El Kitabı**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2001.
- ZILLIOĞLU, M. **İletişim Nedir?**. İstanbul: Cem Yayınevi, 1993.

ANSİKLOPEDİ, KİTAP, DERGİ VE GAZETELER

Akşam gazetesi, 27 Ekim 2004, 28 Ekim 2004.

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Yönergesi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları

Ansiklopedik Ekonomi Sözlüğü. Dördüncü baskı. İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1998.

Barometre, 5 Nisan 1993.

Bir Çok Ses Tek Bir Dünya. Ankara: UNESCO Milli Komitesi, 2003.

Cumhuriyet gazetesi, 27 Ekim 2003-31 Aralık 2004 arasındaki sayılar

Dünya gazetesi, 27 Ekim 2003-31 Aralık 2004 arasındaki sayılar

Hürriyet gazetesi, 27 Ekim 2003-31 Aralık 2004 arasındaki sayılar

Hürriyet gazetesi, 22 Haziran 1993.

Özgür Basın 50-51. İstanbul: Basın Konseyi Yayınları, 1993.

Sabah gazetesi, 27 Ekim 2003-31 Aralık 2004 arasındaki sayılar

Sosyal Güvenlik Sistemi. Ak Emeklilik İnsan Kaynakları Bölümü.

Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Gelişimi, Ak Emeklilik İnsan Kaynakları Bölümü, Bölüm: Sosyal Güvenlik Notları, Şubat 2003.

Zaman gazetesi, 27 Ekim 2003-31 Aralık 2004 arasındaki sayılar

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.akbank.com.tr/bireysel/index.asp?page=2246&mcat=402>. [Ocak-Haziran 2005] .

<http://www.artiemeklilik.com/> [Ocak-Haziran 2005] .

http://www.bireyselemekliliksistemi.org/001_01.asp. [10 Ocak 2005] .

http://www.bireyselemekliliksistemi.org/001_02.asp. [10 Ocak 2005] .

http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/001_04.asp. [10 Ocak 2005] .
http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/001_06.asp. [10 Ocak 2005] .
http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/001_07.asp. [10 Ocak 2005] .
http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/001_08.asp. [10 Ocak 2005] .
http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/001_09.asp. [10 Ocak 2005] .
http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/001_10.asp. [10 Ocak 2005] .
http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/005_01.asp. [10 Ocak 2005] .
http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/005_02.asp. [10 Ocak 2005] .
http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/005_03.asp. [10 Ocak 2005] .
http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/005_03.asp. [10 Ocak 2005] .
http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/005_03.asp. [10 Ocak 2005] .
http://www.bireyselemekliliksisitemi.org/005_05.asp. [10 Ocak 2005] .
http://www.doganemeklilik.com.tr/bireysel/bireysel_emeklilik.jsp.
[Ocak-Haziran 2005] .
<http://www.egm.org.tr/> [Ocak-Haziran 2005] .
http://www.egm.org.tr/BES_tanim.asp. [10 Ocak 2005] .
http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .
http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .
http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .
http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .
http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .
http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .
http://www.egm.org.tr/BES_tanim1.asp. [10 Ocak 2005] .
<http://www.egm.org.tr/terimler.asp>. [Ocak-Haziran 2005] .
[http://www.hazine.gov.tr.](http://www.hazine.gov.tr/) [Ocak-Haziran 2005] .
<http://www.sigortacilik.gov.tr/#> . [Ocak-Haziran 2005] .

http://www.ykyasam.com/ind_services/intel/index.asp. [Ocak-Haziran 2005] .

<http://www.dorduncukuvvetmedya.com/article.php?sid=3498>. [24 Nisan 2005] .

<http://www.dorduncukuvvetmedya.com/article.php?sid=3540>. [24 Nisan 2005] .